Francisc Munteanu

STATUILE NU RÎD NICIODATĂ

roman

FRANCISC MUNTEANU

STATUILE NU RÎD NICIODATĂ

FRANCISC MUNTEANU

STATUILE NU RÎD NICIODATĂ

ediția a IV-a revăzută

EDITURA DACIA
CLUJ 1971

Coperta de:
S. ÁRKOSI

CAPITOLUL I

1

Timişoara 1944.

Noapte de august. Razele lunii, lucioase ca nişte tăişuri de săbii, pestriţează oraşul adormit. Pe străzi, nici un trecător. Doar în faţa clădirilor publice, ascunşi în bunchere de beton, sergenţii somnoroşi de prea multe alarme aeriene veghează moţăind. Ferestrele cu obloanele trase, camuflate, nu reflectă razele lunii; le reflectă numai turla de tinichea a catedralei ortodoxe, acolo unde ploile au ros vopseaua de camuflaj.

E linişte. Ici-colo, bătute de un vînt obosit, firmele magazinelor se leagănă leneşe. Umbrele lor cresc şi descresc pe trotuare, ca nişte foi de armonici mînuite fără dibăcie. Rar de tot, cînd pala de vînt prinde putere, se aude şi scîrţiitul talgerelor de alamă ale frizeriilor: sunetul metalic, ca un scîncet de copil, se îneacă şi se pierde printre case.

Bega, ascunsă sub sălcii, şerpuieşte lin.

De o vreme încoace, toate nopţile seamănă între ele. Şi zorile. Atunci miile de clădiri, profilîndu-se pe nesfîrşitul sur al cerului, dantelează asimetric văzduhul. Puţine sînt zilele cînd zumzăitul surd al „Liberatoarelor“ nu vesteşte un nou atac; oamenii s-au obişnuit cu ţipătul isteric, ameninţător al sirenelor. Mulţi, mai ales cei care au fost pe front sînt blazaţi. Totuşi, din deprindere, intră în adăposturi.

Numai unii, îmbrăcaţi în uniforme verzi-cenuşii, sfidează jocurile de artificii, bubuiturile înfundate ale bombelor. În ultima vreme, aceştia au părăsit definitiv cazăr-

mile și s-au instalat în centrul orașului, în case pașnice, în localuri.

La restaurantul Palace, rechiziționat pentru Wehrmacht, chelnerii, în două schimburi, servesc numai armata germană. Aici, și ziua și noaptea, poți auzi acordurile sincopate ale unui jazz-band gălăgios, intonînd „Erika", „Lilly Marlen", „Wir fahren gegen England".

Fumul e atît de des încît nu se vede de la o masă la alta. Dar oamenii, îmbrăcați în uniforme verzi-cenușii, nu se sinchisesc de asta. Dimpotrivă. Așa se simt mai singuri, mai în largul lor.

De undeva, de afară, se aud înăbușit bătăile unui clopot.

E ora patru dimineața. Nimeni din local nu ia cunoștință de fărîmițarea veșniciei.

Un căpitan gras și-a dezbrăcat vestonul: maioul murdar, pătat cu zeamă de roșii, îl strînge ca un corset. În fața lui, pe masă, și-a expus întreaga avere: un aparat de ras, un revolver, o perie de dinți și un portvizit din piele, din care s-au revărsat niște vederi din Sevastopol. Lîngă el, un alt căpitan, cu părul roșu și ochii bulbucați ca niște cepe, amestecă un pachet de cărți. Cărțile sînt atît de uzate că abia se mai disting.

— Ghindă, Ulrich... am patruzeci. Și zîmbește stupid: probabil are cărți bune.

Celălalt își privește mîinile păroase. Înecat în grăsime, un inel de damă, cu o piatră mare albastră, îi sugrumă degetul mic.

— Contra, spune între sughițuri și-și scarpină umărul stîng, unde cineva i-a tatuat o femeie goală, pe fundul căreia se disting două litere: A. D.

— Tot ghindă, Ulrich... Ți-aduci aminte de Natașa?

— Aia de la Kiev?

— Nu... cealaltă de la Rostov. Cîntăreața... Pe care am pierdut-o la cărți. Aveam tot un patruzeci de ghindă...

— Contra, am spus...

La o masă alăturată, un aviator blond, cu fața pistruiată, taie cu baioneta rochia, și așa prea decoltată, a unei femei. Mătasea fîșîie sub tăiș. Nimeni nu se uită la ei.

Nici măcar picolul firav, care picotește rezemat de perete.

Femeia, cu rochia transformată în capot, rîde. E atît de beată că nu mai știe de ea. Își întinde și combinezonul spre lama de oțel. Cămașa de bemberg, străvezie și largă, se despică, și femeia, goală, cu carnea trandafirie și fleșcăită, se urcă pe masă, să fie văzută de toți. Vrea să facă o demonstrație de dans, dar i se împleticesc picioarele și cade.

Un ofițer tînăr, cu patru decorații la încheietoarea vestonului, plînge în hohote. Își agită brațele, vrea să îmbrățișeze masa; paharul din fața lui se răstoarnă. Roșul de Miniș i se scurge încet pe genunchi. La început nu-și dă seama ce s-a întîmplat. Își frămîntă genunchii, apoi supărat că i s-au udat pantalonii, se ridică în picioare și scoate pistolul automat. Un chelner, care trece prin apropiere, se ascunde în spatele unui stîlp. Se aud patru împușcături una după alta: rozeta de ipsos din plafon, un îngeraș gras, înconjurat de frunze de acantus, crapă, apoi la a cincea împușcătură se prăbușește pe turnanta de dans din mijlocul localului.

Toboșarul își aruncă bețele de tobă în aer, ca un jongler: nu mai ține cont de ritmul melodiei; bate aiurea. Fiecare muzicant cîntă pe cont propriu: pianistul împunge clapele de fildeș cu două sticle goale de șampanie. Amuzat de sunetele obținute, se întoarce și apasă clapele cu fundul. Violonistul, cel mai tînăr membru al orchestrei, trage cu arcușul de-a dreptul pe vioară: cineva i-a ars strunele cu țigara. Iar saxofonistul, un om gras, beat turtă, e trist: nu mai poate bea vinul turnat în pîlnia instrumentului.

În zori, cînd pornesc la lucru măturătorii de stradă, se deschid și ușile restaurantelor din centru. Chelnerii, obosiți, ies pe scările de serviciu; ofițerii germani, cu femeile bete la braț, pe ușile turnante din față. Așa s-a statornicit obiceiul.

În fața Palace-ului, deasupra intrării, atîrnă două steaguri: unul cu crucea încîrligată și altul românesc. O prostituată blondă, mînjită cu ruj pînă și pe nas, rîde isteric. Ofițerul de lîngă ea îi închide gura cu palma. Puțin ar mai trebui să-și piardă amîndoi echilibrul. În cele din

urmă, ofițerul face un pas lung înainte și se reazimă de zid: pare că-și revine. Buimăcit, întinde mîna după tricolorul care îi atîrnă în față. Vrea să-l sărute?... Într-atîta să se fi îmbătat?... Nu... Își șterge numai nasul. Prostituata izbucnește în rîs. Rîsul, strident, se rostogolește printre case, apoi, ca un ecou surd, se pierde aiurea.

Pe malul Begheiului, în cartierul fabricii, acolo unde se înșiră uzinele metalurgice, stîlpii de telegraf, zidurile, gardurile caselor sînt pline de inscripții. Primăria a angajat o echipă specială înarmată cu bidinele să șteargă lozincile antirăzboinice.

O dată cu sosirea dimineții, orașul prinde viață. Se deschid porțile caselor, se trag obloanele de tablă ale prăvăliilor, pornesc tramvaiele.

Primele zgomote sînt încă stridente, pe urmă, murmurul obișnuit al orașului îmbrățișează străzile, casele. Vocea vînzătorului de ziare, a gunoierului, a lăptarului completează această cavalcadă. Dintr-o dată, orașul își schimbă fața: la ferestrele deschise ale locuințelor apar albiturile paturilor, plăpumile colorate.

La o singură clădire din oraș rămîne totul neschimbat. Casa aceasta e la marginea orașului și pare mai degrabă o cazarmă decît o casă de locuit. Dacă te apropii mai mult, părerea ți se confirmă. Clădirea cenușie, cu ornamentațiile spălăcite de prea mult văruit, e mohorîtă. În mijlocul ei, ca o gură căscată, se deschide pînă la înălțimea etajului întîi o poartă de fier forjat, veșnic încuiată. În stînga, o gheretă dulgherită grosolan strică simetria întregii fațade. Lîngă ea, o santinelă se reazimă de țeava unui Z. B., împodobit cu o baionetă ruginită. În spatele porții cu gratii se deschide un coridor întunecat ca un tunel. La capătul lui, spre dreapta, patru trepte tocite urcă spre un alt coridor mai îngust, mai întunecat. Aici, în ambele părți, se înșiră o sumedenie de uși de tablă, prevăzute cu mici viziere de control. Lîngă ultima ușă, așezat pe un scăunel improvizat dintr-o ladă de muniții, un gardian îmbrăcat neglijent, cu ochii roșii de nesomn, smiorcăie liniștit. În spatele lui, dincolo de o ușă zăbrelită, se deschide un mic hol sumbru, văruit în cenușiu. De aici, o scară de fier în formă de spirală se cațără la etaj, de unde, prin ferestrele prevăzute cu gratii, se poate

vedea curtea imobilului. În curte, dată la reformă, o firmă de tinichea indică menirea acestei clădiri: „PENITENCIARUL MILITAR". Altceva nu se vede în curte.

Peste tot, pe culoare, pe săli, sînt agăţate mici tăbliţe cu scurte inscripţii: „LINIŞTE", „FII DISCIPLINAT". Orînduite simetric, din cinci în cinci metri, cruci de lemn vopsite în negru cheamă pe locatarii acestei clădiri la reculegere.

În toată cazarma-închisoare nu este decît o singură uşă de lemn. Aceasta e la etajul întîi şi pare pitită în spatele unui alcov susţinut de doi pilaştri vopsiţi în ulei. Uşa, făcută din stejar, e prevăzută cu o tăbliţă de tinichea, pe care un pictor de firme stîngaci a mîzgălit cuvîntul „COMANDANT".

În camera comandantului e dezordine. Pe birou, actele, dosarele sînt răvăşite de parcă le-ar fi răsfoit o mînă străină. Comandantul închisorii, un om înalt, îmbrăcat în uniformă de colonel, moţăie în scaunul de lîngă birou. Din cînd în cînd, capul îi cade în piept, şi atunci tresare pentru o clipă: dar e prea obosit să se trezească.

În faţa biroului, pe perete, un crucifix de argint agăţat deasupra unei candele vrea parcă să îmbrăţişeze cele două portrete, înrămate, din stînga şi dreapta lui: primul reprezentîndu-l pe regele Mihai I, îmbrăcat în uniformă de locotenent, iar celălalt pe mareşalul Ion Antonescu, cu faţa zbîrcită ca o prună uscată.

Un dulap pentru clasoare aşezat lîngă fereastră, o măsuţă rotundă, două fotolii de piele completează mobilierul.

Sună telefonul. Ţîrîitul sacadat umple încăperea. Colonelul îşi scutură capul, îşi freacă ochii, ridică receptorul:

— Allo, da... da, da... Am înţeles, domnule general!... Fără să vrea, ia poziţia de drepţi: Da, da... Am înţeles, domnule general!

Pune receptorul în furcă, apoi se duce la fereastră şi trage perdeaua: lumina năvăleşte în încăpere. O rază bogată, albă, se răsfrînge în cristalul de pe masă. Firele de praf, mici, abia vizibile, dansează nebunatic în fîşiile de lumină. Colonelul priveşte buimăcit în jur: biroul e mult mai familiar în penumbră; aşa, luminat, mobilele par să aibă alte dimensiuni, te mişti greu printre ele. Ce stupid e să stai aici fără nici un rost! Acum ar fi mult mai

bine să fii undeva în munți, la umbra deasă a brazilor. În orice caz, undeva, departe, departe de oameni, de oraș, de neliniște. În colțul buzelor i-a răsărit un zîmbet amar: e zîmbetul omului care a mizat totul pe o carte și a pierdut. „Am înțeles, domnule general". Mereu acest: „Am înțeles, domnule general!" La fel a răspuns cînd, cățărat pe un car blindat, a trecut Prutul și tot la fel a răspuns și atunci cînd, obosit, a cerut un post mai liniștit, undeva în țară. „Am înțeles, domnule general".

Colonelul nu înțelegea nimic, era buimăcit și, fără să vrea, își aduse aminte de o femeie foarte bătrînă, care cîndva i-a cîntat la căpătîiul leagănului. Colonelul, ca și cum ar fi vrut să-și gonească amintirile, se scutură, își aranjează hainele, apoi se duce la birou și apasă pe butonul unei sonerii. Țîrîitul prelung, ascuțit, se aude pînă aici în birou. Seamănă cu un zgomot de alarmă. Nu trec decît cîteva clipe, și pe coridor se aud pași cadențați, militărești. Colonelul își mai aranjează o dată hainele; în pripă, aruncă o privire la tablourile de pe pereți, ca și cum ar vrea să obțină aprobarea pentru cele ce vrea să ordone acum.

În prag apare un locotenent tînăr, zvelt, cu o mustață blondă, abia vizibilă. Își bate călcîiele:

— Să trăiți, domnule comandant!

Colonelul îl măsoară din priviri. Așa era și el la începutul carierii: slab, cu ochi încercănați, dar veșnic ras, pomădat. „Uite, ăstuia îi lipsește un nasture de la manșetă". Ar putea să-i facă o observație: la ce bun?... Îi era ciudă pentru această deformație profesională. Înghite în sec.

— Toți deținuții politici... (rostește cuvintele încet, aproape silabisind, să poată citi efectul pe fața subalternului) să fie eliberați.

Locotenentul nu vrea să-și creadă urechilor. O clipă i se pare că domnul comandant s-a exprimat greșit. Zîmbește încurcat.

— N-am înțeles bine, domnule colonel.

Oricum, trebuie să fie politicos cu un superior.

— Deschide-ți urechile, domnule locotenent! Să fie eliberați toți deținuții politici. Ai înțeles?!...

— Am înțeles, să trăiți!

Face stînga-împrejur și părăsește încăperea.

„Desigur nici el n-a înțeles nimic. Nimeni nu înțelege nimic și totuși nu se găsește nimeni care să îndrăznească să întrebe o dată: „de ce?“ Colonelul ar vrea să strige după locotenent, dar parcă ar fi prins rădăcini. Stă nemișcat, cu brațele atîrnate în jos, ca niște ramuri încărcate cu rod.

Alarmă.

După un singur minut, compania de pază e adunată în hol, în fața locotenentului. Îl privesc mirați. Trebuie să se fi întîmplat ceva foarte important. Te pomenești că rușii . . .

— Executarea!

Niciodată n-a fost coridorul atît de aglomerat. Bocancii răsună pe ciment; se deschide o ușă de fier.

— Ești liber, se aude vocea gardianului.

Deținutul se uită stupid la gardian: i se pare că visează. Își închide pleoapele, cască, apoi cu un gest de om somnoros se întoarce cu fundul spre gardian. Acesta se apropie de deținut și-l scutură de umăr. E prea politicos să nu fie luat în serios.

Într-o celulă învecinată, un deținut gras trage cu urechea. Zgomotele nu-l miră, mai mult îl înveselesc. Cu un blacheu rupt de la un bocanc zgîrie vopseaua de pe ușă: „23 August 1944“. Sub inscripție desenează stîngaci o seceră și un ciocan. Acum pașii răsună în fața celulei lui. Se trage puțin de la ușă. Cine știe? Omul trebuie să fie precaut.

Ușa grea se deschide încet, scîrțîind din toate balamalele. E ceva groaznic de trist în acest scîrțîit. Gardianul, un țăran bătrîn, de undeva din munții Apuseni, spune cu o voce groasă, obosită:

— Ești liber, grasule!

Grasul îl prinde pe gardian de reverul hainei. Fețele le sînt atît de aproape încît își simt reciproc respirația.

— Ce s-a întîmplat?

Gardianul se retrage speriat. Bîlbîie ceva din cele ce a auzit de la alții:

— Se spune c-am fi trecut de partea rușilor . . .

Zîmbetul ce se înfiripase pe fața nerasă a deținutului se transformă în rîs. I se văd dinții mari ca niște lopeți.

Își saltă mîna și pumnul nimerește drept în obrazul zbîrcit al gardianului. Pentru o clipă, grăsunul e ros de remuşcări. Dar nu se mai poate repara nimic. Omul din fața lui se întinde pe jos cuminte, ca un balon dezumflat.

Un pas și grăsunul a ieșit din celulă.

Cei cîțiva trecători de pe stradă nici nu bănuiesc agitația de pe coridoarele penitenciarului. Peste tot numai deținuți, gardieni. Coridorul întunecat seamănă cu un peron de gară: uşile celulelor se deschid și se închid întocmai ca uşile unui vagon. Fiecare om e grăbit și fără rost. Grăsunul, numai el e calm. Știa că nu putea fi altfel.

Deținuții se grăbesc spre ieșire. Puțini sînt aceia care se duc spre magazie să-și schimbe hainele. Se îngrămădesc cu toții la poarta de fier forjat. Numai grăsunul pornește în direcție opusă. Din hol, urcă pe scările care duc spre cancelaria comandantului. Ajuns lîngă uşa de stejar, tresare. Din încăpere se aude un zgomot sec, apoi ecoul unei detunături zbătîndu-se între pereți. Instinctiv, sare la o parte. Trage cu urechea, dar înăuntru nu se mai aude nici o mișcare. Încet, se apropie din nou de uşă, apasă clanța și sare din deschizătură. Inutil: din cancelarie nu se aude nici un zgomot suspect.

Grăsunul intră în cancelarie. Domnul colonel, comandantul penitenciarului militar, e întins pe podea. Din tîmpla-i dreaptă, un firicel de sînge, subțire ca o sfoară, se scurge pe parchet.

Ochii mici ai colonelului au rămas deschiși: sînt verzi ca o apă stătută. Grăsunul îi urmărește privirile țepene. Candelabrul care atîrnă din tavan are trei brațe: unul e rupt. Grăsunul își aude bătăile tîmplelor. Parcă vin de undeva, de afară, dintr-o cameră alăturată, de pe coridor sau chiar din stradă. Acum toate lucrurile din birou, ca și cum ar fi înțeles gravitatea momentului, stau neclintite, solemne. Numai firele de praf, neînțelegătoare, își continuă dansul prostesc în fîșiile de lumină. În încăpere e groaznic de cald. Grăsunul își șterge sudoarea de pe frunte.

În clipa aceea, în prag, apare locotenentul. Se uită la mort, se uită la deținut. Prea multe s-au întîmplat într-o singură zi. E mult mai speriat decît deținutul. Mustața

blondă îi tremură nervos. Zăpăcit, nu știe ce să facă cu mîinile. Își pipăie nasturii de pe veston: pare că-i numără. Grăsunul îi umărește fiecare gest. Îi numără și el nasturii: sînt șase.

Șase nasturi de alamă. Fiecare în parte reflectă lumina de la fereastră. Fiecare în parte a fost lustruit cu sidol. De undeva din cutele memoriei, în fața grăsunului apare o tablă mare de tinichea, verde, prinsă de peretele unei case cu acoperiș de ebonită. Pe tablă, o sticlă cu gît lung și trei cuvinte: sidol, sidol, sidol. Desigur locotenentul n-are timp să-și frece singur nasturii: i-i curăță maică-sa sau ordonanța.

Parcă prea mult durează liniștea.

Grăsunul, ca să-și mascheze emoția, ridică din umeri și spune cu un glas nevinovat de copil:

— Îmi pare foarte rău... Am ajuns prea tîrziu... Și tare aș fi vrut să stau de vorbă cu el: arată spre fostul comandant al penitenciarului.

Coboară împreună în hol. De aici se îndreaptă amîndoi spre magazia de efecte. Locotenentul e de o politețe supărătoare: se angajează să-i caute hainele civile. Treaba nu-i ușoară. Toată magazia e răvășită de mîini grăbite, nervoase.

— Eu sînt din Vlașca, spune, după un timp, locotenentul.

Glasul îi sună străin. Grăsunul are impresia că ofițerul îi cere iertare pentru ceva. Îl privește compătimitor și îi e ciudă că nu știe ce să-i răspundă. Locotenentul continuă:

— Sînt din Vlașca. La noi acum trebuie să fie tare cald... Asta e? întreabă brusc și arată o haină cadrilată, plină de petice.

— Nu.

— Pe o vreme ca asta, lucrul cel mai bun e să te duci la scaldă. La noi în Vlașca...

— L-am găsit, îl întrerupe grăsunul, și începe să se dezbrace. Rușinos, ofițerul se întoarce cu spatele. E atît de adîncit în gînduri că nici nu observă plecarea grăsunului.

— La noi în Vlașca, domnule... Se întoarce. Își dă seama că e singur, dar nu pare mirat. Mai mult bucuros.

Își aruncă vestonul militar și caută niște haine civile potrivite.

În poarta închisorii, grăsunul trebui să-și frece ochii de prea mult soare. Încă nu e obișnuit cu lumina. Santinela de lîngă gheretă îl privește plictisit. Are ordin să nu se amestece în nimic, să stea liniștit la post.

Grăsunul își ridică două degete la tîmplă și-l salută oarecum milităreşte.

2

În oraș e aceeași agitație. Camioane, încărcate cu soldați în uniforme verzi-cenușii, blochează arterele principale. Cîteva care blindate își zdrăngăne oțelul șenilelor pe caldarîm.

Grăsunul se oprește printre spectatorii de ocazie. De la marginea trotuarului privește fuga, zîmbind. În fața lui gonește o caravană de camioane nemțești. Îi salută cu două degete la tîmplă.

Numai trecătorii blazați, preocupați de treburile lor de fiecare zi, îl supără pe grăsun. Ar vrea să prindă pe cîte unul de guler și să-i ardă un pumn. „Bată-te dumnezeu! Te plimbi ca un pierde-vară și . . .“ Poate de aceea nu-și scoate mîinile din buzunar, să nu facă vreo prostie. În fața unei vitrine cu jucării se oprește pentru o clipă. Niciodată nu s-a întors de la închisoare cu mîinile goale. Fetița lui îl știa voiajor plecat undeva, la drum, cu treburi. Acuma, însă, nu mai avea nici o importanță dacă o să afle sau nu că a fost la închisoare. Tocmai voia să plece, cînd descoperi în vitrină cîțiva soldați de plumb îmbrăcați în uniforme nemțești. Ar trebui să intre, să-i spună patronului să arunce jucăriile astea la gunoi. Nu intră: plescăie numai din buze și pornește mai departe, amuzat. O să fie tare multe de făcut. Acolo, între cei patru pereți, niciodată nu s-a gîndit că odată va trebui să se ocupe și de epurarea jucăriilor . . . „Dar la cîte lucruri nu m-am gîndit încă? . . .“

Aproape de gară, un muncitor, rezemat de balustrada unui pod, cîntă din muzicuță. Melodia e cunoscută: „Porniți înainte, tovarăși". „Are vreo misiune" — își spune grăsunul, și merge mai departe.

Trecătorii de pe străzi sînt ciudat de grăbiți. Aproape că aleargă. O femeie cu sacoșă ruptă presară trotuarul cu zarzavaturi. Cineva îi atrage atenția, dar ea nu are timp să se întoarcă: se grăbește.

Undeva, „Ilse II" transmite ultimele știri de pe front: „În încercuirea de la Iași, trupele germane rezistă eroic de patru zile".

Toată lumea știe că Iașul a fost eliberat.

În sala de așteptare a gării abia te poți mișca. Mai ales dacă ești voluminos. Totuși, deținutul își croiește drum pînă ajunge pe peron. Chiar în acest moment, un ceferist înfige un drapel purpuriu în vîrful unei magazii. Grăsunul privește drapelul și începe să zîmbească. Are un zîmbet ciudat: fața i se lățește și mai mult, ochii se ascund adînc în orbite, abia se mai văd. Pare mai degrabă că rîde decît că zîmbește. Dacă n-ar fi grăbit, nu s-ar îndura să plece de lîngă drapel. Ar sta aici și ar zîmbi, ori ar aduna oamenii din sălile de așteptare să le arate și lor steagul. Mai ales că îi e ciudă că, în aceste momente solemne, sînt oameni care pot sta în spatele tarabelor și să vîndă bomboane mentolate. Ar vrea să dea cu piciorul și în individul care, culcat cu burta pe ciment, joacă „21" cu un olog îmbrăcat în veșminte militare. Dar acum n-are timp pentru lămurirea oamenilor. Alergînd printre linii, abia-și poate trage răsuflarea. De multă vreme nu s-a mai mișcat atît de mult. Totuși, nu se liniștește decît cînd ajunge în fața unei garnituri de vagoane de marfă pe care se vede o inscripție făcută cu creta: „Timișoara-Arad". Uitîndu-se mai bine, descoperă lîngă locomotivă și cîteva vagoane de clasă. Se duce într-acolo. Un țignal ascuțit vestește plecarea trenului. Abia în ultima clipă reușește să se cațere pe scările unui vagon. Poate e prea obosit, poate îi place mai mult aerul de afară, așa că rămîne pe scări.

Țăcăniturile roților la intersecții devin din ce în ce mai dese; casele se răresc, apoi, cît poți cuprinde cu ochii, vezi numai cîmpuri. Unduirea lentă, ademenitoare la

somn, a firelor de telegraf, pare liniile unui portativ mișcător. Notele sînt păsările. Grăsunul începe să cînte încet, încet, mai mult pentru sine. Cîntecul e același pe care l-a auzit pe pod. Țăcăniturile ritmice ale roților par că preiau melodia.

Tăbliile de porumb dreptunghiulare, fîșiile de pămînt arămii, tarlalele, lanurile verzi de trifoi se răsucesc pe axa șinelor. E un joc ciudat al opticii, un menuet larg, grațios, al naturii.

Deodată, cineva îl bate pe umăr. „Dar ăsta cine o fi?" Se întoarce și vede un om mustăcios, îmbrăcat în uniformă de ceferist. „Te pomenești că-i controlor". Îl întreabă:

— Ce-i, meștere? ...

Mustăciosul ia o figură oficială și-arată cleștele de perforat:

— Biletele la control.

— N-am, spune și ridică nevinovat din umeri.

— Dă-te jos. Și ca să fie mai autoritar, îl îmbrîncește cu piciorul.

Goana traverselor e atît de rapidă că par puse unele lîngă altele. Totul sub scări se topește într-o masă uniformă, incoloră. Grăsunul se agață cu putere de barele scărilor, apoi, supărat, se ridică în picioare. Mustăciosul se sperie de colosul acesta de carne. Devine mai politicos:

— Atunci fac proces-verbal.

Nu se laudă. Scoate dintr-o geantă de piele cîteva hîrțoage, iar de după ureche un capăt de creion chimic, îi scuipă vîrful și întreabă cu un ton oficial:

— Numele?

— Horvath, îi răspunde grăsunul.

— Meseria?

Toate formalitățile astea rigide, lui Horvath i se par caraghioase. Nu sînt decît cîteva ore de cînd s-a răsturnat lumea și acest ceferist, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, își face mecanic, stupid, datoria. Ce să-i spună? Că-i filator?... Poate nici n-a auzit de așa ceva... Îi vine un gînd. Zîmbește:

— Deținut politic.

Cei cîțiva călători care stau prin apropiere încep să rîdă.

Zăpăcit, controlorul începe să tușească, apoi, supărat pe spectatorii din jur, le cere lor biletele.

Horvath se așază înapoi pe scările vagonului. Traversele gonesc ca și mai înainte, stîlpii de telegraf se succed cu aceeași repeziciune, numai gîndurile lui se leagă tot mai încet, mai molcom. Fețele tovarășilor de închisoare îi apar spălăcite, cîmpurile din fața lui, neconturate, șterse. Vinovat e somnul sau moleșeala gravă apărută după o lungă încordare. În fond e totuna. Gardianul de noapte horcăia pe scaunul din fața celulei aproape melodios; pașii preotului șchiop răsunau în ritm de vals pe coridoarele lungi ale penitenciarului, vecinul din celula numărul 27 tușea sec a oftică și avea voce asemănătoare cu a servitoarei lui Buholtz de pe strada Feneșan, unde locuise Horvath cîndva. Oricît se sforță acum nu-și mai putu imagina fața servitoarei: știa doar că avea fruntea prea bombată și părul gălbui, de culoarea nisipului. În orele ei libere, pe la ora patru, cînd termina cu spălatul vaselor, ieșea la balcon, își punea mîinile în poală și cînta „Adie, adie, mein kleiner Gardeoffizier, adie...“ „Unde o fi ea acum? S-o fi măritat, are copii?... Știe că am trecut de partea rușilor?... Dar de ce mă gîndesc la servitoarea lui Buholtz de pe strada Feneșan?... Prostii! Oare controlorul care mi-a cerut biletele știe ce zi e astăzi?“ Ar fi vrut să se ducă la el, să-l întrebe, dar asta ar fi însemnat să se ridice, așa că renunță. De altfel, ce ar fi putut să spună acest controlor? Probabil: „Lasă-mă în pace, domnule, fii bucuros că nu ți-am făcut procesul-verbal. Eu nu fac politică, am patruzeci și opt de ani, cinci copii și nevasta mea suferă de reumatism. A răcit cînd l-a născut pe Enache, a stat opt luni de zile în pat, dar acum e mai bine. Văruiește singură odăile cu humă, în loc de bidinea folosește o veche perie de rufe și nimeni din lume nu știe să facă marmelada de prune cum face ea. Cel de-al doilea copil e cel mai răsărit din familie, are cap bun și în clasa a doua de liceu a fost premiat cu patru cărți groase. Casa de la Micălaca nu mai e ipotecată și nu mai avem datorii pentru ea, decît la fabrica de țigle Muschong din Lugoj.“

Trenul începe să încetinească: de departe apar primele clădiri ale gării Arad, pe urmă peronul. Cu un sin-

gur salt, Horvath sare de pe scări și, urmărindu-l cu privirile pe controlor, îl salută cu două degete ridicate la tîmplă.

3

Mama lui Horvath, Marghita, n-a fost cununată cu soțul ei. De aceea i-a păstrat Horvath numele ei. Tatăl său, un moț necăjit, aciuat pe lîngă niște construcții din oraș, n-a socotit necesar să cheltuiască bani pentru asemenea fleacuri. Era un om cuminte, la locul lui, și numai la băutură n-a știut să țină măsura. Într-o primăvară, la începutul primului război mondial, a alunecat de pe schele și a fost înmormîntat gratuit de o societate de binefacere. Casa Cercuală, împreună cu proprietarii societății de construcții au plătit doamnei Horvath 4.500 lei.

Din banii primiți, văduva a trăit șase luni de zile, pe urmă s-a angajat spălătoreasă la o curățătorie chimică. După zece ani de muncă a fost dată afară și, de atunci, ani de-a rîndul, în fiecare miercuri și sîmbătă, a spălat ferestrele clădirilor gării. Nici n-a avut timp să observe cînd i-a crescut copilul. Într-o zi s-a pomenit că Andrei al ei e luat la armată, pe urmă, tot prin surprindere, s-a pomenit că băiatul se însoară... Cînd au trecut anii?... Dar cine i-ar fi putut răspunde?... Mai tîrziu, cînd noră-sa i-a născut o nepoțică, s-a întrebat dac-a fost cîndva tristă. Și totuși, a fost... Andrei s-a încurcat cu o serie de oameni care își petreceau mai tot timpul prin închisori. Nicicum nu putea pricepe de ce trebuiesc arestați oameni care nu fură, nu omoară, care nu vor decît binele celorlalți. Pesemne că așa a lăsat dumnezeu rînduielile. E drept, a încercat de cîteva ori să-și îndrume fiul pe calea cea bună, dar Andrei nu mai era de vindecat.

Moartea a surprins-o cu doi ani în urmă, într-o sîmbătă după masă, cu cîrpele de spălat geamuri în mînă. Andrei era la închisoare. De atunci, el nici n-a mai fost pe acasă.

Şi acum e iarăşi aici.

Păcat că a murit Marghita înainte de vreme, fără să fi înţeles de ce a trebuit să stea fiul ei atît de mult timp la închisoare.

Lui Horvath, oraşul i se păru neschimbat: era doar mai murdar, mai neîngrijit. Dar chiar şi aşa, cu casele triste, cenuşii, era primitor ca un cămin. Bucuros de tot ce-l înconjura, Horvath nu mai simţea povara trupului greoi, mergea repede, spre Bujac, unde se înălţau coşurile fabricii de textile.

În copilărie, el asemăna aceste coşuri cu nişte degete enorme ţintuite spre cer. Această imagine i-a inspirat totdeauna teamă. De aceea, cînd trebuia să iasă seara din casă, întorcea faţa spre degetele de cărămidă, să se încredinţeze că nu s-au încleştat cumva într-un pumn uriaş să nimicească totul din jur. Pentru nimic în lume n-ar fi umblat prea aproape de ele. Pe urmă, cu timpul, teama s-a transformat într-o admiraţie nefirească, aproape bolnăvicioasă. Le socotea ale lui şi, dacă nu i-ar fi fost ruşine, s-ar fi interesat dacă zgîrie-norii din America sînt la fel de înalţi. Îi era ciudă că n-a avut niciodată destulă răbdare să stea la pîndă să vadă cum coşurile lui zgîrie norii. Totuşi, pentru plăcerea proprie îşi închipuise de cîteva ori spectacolul: coşurile, ca dinţii unui pieptene uriaş, sfîşiau norii în valuri albe, lunguieţe, în formă de panglici.

Ajunse la poarta fabricii. Portarul, Marian, stătea ca totdeauna rezemat de ghereta lui de lemn. Acesta n-avea noţiunea timpului. Pentru el, cele opt ore de serviciu treceau numai atunci cînd sosea schimbul. Indiferent dacă venea cu o oră înainte sau cu patru după.

— Ai întîrziat, grasule.

— Puţin, făcu Horvath şi zîmbi. N-avea nici un rost să-i explice că a întîrziat aproape trei ani.

Curtea fabricii nu s-a schimbat de loc. Doar trotuarele de asfalt, ce înconjură clădirile, s-au cocoşat puţin de căldură şi vreme. Încolo, totul a rămas la fel ca în urmă cu trei ani.

Prin ferestrele mari ale apreturii răzbat mirosuri grele de acizi. Aici e filatura, gravura, bucătăria de vopsele, scărmănătoria. Şi dincolo de ea, sala cazanelor. Într-acolo se îndreaptă Horvath.

Cînd a intrat pentru prima oară în fabrică, sala cazanelor nu avea decît un singur perete din cărămizi. Celelalte trei erau ridicate din bîrne și tencuite cu mortar roșu. Baronul bătrîn n-a vrut să investească nici un ban în această clădire: visa să înlocuiască cazanele cu motoare Diesel. Din cauza căldurii și a aburilor, mortarul roșu a căzut de pe bîrne și lemnăria pestriță cu trestie aducea a colibă sărăcăcioasă de țară. Zilierii care lucrau în curte, în zilele cu ger, năvăleau în sala cazanelor și nu se mișcau de acolo decît la amenințarea tăierii salariului pe ziua în curs. Din cauza lor, Trifan, fochistul, abia putea să lucreze. Îi gonea cu lopata, ca să poată întreține aburii pentru apretură.

Ajuns în fața clădirii, Horvath deschide ușa de fier a sălii cazanelor.

— Trifane...

Fochistul își ridică privirile, pe urmă, bucuros, aruncă ranga la pămînt:

— Ai venit, mă...

Se îmbrățișează.

Așa își imaginase Horvath eliberarea în serile lungi petrecute în celula Penitenciarului Militar din Timișoara. Își închidea ochii și, revedea pereții cu tencuiala căzută a sălii cazanelor. Știa că primul om pe care îl va întîlni va fi Trifan. Ceilalți tovarăși puteau fi risipiți, plecați în misiune sau arestați, dar Trifan nu. El avea sarcina să nu se amestece în nimic, să stea la post, să facă legătura dintre oamenii care vin și pleacă.

— Se răstoarnă lumea și tu stai aici la cazane. Păzești averea lui Wollman...

— Să știi că m-a bătut gîndul să nu vin azi la lucru pe urmă, m-am răzgîndit. Decît să mă agit pe străzi m-am gîndit că tot mai bine e dacă vă aștept aici. Tu ești al treilea. Parcă v-ați fi înțeles. A trecut și Suru și Farcaș pe aici. Ne și vedem mîine...

La despărțire, Trifan își dă seama că și-a mînjit prietenul cu funingine. Rîde:

— Ești negru ca dracu!...

— Nu-i nimic. Înseamnă că pot dovedi că am fost pe la tine.

— Acasă ai fost?
— Acum mă duc.
— Du-te numai.

*

Horvath are patruzeci și cinci de ani și peste o sută de kilograme. Cînd s-a născut, moașa, o femeie bătrînă și surdă, a prezis că n-o să trăiască nici două săptămîni. Asta, pentru că noul născut nu avea nici un fir de păr în cap și era roșu ca racul. Părinții lui n-au făcut caz de cele prorocite de moașă: erau săraci și nu doreau copii. Dacă ar fi avut la timp bani, micul Andrei nici n-ar fi ajuns să vadă lumina zilei. Contrar pronosticului însă, după zece zile țipa așa de tare, că vecinii îl blestemau de mama focului.

La zece luni a început să umble și, de atunci, somnul de după masă și-l făcea în cușca dulăului. Animalul, o corcitură de cîine-lup și ogar îl îndrăgi și-l acceptă ca subchiriaș. La cinci ani, Horvath fura fructe în piață și tot atunci a avut de-a face pentru prima oară cu poliția. Un sergent, cu numărul 392, i-a dat o palmă, încît a trebuit să fie transportat la spital. Medicul de serviciu, un neamț cu două perechi de ochelari, a asigurat-o pe Marghita că micuțul n-o să sufere prea mult, dar o să-și piardă auzul. Dar, diagnosticul medicului nu s-a dovedit bun. După o lună și jumătate, micul Horvath putea distinge sirenele tuturor fabricilor. Cea de la fabrica de vagoane șuiera mai gros decît sirena fabricii de textile.

Spre mirarea tuturor, Horvath învăța bine la școală, deși maică-sa nu i-a cumpărat niciodată cărți. La cincisprezece ani, în primul an al războiului mondial, a intrat ucenic la fabrica de textile. În 1919, după intrarea trupelor românești în Arad, era țesător de categoria întîi. Lucra la două rînduri de războaie și cîștiga bine.

După zece ani, în perioada crizei, a fost concediat ca „minoritate națională". A șomat un an și jumătate, pe urmă a fost reangajat ca ajutor țesător, cu jumătate de salariu. În perioada aceea l-a cunoscut pe Suru. Suru era

montator la fabrica de vagoane și secretarul comitetului orășenesc al partidului. Au fost arestați împreună în '32. Deoarece Suru avea toate legăturile cu partidul, Horvath și-a asumat partea leului: el a fost condamnat la doi ani, iar Suru la patru luni. Pe urmă, Horvath a mai avut trei căderi. Ultima oară, cînd a reușit să înființeze celula de partid la fabrica de textile.

Cei de la poliție îl cunoșteau atît de bine, încît nu se mai oboseau să-l bată: știau că nu vor putea să scoată nici un cuvînt de la el. O dată, totuși, Mateescu, șeful siguranței, vrînd probabil să obțină o avansare, l-a bătut în așa hal, încît Horvath nici n-a mai putut fi condamnat: l-au trimis acasă să moară. După două săptămîni, însă, s-a sculat din pat și atunci i s-a refăcut procesul și a fost transportat la Aiud.

La Aiud s-a obișnuit cu singurătatea: a învățat să privească în gol, să distingă zgomotele tăcerii și să facă exerciții de memorie. Cu răbdare, cu calm, putea reconstitui scene văzute sau auzite. Era de ajuns să privească pereții albi, ca să-i apară aidoma, ca pe un ecran, figura lui Mateescu, fața lui ridată, obosită, și să-i audă glasul:

— De ce nu vrei să mărturisești, Horvath?

— Aș vrea să vă fac pe plac, domnule comisar, zău așa, dar n-am ce să vă spun . . .

Mateescu totdeauna își pierdea cumpătul, dacă oamenii pe care îi ancheta nu tremurau în fața lui. Se congestiona la față, pungile de sub ochi îi tremurau ca niște frunze de plopi, clipea mărunt și des, și se schimonosea de parcă cineva l-ar fi strîns cu ușa.

— Mă Horvath, mărturisește, mă, că te tăbăcesc . . .

La început, cînd l-au ținut luni de zile în celulă separată, Horvath stătea tot timpul culcat pe spate și-și amintea numai de unele scene din viață; și anume de cele din prima perioadă a copilăriei. Mai tîrziu se sili să-și povestească subiectele cărților citite sau să rezolve înmulțiri și împărțiri fără creion. Au trecut săptămîni lungi pînă ce și-a clădit un sistem de memorare a cifrelor, a coloanelor de numere, pe urmă totul deveni simplu, la fel ca o poezie învățată pe de rost.

În prima zi cînd s-a întors de la Aiud, a cunoscut-o pe Florica. Trecuse cu foaia de angajare prin scărmănă-

torie și s-a ciocnit de o femeie cu părul cărunt. Mai politicos ca de obicei, și-a cerut scuze:

— Iartă-mă, mamă.

— Dracu' ți-e mamă, nu eu ... Altă dată să-ți deschizi mai bine ochii! ...

Abia atunci și-a dat seama Horvath că femeia din fața lui era cărunță din cauza scamelor. Muncitoarea nu avea mai mult de douăzeci și cinci de ani.

— Ai limbă ascuțită.

— Am.

— Asta-mi place. Cum te numești?

— Poate ești de la poliție ...

— Nu-s.

— Atunci de ce mă întrebi?

— Așa. Îmi placi.

— Tu nu-mi placi! Ești gras și obraznic! Bună ziua.

Și a doua zi și-a făcut Horvath drum prin scărmănătorie, și a treia zi. A patra zi au plecat împreună de la fabrică.

— Și spui că te cheamă Florica ...

— Da.

— Ai nume frumos.

— Așa spun oamenii.

— Mulți oameni ți-au spus asta?

— Nu i-am numărat.

— Îhîm ... înțeleg ...

— Nu înțelegi nimic.

— Poate mă crezi prost.

— Cred ce vreau.

— Ai dreptate ...

După trei săptămîni plecau în fiecare zi împreună de la fabrică. Uneori rămîneau, împreună, pînă seara tîrziu. Atunci Horvath o conducea acasă și, pe străzile slab luminate, prindea curaj și vorbea foarte deschis.

— Știi, Florico, de multe ori m-am gîndit că nu e rău să fii însurat.

— De ce-mi spui toate astea?

— Pentru că vreau să mă însor.

— N-o să te ia nimeni.

— De ce?

— Ești gras și neserios.

— Par neserios?

— Da. Am citit o carte în care era vorba de doi îndrăgostiți. Nu vorbeau așa cum vorbim noi.

— Dar cum vorbeau?

— Nu pot să-ți spun, dar foarte frumos. Despre flori, despre stele, despre...

— Vrei să vorbesc și eu despre stele?

— Știi?

— Desigur că da. Vezi steaua aia... Uită-te acolo, deasupra turnului...

— Aia luminoasă?

— Aia! Dacă pălește, o să plouă. Dacă strălucește, o să fie ger.

— Cum să fie ger? Acum în iulie?

— Ce ți-am spus e valabil numai pentru iarnă. Vrei să fii soția mea?

Florica tresări.

— Răspunde: da sau nu?

— Lasă-mă să mă mai gîndesc.

— Bine, pînă ajungem acasă ai tot timpul. Vezi, steaua aceea mare e luna. Iar pomii ăștia văruiți sînt castani. Cînd am fost mic, culegeam castane pentru foc. Ard bine. Se încing și țin jarul la fel ca și cărbunii.

I se păru că vorbise prea mult. Tăcu.

— De ce ai tăcut?

— Vorbesc prostii.

— Nu.

Horvath o îmbrățișă.

— Da?

— Da.

Pentru Horvath, fiecare întoarcere acasă era un eveniment. Drumurile, casele, copacii, toate i se păreau străine, altfel așezate, ba mai mici, ba mai mari. Rîndul trecut cînd a fost arestat, Sofica, fiica lui, era „pe drum". Cînd s-a întors acasă, învăța tocmai să umble. O parte din vecini erau noi, necunoscuți. Horvath totuși îi saluta, ca nu cumva aceștia să spună nevesti-si că-i prost crescut. Acum, Sofica trebuie să fie mare. La gîndul că s-ar putea să nu-l recunoască, simți un nod în gîtlej. Îi veni să alerge. Dacă nu i-ar fi fost greu și dacă nu i-ar fi fost

ruşine de trecători, ar fi grăbit pasul. În colţul străzii, îl opri frizerul care stătea în faţa prăvăliei:

— N-ai mai fost de mult pe la noi, domnule Horvath... Te-ai supărat pentru ceva?... Am schimbat toate briciurile. Am un Solingen lat de două degete... Nu vreţi să-l încercăm?...

Horvath clătină din cap în semn că nu:

— Sînt foarte grăbit, domnule Breban.

Cu fiecare pas, îi creştea emoţia. Cînd îşi văzu casa, inima începu să-i bată atît de tare că-i era teamă să nu-i sară din piept. „Rulourile nu sînt trase — constată cu bucurie. Asta înseamnă că sînt acasă". Deschise portiţa încet, să nu scîrţîie. O clipă rămase pe loc şi-şi plimbă privirea în jur: totul era aşa cum fusese cu trei ani în urmă. Urcă scările, dar în prag se răzgîndi. Ocoli casa şi intră pe uşa din bucătărie. Îşi închipui faţa mirată a Florichii şi-i veni să zîmbească. În cei trei ani n-o văzuse decît o singură dată la vorbitor. Dar şi atunci numai de la cinci metri depărtare, prin două grătare de sîrmă.

Stăteau unul în faţa celuilalt şi nu ştiau ce să-şi spună. Atîtea lucruri ardeau în ei şi totuşi, cinci minute în şir au stat ca doi străini şi s-au privit tăcuţi, ca şi cum atunci s-ar fi văzut pentru prima oară. O singură dată a încercat numai Florica să spună ceva, dar Horvath a oprit-o cu un singur gest...

Lasă, Florico, ştiu. E foarte greu... iartă-mă...

La despărţire, femeia s-a agăţat cu amîndouă mîinile de gratii: abia au putut-o smulge gardienii. Neputincios, Horvath şi-a lăsat capul în pămînt şi nu s-a mişcat de acolo decît tîrziu, cînd l-au chemat la apel.

Un gardian tînăr l-a îmbrîncit şi i-a rîs în faţă:

— Ce-i, grasule? Plîngi?...

S-a stăpînit foarte greu. Gardianul, probabil, a simţit şi el ceva, n-a mai spus nimic. S-a retras un pas, şi a pus mîna pe armă.

— Hai, mai repede! Sîntem la închisoare, nu la hotel.

În bucătărie nu era nimeni. Tiptil, Horvath se apropie de uşa camerei şi o deschise brusc.

— Sofica!

— Tăticule!

Crescuse într-adevăr mult. Îi ajungea pînă la brîu. Îi părea însă rău că era subţire ca o vergea.

— Mămica unde e?

— E plecată în oraş...

— Atunci o păcălim. Vrei?...

— Nu, tăticule.

— Bine, Sofica. Aşa e frumos. Hai, stai aici lîngă mine şi povesteşte-mi.

— Ce să-ţi povestesc, tăticule?

— Ce vrei tu, Sofico. Orice.

— Despre Scufiţa Roşie?

Horvath izbucni în rîs.

— Nu asta. Altceva. Despre tine, despre mămica. Se uită în jur. Asta era casa lui, camera pe care a visat-o ani de-a rîndul. Totul îi era cunoscut şi drag: perdelele, covoarele, tablourile. Şi abajurul de pe lampa de noptieră era acelaşi pe care îl ştia. Crăpat. Îi păru bine că Florica nu l-a înlocuit. De fapt, nimic nu i se părea schimbat în casă. Ba da. Plăpumile. Erau noi, ca scoase din cutie. Se gîndi cu duioşie la Florica. Cît o fi muncit pînă le-a cumpărat. Cele vechi erau cîrpite şi, nu o dată, se trezise dimineaţa cu casa ninsă de fulgi. Le pipăi. Erau de mătase.

— Tati Rudi le-a adus, îl lămuri Sofica.

— Tati Rudi? tresări Horvath. Cine e tati Rudi?

— Un om foarte bun. Nu-i zi să nu-mi aducă ceva. Tu nu mi-ai adus nimic, tăticule?

— Nu, Sofica.

Dintr-o dată, casa i se păru străină, şi perdelele, şi covoarele, şi tablourile. Pînă şi abajurul crăpat de pe lampa de noptieră. Îşi lăsă capul în palme.

Sofica se apropie de el şi-l mîngîie pe faţă:

— Ce să-ţi povestesc, tăticule?

Horvath o îmbrînci şi Sofica se rostogoli pînă lîngă canapea. Fetiţa fu atît de surprinsă, încît — deşi se lovise — nu scoase nici un geamăt. Îşi privi părintele cu o teamă ciudată. Horvath se ridică de pe scaun, vru să se apropie de ea, dar dădu cu ochii de portretul înrămat al neveste-si şi se îndreptă într-acolo. Izbi cu pumnul în sticla fotografiei şi zgomotul cristalin al cioburilor îi făcu plăcere. Ar mai fi vrut să dea. „O, dacă ar fi tati Rudi aici"... Îşi privi pumnul însîngerat. Sofica începu să plîngă. Hor-

vath sări la ea, o ridică pînă la înălțimea capului și o îmbrățișă.

— Nu plînge, Sofica. Auzi, nu plînge!... Tata te iubește... o strînse cu atîta putere, încît ea începu să geamă și mai tare. Nu plînge, fetița mea! Auzi, nu mai plînge!...

4

Florica era neschimbată. Nu era nici tulburată, nici emoționată de sosirea lui: se purta ca și cum soțul ei n-ar fi lipsit de acasă decît numai cîteva zile. Toate gesturile, mișcările ei erau cele vechi, cunoscute. Numai cînd dădu cu ochii de fotografia zdrobită tresări și se lipi de perete. Horvath o privi cu ochii întredeschiși, ca și cum n-ar fi fost ea în carne și oase, ci numai imaginea ei, aceea pe care și-o închipuise atît de multe ori, la închisoare. Atunci o vedea așa de clară încît avea impresia că, dacă ar întinde brațul, ar putea-o cuprinde. Iar în serile lungi de iarnă, cînd se stingeau și ultimii pași ai șobolanilor și se lăsa tăcerea grea a celulei, i se părea că-i aude și glasul. În clipele acelea, de insomnie, ar fi dat zece ani din viață să poată fi o clipă alături de ea, să-i simtă cu adevărat brațele, șoldurile, s-o audă vorbind. Și acum e aici, întreagă, și-i pare străină. O dezbracă cu privirile. La gîndul că un alt bărbat a strîns-o în brațe, se încruntă și-și strînse pumnii. Sofica se retrase speriată. Înfrînt, Horvath lăsă să-i cadă brațele și-și pătă pantalonii cu sînge. Florica trecu pe lîngă el, ieși în bucătărie și se reîntoarse cu un lighean.

— Spală-te.

Horvath îi căută privirile, dar ea se uită în altă parte. „Va să zică e vinovată". Cînd mai tîrziu, după cină, Florica pregăti patul Soficăi, Horvath îi urmări toate mișcările; ea, însă, liniștită, netezi cu palma plapuma de mătase, fără să fi avut cea mai mică tresărire. Numai atunci se cutremură, cînd de afară se auzi scîrțîitul porții.

— Vine cineva, făcu Horvath și se apropie de ușă.

Florica se rezemă de spătarul scaunului şi-şi lăsă capul în piept.

Se auziră bătăi în uşă.

Sprinten, Horvath o deschise larg. În prag apăru un om înalt, cu faţa obosită. Părea să fie trecut de cincizeci de ani. Borurile largi ale pălăriei îi aruncau o umbră peste ochii adînc ascunşi în orbite.

— Tati Rudi! strigă Sofica şi porni în întîmpinarea celui din prag.

În apropierea uşii călcă pe marginea cămăşii de noapte şi se întinse pe podea. Horvath o ridică şi o aşeză pe un scaun. Pe urmă, fără nici un cuvînt, culese cele două plăpumi şi le făcu sul.

— Poftește, domnule Rudi.

Cel din prag, fîstîcit, începu să clipească mărunt. Sprîncenele lungi îi tresăriră nervos, îşi muşcă buzele, apoi, buimăcit complet, mormăi un „bună seara" şi coborî scările. Liniştit, Horvath închise uşa în urma lui, ocoli privirile Floricăi şi se aşeză la masă. Un timp rămase nemişcat, pe urmă îşi ridică fruntea:

— Lasă, Florica, nici păturile noastre nu sînt proaste.

Sofica începu să plîngă.

Horvath nu reuşi să adoarmă toată noaptea: se zvîrcolea în aşternut, ca şi în prima noapte de detenţiune, după rostirea sentinţei. Şi atunci, ca şi acum, ar fi dorit să doarmă, să nu se gîndească la nimic. Închidea ochii, dar pe ecranul pleoapelor îi apărea figura ştearsă a domnului Rudi, privind stupid plăpumile pe care i le-a pus în braţe. Fără să existe, Horvath descoperi o asemănare între tati Rudi şi procurorul de la procesul lui. Şi acela privea buimăcit, sau poate numai somnoros. Pe urmă îşi aduse aminte de barbişonul cărunt al judecătorului, de feţele obosite ale martorilor acuzării, de Barda, colegul lui Horvath de pe banca acuzaţilor. Barda, cu o zi înainte de proces, şi-a muşcat vinele de la mîna stîngă, dar a fost salvat în ultima clipă. Din cauza lui a întîrziat pronunţarea sentinţei cu două săptămîni. După sentinţă, Barda a fost închis într-o celulă învecinată cu a lui Horvath şi în prima noapte nu a dormit nici el. Prin zidul gros, netencuit, i se auzeau paşii măsurînd celula: patru paşi spre fereastră, patru paşi înapoi. Horvath anume încerca să-şi aducă

aminte de Barda, să nu fie nevoit să se gîndească la tati Rudi. Înainte de culcare n-a avut puterea să deschidă vorba despre el şi acum îi părea rău. Ar fi vrut să afle ce a fost între ei, cine era tati Rudi, cum s-au cunoscut. Fiecare din aceste întrebări în parte şi toate la un loc îl chinuiau mai mult decît ştergerea unei linii zgîriate pe uşa celulei, linie care însemna o lună. Deşi acolo, în închisoare, în sinea lui se împăcase cu gîndul că, într-o bună zi, Florica o să-i spună: „Andrei, am găsit un alt om care s-o crească pe Sofica", acum, cînd era pus în faţa faptului împlinit, se simţea umilit. Poate dacă n-ar fi auzit respiraţia regulată a Soficăi, ar fi aprins lampa de pe noptieră şi ar fi încercat să se lămurească cu Florica.

Printre perdelele de la fereastră, o fişie de lumină se strecura chiar pe marginea patului. De acolo, de pe cearşaf, lumina se refracta pe covorul din faţa vitrinei pline cu jucării. „E lună plină — constată Horvath — la fel ca şi în noaptea cînd s-a spînzurat Barda". Barda a pregătit totul perfect: să nu facă zgomot şi-a învelit picioarele în pătură şi s-a sfîrşit în tăcere. Nici Horvath n-a auzit nimic şi nici gardianul de serviciu de pe coridor. L-au descoperit numai dimineaţa, după deşteptare. Horvath l-a considerat trădător, mai ales pentru că ştia că Barda s-a sinucis din cauza nevesti-si care, imediat după căderea lui, a fugit cu un plutonier. Pentru prima oară acum îi era milă de Barda.

În cameră era cald. În patul vecin, nevasta sa se dezveli şi se răsuci în aşternut. „Va să zică nici ea nu doarme". Horvath o pîndi pe sub sprîncene. Ea se ridică în coate, privi spre Horvath şi întrebă:

— Dormi?

El nu-i răspunse. Se prefăcu că doarme, dar îi păru imediat rău. Aşteptă cu sufletul la gură ca să-i repete întrebarea, dar Florica se întoarse spre perete. Întîrziat n-avea nici un rost să-i răspundă. Se întoarse zgomotos, se dezveli ostentativ, răsuflă puternic, tuşi să-i atragă atenţia asupra lui, dar ea nu se mai întoarse spre el. „Oare ce o fi vrut să spună? Să se apere, să se justifice, sau să nege?" În cele din urmă, Horvath se resemnă. „Poate că e chiar mai bine aşa. Acum, moale cum sînt, orice mi-ar

fi spus aș fi crezut-o. E mult mai bine să discutăm la lumina zilei, cu capul limpede".

În fața casei, cîțiva cheflii începură să cînte și să strige lozinci: „Trăiască România Mare". Din depărtare se auzeau cîteva împușcături, apoi iar strigăte: „Jos cu boanghenii". Horvath ar fi vrut să se scoale, să iasă în stradă și să facă ordine. Își aduse însă aminte că n-avea nici un rost să se încaiere cu niște beți și să-și pericliteze viața, cînd a doua zi trebuia să participe la o întîlnire cu Trifan și cu ceilalți, ca să poată lua măsuri pe scară mai mare. Spre dimineață, înainte de a fi adormit, auzi sirenele anunțînd o alarmă aeriană. Nici nu tresări. Știa că la ora asta treceau „Tito-busurile" cu alimente și muniție pentru partizanii sîrbi. Aceleași alarme le auzea în fiecare dimineață și la Timișoara.

Cînd se trezi, Florica era de mult în picioare. Pregătise pe masă dejunul și pe un scăunel ligheanul cu apă pentru spălat. Și Sofica era sculată. Stătea la geamul deschis și saluta trecătorii. Horvath se sculă și o luă în brațe. Fetița îl sărută pe bărbie și-l întrebă:

— Ce ai visat, tăticule?

Horvath nu vru s-o dezamăgească, și-i născoci un vis cu urși și cu un vînător care și-a pierdut arma.

— Și după aceea? insistă Sofica.

După aceea nimic. M-am trezit.

— Și știi ce înseamnă asta, tăticule?

— Nu, Sofica, nu știu.

— Trebuie să vorbim cu tanti Mărioara. E vecina noastră. Ea îmi spune totdeauna ce înseamnă visele.

Intră Florica. Se uită severă la fetiță, apoi o trase de mînă:

— Lasă-l pe tăticu. E obosit, n-are timp pentru prostiile tale.

— De ce n-o lași cu mine? se răsti Horvath. Sau nici măcar... dar nu continuă fraza pînă la capăt.

Florica îl privi drept în ochi. Horvath își lăsă privirile în jos, apoi se întoarse spre Sofica:

— Și tanti Mărioara știe toate visele?

— Da, pe toate le știe. Are o carte cu toate visele. Mie îmi spune totdeauna cînd am să primesc prăjituri,

sau cînd o să fiu certată. Numai că mama nu mă lasă niciodată la ea. Spune că e nu știu cum...

Horvath zîmbi. Atît de multe ori visase aceste dimineți cenușii, cu discuții fără importanță, încît primul ton banal îi creă întreaga atmosferă de liniște, de împlinire. Acum n-ar mai lipsi decît ca Florica să întrebe ce mîncare să facă la prînz, iar el să-i răspundă „tăieței cu varză" și ea să se jelească: „Varza s-a scumpit cu doi lei de nu-ți mai ajung niciodată banii".

În fața casei zdrăngăni o căruță și răscoli tot praful de pe drum. Horvath își mîngîie fruntea, se uită în jur să vadă dacă totul e realitate, nu numai un vis, și să se trezească din nou pe salteaua murdară a celulei.

— La ce te gîndești, tăticule?

— La nimic, Sofica.

— La nimic nu se poate gîndi, tăticule. Nimicul nu este și dacă nu este cum te gîndești la el?

După dejun, Horvath o trimise pe Sofica să se joace. Florica curăță masa și se așeză chiar în fața lui. În clipa aceea, însă, se auzi din nou vuietul puternic al sirenelor. Sofica intră gîfîind în casă și-și ascunse capul în poala maică-si. Nici nu ajunseseră bine în grădină, lîngă adăposturile săpate între răsadurile de cartofi, și undeva, în apropiere, pămîntul se cutremură. Se înghesuiră toți trei pe băncuța de lemn și priviră peretele zgrunțuros al lutului. „Ce stupid ar fi să mor tocmai acum, în prima zi după eliberare". Pămîntul se zgudui din nou, parcă mai aproape ca mai înainte, și Horvath își îmbrățișă nevasta și copilul. Florica avea umăr puternic. Horvath îi căută privirile și o strînse mai puternic. În clipa aceea, Sofica se vîrî între ei:

— Spune, tăticule, de ce bombardează americanii?

1

Tot orașul era în fierbere: la cîteva clădiri din centru s-a arborat drapelul roșu și oamenii comentau evenimentul privind în jur dacă nu sînt cumva auziți. Unii spuneau că, la aeroport se mai dădeau lupte cu cei cîțiva aviatori germani, care au rămas izolați de grosul trupelor. Alții erau informați că, încă înaintea sosirii trupelor sovietice, nemții și ungurii vor veni la Arad și vor întări linia de apărare care se întinde de la Mureș pînă în munții Bihorului. De două zile de cînd s-a anunțat trecerea armatelor române de partea sovieticilor, țăranii nu mai veneau la piețe cu alimente. Populația, speriată de evenimentele care trebuiau să urmeze, cumpără tot ce se găsea în prăvălii, străzile erau aglomerate cu gospodine încărcate cu tot felul de mărfuri netrebuincioase: mături, borcane cu muștar, hîrtie de prins muște, crătiți și conserve militare puse în comerț de dezertori.

În curtea prefecturii, unde funcționarii au adunat toate portretele lui Hitler și ale lui Antonescu să le ardă, cineva a dat foc unei șure. Un funcționar, speriat de flăcări, a început să strige că vin nemții și toată adunătura s-a năpustit spre ieșire. Unei femei i s-a rupt rochia, și seara, la Cornul Vînătorului se transmitea știrea, bineînțeles, cu lux de amănunte, cum a fost călcată în picioare o româncă de către comuniștii maghiari.

În fața sediului partidului național-țărănesc, oamenii se adunau să privească tricolorul, pe care domnul Iuliu Maniu l-a sărutat înainte de a pleca ultima oară în străinătate. Un sergent de stradă, cu o pălărie civilă în cap, cînta din răsputeri „Deșteaptă-te, române", oprindu-se numai

atunci cînd, lîngă el, cocoţat pe un scaun de bucătărie, Moga, proprietarul librăriei „Cartea germană", citea o proclamaţie formată din patru puncte:

1. Ardealul să fie al ardelenilor.

2. Ardealul trebuie să fie o republică independentă, democratică, recunoscută şi garantată de Statele Unite ale Americii, de Brazilia şi de Anglia.

3. Să se introducă limba esperanto ca limbă naţională a Ardealului.

4. Să se garanteze prin constituţie amorul liber.

După citirea proclamaţiei, intitulată „Proclamaţia de la Arad", sergentul începu să cînte din nou. Ucenicul librăriei „Cartea germană", care se afla prin apropiere, îl aclamă pe stăpînul său:

— Trăiască Moga unu, regele Ardealului!

În acest timp, Moga împărţea insigne de tinichea, pe care era gravată prima literă a alfabetului, înconjurată de o cunună de lauri. El susţinea că asta va fi stema viitoarei republici, dar cetăţenii onorabili ai oraşului ştiau că insignele au aparţinut fostei asociaţii sportive „Avîntul".

La piaţa de vechituri, un soţ prins în flagrant delict cu o prostituată încerca să explice soţiei şi oamenilor adunaţi la scandal că femeia, cu care fusese văzut, a fost o spioană germană pe care tocmai voia s-o aresteze.

Nimeni nu ştia nimic şi toată lumea ştia totul. Un comisar, vrînd să dovedească convingerile sale democratice, eliberă toţi pungaşii din beciurile poliţiei. Seara, de îndată ce se întuneca, nu se mai putea circula pe străzi. Trecătorii erau somaţi şi, cei care nu se opreau, erau ciuruiţi cu gloanţe. Mamele îşi închideau copiii în casă, spunîndu-le poveşti despre măcelari care fac cîrnaţi din carne de copil. Primarul oraşului, dr. Eremia Ion, se refugie la Pîncota, dar, cu doi kilometri înainte de a intra în comună, fu jefuit de o bandă de dezertori care ţineau în spaimă toate cătunele din împrejurimi. Despuiat de întreaga sa avere, se întoarse la Arad şi se închise în sala de consiliu a instituţiei. Nu lăsa pe nimeni, nici măcar pe cunoscuţi, să intre la el. Rezolva toate treburile comunei, strigînd şi dînd sarcini prin gaura cheii.

Nu se ştie prin ce împrejurare, nebunii de la Casa Galbenă au spart porţile parcului şi au năpădit oraşul.

Poliția și angajații tuturor spitalelor cutreierau străzile să-i aresteze. La Teatrul Comunal, unde se repeta Richard al III-lea, actorii au ieșit în fața ușii din dos să se răcorească. Fiind costumați, au fost luați drept nebuni. O companie de la 91 Infanterie a luat teatrul prin asalt și a arestat întreaga trupă de actori. Protopopul din Șega, Bonifaciu Ciontu, a tipărit afișe de mînă și le-a răspîndit prin oraș. Se spunea în aceste manifeste că: „*Se apropie sfîrșitul lumii*". Drept dovadă se citea Apocalipsul.

Aceeași dezordine domnea și în întreprinderi: la fabrica de vagoane se răspîndi zvonul că puterea fusese preluată de comuniști că, de două zile fabricile aparțin muncitorilor și, niște chiulangii au zdrobit cu rîngile ceasurile de control de la poartă. De acum încolo spuneau, muncitorii vor veni la fabrică așa cum au venit patronii: cine cînd vrea!

La gară, impiegatul de serviciu, sub amenințările cu arma de către un dezertor, care-l aclama pe Kropotkin, fu obligat să formeze o garnitură cu destinația Cluj.

— Trenurile trebuie să circule după necesitățile călătorilor nu după orarul fixat de niște funcționari de la București.

La Uzinele textile nu funcționau decît cîteva sute de războaie: navetiștii, din satele din împrejurimi, nu veniseră la lucru. Așteptau acasă desfășurarea evenimentelor. Dar chiar și cei care se prezentaseră circulau de colo pînă colo să afle vești. Baronul Wollman, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, era în biroul lui, semna acte, vorbea la telefon cu Bucureștiul și dădea dispoziții de producție. Pe la ora zece îl chemă pe Albu de la biroul de salarii. Acesta, înarmat cu condicele de prezență intră emoționat în biroul directorului.

— M-ați chemat, domnule baron?

— Da, dragă Albule. Te rog ia loc.

Albu, fîstîcit de această primire caldă, întinse condicile de prezență pe biroul baronului. În grabă era cît pe aci să răstoarne o călimară cu cerneală roșie.

— Peste opt sute de oameni lipsesc astăzi. I-am notat pe toți.

— Lasă astea, Albule. Și să știi că mă miră comportarea dumitale. Te credeam mult mai deștept, vreau să

spun, mult mai abil. Te credeam un om care știe să se descurce în vremuri tulburi. Un om care știe să deosebească un eveniment important, de unul neimportant.

Albu nu știu ce să răspundă. Oare cu ce o fi greșit? Pînă acum baronul nu-l chemase niciodată pentru altceva decît să controleze condicile de prezență. Și nici „dragă Albule" nu-i spusese niciodată.

— Stai jos, Albule...

Din ce în ce mai nedumerit, Albu culese condicile de pe birou și le puse sub el, pe scaun. Așteptă cu înfrigurare ca baronul să continue:

— Dumneata, după cîte știu, ai cotizat la Ajutorul Roșu. Mi se pare ai dat patrusute de lei.

Albu îngălbeni: de unde o fi aflat baronul de acest lucru? Desigur i-a umblat gura cuiva. Dăduse cei patrusute de lei cu un an în urmă, într-o împrejurare cînd nu putea refuza. Era convins că nu va afla nimeni acest lucru.

— Da, domnule Baron. O singură dată. Știți era, cum să vă spun...

— Nu te scuza... Și să știi, ai avut inspirație atunci... Nu, nu mă întrerupe. Am auzit că se înființează partidul comunist și dumneata îți pierzi vremea cu verificarea condicilor de prezență. Nu e bine. Un om cu un trecut ca dumneata, cotizant la Ajutorul Roșu ar trebui să fie mult mai activ. Ar trebui să mă înjuri... Baronul începu să rîdă. Da, da, ai auzit bine. Să mă înjuri... Din asta se bate cea mai bună monedă.

Albu făcu ochi mari, își scoase ochelarii aburiți și-i șterse în colțul batistei care îi atîrna din buzunarul de sus al vestonului.

— Da, dragă Albule, ar trebui să fii mai activ. Asta am vrut să-ți spun. Am terminat.

Albu se întoarse dărîmat în biroul lui și nu știa ce să facă. Cum să-l înjure pe baron? Pînă acum, ori de cîte ori îi pomenea numele, avea senzația că stă în fața lui și de aceea se înclina ușor. Colega lui de birou, o femeie durdulie, pistruiată și fardată, îl întrebă:

— Te-a înjurat șeful? Știa că lui Albu nu-i plăcea dacă îi spunea lui Wollman șeful. Spre mirarea ei, Albu nu se revoltă. De aceea adăugă: S-a întîmplat ceva?

— Da. M-am săturat de poruncile obraznice ale baronului! Mi-s pînă aici! își arătă nodul cravatei. Eu muncesc aici pentru opt mii de lei și el încasează tot beneficiul. Mă mir că-l tolerează muncitorii.

Colega de birou se uită în jur dacă nu sînt auziți cumva.

— Domnule Albu, nu vă înțeleg...

— Nici eu n-am înțeles pînă acum. Dădu cu pumnul în masă. Nu înțeleg cum l-am răbdat pînă acum! E un capitalist ordinar!...

N-au trecut nici două ore de la această întîmplare și Albu, cocoțat pe o mașină de filat, își agita brațele în aer:

— Pînă cînd să ne lăsăm exploatați de baron? Pînă cînd să ne lăsăm vlăguiți? Da, tovarăși! Noi, muncitorii, conștienți de misiunea noastră de clasă, va trebui să luptăm împotriva tuturor exploatatorilor!

Muncitorii îl priviră mirați, pe urmă, înflăcărați de curajul lui Albu, începură să strige și ei:

— Așa-i!...

— Așa-i!...

— Domnu' Albu are dreptare!

Pop, un muncitor pirpiriu, cu fața stafidită ca o măslină pusă la soare, se cățără și el pe mașină și începu să cînte Internaționala.

Gheorghe Trifan, fochistul-șef al fabricii de textile, era un om de vreo cincizeci de ani, mărunt și îndesat. Mustața veșnic zbîrlită îi dădea o înfățișare de om încruntat, războinic parcă gata în orice clipă să se certe. Venise la serviciu ca în toate zilele. Cei din jurul lui, ucenicii, credeau că poate „bătrînul" nu luase cunoștință de cele petrecute în oraș, în țară. El cu un surîs de superioritate, tacticos își pregăti uneltele cînd cineva îl anunță că în filatură, Albu de la salarizare ține discursuri muncitorilor.

— Albu?

— El, domnule maistru. Îl înjură pe baron de mama focului. Cred că o să fie concediat. Mai ales că după aceea au cîntat și Internaționala.

Peste măsură de mirat Trifan se interesă de cele spuse de Albu.

— Spunea că trebuie să fim uniți, că a început lupta

de clasă, că baronul e ceva *explorator* sau așa ceva. Muncitorii l-au aplaudat.

— Bravo lui.

Rar își părăsea cazanele Gheorghe Trifan: trebuia să se fi întîmplat ceva foarte grav, ca el să pornească prin secții să caute pe cineva. Acum, trecînd prin filatură, femeile îșI întoarseră capetele în urma lui. Dar el nu se sinchisi de asta. Merse drept spre cabina montorilor, unde-l știa pe Gherasim.

Îl găsi aplecat asupra unei piese stricate. Se apropie de el și-i șopti la ureche:

— A fost Horvath la mine.

— A ieșit din închisoare?

— Da. De două zile. După masă, la cinci, ne întîlnim acasă la Suru. Înființăm din nou organizația de partid.

— Bine, dar de ce-mi spui toate astea la ureche?

— Ai dreptate, rîse Trifan. M-am obișnuit... Nu uita, după masă, la cinci.

Cu asta, la fel cum venise, încet, porni înapoi, spre cazangerie. Gherasim privi lung în urma lui, adică totu-i așa cum i-a spus pe vremuri Horvath: „Rar om ca Ghiță Trifan!"

Unii tovarăși din fabrică îl înțelegeau, însă, greșit. Spuneau deschis că bătrînul e vîndut baronului. Toată neînțelegerea pornise încă din '36, de la greva cea mare. Singurul om, care nu ascultase atunci de consemnul dat, fusese el. Nu părăsise sala cazanelor decît după douăzecișipatru de ore de la declararea grevei generale. Cînd, în sfîrșit, a ieșit din fabrică și a încercat să explice ceva unui șef de pichet, acesta a dat din mîini și l-a scuipat în obraz. Trifan și-a scos batista și s-a șters pe față. Toți cei care erau prin apropiere, văzîndu-l că nici nu încearcă să se apere, l-au crezut trădător. Țesătoarele, pe care el le convinsese să participe la grevă, au umblat vreo patru zile după el să-l bată. Horvath era la închisoare. După un an, cînd s-a întors, l-a chemat pe Trifan să-l judece. Abia atunci a ieșit adevărul la suprafață. Dacă el n-ar fi rămas la post, ca să stingă focul, cazanele ar fi sărit în aer. Și nu ăsta era scopul grevei, ci să se obțină un salariu mai bun. A fost foarte greu pînă ce oamenii l-au acceptat din nou. Și, cum era și normal, cu multe rezerve.

2

Acasă la Suru era adunat tot activul de partid: Farcaș, Horvath, Trifan, Gherasim și Suru. Nu lipsea decît Bărbuț. Primul luă cuvîntul Suru:

— Bărbuț de ce nu este aici? Fără el nu putem conta pe muncitorii de la Uzina electrică. Trifan, l-ai anunțat?

Trifan, care socoti această adunare ca un act solemn, era îmbrăcat cu hainele lui cele mai bune: un veston negru, transformat dintr-o redingotă cumpărată la piața de vechituri, și guler tare curățat cu o radieră. Se vedeau încă dîrele pe care le lăsase guma. Cînd luă cuvîntul se ridică în picioare:

— Nu l-am găsit acasă. Vecinii mi-au spus că s-ar fi refugiat la Radna.

— S-a refugiat? făcu neîncrezător Suru. Parcă nu-mi vine a crede. Să nu se fi întîmplat ceva cu el. Am auzit că ieri a fost devastată redacția „Credinței". Paznicul a fost omorît cu un topor. Trebuie să avem foarte multă grijă și trebuie să lucrăm repede. Tu, Farcaș, aduci patruzeci de tovarăși de la Astra și preiei cu inventar fostul sediu al grupului etnic german. Înghesuiești toate actele într-o singură încăpere și-i pui lacăt. Tu, Horvath, organizezi paza. Afară, la poartă, poți să pui și un sergent în uniformă. Să aibă un caracter oficial. Înțelegi?... Iar tu, se întoarse spre Gherasim, dacă mi-aduc bine aminte, tu ai lucrat pe linie de tineret. Farcaș, îi dai și lui o încăpere să poată convoca tinerii.

Suru dădu sarcini și în legătură cu mobilizarea tuturor celor care au avut legături cu partidul în ilegalitate, sau au participat la acțiunile Ajutorului Roșu.

— La Cercul Militar ce ai făcut? îl întrebă Farcaș pe Suru.

— Aproape nimic... comandantul n-a vrut să mă primească. Am vorbit cu adjutantul lui, unul Bogza, dar și acesta a fost foarte rezervat. Ce am înțeles din discuția avută cu el e că pe frontieră se fac unele pregătiri.

— Poate începe nemții o contraofensivă?...

— Nu știu... Cu Vicu, omul nostru de legătură, m-am întîlnit pe stradă... El spunea că a fost mobilizată școala

militară de la Radna... A spus că, dacă va afla veşti, o să ne anunţe. Deocamdată atît.

— Şi despre colaborare n-ai vorbit cu adjutantul?...

— Ba, da... Mi-a spus că el n-a primit nici un ordin în legătură cu colaborarea armatei cu civilii. M-a întrebat dacă am ceva în scris.

— Ar trebui să facem unul. Dacă vor ştampilă, asta se găseşte.

— Nu e vorba nici de hîrtie şi nici de ştampilă. Am impresia că domnul comandant nu vrea să se amestece în nimic. Altceva?...

Trifan îşi aduse aminte că a uitat de adunarea din fabrică.

— La noi, la textile am avut o adunare azi.

Suru îl privi bănuitor:

— Cine a organizat-o?

— Nu ştiu. Dar a fost pe linie. A vorbit Albu de la salarizare.

— Nu ştiu cine e Albu ăsta...

— A cotizat o dată la noi la Ajutor. Sau poate de mai multe ori, îl lămuri Horvath. E un individ şters, eu nu-l prea cunosc...

— Foarte rău! Un om cu iniţiativă organizează la textile o adunare şi voi nu ştiţi nimic. Frumos. E bine că e unul de al nostru şi nu altcineva. Acum vedeţi-vă de treabă.

Încă în după masa aceleiaşi zile, Farcaş, ajutat de cîţiva muncitori de la Astra, înălţa cu ajutorul unor frînghii o firmă nouă pe frontispiciul clădirii sediului grupului etnic german. Firma cea nouă, desenată pe carton avea următoarea inscripţie: „Partidul Comunist din România". Trecătorii se opreau miraţi în faţa clădirii, şuşoteau, cîteva călugăriţe care tocmai treceau pe acolo îşi făcură semnul crucii şi începură să fugă de parcă le-ar fi gonit cineva. Pe urmă, cînd în faţa uşii apărură doi muncitori îmbrăcaţi în salopete şi cu arma la umăr, oamenii se risipiră. Croitorul de peste drum îşi trase obloanele şi ieşi în faţa prăvăliei, oprind toate căruţele, rugîndu-i pe căruţaşi să se angajeze la mutarea cît mai grabnică a atelierului. Toată lumea era, însă, grăbită. În cele din urmă, croitorul se plictisi şi, văzînd că muncitorii înarmaţi din faţa sediului

partidului nu-l atacă, își deschise prăvălia din nou și-și reîncepu lucrul. Suru, care-l urmărise de la o fereastră, se amuză. Îl lăsă de pază pe Gherasim și-i porunci să noteze pe o foaie de hîrtie toate lucrurile neobișnuite care se petrec în fața sediului. Seara tîrziu, cînd reveni și citi raportul lui Gherasim, se amuză și mai mult. Pe hîrtie erau trecute următoarele fapte:

„Ora 4. A trecut o căruță mortuară încărcată cu varză. Caii erau mascați și bătuți cu un prapor.

Ora 4,30. Doi oameni, care n-au observat paza, au vrut să arunce cu pietre în geamurile sediului. S-a tras un foc de armă și cei doi au luat-o la sănătoasa.

Ora 5,20. Au intrat în sediu patru bărbați. Sub hainele civile purtau uniformă nemțească. Au fost arestați și închiși în pivniță.

Ora 7. S-a prezentat tovarășul Albu în numele muncitorilor de la fabrica de textile. E în camera de gardă".

— Bine, Gherasim, să mergem să vedem ce e cu acest Albu.

Albu era într-adevăr în camera de gardă a sediului, își ștergea fruntea pleșuvă cu o batistă mototolită, umedă. Cînd îi văzu pe cei doi bărbați intrînd, se ridică în picioare.

— Dumneata ești, tovarășul Suru?

— Eu sînt, îi răspunse Suru și înainte de a-i întinde mîna îl privi iscoditor. Am auzit că ai venit în numele muncitorilor de la fabrica de textile. Cine ți-a dat acest mandat?

— Mandat? făcu mirat Albu. Pe semne nu se așteptase la această întrebare. Gherasim îl privi compătimitor. Mi l-am luat singur, răspunse cu întîrziere Albu. Știți, tovarășe Suru acum e mai greu să recurgem la niște formalități. Am socotit necesar să întreprindem ceva. În fabrică e o zăpăceală de îți vine să urli. Eu pînă acum verificam condicile de prezență. Azi au lipsit opt sute de muncitori. Mă întreb. E oare bine... Oamenii au nevoie de certitudine și de aceea mi-am permis să convoc o adunare.

Gherasim îl ascultă cu invidie. S-a descurcat bine Albu acesta. Era convins că n-ar fi putut să răspundă la o întrebare atît de grea.

Suru îl întrebă dacă-l cunoaște pe Trifan.

— Cum să nu, răspunse prompt Albu. E fochist la cazane. Dar n-am vrut să amestec pe nimeni în organizarea adunării. Dacă greșeam cu ceva, ar fi însemnat să greșească și el. Altceva n-am ce să vă spun în legătură cu ședința de astăzi. Doar atît că, am votat o moțiune. Se căută prin buzunare și scoase o foaie împăturită cu grije. Primul punct, începu să citească Albu, e în legătură cu restabilirea liniștei și a ordinei în oraș. E vorba de păzirea avutului obștesc și a cetățenilor cinstiți.

Suru nu căută să-și ascundă satisfacția. Îl bătu pe umăr și-l întrebă dacă știe să scrie frumos.

Albu era convins că n-a auzit bine.

— Da, da, te-am întrebat, tovarășe, dacă poți să scrii frumos. Adică să desenezi frumos. Avem nevoie de niște afișe. Diseară ținem un mitig în fața primăriei.

Cele cîteva afișe, scrise cu creioane colorate și răspîndite la atelierele C.F.R., la fabrica de vagoane și la celelalte întreprinderi mai mari din oraș, au dat rezultate neașteptate. Pe vremuri, nicicînd nu s-a adunat atît de multă lume ca acum, la primul miting al partidului comunist. Cu jumătate de oră înainte de începerea ședinței apăru și Bărbuț. Avea cearcăne la ochi și se scuză foarte pe scurt:

— Mi-am dus nevasta la spitalul din Radna. E tare bolnavă.

— Lasă acum asta. Bine că ai venit. Tu ești mai cunoscut în oraș. Ai să deschizi mitingul.

Bărbuț ținu un discurs frumos de la fereastra sălii de consiliu a primăriei. Avea o voce groasă de bariton. Știa să apese pe consoane, să vorbească înflăcărat, să țină pauze lungi și să rostogolească cuvintele într-un torent aprig, înălțător. Farcaș rosti un discurs în limba maghiară, iar Albu se angajă să vorbească nemțește. Fură aplaudați toți oratorii, și mitingul se sfîrși cu intonarea Internaționalei. Văzînd însă că oamenii nu vor să se împrăștie, Suru îl însărcină pe Albu să se ducă în piață și să anunțe că armata eliberatoare urma să sosească a doua zi în oraș.

În cele din urmă, cînd Trifan descuie ușa sălii consiliului, dr. Eremia Ion năvăli în încăpere și vru să-i ceară socoteală lui Horvath pentru faptul că a fost scos din propriul său birou.

— Cu ce drept? strigă, dar n-avu timp să-și sfîrșească întrebarea.

Horvath îl prinse de reverul hainei și-l întrebă:

— Spune-mi, meștere, în cît timp poți să ne ridici un arc de triumf la intrarea în Micalaca?

— Ce? bîigui primarul.

— Da. Ai înțeles bine. Un arc de triumf, în cinstea primirii trupelor sovietice. Eu îți dau termen pînă mîine la prînz!

— Termen mie?... Dumneata?... Eu... care...

Horvath îl scuturâ de umeri:

— Pînă mîine la prînz am spus!

Abia în clipa aceea își dădu seama primarul că Horvath îi vorbește foarte serios. Își mîngîie umerii scăpați din strînsoarea lui și începu să bîlbîie:

— Păi, cum să spun, domnule... noi n-avem nici bîrne, nici oameni... nu se poate...

Horvath îi făcu semn lui Trifan să se ducă la ușă, să nu fugă primarul. Acesta, speriat, se uită în toate părțile să-și caute un aliat. Într-o singură clipă, însă, își dădu seama că e înconjurat numai de oameni necunoscuți. Încet, pe neobservate, se trase spre fereastră, cu gîndul să strige după ajutor.

Horvath îl urmări pas cu pas. Cînd îl ajunse, îl prinse din nou de reverul hainei și-l săltă pe pervazul ferestrei. Primarul își bălăbăni picioarele și-l lovi pe Horvath între coaste. Avea niște pantofi galbeni, ascuțiți la vîrf, cum se purtau prin anii douăzeci. Cineva dintre cei de față începu să chicotească. Pascu, un muncitor cu părul vîlvoi, din echipa de pază, se rugă de Horvath:

— Aruncă-l afară! Te rog, Horvath, aruncă-l afară!...

Primarul înghiți în sec și se făcu alb ca laptele. Nu putu să scoată nici un cuvînt. Horvath îl împinse în afară, în așa fel ca acesta să poată privi în gol.

— Pentru fasciști ai avut bîrne, domnule primar! Pentru Armata Sovietică n-ai?!...

— Am... am... Două arcuri de triumf vă ridic... Două arcuri... Numai lăsați-mă... Am doi copii... Lăsați-mă...

— Păi, vezi că e bine cînd ne înțelegem?...

Cei din sala de consiliu izbucniră în rîs. Numai Pascu privi cu ciudă spre Horvath:

— De ce nu l-ai aruncat afară?... Că minte ca un porc?... N-are nici un copil, și bate pe toți oamenii de la primărie... Pe tata tot el l-a pălmuit, bată-l dumnezeu! Te rog, aruncă-l afară...

Văzînd că Horvath n-are de gînd să-l arunce afară, se repezi spre primar. Acesta îl prinse pe Horvath de mînă și se ascunse în spatele lui. Horvath se postă în fața lui Pascu:

— Stai liniștit, omule... Nu te repezi ca un lup! Va veni și timpul socotelilor.

După ce Pascu se liniști, Horvath se întoarse spre primar:

— Atunci sper că ne-am înțeles... Mîine dimineață te apuci să construiești arcul de triumf.

În drum spre casă, Trifan îl dojeni pe Horvath:

— N-ar fi trebuit să glumești cu primarul... Poate o să mai avem nevoie de el.

— Dacă o să avem nevoie de un primar, o să punem pe unu' de-al nostru.

Trifan clătină nemulțumit din cap. I se păreau prea complicate cele spuse de Horvath. Întrebă:

— Nu crezi că ar fi fost mai bine să așteptăm unele instrucțiuni de sus?...

— Ba da, făcu ironic Horvath. Poate mîine sau poimîine o să primim una. Parcă o văd: „Reînființați organizația locală de partid". Că ce alte sarcini am putea primi?... Acum, în aceste zile, oamenii de legătură sînt folosiți pentru treburi mult mai importante. De aia sîntem comuniști, să nu ne lăsăm tîrîți de evenimente. Desigur, peste . zi, două, cînd vor sosi trupele sovietice și se va restabili ordinea, va fi totul mult mai ușor. Dar pînă atunci, noi n-avem dreptul să stăm cu mîinile în sîn! Și nu uita, și sovieticii vor aștepta un ajutor din partea noastră. Nemții au distrus aeroportul. Asta tot noi va trebui să-l reparăm.

Lîngă ei, la marginea trotuarului, o femeie cu haine cusute din saci vindea porumb fiert. Își ținea marfa într-un cărucior de copil, nou-nouț.

— Dacă tu nu veneai, spuse gînditor Trifan, noi am fi așteptat să ne cadă mana din cer.

— Nu-i adevărat! Cînd am fost ieri la tine, am trecut și pe la Farcaș. Înființa tocmai organizația de partid din fabrică. M-am uitat la oamenii adunați și am recunoscut pe cîțiva. Unul dintre ei a fost arestat o dată cu mine, dar nu s-a găsit nimic asupra lui, și i-au dat drumul după trei luni de zile. Prin el am putut să reiau legăturile cu Bucureștiul și iată nici pînă azi nu-i știu numele. Apăi cu oameni ca el, n-ați fi așteptat să cadă mana din cer... Pe urmă s-a reîntors și Bărbuț. Asta a lucrat bine. N-a avut nici o cădere.

— N-a avut că...

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nimic... M-am gîndit și eu cu voce tare. Dracu' se știe descurca prin toate cîte se întîmplă. Nu vrei să luăm un porumb?

— Nu. Și te sfătuiesc, Trifan, să nu te mai gîndești cu voce tare. Nu e sănătos. Dar spune-mi, tu ai fost tot timpul acasă. Pe nevastă-mea cine a ajutat-o?...

— Nu știu.

Horvath își mîngîie bărbia:

— Sînteți băieți buni cu toții. Nici ea n-a aflat. Și primea bani în fiecare săptămînă. Cineva îi punea sub ușă. Mi-a povestit că a încercat să stea la pîndă, dar n-a reușit să afle nimic.

Horvath tăcu. Pe urmă, după cîțiva pași, îl bătu pe Trifan pe umăr:

— Și mai spui că dacă nu veneam, voi ați fi stat cu mîinile în sîn... Numai de n-aș fi atît de gras ca un porc. Dar nu-i nimic! Sînt atît de multe de făcut, încît foarte curînd am să slăbesc vreo douăzeci de kilograme. Rîse. Ai să vezi, am să fiu cel mai frumos băiat din Arad.

— Omul nu știe niciodată cînd glumești și cînd ești serios.

— Acum nu filozofa. Elena ta ce mai face?...

— A îmbătrînit.

— Păi, lîngă tine nici nu-i de mirare. Mai bei?...

— Numai dacă am ce...

— Acum, pentru un timp, nu trebuie să ai.

Pe urmă, fără nici o trecere, începu să vorbească despre altceva, despre Gherasim care i se părea un băiat de treabă.

— Este! făcu Trifan. E băiat bun . . .

În apropierea prefecturii se despărțiră. Horvath o luă spre județeana de partid, iar Trifan spre casă.

3

Abia cînd ajunse Horvath la sediul județenei îi păru rău că nu trecuse întîi pe acasă. Oricum, ar fi trebuit să-i spună și Florichii că noaptea asta va fi de serviciu, însărcinat cu supravegherea pichetelor de pază. Intrat în sediu uită de Florica. Cei patruzeci de sergenți aduși de la poliție, ca să însoțească patrulele civile, erau aliniați și așteptau comanda să pornească prin oraș. Muncitorii, ceferiști și lăcătuși de la fabrica de vagoane, erau și ei înarmați. Unii aveau arme nemțești, capturate de la SS-iștii de la aeroport, iar alții ZB-uri de la garnizoana din oraș, trimise de Vicu.

Ruja, profesorul de chimie de la liceul „Ghiba Birta", un om mic, cu păr blond lipicios și cu fruntea bombată ca o minge, raportă lui Horvath că, în timpul operațiilor de la poliție, s-a iscat un scandal și a fost nevoit să facă uz de arme.

— Au murit doi oameni, încheie profesorul. Vorbea încet, jenat. Am transportat cadavrele la morgă. Pe Tomescu nu l-am arestat încă. Dar, după informațiile noastre, deseară va fi la „Șobolanul cenușiu". Am venit să vă mai cer patru oameni, ca să putem efectua razia.

Horvath îi desemnă patru oameni și-l sfătui să nu mai facă uz de arme. Ruja făgădui că va face tot ce-i stă în putință, și Horvath îl urmări pînă ce acesta se duse și în sala de festivități unde erau cantonați U.T.C.-iștii pentru afișaj, să-și aleagă și cel de al patrulea însoțitor, o femeie, ca intrarea a cinci bărbați la „Șobolanul cenușiu" să nu bată la ochi.

Pichetele se înființară la principalele răscruci de drumuri, în apropierea instituțiilor. La pichetul 2, în apropierea primăriei, Horvath îl găsi și pe Gherasim.

Îl certă:

— Tu ce cauți aici!... Știi bine că nu intri în serviciu decît la ora două... De ce nu dormi?...

— Nu mi-e somn, rîse Gherasim, și apoi acasă mă plictisesc.

Horvath îi porunci să plece acasă. Gherasim, bosumflat, părăsi pichetul și fu bucuros cînd, în stradă, află de la oamenii din pichet că se pregătește o descindere la „Șobolanul cenușiu" pentru arestarea comisarului Tomescu. Tot nu avea de gînd să se ducă acasă pînă la ora două cînd urma să intre în schimb, așa că porni spre „Șobolanul cenușiu".

„Șobolanul cenușiu" era unul din restaurantele „românești". Aici s-a afișat pentru prima oară „Accesul jidanilor e interzis", și tot aici se țineau plenarele mici ale partidelor istorice. Proprietarul, un fost chiabur din Țara Moților, înșcolat și „român neaoș", a comercializat originea sa etnică și, în scurt timp, a devenit una din personalitățile cunoscute ale orașului. La serbările naționale de 10 mai sau 24 ianuarie era la tribuna oficială, era membru al corului român ortodox și vicepreședintele asociației de binefacere a femeilor române de dincoace de Carpați.

După zdrobirea nemților, imediat după eliberare, a angajat o cîntăreață evreică, pe nume Rosentzweig, și a popularizat-o pe toate zidurile din oraș.

În local, pe vechile tăblițe colorate, agățate pe pereți, „Vorbiți românește" și altele de felul acesta, acum erau texte noi: „Alcoolul întunecă mintea", „Creditul a murit" și „Clienții în stare de ebrietate nu sînt serviți".

Gherasim intră în local. El nu observă nici tăblițele schimbate și nici panglicile galbene pe care scria: „Azi cîntă Nutzi Rosentzweig".

Cu mîinile în buzunar pe mînerul pistolului cu butoi, un Colt vechi, păstrat în pivnița casei, își croi loc printre mese. În mijlocul localului, lîngă un stîlp metalic pentru susținerea tavanului rău croit arhitectonic, descoperi o masă liberă. Se așeză. În imediata lui apropiere erau doi geambași care discutau despre niște boli de cai care ar

bîntui prin regiune, şi care după fiecare înghiţitură de rom se sărutau. Chelneriţele, fete destul de tinere, cu bluzite româneşti, transparente, se învîrteau printre mese cu multă dibăcie. Gherasim absorbit de aglomeraţia din local îşi rezemă coatele pe masă şi atunci descoperi, rezemat de un pahar, un cartonaş tipărit: Rezervat. Se uită în jur dacă nu-l observă cineva şi cînd se convinse că nu, vîrî cartonaşul în buzunar. Îşi deschise gulerul cămăşii şi-şi aprinse o ţigară. După ce-şi comandă o jumătate de vin, cercetă sala, încercînd să-l ghicească după înfăţişare pe comisarul Tomescu. Singurul care ar fi putut fi el era un individ înalt, cu o cicatrice sub ochiul stîng, dar o chelneriţă îl informă că era proprietarul abatorului. Ceilalţi clienţi păreau toţi afacerişti, politicieni de ocazie şi cîţiva studenţi de la institutul veterinar.

Vinul îl încălzi puţin şi tocmai începu să se simtă mai bine, cînd se apropie de masa lui un individ mărunt, cu păr galben lipicios şi cu fruntea bombată ca o minge. Individul era însoţit de o fată înaltă cu ochi negri, mari, migdalaţi.

— Mă scuzaţi, masa aceasta a fost rezervată pentru noi.

— Nu cred, răspunse Gherasim şi privi cu o indiferenţă prefăcută spre podiumul orchestrei, unde apăru îmbrăcată în tul azuriu dizeuza Nutzi Rosentzweig.

Individul cu păr galben insistă, şi atunci Gherasim le propuse să se aşeze, făgăduindu-le că el tot nu mai stă mult. În scurt timp îşi făcu apariţia şi proprietarul localului, îmbrăcat într-un costum închis, sub care purta o cămaşă românească de cînepă subţire, scrobită.

Gherasim continuă să privească spre cîntăreaţă şi nu auzi din conversaţia celor doi decît cîteva cuvinte izolate: „Da, domnule profesor", „Imediat, domnule profesor", „Chiar acum, domnule profesor" . . .

După plecarea patronului, Gherasim îl cercetă mai îndeaproape pe profesor, dar i se păru mult mai interesantă însoţitoarea lui, fata cu ochii migdalaţi. Din profil era chiar frumoasă, deşi după pometii evidenţiaţi părea subalimentată.

Cei doi erau vădit conturbaţi de prezenţa lui Gherasim. Discutau despre timp şi despre nişte fleacuri mă-

runte, neimportante. Gherasim, la o pauză de efect a orchestrei, reuși să priceapă o întreagă frază a profesorului:

— Cred că mîine va fi timp frumos... Cerul e plin de stele.

Gherasim, vrînd să pară politicos și bine crescut, intră în conversație:

— Da, domnișoară, și eu mă pricep la stele. Mîine va fi foarte frumos.

Nici profesorul și nici fata nu-i dădură nici o atenție. Gherasim sorbi din vin și, rezemîndu-și coatele pe masă, îi privi insistent, puțin provocator.

— Dacă va continua să fie timp frumos, va trebui să văruim...

— Da, da, adăugă fata. Va trebui să văruim... Avea o voce plăcută deși accentua „r"-urile. Părea evreică.

— Var se găsește la Pompiliu și Fiul, îi informă Gherasim, crezînd că le face un serviciu.

— Ar fi bine să-ți vezi de treburile tale, îi spuse profesorul și Gherasim se simți jenat. Întîi vru să-i înjure, pe urmă renunță. Își întoarse privirile spre Nutzi Rosentzweig și cînd aceasta termină șlagărul la modă, „o rumbă cubaneză", începu să bată zgomotos din palme. Cînd observă că aplauzele lui îl stînjenesc pe profesor, bătu și mai tare.

După cîteva minute, patronul își mai făcu o dată apariția, și profesorul cu însoțitoarea lui trecură, la o altă masă eliberată de cei doi geambași.

Dizeuza începu un alt cîntec, dar Gherasim nu o ascultă. Făcu semn unei chelnerițe și o întrebă dacă nu l-a văzut cumva pe comisarul Tomescu. Chelnerița răspunse că nu, apoi se duse de-a dreptul spre patron și șușoti cu acesta. Patronul intră într-un separeu, stătu cîteva minute acolo, apoi apăru zîmbitor. Gherasim se sculă de la masă și porni cu pași grăbiți spre separeu. Trase perdeaua la o parte și vîrî mîna în buzunarul unde-și ținea pistolul. Separeul era gol. Pe masă erau încă rămășițe de mîncare și cîteva pahare pline cu vin. Îi era ciudă. Își dădu seama că era vinovat de plecarea lui Tomescu. Cînd se întoarse, îl găsi în separeu și pe

profesor. Își ținea și el mîna în buzunar. Gherasim îl împinse la o parte, se întoarse la masa lui și ceru să i se facă plata. Însoțitoarea profesorului era tot la masă, privea spre separeu. Ce or fi căutînd oamenii ăștia ciudați aici? Gherasim renunță la răspuns. Privi spre ceasul electric din perete, era unu și un sfert și porni spre ieșire.

La pichet nu-i răspunse nimeni la salut. Doi oameni jucau „66", unul dintre ei avea patru atuuri și-i străluceau ochii de bucurie. Celălalt arunca cărțile plictisit și căsca de parcă l-ar fi apucat somnul cel de pe urmă. Gherasim se așează într-un fotoliu cu picioare strîmbe, aurite, despre care cineva spusese că-i de stil Ludovic al nu știu cîtelea. În jurul orei două, doi muncitori aduseseră la pichet un individ pe care l-au arestat tocmai cînd voia să pătrundă într-o locuință, prin fereastra de la parter. Unul dintre muncitori, un ceferist în vîrstă, cu fața ciupită de vărsat, îi luă interogatoriul.

— Acte ai?...

În locul arestatului răspunse unul dintre muncitorii care l-au prins.

— Are prea multe.

Într-adevăr avea multe. Muncitorul aruncă pe masă o mulțime de buletine, pe care i le-a confiscat în timpul percheziției. Gherasim le trase spre el și începu să le răsfoiască. Unul era întocmit pentru Ghenadie I. Petre, preot în comuna Șimleul de Sus, altul pentru Paraschiv Ioanichie, avocat, Bîrlad, str. Pintilie 4, și celelalte, tot așa, pe numele fictiv al unui șofer din Tecuci, al unui pensionar din Timișoara.

— Ce-i cu buletinele astea? întrebă Gherasim și se întoarse spre arestat.

Individul îmbrăcat destul de elegant, avea o înfățișare de om ofensat. Purta o lavalieră mare, neagră, își ținea gura puțin lungită a dispreț și degetele lungi, trandafirii, într-o ținută cucernică, ca un om care se roagă. Individul așteptă să se facă liniște, să tacă și cei doi care jucau „66", și abia atunci răspunse.

— Le colecționez, domnule... Fac colecții.

— Cum asta?

— Foarte simplu. Unii strîng timbre, alții insigne, cutii de chibrituri... Eu colecționez buletine...

— Dar văd că în toate este fotografia dumitale...

— Da. Încerc să pătrund în personajul fiecărui cetățean... Dumneavoastră niciodată nu v-ați gîndit cam cum ar fi să fiți preot, șofer sau avocat?... Cînd ies în oraș cu buletinul întocmit pentru preot, devin bun, îmi schimb caracterul, și astfel verific toate teoriile lui Freud... Cred că ați auzit de el.

— Nu-l ascultați, îl întrerupse unul dintre cei care l-au arestat. L-am înșfăcat tocmai cînd voia să intre pe fereastră.

— Dar am acest drept... E democrație... De două zile e democrație... Fiecare intră în locuința lui pe unde îi place... E ca și cum aș păcătui dacă aș umbla pe stradă în vîrful picioarelor... E dreptul meu... Cînd intri în locuință pe fereastră, ai o altă viziune asupra vieții... E ceva ieșit din comun.

— Duceți-l la poliție, hotărî Gherasim.

Individul cu lavalieră nici n-avu timp să protesteze. Cei doi muncitori, care l-au adus, i-au răsucit mîinile la spate și l-au îmbrîncit pe ușă. Gherasim, din odaia pichetului, nu mai auzi decît cîteva cuvinte de nemulțumire, e drept, rostite foarte cuviincios de către arestat.

Nu mult după aceea sosi și Horvath în inspecție. Cînd îl văzu pe Gherasim, se năpusti la el și-l prinse de reverul hainei.

— Ce ai făcut, nenorocitule? Ne-ai stricat toată acțiunea de la „Șobolanul cenușiu"... Cine dracu' te-a trimis să te interesezi de comisarul Tomescu?...

— Nimeni... Am auzit că se vorbește de el, și m-am dus să-l arestez. E drept, n-ar fi trebuit să mă interesez de el la chelnerițe, dar ce să fac?... Am greșit, recunosc, dar nu înțeleg de ce trebuie făcut tărăboi din asta. Nu l-am agățat astăzi, o să-l prindem mîine...

În clipa aceea intrară în pichet și profesorul cu păr galben și însoțitoarea lui, fata cu ochii migdalați. Gherasim făcu semn lui Horvath să tacă, dar acesta își continuă peroratia:

— Am să discut cu celula de partid să te scarmene nițel... Știi că nu-mi plac ieșirile astea anarhice... Îl descoperi și el pe profesorul Ruja... Uite, tovarășul profesor

a organizat o întreagă echipă, a reținut mese din timp și tu ai stricat întreaga razie...

— Nu știam cine ești, interveni și Ruja. Imediat după plecarea ta am trimis un om după tine, să te urmărească. Spre mirarea mea ai venit la pichet. Atunci mi-am dat seama că ai lucrat pe cont propriu... Nu e bine... Tovarășe Horvath, ar fi bine să dai pe cineva lîngă Livia s-o conducă acasă... A pierdut jumătate din noapte cu noi. Și stă departe, tocmai în Șega.

— Te duci tu, Gherasime, hotărî Horvath, după ce o cercetă îndelung pe însoțitoarea lui Ruja. Poate sarcina asta o s-o poți îndeplini fără lipsuri...

Îmbufnat, Gherasim puse pistolul în buzunar și ieși fără să salute. Așteptă să apară și Livia, apoi porni alături de ea. Un timp se gîndi că poate Horvath voise să-l umilească, apoi, cercetînd caldarîmul, pietrele de pisică aranjate simetric, șir după șir, se întrebă de ce nu se pavează străzile cu pietre mai mari. Mai tîrziu se întoarse spre Livia:

— Ești la noi la partid?

— Da. De alaltăieri... Am fost tot timpul cu afișajul, de aia nu mă cunoașteți... Eu, pe nume, vă știu... Sînteți tovarășul Gherasim...

— Da. Și tu ce ești în civilie?

— Studentă... adică am fost... Am fost exmatriculată... Am organizat o colectă pentru deținuții politici...

— Îhîm, înțeleg... Și stai departe?

— Da, dar dacă sînteți obosit nu e nevoie să mă conduceți... Numai tovarășul Ruja mă ocrotește, de parcă aș fi cine știe ce mică...

— Și dumneata nu mai ești mică? Cîți ani ai?

— Optsprezece...

— Ce e drept, nu mai ești mică... Și ce-ți spun părinții cînd mergi atît de tîrziu acasă?

— N-am părinți...

— Îhîm, înțeleg... Și zici, stai în Șega?

— Da, pe strada Crăieselor...

— După mine, trebuie că e o stradă foarte frumoasă...

— N-ar fi urîtă dacă n-ar fi atît de mult noroi cînd plouă...

— Şi ce relaţii ai cu tovarăşul Ruja? Acolo, la restaurant, vorbeaţi despre văruirea casei...

— Asta numai aşa, ca să nu tăcem... L-am cunoscut astă-seară... A venit la noi, în sediul U.T.C-ului, şi a căutat o fată. M-a ales pe mine ca să-l însoţesc. E frumos la „Şobolanul"... Azi am fost pentru prima oară acolo. Acum o luăm spre stînga...

Ocoliră într-o stradă lăturalnică, întunecoasă.

— Şi în fiecare seară mergi singură acasă?

— Dacă am sarcini pînă seara tîrziu, da. Dimineaţa lucrez la Steaua, la fabrica de sifoane.. Nu pot activa decît după masă.

— Eşti evreică?

— Da. Dacă nu vreţi, nu mă mai conduceţi pînă acasă. Nu stau departe... Mai am două străzi şi am ajuns...

— Dacă am venit pînă aici, e totuna... Spune, tu n-ai ceva pîine acasă?

— Pîine? De ce?

— Mi-e foame... Dacă îmi dai, nu mai e nevoie să mă duc pînă acasă. Locuiesc în partea cealaltă a oraşului, şi la şase trebuie să fiu la fabrică... Eu lucrez la textile... Sînt montator...

— Puţină pot să vă dau.

Livia Puchmann locuia într-o casă veche, construită încă pe vremea Austro-Ungariei, la etajul întîi. Camerele erau înalte, răcoroase, iarna probabil reci, cu ferestre simple, pline cu ornamentaţii. Singura odaie pe care o ocupa era înţesată cu o serie de lucruri: un birou imens, încărcat cu fel de fel de cărţi ştiinţifice rămase de la tatăl Liviei, doctor, deportat în Germania, covoare făcute sul şi aşezate în picioare în spatele dulapului, un candelabru plin cu ciucuri de cristal, cu patru becuri, dintre care trei arse, şi cîteva scaune tapisate cu un material gros, ţesut cu fire de aur.

— Dacă vrei să fac şi un ceai... E gata repede. Am un reşou bun...

— Fă şi ceai. De unde ai zahăr?

— S-a dat ieri în centru. Am stat la coadă.

Cînd îşi bău ceaiul, Gherasim se sculă în picioare, se întinse şi mulţumi pentru ceai.

— Acum noapte bună, tovarăşă Livia. Eu trebuie să

mă duc. Mă duc în fabrică să-mi iau sculele, apoi plec să pavoazez arcul de triumf. Sper că vei fi și tu acolo.

— Desigur că da. Noapte bună.

4

Abia trecuse de ora prînzului și sute și sute de oameni porniră spre Micalaca unde, sub supravegherea lui Gherasim, patru oameni de la primărie înălțau un arc de triumf. Ghirlandele de brad încolăcite în jurul stîlpilor dădeau un aer sărbătoresc. Zece drapele roșii (din cele cincizeci obținute de Albu de la baron) împodobeau construcția încă neterminată. Din lăzi și din niște scînduri, smulse dintr-un gard din apropiere, urma să se înalțe și o mică tribună, de unde avea să vorbească comandantul primelor detașamente sovietice. Se aflase de la niște oameni că sovieticii au părăsit deja Deva și acum înaintează spre Radna. Pascu, care se învîrtea ca o sfîrlează în apropierea construcției, primise sarcina să țină legătura cu poliția pentru menținerea ordinei în oraș. Fericit că primise și el o misiune mai de doamne-ajută, fugi într-un suflet la prefectura poliției.

La ora patru sosi la Micalaca și Farcaș, însoțit de Horvath și de Bărbuț. Măsurară din priviri arcul de triumf și se arătară mulțumiți. Pe urmă, Farcaș trimise pe cineva după Albu, ca acesta să mai facă rost de cîțiva metri de pînză roșie, pentru pavoazarea tribunei. Nu trecu decît o oră și Albu sosi cu o sută de metri de pînză. Farcaș îl bătu pe umăr și-l numi responsabil cu ornamentarea. Mîndru de această distincție, Albu înveli totul în pînză roșie.

Cățărat în vîrful arcului, Gherasim fixa tocmai un steag, pe care cineva desenase cu cretă o seceră și un ciocan, cînd se auziră primele huruituri de tancuri. Deși Horvath îi strigă să se dea jos, Gherasim rămase acolo, ca să fie primul care dă ochi cu sovieticii. Spre mirarea tuturor, însă, zgomotul nu venea dinspre drumul Radnei,

ci din direcția Curticiului. „Or fi ocolit rușii orașul să nu cadă în capcană“ — se gîndi Gherasim. Întorcîndu-se în partea opusă, descoperi cîteva tancuri nemțești.

— Nemții!... Vin nemții!... strigă cît îl ținu gura și era cît p-aci să cadă.

În clipa aceea, la capătul străzii apăru primul tanc german. Cuprinși de panică, oamenii începură să alerge care încotro. Nimeni nu se așteptase la nemți. Mitralierele de bord decimară rîndurile celor adunați.

Lupta inegală nu dură mult; tancurile sfărîmară arcul de triumf, tribuna împodobită cu pînză roșie.

În oraș, negustorii traseră rulourile de tablă ale prăvăliilor și, în mai puțin de jumătate de oră, nu se mai vedea nici un om pe stradă. Cîțiva unguri doar naționaliști înflăcărați, care au văzut alături de nemți și trupe ungurești, au ieșit în stradă cu drapelele maghiare. Ca prin minune, în centrul orașului au reapărut steagurile cu crucea încîrligată.

Primarul, care se închisese din nou în sala de consiliu, auzind zgomotul tancurilor, se ascunse sub masă. Pe urmă, recunoscînd marșurile nemțești, ieși din ascunzătoare și se apropie de fereastră. „Nemți! Doamne, doamne!“... De bucurie nu mai știa ce să facă: să rîdă sau să plîngă; deschise geamurile și se aplecă afară. Văzînd că nu e observat, începu să strige: „Heil Hitler“, „Heil Hitler“, pînă cînd un tanchist îndreptă mitraliera spre el. Nu se auziră decît cîteva pocnituri seci: primarul, dr. Eremia Ion, își desfăcu brațele, de parcă ar fi vrut să îmbrățișeze întreaga coloană motorizată de pe stradă, și căzu de la etajul doi. Un individ, care se afla prin apropiere, îl ușură de ceasul de mînă (tot nu se mai putea folosi de el) apoi, nevrînd să facă treaba pe jumătate, îl descălță cu o îndemînare nebănuită.

Cineva, care văzuse în apropierea gării cadavrul unui ceferist, vesti că SS-iștii împușcă pe toți oamenii în uniforme. Factori poștali, vatmani și polițiști își dezbrăcară imediat uniformele.

În oraș se decretă stare de asediu.

În seara zilei intrării trupelor nemțești în oraș, întregul activ de partid se întîlni acasă la Suru. Nu lipsea decît Trifan.

— Pascu a fost omorît, comunică Suru. Stă întins în fața poliției...

Un timp nu vorbi nimeni. Stăteau în jurul mesei, tăcuți, îngînduraţi. De afară se auzeau împușcături. Horvath se duse la fereastră, pe urmă propuse ca Farcaș și Suru să plece la Radna în întîmpinarea trupelor sovietice, ca să le anunțe situația din oraș. Deși nemulțumit, Farcaș se supuse. Ceru însă să nu plece împreună, ca nu cumva, în caz de arestare, să cadă amîndoi.

— Iar noi, arătă Horvath spre ceilalți, după ce se închise ușa în urma lui Suru și Farcaș, organizăm rezistența. Vorbea cu atîta simplitate, de parcă ar fi spus că vrea să vizioneze un meci de fotbal.

Bărbuț, care stătea lîngă fereastră, clătină din cap. Gherasim își spuse: „Ce altceva ar putea să facă . . . " Pe urmă își aduse aminte de Pascu. Acesta sta întins undeva pe caldarîm și nu mai putea niciodată să ceară socoteală primarului că l-a pălmuit pe taică-său...

Horvath îi întrerupse șirul gîndurilor:

— Cînd se va lăsa întunericul, facem rost de arme. Nu dădu lămuriri cum și în ce fel. Și cu asta socoti că totul e aranjat. Căută o tablă de șah, dar nu găsi în locuința lui Suru decît o pereche de cărți de joc, uzate. Întrebă: Cine știe „66"? . . .

Nu-i răspunse nimeni. Gherasim nu știa. Bărbuț stătea tot lîngă fereastră, în dosul perdelelor, și privea îngîndurat în stradă. Albu clătină din cap în semn că nici el nu știe. Era palid și-și frămînta mîinile. Îi era teamă să vorbească, să nu-și trădeze emoția.

— Nu e nimic dacă nu știți. Am să vă învăț. Tu, Bărbuț, poți să rămîi lîngă fereastră să vezi ce se mai întîmplă. Așa... Fiți atenți... uite, fiecare primește cîte cinci cărți...

Albu, deși se descurca greu în noul joc învățat, avu un noroc extraordinar: cîștigă de cinci ori, una după alta. Temîndu-se că ceilalți or să se supere pe el, își aruncă așii și atuurile, dar, ca și cum ar fi fost un făcut, tot el cîștiga. Îi tremura bărbia și clipea des, ca o bufniță.

— Tu trișezi, îi spuse în glumă Horvath.

Albu sări în picioare și-și dădu cuvîntul de onoare că a jucat cinstit.

— Sînt cinstit, zău dacă nu.

Horvath aruncă plictisit cărţile pe masă şi spuse nu fără răutate:

— Eşti un prost, dacă nu ştii de glumă...

Albu îşi lăsă privirile în jos ca o fată ruşinată.

Pe la ora nouă, Horvath şi Bărbuţ plecară în recunoaştere. Albu aşteptă cîteva minute în linişte, pe urmă se duse la Gherasim.

— Şi tu crezi că am trişat?

— Nici pînă acum nu ţi-ai dat seama că Horvath a glumit?

— Mie nu-mi plac glumele astea... La cărţi joc întotdeauna cinstit. Neştiind ce să mai spună, se aşeză lîngă fereastră şi începu să-şi cureţe unghiile. Gherasim îl privi cu milă.

Echipa de recunoaştere se întoarse abia pe la orele unsprezece seara, aducînd cu ea şi pe locotenentul Vicu, omul de legătură între partid şi garnizoana locală. Vicu era agitat, îşi frămînta degetele subţiri şi, cînd vorbea, clipea des de parcă l-ar fi deranjat lumina.

— Cele opt companii ale noastre s-au retras la Radna, dădu el lămuriri lui Horvath. Ar fi fost o prostie să accepte lupta aici, pe cîmpia asta. La Radna sînt fortificaţiile făcute de şcoala de subofiţeri şi acolo, sub o comandă deşteaptă, pot opri înaintarea germană la strîmtoarea Mureşului, închizîndu-le drumul spre Deva. Închipui cu degetele nişte linii pe faţa de masă, ca şi cum ar fi stat în faţa unei hărţi a marelui stat major. În oraş n-am rămas decît vreo zece militari, ca să sabotăm alimentarea trupelor nemţeşti cu întăriri şi muniţii. După masă am ţinut o şedinţă şi am stabilit primele obiective ale operaţiilor. Trebuiesc aruncate în aer două poduri. Cel de cale ferată din apropierea depoului şi cel de pe Mureş.

— De unde exploziv? . . .

— Am depozitat în două locuri. Cel mai accesibil deocamdată e cel din podul unei case din Şega, la părinţii unui tovarăş de al meu. Celălalt depozit e îngropat.

— Ar trebui să-l aducem aici, propuse Horvath.

— Asta n-ar fi rău, ca să-l avem la îndemînă.

Gherasim se angajă voluntar. Vicu îi dădu toate indicaţiile, apoi, înainte de plecare, îi confiscă pistolul.

Gherasim vru să se împotrivească, dar fu lămurit că e spre binele lui. De altfel se convinse repede de acest lucru. Nu făcu decît douăzeci de paşi de la locuinţa lui Suru şi fu somat de o patrulă germană. Fu nevoit să-şi ridice mîinile spre cer şi să aştepte pînă ce un neamţ mic şi bondoc îl percheziţionează pînă la piele.

La cerere, îşi arătă actele, le spuse că e muncitor la fabrica de textile şi, în cele din urmă, îi dădură drumul. Îşi vîrî mîinile în buzunar şi-şi continuă drumul fluierînd ca unul foarte mulţumit de existenţă. La multe case descoperi din nou drapelul german.

Abia cînd ajunse în Şega se gîndi că, oricum, în miez de noapte n-o să se poată duce la adresa indicată de Vicu. Hotărî s-o caute pe Livia, cu atît mai mult cu cît toată ziua nu mîncase aproape nimic. Găsi casa cu multă greutate. Urcă scările la etajul întîi şi, după ce bătu în uşă, i se păru că vizita asta nocturnă la o fată singură nu e prea potrivită. O clipă vru chiar să plece, dar neprimind răspuns, se întrebă dacă Livia n-a păţit ceva. Mai bătu o dată, de astă dată mai insistent. După cîteva minute auzi zgomot în cameră, apoi vocea Liviei:

— Cine-i?

— Eu.

— Care eu?

— Gherasim.

— Ce doreşti?

— Am să-ţi spun înăuntru... Doar n-o să strig aşa prin uşă. Deschide odată.

— Stai să mă îmbrac...

— Lasă, te îmbraci după aceea, să nu mă vadă cineva aici...

Totuşi Livia nu-i deschise decît după ce îmbrăcă un capot greoi, din pluş verde, ieşit la soare.

Gherasim intră, întinse mîna spre comutator şi stinse lumina.

— Nu te teme, nu-ţi fac nimic... Am de îndeplinit o misiune şi trebuie să aştept pînă dimineaţa. Tu culcă-te. Am să tac ca un peşte. Hai, culcă-te.

— Nu pot să mă culc cu un bărbat în cameră.

— Ei, nu fi proastă, încercă Gherasim s-o liniştească. Dacă nu te culci, te bag eu în pat.

Livia se vîrî sub plapumă îmbrăcată în capot. Gherasim se trînti într-un fotoliu, își întinse picioarele, să stea cît mai comod, apoi își aprinse o țigară. La lumina pîlpîitoare a chibritului văzu că Livia nu dormea.

— Nu dormi?

— Nu.

— Foarte prost. Mîine o să ai mult de lucru.

— Mîine trebuie să mă duc la lucru.

— Nu. Mîine ai să vii cu mine. E sarcină de partid.

— Bine, am să mă duc cu dumneavoastră.

Gherasim îi povesti pe scurt de sarcina pe care trebuia s-o îndeplinească și, după vocea ei, avu impresia că fata s-a mai liniștit puțin.

— Ai crezut că am venit la tine numai așa!

— Da.

— Ești proastă.

— Nu vorbiți așa tare că pereții sînt subțiri.

Un timp, Gherasim tăcu și constată că se obișnuise cu întunericul din odaie. O văzu chiar pe Livia ghemuită sub plapumă, covoarele făcute sul așezate de-a-mpicioarele între perete și dulap, cărțile de pe biroul imens.

— Și cum v-ați gîndit tocmai la mine?...

— Pentru că adresa unde trebuie să mă duc e pe aici, prin apropiere. Pentru asta și... dar celălalt motiv n-are nici o importanță.

Livia, văzînd că Gherasim nu vrea să continue, insistă.

— Și pentru ce încă?

— Taci, că pereții sînt subțiri.

— Spuneți-mi de ce?

Gherasim avu impresia că Livia ar vrea să-i stoarcă o mărturisire. Se tîrî pînă la marginea patului.

— Pentru că mi-a fost foame... Dar lasă, doar nu e pentru prima oară... Dormi odată...

— Aveți pîine acolo, pe scaunul din colț... Da, pachetul acela învelit în șervețel.. Să nu se usuce...

Gherasim se duse în colțul indicat, dar neîndemînatic, se lovi de ceva și răsturnă un scaun. Rămase nemișcat pînă ce se stinse și ultimul zgomot. Livia începu să chicotească. Apoi se sculă din pat, puse reșoul în priză. Trecu de cîteva ori în apropierea lui Gherasim, și el simți un miros dulceag de briantină.

— Ai pus de ceai?

— Da.

La lumina părelnică a reșoului, lucrurile din cameră căpătară alte dimensiuni și toată încăperea aducea a hambar imens, plin cu animale preistorice, cu umbre exagerate proiectate pe pereții tapetați cu hîrtii în dungi, ca niște gratii.

După ce bău ceaiul și mîncă două felii de pîine cu marmeladă de prune, își întinse din nou picioarele.

— Tu culcă-te, Livia, o sfătui. Eu stau foarte comod aici...

Ea îi ascultă sfatul și se vîrî din nou sub plapumă. După un sfert de oră, Gherasim o întrebă în șoaptă dacă doarme.

— Nu, tovarășe Gherasim.

— De cînd locuiești singură?

— De șapte luni.

— E rău să fii singur.

— E foarte rău. Mai ales iarna.

— Și nu ți-e frică?

— De cine să-mi fie frică?

— Ai dreptate. Dacă vrei să dormi, tac.

— Nu, nu. Nu mă deranjează dacă vorbiți. E chiar mai bine. Știți, se întîmplă foarte rar să se vorbească în camera asta. De obicei n-am cu cine... Doar n-o să vorbesc de una singură . . . Pe vremuri am avut o pisică . . . Ei îi vorbeam... Dar ea nu-mi răspundea și discuțiile unilaterale nu-mi plac... Tăcu o clipă, apoi continuă: Nu e ciudat că noi ne cunoaștem de atît de puțin timp și am fost atît de mult împreună?...

— Nu știu dacă e ciudat... Nu m-am gîndit niciodată la asta.

— Sînteți însurat?

— Nu.

— Atunci e bine.

— De ce e bine?

— Oricît, e mai rușinos ca o fată să stea toată noaptea cu un bărbat însurat.

Ca să schimbe discuția, Gherasim o întrebă ce a fost taică-su.

— Doctor. Doctor veterinar.

— Va să zică eşti un fel de burgheză...

Livia nu-i răspunse. Se strînse şi mai mult sub plapumă. Se lăsă o linişte grea.

Gherasim era convins că a făcut o gafă. Vru s-o repare.

— Te-ai supărat?

— Nu.

— Atunci de ce taci?

— Ce să spun?

— Ai dreptate... Eu sporovăiesc ca un prost. N-ar fi trebuit să te fac burgheză, doar eşti cu noi în U.T.C. Acum dormi.

Cînd se trezi dimineaţa, Livia era îmbrăcată. Pregătise ceai şi pîine cu marmeladă. În timp ce mînca, cercetă faţa Liviei. Avea faţa obişnuită, ovală, cu ten închis. Numai ochii puţin migdalaţi îi erau vii, adumbriţi de sprîncenele arcuite, dese.

— Eşti cam slăbuţă, Livia.

Ea ridică din umeri, nu ştia ce să răspundă. Parcă ar fi fost vinovată.

— Nu face nimic, rîse Gherasim. O să te îngraşi tu...

La adresa indicată de Vicu fură primiţi de o femeie îmbrăcată în negru, cu ochii încercăniţi de plîns.

— Urcaţi în pod, dar să umblaţi cu băgare de seamă... Să nu explodeze cumva... E ceva dinamită acolo sau aşa ceva...

Gherasim, după ce cercetă scara şubredă, urcă în pod şi găsi după lada de nisip cele două pachetele învelite în hîrtie creponată. Erau destul de grele. Coborî cu ele cu multă atenţie şi se întrebă cum o să le transporte pînă la locuinţa lui Suru. În antreul casei descoperi un cărucior de copil. Îl ceru cu împrumut şi aşeză în el cele două pachete şi le înveli cu o faţă de perină albă.

Străzile erau aproape pustii. Cîţiva muncitori, gospodine se strecurau spre locurile de muncă, spre piaţă. Atît. Livia împingea căruciorul cu atît de multă băgare de seamă, încît oricine ar fi văzut-o i-ar fi dat de bănuit. Gherasim o însoţea, la colţuri de străzi mergea înainte să spioneze dacă nu se întîlnesc cumva cu o patrulă germană. Pînă în centrul oraşului nu se întîmplă nimic deosebit. Erau tocmai în faţa catedralei catolice cînd, din-

tr-o casă alăturată, apăru o patrulă înarmată pînă în dinți. Înainte de a fi zăriți, Gherasim împinse căruciorul pe scările de marmură ale catedralei și intră pe ușile volante în arcă. O strigă și pe Livia. Puțin prea tîrziu. Din apropiere se auzi un „Halt". Gherasim aproape involuntar, cu un gest reflex, dădu brînci căruciorului între două șiruri de bănci. În aceeași clipă căzu în genunchi și o trase jos și pe Livia. Cînd intră primul soldat în catedrală cei doi păreau doi cuvioși adînciți în rugăciunile de dimineață. Scîrțîitul căruciorului care nu se oprise încă era singurul zgomot în arcă. Gherasim începu să tușească. Neamțul îl înhățâ de guler și-l tîrî în stradă. Îl percheziționară, apoi, neavînd ce face, îi dădură drumul. Gherasim intră din nou în biserică. Avu impresia că Livia se ruga într-adevăr. Se lăsă din nou în genunchi și așteptă să se topească zgomotele de afară. Cînd se convinse că patrula plecase, se tîrî în patru labe pînă la cărucior.

— Livia.

— Da.

— Du-te, stai de pîndă la intrare... Eu caut o ascunzătoare.

Urcă cu dinamita la balcon, apoi de acolo, pe o scară în spirală, pînă în podul catedralei. Ascunse dinamita după niște prapori dați la reformă, apoi coborî.

Tovarășii din locuința lui Suru erau îngrijorați cu toții.

Gherasim le povesti cele întîmplate și Horvath începu să rîdă.

— Cred că e singurul loc unde n-or să caute nemții. Și e bine că a venit și tovarășa Livia. O să ne ajute și ea.

— N-ar trebui să-l anunțe pe Ruja? întrebă Bărbuț.

— Nu-mi place, că e prea iute de mînă. A uzat de armă și la poliție, în timpul epurărilor. Au murit doi, care după părerea mea, n-ar fi trebuit să moară...

— Totuși e un tovarăș vechi, insistă Bărbuț.

— Da, sigur, să-l anunțăm atunci, cedă Horvath. Știi unde locuiește?

— Da, răspunse Livia. Pe bulevardul 10 Mai.

— Atunci, interveni Vicu, ar fi bine să ne despărțim... Plec și eu și tovarășul Gherasim... Și ne întîlnim în podul

catedralei. Noi o să lucrăm podul de peste Mureș, iar voi cel de la depou...

Plecară unul cîte unul: întîi Livia, apoi Gherasim și ultimul, Vicu.

Horvath așteptă pînă ce se închise ușa în urma lor, apoi căută o bucată de hîrtie albă și se așeză la masă.

CAPITOLUL III

1

Locuința profesorului Ruja de pe bulevardul 10 Mai era un apartament destul de luxos, format din patru camere mobilate bogat, cu mobile vechi, masive, din lemn de stejar. Vicu, fără să-și ceară voie, se instală în baie, luă sculele profesorului și începu să se radă. De cîteva ori apăru și în odaia unde stăteau ceilalți, și stropi cu spumă covoarele persane. Profesorul îl privi cu îngăduință, dar, ori de cîte ori dispărea în baie, se ridica de pe fotoliul de piele și curăța covorul cu vîrful pantofilor. Lui Gherasim i se păru tipicar și se întrebă de unde atîta forță în trupul acela firav, ascuns sub hainele negre, îngrijite. Cercetă încăperea: pe pereți, peste tot atîrnau fotografii de familie, profesorul încă copil cu pantaloni scurți și cu beretă de marinar, apoi mai mărișor, fotografiat iarna într-o bundă albă, cu nasturi mari, rotunzi ca niște bulgări de zăpadă. Pe birou, într-o ramă de argint era fotografia profesorului de pe vremea bacalaureatului, îmbrăcat probabil într-un smoc împrumutat și cu floare albă la butonieră.

— Ați fost frumos în tinerețe, spuse Gherasim, și-și dădu imediat seama că iar făcuse o gafă.

Profesorul tuși, trecu peste gafa lui Gherasim și răspunse cu multă întîrziere.

— Și aici, arătă spre fotografia de bacalaureat, am fost bolnav de plămîni. De aia am fost atît de slab...

Se ridică și trecu într-o altă cameră. Gherasim privi spre Livia care stătea nemișcată într-un fotoliu de lîngă fereastră și cerceta strada. „Din profil e chiar frumoasă", constată. Stătu multă vreme nemișcat și, la un mo-

ment dat, i se păru că profesorul întîrzie prea mult. Se duse spre uşa unde dispăruse Ruja. Intră în camera alăturată, dar încăperea era goală. Traversă camera şi spionă prin uşa întredeschisă. Deodată, tresări. Auzi glasul lui Vicu.

— Ce-i, domnule profesor?...

Gherasim vîrî capul prin crăpătură şi-l descoperi pe Vicu cu jumătatea de faţă rasă privind spre profesor care ţinea receptorul telefonului în mînă. Profesorul, calm, ridică privirile spre vorbitor.

— Am vrut să văd dacă are ton.

Vicu se duse la aparat, prinse firul în mînă şi-l smulse din perete.

— E mai bine dacă nu are ton.

Profesorul îl privi tăios şi Gherasim se retrase, ca să nu fie observat. Se întoarse în camera unde stătuse la început şi cercetă fotografiile de pe perete, ca şi cum acum le-ar fi văzut pentru prima oară.

— La ce te gîndeşti, Livia?

— La nimic, tovarăşe Gherasim... Spuneţi, nemţii or să stea mult în oraş?

— Sper că nu... După cîte ştiu, ruşii sînt aproape de Radna... Acolo se vor uni cu trupele noastre.

Intră în cameră şi Ruja. Aduse cu el un teanc întreg de fotografii.

— Uite, astea sînt făcute înainte de a mă fi îmbolnăvit... Aşa-i că am fost mult mai gras?

— Da, constată Gherasim şi-i veni să rîdă. Întinse fotografiile şi Liviei. Ea le cercetă una cîte una, fără nici o expresivitate.

Vicu ras proaspăt părea un alt om. Era bine dispus. Se aşează călare pe un scaun, stinse ţigara într-o fructieră de pe masă şi privi cu vădită satisfacţie cum profesorul curăţă fructiera, punînd mucul într-o scrumieră.

— Dumneavoastră sînteţi profesor de chimie?...

— Da, de chimie organică...

— Da, asta se vede. Sînteţi foarte meticulos...

— Dumneavoastră, domnule locotenent, confundaţi meticulozitatea cu ordinea. Asta e cu totul altceva...

— Da, da, aveţi dreptate, făcu Vicu, şi Gherasim avu impresia că profesorul se gîndise la cu totul altceva.

Pe urmă începu o conversaţie banală. Vicu se interesă cam cît ar costa un covor persan sau un dulap din lemn de stejar asemănător cu acela din camera alăturată, sau care e sistemul lui Ruja în aplicarea notelor la liceu, dacă obişnuieşte să dea şase minus, sau şapte plus.

Profesorul marşă la discuţie şi începu să dezvolte metodele sale pedagogice.

— Dacă elevul cunoaşte principiul formulelor bazelor sau ale acizilor e de-ajuns să primească note de trecere, indiferent dacă cunoaşte sau nu o formulă oarecare.

— Dumneavoastră, domnule profesor, n-aţi aruncat încă poduri în aer?

— Nu, răspunse Ruja speriat.

— La noapte o să aruncăm unul. Pe cel de pe Mureş. Eu acum mă duc în recunoaştere şi am să mă întorc cînd o să se întunece. Vă rog să nu părăsiţi locuinţa. Sub nici un motiv. Tovarăşe Gherasim, răspunzi pentru asta. Subliniez această sarcină, ca să fie foarte clar pentru toţi: sub nici un motiv. Dacă cumva nu mă întorc, luaţi legătura cu tovarăşul Horvath... Asta e tot. Nu ştiţi, domnule profesor, clădirea are şi o altă ieşire?

— Nu. Numai poarta care dă în bulevard.

— Mulţumesc. Aşa m-am gîndit şi eu, că n-am văzut nici o scară de serviciu.

Locotenentul Vicu se întoarse pe la ora nouă seara. Părea nemulţumit.

— Podul e păzit bine... O să fie greu, dar trebuie să încercăm... N-aveţi ceva de mîncare, domnule profesor?...

Găsiră în cămară cîteva ouă şi Livia le prăji cu nişte ceapă. Gherasim descoperi cu satisfacţie că Livia îi pregătise lui cea mai mare porţie. Vru să-i mulţumească, dar Livia îşi ascundea privirile.

— Acum plecăm în podul catedralei, dădu ordin Vicu. Plecăm unul cîte unul. Întîi pleacă Livia, pe urmă tu, arătă spre Gherasim, tovarăşul profesor şi eu o să închei plutonul...

Profesorul propuse să plece el ultimul, să închidă locuinţa şi, spre mirarea lui Gherasim, Vicu căzu de acord. Cînd Ruja se duse să-i deschidă Liviei, Vicu îi şopti lui Gherasim că, la plecare, în loc să plece, să urce încă un

etaj și să-l aștepte. Gherasim ridică din umeri: nu pricepea nimic.

Așteptară cinci minute, pe urmă profesorul îi deschise și lui Gherasim.

Acesta coborî cîteva scări, așteptă să se închidă ușa apartamentului profesorului, apoi urcă repede spre etajul doi. După cotitură se așeză pe o treaptă. După alte cinci minute apăru și Vicu. Coborî și el două-trei scări, apoi cînd se închise ușa profesorului, urcă cu pași de pisică pînă la Gherasim.

— De ce toate astea? întrebă Gherasim.

— Vreau să fiu sigur de el.

— De profesor?

— Da.

— Crezi că?...

— Nu știu... Vreau să mă conving.

Profesorul întîrzie mai mult de un sfert de oră, deși se înțeleseseră ca, imediat după plecarea lui Vicu, să pornească și el. În cele din urmă apăru și Ruja: cercetă cu băgare de seamă scările, închise ușa și ascunse cheia sub preș. Apoi coborî. Vicu așteptă cîteva minute și, după ce se convinse că profesorul a plecat cu adevărat, coborî, luă cheia și deschise ușa. Gherasim tocmai atunci ajunse acolo cînd Vicu ridică de pe podea un cartonaș.

— Ce-i?

— Uită-te! Întinse cartonașul lui Gherasim. Era chiar fotografia de bacalaureat. Pe spate, cîteva cuvinte scrise cu un creion roșu:

Dl. Tomescu,

Sîntem în podul catedralei catolice.

— Dar asta înseamnă că . . .

— Da, asta înseamnă . . . Vîrî fotografia în buzunar, închise ușa și coborî scările urmat de Gherasim.

Podul catedralei catolice, luminat numai de razele lunii prin cele cîteva țigle de sticlă, părea un imens cavou. Peste tot atîrnau de grinzi prapuri dați la reformă, capete de sfinți sparte, cădelnițe ruginite și tablouri cu maica precista. Umbrele erau părelnice, iar mirosul de tămîie și aer stătut împrumuta podului ceva misterios, straniu. Horvath se lovi de o statuie de ipsos a sfîntului Antoniu și începu să înjure. Vocea i se risipi încet, ca un ecou.

Bărbuț își aprinse o țigară. Flacăra chibritului, neverosimil de puternică, îi lumină fața: părea turnată din ceară.

Un timp nu-și vorbiră. Nu se auzea decît vîntul țiuind printre țigle. Pe urmă, undeva într-un colț trosni pardoseala, de parcă cineva ar fi încercat să se ridice în picioare.

— Cine-i acolo? strigă Horvath, și toți din jurul lui tresăriră cu teamă.

— Eu, Balș, se auzi o voce subțire, plîngăreață.

Horvath sări în spatele unui stîlp și ceilalți îi urmară exemplul.

— Ești singur?

— Da.

— Vino la lumină!

Se auziră niște pași tîrșîiți, pe urmă un om îmbrăcat cu un veston larg apăru sub dîra de lumină.

— Ce cauți aici?

Cel întrebat abia acum observă armele în mîinile celorlalți. Începu să tremure ca varga:

— Locuiesc aici.

Bărbuț aprinse un chibrit și se apropie de locatar; era neras, deși părea îngrijit. În loc de cravată purta o lavalieră neagră, pătată.

— Ești artist?

— Da.

— Și ce lucrezi dumneata?

— Fur.

Horvath izbucni în rîs.

— Percheziționează-l.

Bărbuț îl îmbrățișă și, cu mișcări iuți, îi goli toate buzunarele.

— N-are nimic, doar cîteva buletine...

— Oho, atunci ne cunoaștem... Dumneata ai fost arestat la pichet alaltăieri seară... Cum ai scăpat de la poliție?...

— Știți, n-am ajuns pînă acolo. Eu am plecat imediat după primul colț. Nu-mi place poliția.

— Și acum spune care e numele dumitale adevărat.

— Vasilică Balș.

— Ei, bine, domnule Vasilică, du-te și culcă-te.

— M-am răzgîndit. Am să mă mut de aici.

— Nu acum.

— Cine mă oprește? Eu sînt un cetățean...

— Du-te și culcă-te, îl îmbrînci Horvath. Și, ca să fie mai convingător, îi arătă carabina.

Vasilică Balș se retrase fără cuvînt și se culcă peste niște prapuri.

Trecură vreo două ore de așteptare pînă ce sosi Livia. La început se auziră pași pe scara în spirală, apoi scurte bătăi în ușă.

Îi deschise Horvath.

— Ceilalți cînd vin?

— Vor sosi pe rînd... Urmează tovarășul Gherasim, tovarășul Vicu, apoi tovarășul profesor...

— Totul e în ordine?

— Da. Tovarășul Vicu a fost și în recunoaștere. O să vorbiți cu el.

Se așeză lîngă Albu, peste niște piese de ipsos, în lumina unei raze.

— Pachetele sînt acolo în colț, arătă spre prapurii unde dormea Vasilică.

Horvath se duse la artist, îl trezi.

— Stai, frate, că perinele pe care dormi tu sînt din dinamită.

Vasilică Balș țîșni în picioare. Alergă în celălalt colț al podului unde stătea Bărbuț.

După un sfert de oră, Horvath începu să se îngrijoreze.

— Poate li s-o fi întîmplat ceva?...

— Nu cred, străzile sînt pustii. Nu m-am întîlnit cu nimeni.

— Nu te-a urmărit cineva?

— Nu. Am venit dinspre strada din spatele catedralei. Așa m-a învățat tovarășul Vicu.

Pentru orice eventualitate, Horvath închise din nou ușa și se postă lîngă ea. După vreo zece minute se auziră pași pe scările metalice.

Sosi profesorul. El era și mai mirat decît ceilalți de neprezentarea lui Gherasim și a lui Vicu. Vru să se ducă să-i caute, dar Horvath nu-i dădu voie.

— Nu mai pleci acum...

— Dar dacă li s-a întîmplat ceva?...

— Cu atît mai mult.

După alte zece minute se auziră din nou paşi.

Horvath deschise siguranţa armei şi o ţinu întinsă spre uşă, pînă ce auzi cele patru bătăi scurte.

Vicu se interesă imediat de profesor.

— Da. A sosit cu cîteva minute înaintea voastră.

— Domnule profesor, i se adresă Vicu scoţînd fotografia din buzunar, cunoaşteţi fotografia asta?...

Ruja se dădu cîţiva paşi îndărăt.

— E fotografia mea de bacalaureat...

— Spune, Horvath, cine e Tomescu?

— Un fost comisar de poliţie...

Vicu întinse fotografia lui Ruja.

— E scrisul tău?

— Dar ce s-a întîmplat? se interesă Horvath, care nu pricepea nimic.

— E trădător, îl lămuri scurt Vicu. Uite, citeşte şi tu.

Horvath citi cele cîteva cuvinte de pe spatele fotografiei, apoi Vicu scoase pistolul din buzunar. Ruja se mai dădu cîţiva paşi îndărăt, pînă ajunse în apropierea orgii. Se lovi cu palmele de clape şi sunetul profund, ca un ecou de pe altă lume, îl sperie şi mai mult.

— Nu, nu... Îşi puse mîinile în faţa ochilor.

— Stai! îl opri Horvath pe Vicu. Doar n-o să tragi aici. Atunci nu mai ieşim niciodată vii din catedrală.

— Ai dreptate, la asta nu m-am gîndit. Îl spînzurăm. Ideea i se păru bună şi mulţumit de această soluţie se întoarse spre Ruja. Şi nu te omorîm ca pe un cîine, întîi o să te judecăm. Ai cinci minute, să faci mărturisiri.

Ruja nu scoase nici un cuvînt. Rezemat de orgă căută privirile celorlalţi dar toţi îl priveau duşmănos.

— De ce ai făcut uz de armă la poliţie? îl întrebă Horvath după o pauză. Ştiai foarte bine consemnul. De ce?

Ruja nu răspunse la nici o întrebare: ţinea gura întredeschisă şi respira zgomotos.

— Cele cinci minute au trecut, domnule Ruja, spuse Vicu, apoi se întoarse spre ceilalţi. N-avem timp de pierdut. Eu sînt militar. Trădătorii trebuie să primească pedeapsa cuvenită. Privi întrebător spre Horvath. Acesta

clătină din cap. Aprobă și Gherasim, apoi și Bărbuț spuse un „da" abia perceptibil. În clipa aceea Vicu îl descoperi pe Balș. Ăsta cine mai e?

— Un pungaș, îl lămuri Horvath. L-am găsit aici în pod.

— Dumnezeu te-a adus aici. Tot ne trebuia un călău.

— Eu, domnilor sînt un pungaș cinstit, pe mine să mă lăsați afară din afacerile dumneavoastră murdare.

Vicu îl țintui cu pistolul.

— Să știți că nu mă speriați. În catedrală nu se poate trage, pentru că zgomotul s-ar auzi pînă în piața primăriei. Și motiv să mă spînzurați, n-aveți...

Vicu îl privi cu dispreț apoi căută o frînghie. Ruja nu scoase nici un cuvînt de parcă ar fi amuțit. Privea doar cu ochi sticloși pregătirile făcute de ofițer. Se cutremură abia atunci cînd Vicu îi porunci să urce pe o ladă. Livia se întoarse spre perete și-și vîrî capul în niște prapuri plini cu praf. Vasilică Balș își închise și el ochii, și-i deschise doar atunci cînd auzi zgomotul lăzii date la o parte. Ruja, luminat numai de la mijloc în jos, se bălăngănea ca purtat de vînt apoi, cu o zvîcnire se chirci și în clipa următoare picioarele i se înmuiară ca niște frînghii.

Vasilică Balș scoase un țipăt scurt și se trase mai spre perete: nu-și putea lua privirile de la profesor. Își spuse mai mult pentru sine:

— De ce dracu am venit eu în catedrală?...

După o scurtă consfătuire, Vicu, însoțit de Livia, plecă cu un pachețel sub braț.

După ce pașii lor se îndepărtară, sări Gherasim la Horvath:

— De ce ai permis să plece fata cu el?... Cu ce drept i-ai dat voie să plece?

— Nu țipa ca un isteric... „Cu ce drept"... În primul rînd, dacă ar fi plecat cu Vicu un bărbat, ar fi fost mult mai bănuitor. Și în al doilea rînd, îl însoțește numai pînă la pod. Și în al treilea rînd, s-a prezentat voluntar. Și în al patrulea rînd... dar ce importanță are că e femeie sau bărbat?... N-avea nici o grijă, sarcina noastră nu va fi cu nimic mai ușoară...

Pînă în zori, cînd începu să se lumineze, reușiră să-și creeze cîteva posturi de control, de unde puteau să cu-

prindă strada principală a orașului. Vasilică Balș, care se trezise și el, îi urmări cu oarecare teamă. Vru s-o șteargă de cîteva ori, pînă ce Horvath îl amenință că dacă se mai apropie o dată de ușă, îl spînzură.

— Dar mie mi-e foame.

— Și mie, îi răspunse Horvath. Culcă-te și dormi. Cînd dormi nu ți-e foame. Pe urmă, cercetîndu-l mai cu băgare de seamă, descoperi la el niște pantofi ascuțiți, galbeni, așa cum avusese și primarul. Îl întrebă: De unde ai pantofii aceștia?

— Mi i-a împrumutat un om. Stătea întins în fața primăriei. Era mort. Tot nu mai avea nevoie de pantofi. Nu-i așa? ... Dacă-ți plac, pot să ți-i dau ție. Spune, tu ești șeful?

— Ce fel de șef?

— Păi, șeful băieților, arătă spre Albu și Gherasim. După cum te porți, am impresia că ești nou în meserie. N-ar trebui să rămîneți împreună. Cel mai bun lucru e să vă risipiți. La ce ați lucrat?

Horvath nu pricepu mare lucru din cele spuse de Balș. Îl privi bănuitor.

Balș continuă:

— Știu. Voi ați fost la Banca Românească. N-ar fi trebuit să-l omorîți pe paznic. E stare de asediu. Dacă vă prinde, vă împușcă pe loc. Spune, de ce vrei să mă bagi și pe mine la apă? Lasă-mă să mă duc.

— Nu te las, pentru că o să-ți umble gura.

— Mie? Se vede că n-ai auzit de mine ... Unu e Vasilică Balș! Nu-s de azi, de ieri în meserie. Lasă-mă să mă duc ...

— Nu. Stai aici ... Hai, mai repede. Du-te lîngă prapurii aceia și culcă-te!

Pînă la prînz nu se întîmplă nimic, doar comandantul militar german ordonă o paradă în fața primăriei. De sus, din podul catedralei, se puteau vedea toate pregătirile.

— În curînd intrăm și noi în acțiune, spuse Horvath, care stătea de pază lîngă o țiglă ridicată. Nu risipiți gloanțele!

— Nu crezi, întrebă Gherasim, că ar fi bine să mai așteptăm puțin?

— De ce să așteptăm?

— Să vedem ce se întîmplă . . .

— Ţi-e frică?!

— Nu mi-e frică! M-am gîndit că ar fi păcat să murim stupid. Trăind sîntem mai de folos decît morţi, chiar dacă ni se va da frumosul titlu de erou.

— Dacă ţi-e frică, poţi să te duci.

— Nu mi-e frică şi nu-ţi permit să-mi vorbeşti aşa! Dacă tu crezi că e bine ce facem, atunci e în regulă. Asta am vrut ca să-ţi spun.

Horvath îl măsură din priviri şi vru să-l îmbrăţişeze. De fapt, şi el s-a gîndit o clipă dacă e bine ce face şi a ajuns la concluzia că da. Cu atît mai mult că n-ar fi avut putere să stea ascuns acasă, s-o privească pe Florica, paturile. Se temea la gîndul că s-ar putea ca Sofica să întrebe odată: „De ce nu mai vine tati Rudi?"

Parada militară a fost deschisă prin împuşcarea unui maior german care trecea în revistă trupele motorizate gata de defilare.

— Bravo, Gherasim! strigă Horvath, şi puse şi el arma la umăr. Nu ştiam că eşti un ochitor atît de bun.

Gherasim îi cercetă faţa. Era netedă, fără cute, ca o minge. „Uite, stă aici, împuşcă SS-işti în amintirea lui Pascu, şi acasă îl aşteaptă fetiţa şi nevastă-sa". Şi de bună seamă, ar fi fost pe deplin justificat dacă rămînea acasă, abia venise din închisoare. Dintr-o dată îi veni să-i strîngă mîna, dar nu cuteză să se apropie de el: „O să creadă că sînt un copil".

— Nenorociţilor! gemu Vasilică Balş. Aţi înnebunit?! . . .

— Taci! îi strigă Horvath. Dacă mai scoţi un cuvînt, te împuşc! Îţi dai seama că acum nu ne mai temem să folosim armele.

Vasilică Balş se lăsă în genunchi şi începu să se roage cu voce tare.

Parada militară se contramandă şi se ordonă percheziţionarea caselor, care începu prin spargerea tuturor vitrinelor din centru.

De sus, oraşul părea un furnicar. Patrulele motorizate cutreierau oraşul, din cînd în cînd se auzeau împuşcături şi uneori ţipete. Gherasim stătea la ţigla ridicată a acoperişului, privea strada cenuşie, părăsită, forfota nemţilor.

Deodată se cutremură întreaga clădire și orașul încremeni într-o tăcere stupidă. Nu se mai auzea decît ecoul vag al unei imense explozii.

— Podul! strigă Horvath.

Ochii îi sclipeau de parcă ar fi privit într-un punct incandescent.

— Ai auzit? Podul, repetă lui Gherasim, ca și cum acesta n-ar fi auzit explozia de mai înainte. Vicu a aruncat podul în aer!

Bărbuț se apropie și el de Gherasim.

— Poate acum nu ne vor căuta pe noi.

Lui Gherasim i se făcu milă de el. Desigur, Bărbuț se gîndește la nevasta sa, la fiul său. Tocmai vru să-l îmbărbătezе, cînd se auziră ciocăniturі la ușa podului. Pînă și Horvath tresări. Pe urmă, cînd se auziră din nou ciocăniturile, făcu semn celorlalți să nu se clintească.

— Nemții? întrebă abia perceptibil Gherasim.

Horvath clătină din cap. Albu, speriat, scăpă arma din mînă.

Ciocăniturile de afară se întețiră și se auziră comenzi scurte, militărești.

Bărbuț fugi în celălalt colț al podului, dar se întoarse îngrozit:

— Nu-i nici o altă ieșire!

— Știu, făcu Horvath. Numai pe aici, unde sînt ei.

De afară, cineva începu să bată în ușă cu patul unei puști. Gherasim își potrivit carabina la umăr.

— Nu, îi făcu semn Horvath. N-are nici un rost. Ascundeți armele.

Vasilică Balș se cățără pe o grindă laterală, pe urmă, nemulțumit de ascunzătoare, coborî și începu să alerge în toate părțile. Îi tremurau buzele și abia se mai putea ține pe picioare de frică.

Afară vacarmul creștea.

— Nici o rezistență, dădu ordin Horvath, altfel ne împușcă pe loc.

Gherasim se duse la el și-i întinse mîna. Horvath, ca și cînd în clipa aceea acesta ar fi fost lucrul cel mai firesc, i-o scutură zdravăn, bărbătește.

Străvită de gloanțe, broasca cedă, și în cadrul dreptunghiular al ușii apărură două țevi de pușcă-mitralieră.

2

Tapetul din camera de lucru a lui Wollman, imitație de mătase chinezească, a fost țesut în fabrica lui. S-au demontat două jacarduri late și s-au montat din nou, cap la cap, spre a putea țese o mătase de cinci metri lățime, atît cît era și lățimea camerii lui. Țesătorii, doi maiștri francezi, aduși de la Lyon anume pentru această comandă, au fost răsplătiți împărătește, deși, tot timpul lucrului, îndrăgostiți de țuica românească, au umblat pe două cărări. Baronul, mulțumit de munca lor, le-a oferit un contract pe termen de cinci ani, cu un salariu fabulos, dar maiștrii străini n-au primit oferta.

Acum, după zece ani, tapetul a mai pierdut din luciul de altădată: dacă s-ar fi luat tablourile de pe pereți, desigur urmele lor curate ar fi izbit ochii. De aceea, ele și-au păstrat locurile lor din prima zi, bineînțeles, o dată cu ele și mobilele, care n-au permis timpului și prafului să atace mătasea. Dar nu numai tablourile și mobilele n-au fost mutate. În general, lucrurile din camera lui Wollman aveau locurile lor consfințite, ca niște relicve prețioase, a căror mutare ar fi periclitat întreaga lor existență. Baronul și fiica lui, Clara, știau acest obicei. Iar Walter, valetul, singurul om din personalul de serviciu al casei care avea acces în această cameră, învățase aceste reguli nescrise. De aceea, pentru nimic în lume, n-ar fi mutat cu un centimetru un obiect de pe biroul baronului. Și asta nu pentru că îi era teamă că baronul ar observa acest lucru, ci dintr-o obișnuință rigidă, prusacă.

Camera Clarei era cu totul altceva: aici nu exista un singur ac care să nu-și fi schimbat poziția de trei ori pe zi. De aici, din această încăpere, răzbăteau zgomote în camera baronului.

Wollman, rezemat de biroul de stejar masiv, privea ținuta impecabilă a valetului. Tăcea. I se părea ciudat că, de cînd îl știa, nu l-a văzut niciodată cu un nasture lipsă, sau cu haina pătată. Mai mult chiar: niciodată n-a întîrziat, și baronul nu-și aducea aminte să fi lipsit vreodată din casă. Nu era oră din zi sau din noapte, fie că era ora șase dimineața, sau două noaptea, ca Walter să nu fi ve-

nit la chemarea soneriei. De multe ori, și mai ales în prima perioadă, Wollman a încercat să-l spioneze, să-l prindă cu treaba nefăcută. Bineînțeles, fără succes. Walter era corect și punctual ca un ceasornic elvețian. Nici să-l descoasă vreodată n-a reușit: la toate întrebările despre viața lui, despre dorințele lui, despre visurile lui, Wollman n-a aflat nimic, și asta îl enerva. De aceea, în fața lui Walter avea un mic complex de inferioritate. De multe ori, și mai ales atunci cînd l-a găsit în camera Henriettei, a vrut să-l concedieze, dar tot de atîtea ori s-a răzgîndit: un alt valet cum era Walter n-ar fi găsit niciodată. Walter vorbea patru limbi europene și juca la fel de bine poker sau șah ca tenis sau popice. Nimeni din casă nu l-a văzut trist sau vesel. Walter era întotdeauna serios, gata de orice serviciu. Și acum, stînd lîngă ușă, gata să răspundă la întrebările baronului, avea ceva oficial, milităresc în el.

— L-ai anunțat pe comandantul orașului?

— Da, domnule baron. Vine la ora unu.

Walter mai avea o calitate. Era informat ca o agenție de presă. Nu se petrecea nimic în casă, în stradă, în oraș sau în lume de care el să nu fi știut. Dacă, prin absurd, l-ai fi întrebat: „Ce spui, Walter, o să plouă mîine?" El ți-ar fi răspuns prompt: „Barometrul arată senin, înseamnă că va fi timp frumos". La început, aceste cunoștințe multiple ale lui Walter îl amuzau pe Wollman, pe urmă a început să le ia în serios. iar acum, în ultima vreme, se folosea din plin de ele.

— Ce se aude în oraș?

— E ordine, domnule baron. Evreii au fost evacuați la Oradea. Cei din categoria a doua poartă stele. De azi au pornit și tramvaiele.

— Comandantul știe că sînt evreu?

— Dumneavoastră sînteți baron, domnule Wollman.

— Bine, Walter. Clara ce face?

— Se plictisește, domnule baron.

Fără să vrea, Wollman aruncă o privire spre birou unde, sub cristalul gros, șlefuit de un sticlar venețian, era întins un calendar etern. Walter îi urmări privirile și lăsă ochii în jos.

— Îmi permiteți să mă retrag?

— Du-te, Walter.

Baronul aşteptă pînă ce Walter închise uşa în urma lui, pe urmă îşi puse ochelarii şi se aşeză la birou. Lîngă calendarul etern, aşezată pe un mic postament de argint, stătea o statuietă mică, negricioasă, un Budha cu un zîmbet mărunt, inexplicabil de obtuz, ca şi cum ar fi crescut în el, în chip stăruitor, toate plăcerile lumii. Lui Wollman îi plăcea să se joace cu această statuetă; poate şi pentru că era o amintire de la Henrietta, singura pe care o socotea neîntinată.

Undeva, într-unul din sertarele ascunse ale biroului, erau cîteva scrisori de la dînsa şi un jurnal redactat ca de o elevă de liceu, pe care îl găsise abia după moartea ei. Atunci şi-a dat seama că Henrietta ar fi vrut mult mai puţin decît i-a dat şi mult mai mult decît era în stare să dea.

Se uită la ceasornicul de pe birou. Mai avea trei sferturi de oră pînă la sosirea comandantului oraşului. Scoase o cheiţă din buzunarul vestonului şi descuie sertarul unde ţinea jurnalul. Carneţelul, de mărimea unui bloc-notes normal, avea scoarţele legate în piele de căprioară. Ori de cîte ori îl răsfoia, îl supăra faptul că lipseau primele cincizeci şi nouă de pagini, scrise înainte de a fi cunoscut-o pe Henrietta. Îşi spunea totuşi, cu oarecare satisfacţie, că Henrietta şi-a reînceput viaţa o dată cu apariţia lui. Filele, trandafirii, pe hîrtie „Leykman" cu trei stele, foşneau mătăsos, ca frunzele crude ale trestiilor.

11 MARTIE...

Azi, în timpul supei, m-a anunţat tata că la ora patru va trebui să mă mărit. L-am întrebat cu cine şi mi-a spus: „Cu un textilist". Oare cum arată textilistul meu? Oare el mă cunoaşte? Ştie că sînt bolnavă?... Mai am două ore şi mă voi mărita cu un textilist. Numai să nu semene cu tata şi să nu fie bătrîn. Doamne, de ce n-am curajul să fug... Mă duc pînă la mama, poate ea va putea să-mi spună ceva despre el.

Mama tot azi a aflat că va trebui să mă mărit. Atîta ştia despre el, că e de undeva din Balcani. Poate e grec sau bulgar... poate nici nu ştie franţuzeşte... poate are un harem întreg... Atunci mă arunc de la fereastră. Da, şi tata o să crape de ciudă...

12 MARTIE...

Sînt foarte fericită Am să dau toate economiile mele fecioarei Maria. E tînăr și frumos. Nici în vis nu mi-aș fi putut închipui altul mai frumos decît el. E din România. M-am uitat pe hartă. E o țară rotundă ca un inel. Îmi place România. Mă duc la el și n-am să mă mai întorc niciodată acasă. Cînd l-am văzut, n-am vrut să-mi cred ochilor. Eram atît de emoționată că n-am putut scoate nici un cuvînt ca lumea. Să nu mă creadă proastă. Doamne, numai să nu se răzgîndească. Are ochii cenușii și fruntea lată... Lată cum n-am mai văzut la nici un om pînă acum.

Wollman închise jurnalul și se privi în oglinda cristalului de pe birou.

„Da, fruntea și acum e lată. Poate chiar mai lată ca înainte. E semnul unui început de chelie". Zîmbi amărui și rămase așa, nemișcat, multă vreme. „De ce recitesc acest jurnal? Dacă aș vrea aș putea s-o spun pe de rost fiecare însemnare după dată. Dar la ce bun? Nu e un semn al bătrîneții? Nu, nu trebuie să fie asta".

Tulburările din ultimele zile din oraș l-au electrizat parcă. Simțea că se va întîmpla ceva. Ce anume încă nu știa precis, dar bucuria unei activități mai energice îl ținea încordat și ar fi vrut ca lucrurile să se precipite. În cei patru ani de război, cu toată agitația naționalistă, cu mizeria, cu haosul aparent, s-a plictisit enorm. Toate relațiile îi erau rupte cu străinătatea și se simțea un omuleț provincial. Era conștient și de puterea și de averea lui: poate de aceea inactivitatea pe plan mare l-a obosit mai mult decît dacă ar fi trebuit să se zbată cu o concurență bazată pe hazard. Acum știa precis de ce recitise jurnalul. Era un fel de bun rămas de la tot ce-l mai lega de trecut. Puse jurnalul la loc și închise sertarul cu cheia.

În camera Clarei domnește o dezordine cumplită. Pînă și tablourile (unul cu geamul spart) atîrnă strîmb pe pereți. Patul răvășit, cu perinele și plapuma pe parchet, întregește numai decorul. Clara, în pijama, stă trîntită cu burta pe pat și citește. Cu picioarele bate tactul unei melodii transmise prin radio. Lectura nu o absoarbe în întregime. Lucrarea lui Wilhelm Dörpfeld, „Troja und Illion",

plină cu ilustrații despre munca de arheolog a lui Henrik Schliemann, e o carte pe care o poți citi fără să te gîndești la ea. Mai ales dacă cunoști Iliada și Odiseea lui Homer. Singurul lucru interesant în ea e viața plină de aventuri a săpătorului și voința de fier cu care a lucrat acesta pînă în ultimele clipe ale vieții sale.

Clara răsfoiește, plictisită, filele. De trei zile, de cînd au intrat nemții în oraș, n-a mai ieșit din casă. Stă ca o condamnată între cei patru pereți ai camerei. Azi, dacă n-ar fi fost porcăriile din oraș, ar fi trebuit să se vadă cu Gigi. Gigi e cel mai drăguț băiat dintre toți cunoscuții ei. Are mustăți a la Clark Gable și știe să înoate ca un rechin. În urmă cu zece zile a sărit de două ori una după alta, de pe trambulina cea mare. Toată lumea s-a adunat în jurul lui să-l admire. Desigur, acum și el stă acasă și se plictisește. Ce păcat... Dacă n-ar fi intrat nemții, ar putea să vină pînă aici ca să danseze. Gigi dansează ca un înger. În fond ar putea să-l sune la telefon, dar e bîlbîit și asta o enervează. Gigi numai atunci e drăguț cînd tace. Odată, la o serată, din glumă, i-au lipit peste gură un plasture. A fost tare nostim.

Walter intră fără nici un zgomot. Nici măcar ușa nu scîrțîie în urma lui. Ia o poziție oficială, tușește ceremonios, apoi se apleacă spre Clara:

— Domnul baron vă roagă ca de la ora unu să nu vă mai plictisiți. Vrea să fie liniște...

Clara apucă ceasul deșteptător de pe noptieră și-l aruncă furios spre valet. Acesta, obișnuit cu asemenea ieșiri, prinde deșteptătorul din zbor și continuă fraza, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic:

— ... pentru că sosește domnul colonel von Hübs, comandantul orașului.

Vrea să plece, dar Clara îl cheamă înapoi:

— Walter!

— Da, domnișoară Wollman.

— Ce știi tu despre Schliemann?

— A făcut săpăturile la Hîsarlîc. El a descoperit rămășițele Troiei.

— Nu asta te-am întrebat. Ce știi despre viața lui?

— A fost vînzător la o prăvălie, pe urmă băiat de bord pe un vas. În drum spre Venezuela a naufragiat, a ajuns

portar la o agenţie comercială din Amsterdam. Pe urmă a străbătut Rusia făcînd comerţ cu indigo. Dacă vreţi amănunte, avem o carte în biblioteca domnului baron. E cu dedicaţie de la autor. Pot să mă retrag, domnişoară Wollman?

— Du-te dracului!

— Mulţumesc, domnişoară Wollman.

Se retrage şi Clara îşi trage o perină sub cap şi priveşte pierdută tavanul. Se simte groaznic de nefericită. Sînt ţări şi oraşe unde nu e război, unde oamenii fac ce vor, unde nu sînt nevoiţi să stea în închisorile camerelor. Acolo, peste mări, departe, totul e mai frumos. Pînă şi numele oamenilor sînt mai frumoase: Pedro în loc de Petru, Jo în loc de Iosif, Rositta în loc de Rozalia şi Clarisse în loc de Clara. Clara... ce nume vulgar! Cum de au botezat-o părinţii cu un nume atît de oribil?

Cînd e tristă, îi place să privească tavanul. Acolo, în albul plafonului, îşi poate închipui alei de palmieri, plăji, oraşe cu nume sonore: Copacabana, Miami, Rio de Janeiro... Ce minunat ar fi să poată spune unei prietene că şi-a petrecut iarna undeva în California, sau că a dansat cu Jo la Trocadero. Dar aşa?... Îi e ruşine să spună cuiva că a fost la Buziaş, sau că a băut un pahar de Fetească la „Decarul de Treflă". O clipă are remuşcări pentru că şi-a însuşit filozofia doctorului Molnar, un bătrînel cuminte, prieten intim al familiei, pe urmă plescăie din buze: „Vax. El tot e ramolit. La ce i-ar mai folosi o călătorie la Copacabana? Lui nu. Dar mie?"

Cunoştea istoria statelor Americii de Sud mai bine ca istoria Europei. În gînd a fost alături de căpitanul Mojeda Alonso, cînd acesta a văzut în 1499 pentru prima oară ţărmurile Braziliei, care, după patru secole, după izgonirea împăratului Don Pedro, avea să se numească Estados Unidos de Brazil. Ar fi putut să înşire toate oraşele de seamă ale acestei imense ţări: Sao-Paulo, Santos, Bahia, Pernambuco, Porto-Alegre. Ştia care anume regiuni sînt în tierra caliente, în tierra fria, în tierra templada.

Privirile i se pierd din nou în albul tavanului. În cei cinci ani de război nici măcar filme americane n-a văzut

Nu-şi mai poate închipui faţa lui John Garfield sau buclele Veronicăi Lake. Or fi îmbătrînit şi ei?...

Dincolo, în camera de lucru a lui Edy, aşa-i spunea lui taică-său, cînd erau în doi, se auzi pocnetul unei uşi trîntite. „Desigur, a venit comandantul oraşului". Dacă nu i-ar fi fost lene, s-ar fi sculat să se ducă pe coridor să-l surprindă pe Walter trăgînd cu urechea la uşă. „Ce o fi cu omul ăsta?..."

Îl ura pe Walter pentru că nu voia să vadă niciodată femeia în ea, ci numai stăpîna. Asta îi ştirbea orgoliul.

Odată, înadins, l-a sunat şi l-a primit dezbrăcată, dar Walter, ca şi cum n-ar fi văzut nimic, s-a aplecat reverenţios, pe urmă s-a dus la dulap şi i-a adus pijamaua.

— Să nu răciţi, domnişoară Wollman.

În clipa aceea ar fi fost în stare să-i dea o pereche de palme, sau să împlînte coupe-papierul în el. Walter, de parcă i-ar fi ghicit gîndurile, luă cuţitaşul de argint de pe masă şi-l ascunse în bibliotecă.

— Să nu vă tăiaţi, domnişoară Wollman.

— Am să-ţi dau o palmă...

— O să vă doară mîna, domnişoară Wollman.

Pe vremea cînd umbla la şcoală, Walter se pricepea bine să extragă rădăcina pătrată, să calculeze suprafaţa unui triunghi isoscel, să conjuge verbele neregulate franţuzeşti sau să înşire fauna nevertebratelor.

Walter i-a împrumutat şi primii bani şi tot el a învăţat-o să danseze conga. De unde ştia el toate astea?... Nu pricepea nicicum de ce Walter se mulţumeşte cu o slujbă înjositoare de fecior de casă, cînd oricare firmă din oraş l-ar angaja bucuros în posturi bune şi bine retribuite.

Clara şi-a dat seama că, uneori, şi tatăl său e dezarmat în faţa valetului. Însuşi faptul că juca biliard cu el, sau că îl chema al patrulea la masa de joc, avea o oarecare însemnătate. Wollman nu era omul care să intre în legături intime cu orişicine. Trăia retras, ca un pustnic. De multe ori, Clara l-a întrebat de ce, şi el i-a răspuns pe scurt:

— De aceea...

Ce însemna acest „de aceea" nu şi-a putut explica niciodată. Se întreba numai dacă taică-su a trăit la fel şi

înainte de a fi rămas văduv, sau nu. Despre maică-sa nu știa mai nimica. De altfel, nici nu era permis să se vorbească despre dînsa în casă. Numai Wollman avea acest drept, dar și atunci numai pentru simple comparații nevinovate:

— Tu ai pielea la fel de albă cum a avut-o și maică-ta.

Atît. Dincolo de aceste comparații, ea nu exista. În orice caz nu pentru Clara. Odată, cînd socotise ea că Edy e mai bine dispus decît de obicei, l-a întrebat de ce nu pomenește niciodată nimic despre dînsa.

— Pentru că tu nu trebuie să afli nimic rău despre maică-ta. De aceea. Tu ești fată deșteaptă, Clara, nu mă mai sîcîi.

Iar Walter nu voia să spună ce știe.

— Eu am servit-o la fel cum îl servesc și pe domnul baron. Nu știu nimic altceva, domnișoară Wollman.

Totuși, Clara îl bănuia că minte: odată, cînd era plecat în oraș, s-a dus în camera lui și i-a cotrobăit prin sertare. Printre niște hîrtii a dat de o fotografie a maică-si. Era o poză la fel cu aceea pe care o avea și Edy în portmoneu. Atunci a crezut că Walter a furat fotografia, dar mai tîrziu, deși nu avea nici un motiv concret, se încredințase că poza aflată la Walter trebuie să aibă o însemnătate deosebită. Ce anume nu-și putea închipui. De aceea, neputîndu-și satisface curiozitatea, Clara se adresă doctorului Tiberiu Molnar.

La început, doctorul încercă s-o refuze.

— Nu, nu pot. O să se supere Edy dacă-ți spun ceva.

— El nu trebuie să afle, domnule Molnar. Zău! E vorba de mama! Am și eu dreptul să știu. Dumneavoastră mi-ați spus că și noi, femeile, ar trebui să avem aceleași drepturi cu bărbații. Sau ați renunțat între timp la părerile dumneavoastră sociale.

— He, he, rîse Molnar subțire. Acum mă șantajezi... Mereu am spus eu că drepturile necucerite se răzbună. Bine, Clara. Dar tatăl tău să nu afle.

— N-o să afle niciodată! Jur!...

Doctorul a condus-o în camera de lucru a baronului și a împins cristalul de pe birou. Într-un colț, sub calendarul etern, era prinsă într-o pioneză o bancnotă de cinci sute de lei.

— Vezi bancnota asta?

— Da, domnule Molnar.

— Apoi asta e. Acum hai să punem cristalul la loc.

În clipa aceea a intrat Wollman. Fața i s-a întunecat; pe urmă, ca și cum n-ar fi văzut nimic, îl bătu pe Molnar pe spate.

— Ei, bătrîne prietene... Văd că nu te-ai lăsat de chestiile tale socialiste... Educi tineretul, sau, mai bine spus, lupți pentru emanciparea femeii... Pe urmă, brusc se întoarse spre Clara: Vrei să ne lași puțin singuri?...

Abia după două săptămîni s-a întîlnit Clara din nou cu doctorul.

— Vreți să continuați, domnule Molnar?... Ce e cu bancnota aceea?

— Nu pot să-ți spun nimic, fetița mea... Edy mi-a cerut cuvîntul...

— Dar el n-o să afle niciodată...

— Nu se poate. Cuvîntul meu e cuvînt de onoare...

Atît a aflat Clara: că maică-sa s-a sinucis într-un orășel din Franța, în ziua cînd ar fi trebuit să se reîntoarcă în țară. Probabil, nici ei nu-i plăcea aici. De multe ori s-a întrebat de ce nu-și vinde Edy fabricile și de ce nu se mută, undeva, într-o țară din Apus; doar are și acolo o serie de întreprinderi, unele chiar mai mari decît cele de aici. Nici la întrebarea asta n-a primit răspuns. Wollman ocolea toate răspunsurile și Clara știa că orice insistență ar fi fost zadarnică.

Dacă asculta atent, putea auzi discuția din odaia vecină.

— Cum ați spus că-l cheamă, domnule baron?

— Albu. Iakob Albu.

„Oare ce discută despre Albu?" I se pare ciudat că Edy discută cu comandantul orașului despre un fost coleg al ei de școală. Se ridică de pe pat, se duse la ușă. Auzi un foșnet ușor de hîrtie: se aplecă la gaura cheii și-l văzu pe comandantul orașului răsfoind niște foi ministeriale. Văzînd fața încruntată a ofițerului, îi veni să rîdă; nu-și închipuise niciodată că un comandant al orașului ar putea fi atît de caraghios. Cîteva fire de păr galbene (un om cu voință ar putea să le numere), aduse din spate de la ceafă pînă la frunte, îi mascau chelia lucioasă. Se uită spre Edy.

În clipa aceasta e mîndră de el; înalt, cu spatele lat, pare un atlet pe lîngă maimuța de comandant. Și cîtă demnitate, cîtă distincție în fiecare gest! . . .

— Albu ați spus? mai întrebă o dată comandantul și urmărește cu degetul lista din fața lui. Da, e aici . . . Iakob Albu . . . Va fi executat mîine la ora șapte . . .

Clara tresări: „Executat? O să moară Albu? Cu ce drept hotărăsc aceștia moartea unui om care nici nu e de față?" Încercă să-și imagineze fața lui Albu, dar n-o putu reconstitui. Îl vedea doar vag, pe urmă fără să vrea îi apăru în față silueta lui, așa cum o văzuse ultima dată; atunci Albu strîngea mîinile lui Edy. Unde l-a văzut? Da, pe scările unui vagon de clasa a doua ale unui expres. Pleca în Belgia la studii. Da, acum își aduce aminte precis. Edy l-a trimis să studieze în străinătate, să facă om din el.

— Despre el este vorba, se auzi din nou vocea lui Wollman.

— Va fi foarte greu de rezolvat, domnule baron. A fost găsit cu niște rebeli care au tras în membrii Wehrmachtului. Va fi foarte greu . . .

— Dacă n-ar fi fost greu, nu m-aș fi adresat dumneavoastră.

— Înțeleg, zîmbi comandantul. Dar știți că . . .

— Știu. E vorba doar de o simplă dispoziție . . . Albu e omul nostru . . . Eu l-am trimis între aceia. Nu puteam să rămîn izolat, în nesiguranță . . . Și n-am știut că dumneavoastră o să reveniți . . .

Comandantul orașului își umflă pieptul și luă o poziție gravă, solemnă.

— Domnule baron! . . .

— Vreau să spun că nu știam că o să reveniți atît de repede.

Clara își îndreptă spatele și se întinse. O cuprinse o bucurie ciudată, plăcută. Tatăl ei, Edy, salvează viața unui om! Ce bine e că-i atît de puternic. Acum ar vrea să intre la el, să-l îmbrățișeze . . . În definitiv, de ce n-ar intra? . . . Instinctiv, aruncă o privire spre oglindă, își aranjează părul și bate ușor în tăblia ușii. Pe urmă, fără să aștepte răspuns, intră și, uitîndu-se spre comandantul orașului, se prefăcu mirată:

— Te-am deranjat, papa?

Are o voce atît de nevinovată că nu te poţi supăra pe ea.

Comandantul oraşului îşi bate călcîiele, iar Wollman face un pas în întîmpinarea ei.

— Nu, Clara, nu mă deranjezi... de altfel noi am şi terminat... Se întoarce spre ofiţer: V-aş ruga numai să se rezolve discret, să nu afle nimeni dintre cei închişi. Altminteri şi-ar periclita viaţa din nou. Înţelegeţi?...

— Înţeleg, înţeleg, mormăi grav comandantul oraşului. În faţa unei fete şi mai ales în faţa unei fete atît de frumoase, nu poţi să nu înţelegi. Arată spre telefon: Îmi permiteţi?

— Poftim, poftim, îi împinge Wollman aparatul în faţă. Desigur că da.

Ofiţerul formează un număr. Pînă ce subalternul solicitat se prezintă la celălalt capăt al firului, colonelul von Hübs îşi netezeşte chelia cu podul palmei. Clara abia poate să-şi reţină rîsul. Un smoc de păr se dezlipeşte de pe fruntea comandantului şi-i cade pe şaua urechii drepte. Pare un băcan de provincie, cu un creion la ureche.

— Hallo, Werner... Da... Celula şaptesprezece nu se execută... Da, da, ştiu despre cine e vorba... Ştiu... Nu se execută. Uitîndu-se la Clara, i se pare că ea îl admiră. Tuşeşte în palmă, pe urmă adaugă în receptor, răspicat: Pe răspunderea mea...

3

Nevasta lui Horvath, Florica, e durdulie şi are faţa rotundă. Niciodată n-a fost frumoasă, niciodată n-a fost urîtă. Cei care o cunoşteau mai de mult, şi o revedeau după un timp îndelungat, exclamau: „Tu, Florică, nu te-ai schimbat cu nimic". De pe faţă nu i-ai fi putut citi niciodată vîrsta. La fel de uşor puteai să-i dai douăzeci şi cinci de ani, ca şi treizeci şi cinci de ani. Numai dacă o priveai mai atent, îi descopereai la tîmple cîteva fire albe, care

o trădau că era mai aproape de treizeci și cinci decît de prima cifră.

Florica nu era pretențioasă. Era a patra fiică a unui frizer sărac din Caransebeș, așa că s-a învățat cu greul încă din copilărie.

Primii bani i-a cîștigat la o fabrică de plicuri. Avea unsprezece ani și era slabă ca o trestie. La un control făcut de inspectorii Camerei de Muncă, patronul atelierului de plicuri a fost condamnat la cinci sute de lei amendă, iar ea concediată. S-a angajat la Odol, și a umplut pe zi două sute de tuburi cu pastă de dinți. Patru ani a lucrat fără întrerupere, pînă cînd părinții ei s-au mutat la Arad. Aici s-a angajat la o fabrică de săpun, pe urmă la uzinele de textile ale lui Wollman. A lucrat la scărmănătoria de bumbac și, după statisticienii necinstiți ai baronului, a înghițit peste două sute de grame de scame pe an. La scărmănătorie, oamenii îmbătrînesc într-un an cît alții în doi. Aici, pielea feței pierde din elasticitate, orbitele se adîncesc, iar ochii devin palizi, împăienjeniți. Florica își dădea seama de acest lucru, dar nu s-a plîns nimănui. Numai seara, stînd în același pat cu soră-sa, privea obosită tavanul și visa un cămin, și un soț cu o meserie cinstită, care să-i facă copii, și de Paști și de Crăciun să-i aducă mici cadouri. N-a avut parte. E drept, la început cînd l-a cunoscut pe Andrei, acesta i-a promis marea cu sarea.

— Ai să vezi, Florică, nu peste mult, noi o să fim tare fericiți. Dar nu numai noi. Toată lumea... Pentru că așa nu mai poate să rămînă multă vreme. Se va schimba totul. Altminteri, eu ca simplu țesător va trebui să mă tem de șomaj, sau să lucrez pentru un salariu care să ne ajungă numai pentru mîncare.

— Chiar dacă n-o să fie schimbările de care vorbești, Andrei, alături de tine voi fi totdeauna fericită.

N-a fost. Andrei își petrecea mai tot timpul în afara casei, la fel de fel de întruniri sau la închisoare. Vecinii o întrebau de ce nu se desparte de el:

— Ți-a făcut un copil și te-a lăsat aici ca pe o ludă. Nu vezi, madam Horvath, că soțul dumitale e mereu arestat? De ce nu-l lași în plata domnului?...

„Madam Horvath“ le întorcea spatele și vecinii o socoteau smintită.

— Muncește ca o proastă pentru trîntorul ei și el stă și se îngrașă undeva la Aiud, sau la Timișoara.

Poate că dacă n-ar fi fost fetița la mijloc, lucrurile s-ar fi petrecut altfel. Cu vreo șase luni în urmă a făcut cunoștință cu un plăpumar. După două zile, acesta a vizitat-o acasă și i-a cerut voie să i se mărturisească. Fără ca ea să-i fi răspuns ceva, plăpumarul începu ca la spovedanie.

— Scumpă doamnă Horvath. Eu sînt un om cinstit. Am patruzeci și opt de ani și sînt văduv de patru ani de zile. La început n-am mai vrut să mă însor: Mi-am spus: „Rudi, tu ai trăit destul, pregătește-te de bătrînețe“. Am un atelier pe bulevard. Nu sînt nici bogat, nici sărac. Am de toate... Nici bolnav nu sînt... Numai genunchiul drept mă doare, cînd se schimbă vremea. Dar cine n-are reumatism la vîrsta asta... De aia am venit la dumneata. Știu totul. M-am interesat. De o nevastă ca dumneata aș avea nevoie... Nu e greu să divorțezi acum. Mai ales dacă e la închisoare!...

Florica l-a dat afară. Plăpumarul, însă, s-a încăpățînat. Venea în fiecare zi. A încercat să se apropie de Sofica. Îi aducea dulciuri, jucării. Pe urmă, de Paști, a adus cele două plăpumi. În zadar a încercat Florica să se împotrivească. El nu și nu... A vrut chiar să se ducă la Timișoara să stea de vorbă cu Horvath. Cu timpul, Florica s-a obișnuit cu el și, dacă o zi nu venea, îi simțea chiar lipsa. Vecinii, bineînțeles, au început s-o bîrfească. De asta i-a păsat Florichii cel mai puțin. Dacă n-ar fi fost fetița, poate l-ar fi lăsat pe Horvath.

Fetița exista, însă, și în fiecare seară înainte de culcare o întreba:

— Mico, cînd vine tăticu?...

Nu dormea decît dacă-i răspundea „mîine“.

— Dar mîine vine sigur?

— Da, Sofica, mîine vine sigur.

Uneori nu adormea nici dacă i se spunea: „Mîine vine sigur“. Stătea în pat și se uita la fotografia lui taică-su, care era agățată pe peretele din fața patului.

— Mico, așa-i că tăticu e tare?

— Tare, Sofico.

— Poate să-l bată și pe măcelarul din colț. Așa-i?

— De ce să-l bată?

— Pentru că e rău. Umblă cu un cuțit și-i plin de sînge.

Altă dată întreba dacă taică-su o să vină cu bani și dacă o să aibă destul de mulți ca să plătească datoriile de la băcănie.

— Da, Sofico.

Acum, cînd Andrei s-a întors de la Timișoara și l-a dat afară pe tati Rudi, Sofica a stat tot timpul lîngă el; îi mîngîia fața, îl mirosea de parcă ar fi vrut să ia cunoștință cu toate simțurile ei de existența lui.

— E atît de bine că ai venit, tăticule!

Abia după ce s-a anunțat sfîrșitul alarmei, a avut timp Horvath să discute cu nevastă-sa.

— Ai așteptat mult, Florica, dar nu în zadar. Acum a sosit timpul despre care vorbeam. Vezi, pentru asta am fost eu la închisoare.

— Vreau să-ți spun ceva, Andrei...

— Dar nu despre Rudi. Eu l-am uitat... Jură că nici n-ai să te mai gîndești la el.

Florica a plîns de bucurie. Pe urmă l-a rugat să nu se mai amestece în nimic care i-ar putea periclita iarăși libertatea.

— Tu ți-ai făcut datoria, să mai muncească și alții. Stai acasă! Tu nici n-ai văzut cînd a crescut fetița noastră. Tu ai văzut-o numai din cînd în cînd, și te-ai mirat cît de mult a crescut. Stai acasă, Andrei...

În noaptea aceea, după miting, Horvath a căutat să-i explice:

— Va trebui să lucrez mai mult, dar n-am să te mai părăsesc. Voi rămîne aici în oraș, lîngă tine. Și să nu crezi că va fi ușor din primele zile. Dar din zi în zi, și asta e sigur, va fi tot mai bine. Numai un an, doi să mai ai răbdare. Tot ai pierdut atîta vreme cu mine. Pe urmă, s-o îmbuneze, a arătat prin fereastră spre cer: Vezi steaua aceea mare? E luna.

— Știu. Dacă e palidă o să plouă...

— Da. Îmi pare bine că n-ai uitat.

— Cum să uit. Ori de cîte ori ies în stradă și văd castanii văruiți, îmi aduc aminte că pe vremuri, cînd ai fost mic, ai cules castane pentru foc.

— Da. Pentru că ardeau bine. Întinse mîna și-i pipăi umărul. Am să rămîn totdeauna lîngă tine.

Și acum, cînd a spus că va rămîne pentru totdeauna acasă, iată că numai după două zile a dispărut din nou. Prea multe lucruri se zvoneau despre el ca să fi putut rămîne liniștită acasă. Unii spuneau că au auzit că a fost împușcat în cetate, iar alții susțineau că au vorbit cu martori oculari care l-au văzut spînzurat în apropierea gării.

Cum toți arestații au fost duși în închisoarea cetății, Florica trecu Mureșul să se intereseze de soțul ei. În poarta penitenciarului, un soldat german îi ceru legitimația.

— Ce cauți aici?...

— Pe soțul meu. Am auzit că e arestat.

— Atunci du-te în curtea mare, o îndrumă santinela. Acolo, după casa aceea galbenă.

Florica ocoli clădirea cu pricina și se pomeni într-o curte mare, unde, în fața unei mese lungi, stăteau înșirați o mulțime de oameni.

O femeie în vîrstă își frîngea mîinile și plîngea încet, cu sughițuri. O altă femeie, grasă, îmbrobodită, care frămînta între degete niște mătănii din mărgele de lemn, se certa cu un băietan care îi luase înainte cu un loc.

Florica se așeză la capătul rîndului și așteptă pînă după prînz, cînd își făcu apariția un plutonier înalt, cu un dosar în mînă. Oamenii treceau unul cîte unul în fața lui și-i spuneau cite un nume. Plutonierul își controla listele cu vîrful unui pistol.

— Petcu ai spus?... Petcu... Petcu... Da, a fost executat. Altul la rînd.

— Horvath.

— Horvath... Horvath...

Plutonierul a ajuns cu țeava revolverului la numele lui Horvath. Întrebă:

— Acela gras?

— Da.

— Nu-l poți vedea. Altul la rînd...

4

Celula în care sînt închiși Horvath și Gherasim e o încăpere mică, întunecoasă. Lumina nu pătrunde aici decît spre amurg, cînd apune soarele, deoarece singura ferestruică, tăiată în apropierea tavanului, e înspre apus. Dinspre coridor, deși ușa e cu gratii, nu răzbate decît o pîlpîire de lumină palidă de la un felinar de furtună, agățat undeva în dreapta celulei. În tot timpul zilei, de altfel, acesta e singurul semn că și dincolo de ușa de fier este viață.

Soldații care fac de pază nu se arată decît o dată pe zi, cînd aduc o zeamă de varză în niște gamele ruginite. În restul timpului, pe coridor domnește liniștea. O liniște de cavou. Și zidurile groase, aproape de doi metri, îți dau aceeași impresie.

Cînd s-a zidit cetatea, pe vremea celui de-al doilea pașalîc otoman din Transilvania, Hassan Pașa, atotputernicul stăpîn al orașului, temîndu-se de armatele din Panonia, a ordonat întărirea zidurilor cu încă cinci rînduri de cărămizi. Pivnițele, care acum servesc de închisoare erau încă de pe vremea aceea renumite pentru răceala lor. Ani de-a rîndul, aici au fost depozitate produsele podgoriilor de la Miniș, pe care le cumpărau și le vindeau niște negustători din Fanar.

Cu ani în urmă, Horvath a mai fost în pivnițele acestei cetăți, dar atunci nu era decît un simplu vizitator: venea la șase octombrie al fiecărui an, cu școala, sub conducerea unui profesor de istorie, să serbeze comemorarea executării celor treisprezece generali răsculați în 48 împotriva monarhiei.

În muzeul cetății erau expuse veșmintele și armele celor condamnați, și școlarii atingeau oțelurile săbiilor cu sfială și pietate.

Pe atunci, amicul Andrei n-ar fi crezut niciodată că, odată, peste ani, va fi și el închis în aceste beciuri igrasioase, așteptînd răpăiturile vestioare de moarte ale tobelor.

— Nu ți-e frig, Gherasim?

Gherasim nu răspunde. Gîndurile îi zboară aiurea, dincolo de aceste ziduri groase, în oraș, pe strada Brîncoveanu, la maică-sa.

A plecat de acasă în ziua sosiri lui Horvath. De atunci, nimeni dintre ai lui nu mai știe nimic despre el. Erau clipe cînd nici lui nu-i venea să creadă prin cîte a trecut în aceste cîteva zile. Prea au fost pline, prea au fost bogate, ca să nu plătească pentru ele.

Uneori îi apărea în față maiorul care inspecta trupele motorizate gata de paradă, și atunci, fără să vrea, simțea în umăr reculul armei. Dacă nu l-ar fi împușcat, poate acum n-ar trebui să stea aici, așteptînd apelul care îl va duce în fața plutonului de execuție.

Dar nu! În amintirea lui Pascu a trebuit să tragă cocoșul. În amintirea lui și pentru ca grăsunul ăsta din fața lui să nu mai stea la pușcărie. N-avea remușcări și totuși...

În fond n-avea decît douăzeci și patru de ani și atîta putere în brațe, încît dacă n-ar fi știut că zidurile sînt groase, s-ar fi apucat să le sfarme cu pumnii.

— Scoală-te că ai să răcești! îi mai spuse Horvath, fără să se întoarcă spre el.

— Lasă-mă în pace!... Știu ce fac...

Horvath nu se supără. Se ridică în vîrful picioarelor și-și apasă fața de gratii:

— Nu se vede nimic! spune după un timp, dezamăgit. Doar cerul... Ba nu... Acum a apărut și un nor... E mic și alb...

— Taci!

Gherasim e iritat. Încă nu s-a obișnuit cu viața de închisoare. Dacă nu i-ar fi rușine de Horvath, ar bate cu pumnii în pereți, ar plînge, ar urla să i se audă vocea pînă departe în oraș. E bine, însă, că pînă la urmă își dă seama că totul ar fi inutil: și plînsul și urlatul. Cu Horvath vorbește cînd prietenos, cînd dușmănos. Totuși, îi pare bine că nu e singur. Singur ar înnebuni. Păcat numai că Horvath nu e înțelegător. Pentru că ori de cîte ori îi vorbește de cei de acasă, Horvath, ca un diplomat, schimbă discuția și se întreabă dacă Farcaș sau Suru au reușit să ajungă pînă la Radna.

În prima zi de închisoare, Gherasim l-a întrebat de ce nu vrea să vorbească despre cei de acasă. Horvath îi explică:

— Pentru că atunci ne muiem. Şi ăsta e cel mai periculos lucru într-o închisoare. Şi, ca să fie mai convingător, îi povesti despre căderea lui şi despre primele luni de temniţă. Mi s-au părut o veşnicie. Primele douăzeci de zile au fost mai lungi decît ultimii trei ani. Şi din cauza mea au fost mai lungi! ... M-am gîndit tot timpul acasă, la nevastă, şi-mi venea să urlu de deznădăjduit ce eram ...

În cele din urmă, Gherasim a înţeles că nu e bine să se discute despre cei de acasă. N-a înţeles, însă, de ce nu vrea Horvath să răspundă la nici o întrebare după stingere. A insistat mult, dar Horvath s-a încăpăţînat ca un catîr. Apoi, nemaiputînd răbda, aproape că s-a rugat de el:

— Bine, am înţeles că nu vrei să discuţi după ce te-ai culcat. Răspunde-mi numai la întrebarea asta: de ce?

— Pentru că noaptea trebuie să dormi! De aia! Cînd mănînci puţin, trebuie să completezi hrana cu somn. Altfel te macini.

— Dar eu nu vreau să mă îngraş ca tine!

— Mai bine gras, decît schelet.

Pe Gherasim îl supăra şi faptul că Horvath nu-şi ieşea niciodată din sărite, oricît de urît i-ar fi vorbit, sau s-ar fi răstit la el.

— E o crimă să te enervezi, sau să te certi cu tovarăşul tău de celulă, îl lămuri Horvath. E un fel de mic pas spre trădare.

Şi ce era şi mai groaznic era faptul că nu se plictisea. Şi acum stă de o oră la geam, să vadă un nor. Gherasim încearcă să ghicească viaţa lui de familie, dar n-are nici un punct de reper, aşa că renunţă.

Deodată, Horvath se întoarce spre Gherasim:

— Seamănă cu o barcă.

Gherasim nu mai poate răbda. Sare în picioare şi-l apucă pe Horvath de haină:

— Tu stai la geam şi te distrezi! ... Poate ţi s-a urît cu viaţa. Eşti obosit ... Nu ştiu ... Şi nici nu mă interesează ... Eu vreau să trăiesc însă! ... Auzi?! ... Eu n-am decît douăzeci şi patru de ani! ...

— Și eu vreau să trăiesc, îi răspunse Horvath, fără să se întoarcă de la ferestruică. Pe urmă, într-un tîrziu, continuă pe un ton mult mai scăzut: Acum nu se mai vede nici norul...

Neavînd ce face, Gherasim se așează înapoi pe ciment. După un timp, simte că îl pătrunde umezeala și-și trage o scîndură sub el.

O vreme, nu se aude decît vîntul jucîndu-se prin frunzișul castanilor de lîngă cetate și susurul liniștitor al Mureșului.

Horvath știe să se bucure de orice fleac. Își reține pînă și respirația, numai să nu-i scape un clipocit. Cum stă pe scăunel și-l privește pe Gherasim, i se face milă de el. În fond are dreptate. E aproape copil.

„Poate n-ar fi trebuit să-l iau cu mine în podul catedralei — își spune după un timp. Da, mi-am pierdut capul. M-au îmbătat cele cîteva zile de libertate. Mitingul, arcul de triumf... Niciodată n-aș fi crezut că o să fiu iarăși arestat. Săraca Florica... Va trebui să mă aștepte din nou; dar poate că de data asta mă așteaptă zadarnic...“ Gîndul că s-ar putea să nu mai iasă, îl făcu să se cutremure. „Poate n-ar fi trebuit să-l gonesc pe plăpumar... Nu, la asta n-am voie să mă gîndesc“... Își strînse haina la piept. Un timp trase cu urechea, dar nu mai auzi nici foșnetul frunzelor, nici susurul apei. Era o liniște grea, plină de amenințări.

Simte cum o sudoare rece îi năpădește tot trupul. „Ce bine că ai venit acasă, tăticule...“ Ce mi-a mai spus Sofica?... Da, ceva despre un măcelar... că are cuțite... Doamne, doamne, cum de n-am fost atent...!“

— Gherasim.

— Da.

— Ce se poate face cu un măcelar?

— Cu ce?

Horvath ar vrea să se scuze, dar nu vrea să pară slab în fața lui Gherasim.

Întoarce vorba:

— Mi-a spus ceva Farcaș despre un măcelar. Trebuia să-i comunic ceva și acum nu-mi vine în minte ce.

Simțind că i se umezesc ochii, se cațără din nou pe scăunel și privește pe fereastră. De afară se aud pașii

stridenți ai unui gardian bocănind pe coridorul celulelor. „Ce caută gardianul aici la ora asta?... Nu cumva?..." Horvath n-are timp să-și sfîrșească gîndul: se aude clinchetul unor chei și un gardian tînăr apare în fața ușii.

Intră. Văzîndu-l pe Horvath cocoțat pe scăunel, îl trage de mîneca hainei.

— La ce te-ai uitat?... Hai?...

Vorbește gros și zidurile umede îi îngroașă și mai mult vocea.

— La cer, îi răspunde politicos Horvath.

El cunoaște regulile închisorilor: politețe și supunere. E o tîmpenie să te simți jignit, să-ți înrăutățești și mai mult situația.

Gardianul îl măsoară din priviri: grăsunul e groaznic de antipatic. Îi spune cu o superioritate ironică:

— De mîine îl poți privi de aproape... Și tu și „tovarășii" tăi. Pe urmă strigă din toate puterile de parcă ar fi comandat un regiment întreg: Alinierea!...

— Unde mergem? îl întrebă Horvath calm.

— Ești foarte curios, grasule... Dar nu te teme, o să afli curînd. Haide, înainte marș!...

Traversează un coridor lung, întunecat. Gherasim are o presimțire ciudată, inima îi bate în gîtlej. Se trage mai aproape de gardian:

— De ce ne-ați mutat de acolo?

Gardianul îl măsoară din priviri, îl vede copil, răspunde ca și cum prin asta ar vrea să se scuze.

— Pentru că ați fost condamnați.

— Fără proces?

— Fără. Nu ți-aș fi spus dar ești încă tinerel. Să ai timp să te rogi. Poate te iartă dumnezeu...

Se opresc în fața unei uși durată din bare de fier, păzită de o sentinelă.

— Și ăștia? întreabă fără curiozitate sentinela apoi tacticos le deschide ușa.

Celula cea nouă e mai încăpătoare, are și două priciuri de lemn. Și trei cunoscuți: Albu, Bărbuț și Vasilică Bals.

— Acum putem ține și o ședință, spune Horvath cu răutate. Poate chiar de aceea ne-au adus aici. Ce zici Albule?

Albu nu-i răspunde: stă cu capul lăsat în palme şi nu tresare decît cînd sentinela întreabă dacă vor să stea de vorbă cu preotul penitenciarului.

— Nu, răspunde Horvath în numele tuturor.

— De ce să vină preotul la noi, întreabă speriat Vasilică Balş. Doar nu!? . . .

— Nu, îl liniştește Horvath. E un obicei aici în cetate. Vaticanul trimite peste tot misionari, doar o trece cineva la catolicism.

— Glumeşti?

— Ştiţi foarte bine că eu nu glumesc niciodată.

După o oră apare un subofiţer, ridică în faţa fiecărei uşi un felinar de furtună şi se uită la numărul celulei. În dreptul celulei 17 se opreşte, scoate o cretă din buzunar şi desenează o cruce pe zid. Albu care stă lîngă uşă îl priveşte mirat. De pe frunte i se preling broboane mari de sudoare. Aşteaptă pînă ce subofiţerul se îndepărtează şi abia atunci se întoarce spre Horvath:

— De cînd v-au adus şi pe voi aici, mi-e teamă. Un subofiţer a făcut un semn lîngă uşa noastră. Asta ce înseamnă? . . .

Horvath nu-i răspunde, stă cocoţat pe banca de lemn şi priveşte pe ferestruică:

— E minunat aici. Voi nici nu vă daţi seama ce privelişte frumoasă se întinde în faţa voastră. Se vede o ramură de castan şi, de departe, vîrfurile sălciilor de la Mureş. Cînd o să stau de vorbă cu comandantul, am să-l rog să mă ţină aici toată viaţa.

— Ce o fi însemnînd? mai întreabă o dată Albu.

— Probabil o să fim invitaţi la balul mascat al garnizoanei, spune Horvath, apoi continuă cu observaţiile sale despre natură:

— De s-ar fi sădit castanul măcar cu o jumătate de metru mai încoace, acum l-aş vedea în întregime. E atît de preocupat de castan că nu vede, nu aude nimic.

Văzînd feţele înciudate ale lui Albu, Balş şi Bărbuţ, Gherasim zîmbeşte. „Ce om de treabă e Horvath. Nu te lasă o clipă să te închizi în tine. Îţi vorbeşte fel de fel de fleacuri şi îţi atrage atenţia mereu în altă parte". Acum îi pare rău că nu l-a înţeles mai din timp, încă în celula cealaltă. Aici, însă, stînd cu mai mulţi oameni împreună,

îl putea examina mai bine. Horvath vorbea într-adevăr despre fleacuri, dar toată ființa lui era permanent încordată ca un arc. Tresărea la fiecare zgomot suspect. Gherasim era convins că se consumă mult mai mult decît toți ceilalți la un loc, dar știe să-și păstreze calmul. Și azi după masă, după ce au epuizat toate subiectele de discuție și atmosfera a început să fie încărcată, Horvath a propus să se joace nasturi. Toți își rupseră nasturii de prisos de pe haine și începură să joace, ca pe vremuri, în copilărie. În timpul jocului, Gherasim făcu o descoperire care îl amuză: valoarea relativă a nasturilor. Afară, în viața de fiecare zi, un nasture valorează exact atît cît dorește croitorul, și anume, ține legate cele două aripi ale vestonului. Aici, în celulă însă, valorează mult mai mult: e și nasture, dar mai e ceva. Fără nasturi s-ar fi gîndit tot timpul la plutonul de execuție.

Pînă și Balș, care la început era vorbăreț, s-a închis în el. Îi e teamă de moarte. Tresare la cel mai mic zgomot. Își blestemă strămoșii că i-a trecut prin cap să doarmă în podul catedralei. Îl întreabă pe Horvath:

— Și ce o să se întîmple cu mine dacă mor?

— Am să te înmormîntez...

— Iar eu am să le spun totul. Că în viața mea n-am avut armă în mînă. Eu sînt un pungaș cinstit. Nu-s ucigaș.

— Ești erou, dragă Vasilică Balș.

— Eu nu vreau să fiu erou. Eu vreau să trăiesc.

— Ca să poți fura, dragă Vasilică Balș? Ai avut ghinion că am dat peste tine.

Acum nu mai filozofează. Și-a dat seama că nu folosește la nimic. E lucru mare să te împaci cu tine însuți. La prînz era încă desperat: și-a povestit întreaga viață. Cînd Gherasim, plictisit de trăncăneala lui, a vrut să-l întrerupă, Horvath i-a făcut semn să-l lase să continue. Balș aruncă o privire plină de recunoștință spre el și nu se lăsă rugat. Continuă:

— Aveam zece ani cînd am furat pentru prima oară. O vergea de alun. Era a profesorului de aritmetică. N-am putut învăța niciodată care e numitorul și care e numărătorul. Le încurcam. Ba spuneam că ăl de sus, ba că ăl de jos. Mă bătea. I-am furat vergeaua. Niciodată n-am avut o satisfacție mai mare ca atunci. Acasă o duceam prost.

Am furat un stilou și întreaga noastră familie a mîncat o săptămînă. La doisprezece ani am furat în tramvai și am fost arestat. Am fost dus la Casa de Corecție din Timișoara. În cei trei ani, cît am stat acolo, am învățat toate tainele meseriei. Luni de zile am învățat cum se fură un ceas de mînă, pe urmă, un an întreg, am exersat să cotrobăiesc prin buzunarele oamenilor fără să fiu simțit. Cred că dacă m-aș fi făcut iluzionist, nu m-aș fi făcut de rușine. În cel de-al treilea an de corecție, să nu mă plictisesc, schimbam actele pedagogilor. Cînd m-am mutat la București l-am cunoscut pe Fănuță, l-am rugat să mă examineze. Dacă nu ne împușcă mîine am să vă povestesc de Fănuță. Àsta a cutreierat toate capitalele Europei. Cred că n-a existat un pungaș mai mare ca el. Cum spuneam, l-am rugat să mă examineze. „Bine", mi-a spus. Ne-am urcat în tramvaiul douăzeci și patru și mi-a arătat un individ. „Îl vezi pe tipul ăla gras de lîngă fereastră?" „Da!" i-am spus. „Scoate-i cravata." Am îngălbenit. Tipul pe care mi l-a arătat era îmbrăcat în uniformă de ofițer. Era colonel, sau așa ceva. Mă apropii de el și constat că e singurul tip izolat în tramvai. Imediat mi-am dat seama că Fănuță vrea să mă încerce în serios. Mă duc lîngă tip și-l cercetez cu amănunțime. Îl întreb dacă nu e din Galați. Își ridică fața și mă străpunge cu privirile. Eu cu ochii la cravată. Era legată strîns, cu nod mic. Îl calc pe picioare. Se uită în jos; îi cercetez ceafa. Eram la Armenească. Ofițerul a coborît la Brezoianu. Fănuță îmi face semn să coborîm și noi. Coborîm la stația următoare și-mi spune: Nu ești de București. Du-te înapoi în provincie. Gigi m-a mințit. Mi-a spus că lucrezi clasa întîi". I-am spus să se caute în buzunarul de la piept. A băgat mîna în buzunar și a scos cravata ofițerului. M-a sărutat în mijlocul străzii... Am lucrat ca un dumnezeu...

Mai tîrziu, Gherasim l-a întrebat pe Horvath:

— De ce l-ai lăsat să trăncănească atîta?

— Pentru că omul, cînd simte că i se apropie sfîrșitul, ar vrea să lase cît mai multe urme. Nu vrea să dispară fără urme. E groaznic să mori, să știi că n-a rămas nimic după tine. Uită-te la pereții acestei celule. Vezi inițialele astea? Aproape inconștient, fiecare deținut își sapă inițialele în perete. Fiecare vrea să lase ceva posterității.

De undeva, la capătul coridorului, se aude zgîlțîitul unei uși, apoi strigătul de spaimă al deținuților din prima celulă. Sar cu toți la ușă. Horvath abia poate să-i tragă înapoi și să-i înghesuie într-un colț.

— Liniște.

— Ce-i, ce se întîmplă? întreabă Albu îngrozit.

— Nu știu, răspunde Horvath sec.

Se aude deschizîndu-se cea de-a doua celulă, a treia.

— Ne scot în curte, constată Horvath.

Gherasim ar vrea să întrebe de ce, dar e atît de încordat încît nu reușește să mormăie nici un cuvînt.

În cele din urmă apar doi gardieni în fața celulei lor. Deschid ușa de fier și le fac semne să iasă. Primul e Gherasim. Pornește înainte cu mîinile în buzunar, mașinal, pînă ce aude comanda să ridice mîinile. Își ridică amîndouă mîinile și se ține de ceafă. În urma lui aude pașii greoi ai lui Horvath. Parcă pașii lui Horvath îl liniștesc puțin. Au ceva acești pași, ceva liniștitor, ca pe vremuri cîntecul de leagăn al maică-si. Dacă nu altceva, prezența. Și acum nu se teme de nimic mai mult decît de singurătate.

„Poate o să ne împuște" — își spune și, spre mirarea lui, inima nu îi bate mai puternic. Pășește mașinal, puțin buimăcit, atîta tot. Oare totul să fie atît de simplu?... Urcînd scările de cărămidă roșie își aduce aminte de scările din casa Liviei. Oare ea pe unde o fi? Ar vrea s-o știe pe undeva pe aproape să-i vadă ochii migdalați. „În fond ieri seară cînd am fost la ea, ar fi trebuit s-o îmbrățișez sau să-i mîngîi părul, cel puțin".

În curtea dreptunghiulară a închisorii era mult soare. Gherasim trebui să-și țină cîteva clipe ochii închiși să poată vedea totul în jur. Peste tot, la umbra clădirilor, erau deținuți. Unii îmbrăcați în uniformele armatei române, probabil prizonieri, sau oamenii lui Vicu, iar alții, muncitori. Unul i se păru cunoscut. Era un lăcătuș de la Astra cu care luptase alături la aeroport împotriva detașamentelor germane.

— De ce ne-au adus pe toți aici? îl întrebă Balș pe Horvath. Ne ține o predică.

— Tu ești cam timpit, Vasilică. Nu vezi că au fost mobilizați toți deținuții. O să asistăm la o execuție.

— Mie nu-mi plac execuțiile. V-am spus-o încă acolo în catedrală. Sau te pomenești că e vorba de noi...

— Taci!...

Gherasim se uită și el la Horvath, să afle amănunte dar Horvath privea țintă spre un colț al curții. Gherasim se uită și el într-acolo și nu văzu decît un zid scorojit, lăsat liber.

Gardienii îi împinseră pînă aproape de un perete. Gherasim se nimeri între Albu și Bărbuț. Amîndoi priveau țintă spre zidul scorojit. Albu intră în vorbă cu un prizonier și Gherasim n-auzi decît cîteva cuvinte din discuția lor. Începu să tragă cu urechea cînd auzi cuvîntul pod.

— Ce spui? se întoarse el spre prizonier.

— Aia doi care au aruncat podul în aer...

— Ce e cu cei doi?

— Vor fi împușcați.

Simți cum încep să-i tremure genunchii. Căută spre Horvath, dar acesta privea în altă parte. Ar trebui făcut ceva. Doar n-o să stăm aici, cu mîinile în sîn, privind cum Livia și Vicu vor fi executați. Se trase mai aproape de Horvath. Tocmai cînd ajunse lîngă el se auzi vocea unui subofițer ordonînd ceva pe nemțește.

— Ai auzit? îl întrebă pe Horvath.

— Da. Taci.

De undeva de sub poarta boltită apăru o companie și în urma lor Vicu și Livia. Vicu avea jumătate din față arsă și cămașa militară ruptă pînă la curea. Livia nu părea emoționată: pășea liniștită, cu pași mari, egali. În ochi i se citea o curiozitate ciudată, agresivă. Fură duși pînă la zidul scorojit. Gherasim se uită țintă spre ei. Auzi ca prin vis citirea unei sentințe, apoi mai mult bănui decît văzu alinierea companiei de execuție. Gherasim simți cum Horvath îl strînge de braț. Vru să se întoarcă spre el să-i mulțumească pentru asta, dar n-avea timp. Ar fi vrut să întîlnească privirile Liviei. Ea însă se uita drept înainte, în sus peste poarta arcuită unde printre zidăria veche, mucezită, răsărea o creangă de castan. Gherasim privi și el într-acolo. Cînd auzi rafala simți și mai puțin strînsoarea lui Horvath, dar nu-și luă privirea de la creanga de castan. Pe urmă cînd fu tîrît spre celulă, mecanic își ridică din

nou mîinile la ceafă și ochii i se înceţoșară. Vag auzi vocea lui Horvath care începu să povestească ceva despre niște cîini de vînătoare. Probabil ca oamenii să nu se gîndească la Vicu. În clipa aceea, Gherasim îl urî și pe Horvath pentru tăria lui. Seara nu voi să mănînce și Horvath îl amenință cu bătaia.

— Ești ca o femeie... Crede-mă, și Livia și Vicu mi-au fost la fel de aproape ca și ţie. Poate chiar mai mult. Tocmai ca moartea lor să nu fie zadarnică, n-avem voie să ne înmuiem... Înţelegi? Eu am nevoie de un Gherasim gata de luptă, puternic, nu de unul cu lacrimi în ochi...

În zori, pe la patru, se auzi o rafală de pistol automat. Îngroziţi, se uitară unul la celălalt. Gherasim îl privi fix pe Bărbuţ care stătea sub ferestruică. „Uite ce ciudat îi crește barba ăstuia, constată în gînd. Numai în cele două părţi ale bărbiei. Dacă și-ar lăsa barbă ar semăna cu un popă de la Șiria, care părea că avea două ciocuri". Din senin, își aduse aminte de o poză dintr-o carte de istorie. Un domnitor român, un fanariot, căruia îi creștea barba la fel. Cum l-a chemat?... Uite că nici acum nu-și aduce aminte. Nici atunci, la școală, nu i-a putut reține numele. Ceva Mavrocor sau Marcovdat...

Se aude o nouă rafală.

— Ne împușcă, strigă deznădăjduit Bărbuţ, care pînă acum stătuse nemișcat ca în biserică.

Albu, încremenit, se reazemă de umărul lui Balș.

— Ssst, mormăie furios Horvath. Liniște! Aduceţi patul aici!...

— Ne împușcă! urlă fără întrerupere Bărbuţ. Ne împușcă! Își strînge capul între pumni.

Horvath îl lovește cu dosul palmei. Bărbuţ se izbește de zid, face niște ochi mari și vrea să strige iar, dar Horvath îl lovește încă o dată. Bărbuţ se lasă în genunchi. Un firicel de sînge începe să-i curgă dintre buze. Horvath nu-i dă nici o atenţie. Se întoarce spre ceilalţi.

— Liniște! Aduceţi patul!

Sar cu toţii la pat. În acest timp, Horvath se duce la ușă și stă la pîndă.

Se aude încă o rafală. Deţinuţii din celelalte celule încep să strige. Cu tot vacarmul acesta îngrozitor, de afară,

prin ușa rămasă deschisă, undeva la capătul coridorului, se aude un zumzăit puternic de avioane și, din cînd în cînd, explozii.

— Vin sovieticii! strigă Horvath. Vin sovieticii! ...

O bombă explodează prin apropiere. Zidul gros transmite înfundat bubuitura. Înspăimîntați, soldații de pe coridor încep să alerge care încotro.

— Pleacă mașinile! se aude de afară comanda gardianului șef, și un soldat, din fugă, își aruncă grenadele pe coridor. O explozie puternică zguduie ușile celulelor.

— La pămînt! strigă cineva.

Culcat pe burtă, Gherasim își acoperă capul cu palmele. Ușa de fier scîrțîie din țîțîni. „Nemții au deschis ușa" — îi trece prin minte. Așteaptă să audă rafala pistolului automat, dar nu se întîmplă nimic. Își apasă cu atîta putere fruntea de ciment că i se pare că cineva îi strînge capul într-o menghină. Nemaiputînd răbda, își ridică privirile. Horvath e în picioare. Stă lîngă ușă și privește fumul albăstrui al exploziei de pe coridor. Dintr-un singur salt, Gherasim e lîngă el:

— Ce s-a întîmplat? ...

— Nu știu ... Cred însă că n-o să ne mai invite la balul mascat ... Sînt grăbiți ...

— Ce-i, ce-i? se apropie și Albu. Ce s-a întîmplat?

— Au plecat nemții! îi răspunde cu superioritate Gherasim.

— Și nici nu i-am salutat! face cu supărare prefăcută Horvath. Își ridică două degete la tîmplă și scuipă scîrbit.

1

Orașul fu eliberat în două zile. În acest timp, Horvath ajută la instalarea lui Albu la prefectura poliției și la numirea doctorului Molnar Tiberiu, secretarul organizației social-democrate din localitate, în postul de prefect. O noapte dormi la poliție, unde participă la trierea deținuților și a funcționarilor, iar cealaltă noapte o petrecu acasă la Suru. Acesta primise o sumedenie de instrucțiuni de la Comitetul Central din care trebuiau să descifreze sarcinile viitorului comitet județean. Înspre zori, în timpul lucrului, Horvath adormi cu capul pe masă. Suru îl trezi și, cînd află că nu fusese de două zile acasă, îl dădu pur și simplu afară:

— E o tîmpenie ce faci. Eu am nevoie de oameni cu mintea limpede și tu faci totul să n-o ai. Du-te acasă!

Horvath ieși în stradă și respiră aerul proaspăt al dimineții. Un tramvai gol, ieșit prea timpuriu de la remiză, gonea singur pe liniile pustii. În urma lui, praful, hîrtiile nemăturate de cu seară se împletiră într-o coadă lungă, stufoasă. În fiecare colț de stradă, patrulau militari și muncitori înarmați, care-i cerură de fiecare dată legitimația. Horvath se supuse docil fiecărei somații, ba se mai amestecă în vorbă cu ei, explicîndu-le cine a fost Marx și Lenin. Soldații și muncitorii îl ascultau somnoroși. Unul, care moțăia rezemat de țeava unei arme învechite, îl ocărî chiar:

— Lasă vorba, grasule. Hai șterge-o!

Horvath îi zîmbi, îl salută cu două degete la tîmplă și porni spre casă. În apropierea frizeriei lui Breban își aduse aminte de Florica și se opri locului, să născocească o jus-

tificare plauzibilă pentru absența lui de două zile. Acum îi părea rău că nu i-a trimis vorbă în acest timp; dacă nu altceva, măcar s-o liniștească că nu i s-a întîmplat nimic. Se simțea vinovat. Ajunse acasă fără să fi născocit ceva. Intră în casă tiptil ca un hoț, și vru să se culce fără s-o trezească pe nevastă-sa. Florica era trează. Îi făcu semn să se dezbrace în liniște:

— O zi întreagă am crezut că ești mort. De ce n-ai venit acasă?

— Am avut foarte mult de lucru.

— Nu știu ce ai de lucru, dar nu e bine ce faci.

— Am să-ți explic, Florica. Dar nu acuma. Acum sînt foarte obosit.

— Vii acasă numai cînd ești obosit. Pentru tine casa asta e o casă de trecere. O haltă. Tu nu vrei să trăiești ca toți oamenii?

— Ba da, Florica, înțelege și tu. E vorba numai de cîteva zile.

— Mereu îmi spui așa. Pe urmă zilele se transformă în săptămîni și săptămînile în ani.

— Nu, nu, Florica. Acum e așa cum îți spun. În cîteva zile se va înființa comitetul județean și atunci totul o să meargă ca pe roate. Ai să vezi. S-o liniștească adăugă că o să fie ales și el în comitetul acesta și o să aibă un orar de lucru limitat. Numai acum, la început, e greu.

— Da, dar din păcate acest început nu se mai sfîrșește niciodată.

— Ba da, Florica. Ai să vezi cînd s-o înființa comitetul județean. Fără să știe de ce, aveam impresia că noțiunea asta de „comitet județean" sună pentru cei necunoscători într-un fel aparte, impresionant. Florica, însă, nu se impresionă de acești termeni. Dimpotrivă, instinctiv avea o repulsie față de tot ceea ce nu putea pricepe. Ea ar fi fost mult mai bucuroasă dacă Horvath s-ar fi lăsat de politică, de partid și s-ar fi reîntors în fabrică și ar fi devenit din nou montator, cum era pe vremuri. Nu spuse, însă, nimic din toate astea. Mormăi ceva care putea să însemne orice. Văzînd că Horvath e atent la ea, spuse cu voce tare:

— Viața asta n-o să dureze mult...

— De ce, Florica?

— Pentru că asta nu e viață... Știu, știu că n-are nici un rost să ne certăm acum. Culcă-te și dormi. Ești obosit. Abia te mai ții pe picioare.

Horvath adormi repede, dar n-avu parte de somn. Pe la ora opt, Florica îl trezi. Ținea în mînă un exemplar din „Credința".

— Ce ai făcut cu primarul?

— Cum ce am făcut cu el? întrebă Horvath cu ochii cîrpiți. Nu știu de nici un primar. Lasă-mă să dorm!

— Da, dar nu în casa asta, și începu să plîngă.

Supărat, Horvath se ridică în coate:

— Ce vrei de la mine? De ce nu mă lași în pace?! Am lucrat două zile ca un nebun și sînt obosit mort!...

— De ce ai ucis, Andrei? întrebă Florica printre sughițuri.

— Ce am făcut? sări Horvath din pat. Ce e cu tine? Vorbești aiurea...

În loc de răspuns, Florica îi întinse ziarul.

— Citește aici, și îi arătă un titlu mare de pe prima pagină.

Horvath se frecă la ochi și începu să citească:

— „A fost identificat asasinul primarului dr. Eremia Ion. Ucigașul e un evadat dintr-o închisoare din Timișoara, pe nume Andrei Horvath." Aștia au înnebunit, strigă el din toate puterile și mototoli ziarul.

În primele clipe nu știu ce să facă. Somnul îi pierise cu totul. Vru să alerge la ziar să spargă căpățînile redactorilor, dar se răzgîndi. Se îmbrăcă, apoi încercă s-o liniștească pe Florica, dar fără succes. Își dădu seama că n-avea nici un rost să stea de strajă lîngă ea. Alergă într-un suflet la județeană.

Suru nu venise încă. Nu era acolo decît Farcaș. Acesta citise ziarul. Horvath, fără nici un salut, începu să-i explice că nu l-a omorît pe Eremia, sau cum dracu l-a chemat pe acel individ, că, în afară de chestia aceea cu arcul de triumf, n-a avut niciodată de-a face nu el.

— Știu, știu, doar am fost tot timpul împreună. Cunosc tot ce ai făcut. Am vorbit și cu Albu, și el mi-a confirmat totul. Nici nu e vorba despre asta, încercă să-l liniștească Farcaș. E vorba că aștia au început campania

să ne compromită. Am dat un telefon și lui Suru, și trebuie să pice din clipă în clipă.

Așteptîndu-l, Horvath se învîrti în încăpere ca un leu într-o cușcă. Se așeză de cîteva ori pe scaun, dar nu rezistă mai mult de cîteva clipe. Se sculă iar și începu să se plimbe de parcă l-ar fi gonit cineva.

Suru sosi împreună cu un tovarăș de la București. Acesta venise de la Comitetul Central și voia să facă instalarea comitetului. Cînd auzi că grasul care stătea lîngă el e Horvath, îi porunci să părăsească imediat sediul partidului. Horvath era gata-gata să-i ardă un pumn. Farcaș și Suru abia putură să-l liniștească. Începură să explice delegatului despre ce anume era vorba, dar acesta se încăpățînă.

— Momentan n-are nici o importanță dacă e vinovat sau nu. Și dacă voi, membrii biroului județean, o să încercați să interveniți pentru el, oamenii or să spună că toți comuniștii sînt la fel.

Suru, calm, îl întrerupse:

— Bine, tovarășe, înțeleg unde vrei să ajungi. Dar noi o să silim redacția ziarului să dea o dezmințire.

— N-are importanță, îi tăie vorba delegatul. Redacția o să publice dezmințirea. O să publice cîteva rînduri, undeva, ascunse în pagina cincea, în care vor spune că regretă că au publicat articolul, etc. etc.... Ei și?... Un articol cu litere de o șchioapă pe pagina întîia și o dezmințire ascunsă pe pagina a cincea nu e același lucru. Oriunde te-ai duce, tovarășe Horvath, oamenii or să arate după dumneata: „Uite, ăsta e acela care l-a omorît pe primar". Dumneata ești comunist. E mai important partidul sau persoana dumitale?... Partidul! asta e clar. Dumneata ești conștient. Asta înseamnă că, pentru o vreme, va trebui să te retragi din activitatea politică. Să nu cumva, oamenii, dușmanii, să poată să spună că nu Horvath l-a ucis pe primar, ci comunistul Horvath l-a ucis. Înțelegi?...

Horvath nu pricepea nimic. Nu putea pricepe. Pentru el, lucrurile erau atît de clare, încît complicațiile astea de tactică îl încurcau. Privea cînd la Suru, cînd la Farcaș. Aceștia își țineau capetele în pămînt. Ar fi vrut să le

strige că a stat ani de zile în închiosare, că a suferit, dar își dădu seama că n-avea nici un rost. Amîndoi știau acest lucru. Probabil că și delegatul. Se simți dintr-o dată foarte obosit. Își șterse fruntea asudată și așteptă să i se mai spună ceva. Dar ceilalți tăceau și-și fereau privirile.

— Înțeleg, spuse în cele din urmă. Înțeleg, dar uită ce anume voia să spună că înțelegea, așa că tăcu.

— Ar fi bine, în interesul nostru și al dumitale, mai adăugă într-un tîrziu delegatul, să nu mai dai pe la județeană. Și să fii liniștit, se va aranja totul.

Horvath întinse mîna spre ei, dar gestul i se păru caraghios. Se întoarse spre ușă și ieși. Cînd ajunse la capătul coridorului, auzi deschizîndu-se ușa. Se opri. Era convins că au venit să-l cheme înapoi. Se întoarse. Greșise. Au închis ușa pe care o lăsase deschisă.

În fața porții județenei, Horvath se întîlni cu Gherasim. Acesta ținea un ziar în mînă și strigă de se opriră toți trecătorii de pe stradă.

— Ai văzut, Horvath? Cînd am cumpărat ziarul și am citit articolul m-am dus de-a dreptul la redacție. Eram convins că o să te găsesc și pe tine acolo. Am întîlnit acolo pe unu' cu barbă. L-am prins de reverul hainei și l-am întrebat dacă el a scris articolul cu pricina. Mi-a spus că nu.

— Cum, așa simplu?

— Nu chiar așa. La început a strigat după ajutor. L-am scuturat puțin, dar din păcate eram prea aproape de un perete și și-a lovit căpățîna. Pe urmă s-a cuminți. Mi-a spus că a scris unul Hîrțău . . . Îl cunoști?

— Nu, n-am auzit de el.

— L-am căutat peste tot. Am vrut să-i pun capul sub tipar. Ce porcărie! . . .

Horvath zîmbi trist și-l bătu pe umăr.

— Ești tînăr și înfocat, Gherasim. Lucrurile sînt mai complicate decît crezi . . .

— Cum, vrei să lași totul așa?! Ai înnebunit!?

— Cred că da. Dar nu face nimic. Du-te, mi se pare că ești așteptat. Și eu am treabă acum. Porni cu pași mari ca să dovedească celuilalt că, într-adevăr, se grăbește undeva. Și peste jumătate de oră pășea la fel și vorbea de unul singur. Mai tîrziu obosi și începu să răsufle greoi.

Intră în primul birt și se așeză. Un chelner îl întrebă ce servește.

Horvath n-avea nici o poftă să bea. Comandă din obișnuință:

— Un vin...

Chelnerul îi puse pe masă o sticlă de vin. Mecanic, Horvath își turnă și bău paharul dintr-o singură sorbitură. Își mai turnă o dată. Pe urmă se pomeni cu sticla goală. Chelnerul nu-l mai întrebă nimic. Îi mai puse o sticlă pe masă. Horvath se dezmetici. Își aminti că nu avea nici un ban la el. Dintr-o dată se sperie. Ce or să spună oamenii? O să-l legitimeze și o să vadă cu cine au de-a face. Or să cheme poliția și, chiar dacă se va rezolva pînă la urmă, deocamdată va fi un scandal monstru. Poate va trebui să intervină și județeana să-l scape. Asta n-ar fi vrut nici în ruptul capului. Fără să vrea, se căută în buzunare, dacă nu găsește, totuși, ceva bani. Nu găsi. Dădu numai de adeverința eliberată de la județeană că face parte din activul de partid, și de un alt document că a stat trei ani la închisoarea militară din Timișoara.

Din clipa cînd își dădu seama că nu are bani, avu impresia că ospătarul a și început să-l bănuie. Se întinse comod, ca să arate și prin asta că nu se grăbește. Pe urmă îi veni o idee salvatoare. Să trimită pe cineva acasă și să ceară bani de la Florica. Da, ăsta era cel mai bun lucru. Dar pe cine ar putea să trimită? Și cu ce pretext? Ar fi vrut ca totul să se desfășoare fără ca ospătarul să intre la bănuieli.

Cînd începu să se întunece, era puțin ametit. Ceru o friptură să-și revină puțin. Mîncarea îi făcu bine. Abia acum se uită în jur: la o masă alăturată stăteau doi ceferiști cherchelițî care înjurau în fel și chip pe un impiegat, după părerea lor, un idiot și un cretin. Unul dintre ei era neras de cîteva săptămîni și avea o barbă rară, blondă, asemănătoare cu a lui Cristos. Celălalt era slab și murdar, probabil de curînd ieșit din serviciu, și purta cîte un ceas de aur la amîndouă mîinile. La o altă masă, un tip voit elegant, cu o pălărie verde și o cravată galbenă, țipătoare, încerca să încheie un tîrg cu o femeie subțire, înaltă, care aprindea țigară de la țigară. Femeia privea fumul albăstrui ce se destrăma în fața tipului. Acesta vorbea repede,

gesticula şi, din cînd în cînd, scotea un portmoneu de piele de porc, doldora, şi-l flutura în faţa femeii. La fiecare gest al ei, care dădea să înţeleagă că ar vrea să pună mîna pe bani, bărbatul vîra portmoneul înapoi în buzunar. Horvath zîmbi. Oameni ciudaţi. Pe ăştia, dacă i-ar întreba cineva dacă ştiu că s-a schimbat ceva în cursul lumii, probabil n-ar putea să-i răspundă. Nu-i interesează. Pe perete era prins în pioneze portretul lui Agarici, tăiat din „Realitatea Ilustrată". Îl supăra gîndul că, în timp ce el a fost la închisoare, oamenii aceştia erau liberi şi socotiţi cetăţeni cinstiţi, onorabili. Dădu din mîini a lehamite şi, spre disperarea lui, apăru chelnerul:

— Plata?

— Nu, nu, răspunse Horvath, grăbit. Mai dă-mi o friptură. Chelnerul îi mai aduse o friptură. Cînd termină de mîncat, se aprinseră luminile. Şi în local, şi în stradă. Patronul, îmbrăcat într-o jiletcă cadrilată, stătea pe un scaun cu picioare înalte, în spatele tejghelei. Horvath se gîndea tocmai să se ducă la el să-i vorbească şi să-i propună să vină cineva cu el pînă acasă să-i plătească, cînd intră un ofiţer. „E mai bine — socoti el — să aştept pînă pleacă ofiţerul". Acesta întrebă de ţigări şi ieşi. Horvath se ridică şi se apropie de patron.

— Meştere, îi spuse. Vreau să stau de vorbă cu dumneata.

Patronul se aplecă spre el. Horvath abia acum observă că patronul avea ochii de culori diferite. Cel stîng avea o lucire galbenă, iar cel drept bătea în albăstrui.

În clipa aceea, cineva îl bătu pe umăr. Horvath se întoarse şi-l descoperi pe Vasilică Balş. Vru să strige de bucurie, dar în clipa următoare se stăpîni. Vasilică Balş era zdrenţăros, ca unul care n-are mai mult de doi lei asupra sa. Totuşi Horvath îi strînse mîinile cu bucurie. O să-l trimită acasă după bani. Patronul îl întrebă:

— Ai spus că vrei să stai de vorbă cu mine.

— Da, făcu Horvath fistîcit. După o scurtă pauză îi spuse: Am impresia că friptura nu e din carne proaspătă. Ce zici? şi fără să aştepte răspuns, se duse înapoi la masă şi-l tîrî după el şi pe Vasilică Balş. Stai jos, domnule, nu te-am văzut de un car de ani.

— De vreo trei zile, îl corectă Vasilică. Știi că am meditat foarte mult în acest timp.

— Asupra ce ai meditat, Vasilică Balș?

— Că e mai bine viu decît mort. Și e un mare adevăr în asta.

Horvath rise.

— Măi, Vasilică, știi că sînt într-o mare încurcătură...

— Cu comuniștii?

— Nu.

— Păcat. Cu tine aș putea face lucruri mari. Știi că-mi placi! Mi-ai plăcut și acolo în închisoare. Așa-i că m-am purtat copilărește?

— Să lăsăm astea.

— Nu, nu, să nu le lăsăm. Cînd mă gîndesc la cetate, îmi vine să-mi dau două palme. Cum s-a putut comporta așa un Vasilică Balș? Zău mi-e rușine. Mi-e rușine că mi-a fost frică. Dar ce să-i faci? Vezi, dacă omul ar trăi de două sau de cinci ori, fie. Dar noi, din păcate, trăim o singură dată și asta ne face să fim fricoși și răi.

— Nu-mi place cînd filozofezi, Vasilică... Spuneam că sînt în mare încurcătură. N-am bani.

— Vrei să-ți spun un secret? întrebă misterios Vasilică.

— Spune-mi.

— Și eu sînt în mare încurcătură. Sînt în refacere.

— Numai că eu sînt în încurcătură concretă, imediată. N-am bani să plătesc consumația.

— Hoop, asta-i mai grav. Cît ai de plată?

— Două sticle de vin și două fripturi. N-ai vrea să te duci pînă la mine acasă, să-mi aduci ceva bani?

— Unde stai?

Horvath începu să-i explice. Cînd pomeni însă de fabrica de textile, Vasilică dădu din mîini.

— E departe, dragă. E prea departe. Stai că facem noi rost de bani. Se uită în jur, cu ochii de expert, apoi îl strigă pe chelner.

— O bucată de hîrtie, dragoste. Dar hai repede, că-i o chestie mare.

Chelnerul aduse o bucată de hîrtie. Vasilică Balș scoase din buzunar un capăt de creion colorat și începu să caligrafieze cu litere de tipar: „Atențiune la pungașii de

buzunare". Cînd termină, își admiră opera, apoi îi mai desenă și un chenar cu linii întrerupte.

— Ai un ac, grasule?

Horvath scoase un ac de gămălie din cusătura reverului.

— Ce faci cu asta?

— Ai să vezi. Numai să nu te trădezi. Fii calm, că altfel nu vom putea plăti consumația.

Vasilică luă hîrtia, acul, și se duse la tejghea. Ceru un pahar cu apă. În timp ce chelnerul îl servi, el afișă anunțul sub bordura de tinichea a tejghelei. Reveni cu un surîs victorios și se așeză în așa fel încît să poată cuprinde întreaga încăpere.

Pe rînd, cum dădeau cu ochii de anunț, oamenii își pipăiau buzunarele. Cel care trata cu femeia uscățivă își controlă portmoneul.

— Acum, începu să filozofeze Balș, știm cine are bani. Vezi pe ăla cu femeia? Are un portmoneu doldora. El nu s-a mulțumit să-l pipăie, a vrut să se convingă și cu ochii că-l are. Înseamnă că are bani mulți. Ăla care stă în fund, tipul acela negricios, își ține banii în buzunarul de la spate al pantalonului. Cred că-i un calic. Poate să aibă maximum un salariu. Iar ăla de la fereastră își pipăie buzunarul vestonului. Are ceva bijuterie. Însă e un tip nervos, neobișnuit să umble cu avere la el. Vezi, își ține degetul în buzunarul vestonului. De la ăla nu se poate fura. Nu rămîne altceva decît să lucrez asupra tipului ăsta cu portmoneul.

— Ai înnebunit?

— Nu! Dimpotrivă. Ți-am spus că sînt și eu în încurcătură. În primul rînd trebuie să-mi refac garderoba. În halul în care sînt nu pot face meserie. De fapt, eu am vrut să mă mai odihnesc încă o zi, două, și numai după aceea să mă apuc de lucru. Dar vorba proverbului: Ce poți face astăzi nu lăsa pe mîine.

De vreo trei sau patru ori se duse la fereastră, ca și cum ar fi așteptat pe cineva. Horvath observă că pornea totdeauna atunci cînd mai intra cineva în birt, sau era aglomerație la tejghea. Cînd se așeză ultima oară spuse:

— S-a făcut! Își trase mînecile hainei și arătă cele două ceasuri de aur ale ceferistului cu barbă rară.

Horvath îi făcu semn să ascundă ceasurile, dar Balș, ca și cum ar fi expus un trofeu de luptă, ținea mîinile întinse deasupra mesei. Din cînd în cînd se apleca asupra ceasurilor.

— Asta de pe mîna stîngă grăbește cu două minute, sau ăsta de pe dreapta întîrzie cu două. Am să le verific.

Ceferiștii dormeau pe masă. Horvath stătea ca pe ghimpi. Îl întrebă:

— De bani n-ai făcut rost? . . .

— Nu cred. Le-am scos ceva din buzunare, dar cred că sînt numai acte. Aici nu pot face verificarea. Oricît . . . Și acum stai liniștit, trebuie să-l lucrez pe ăla cu portmoneul, dar după aceea trebuie s-o întindem repede. Făcu semn chelnerului:

— Plata.

Chelnerul puse nota pe masă. Vasilică Balș o controlă, apoi îi făcu semn chelnerului că plătește imediat. Acesta se rezemă de tejghea.

Intrară doi oameni în local. Vasilică Balș se ridică în vîrfuri, dar așteptă cîteva clipe, ca să ajungă în dreptul individului cu portmoneul în același timp cu noii veniți. Ajunse acolo, se ciocni de ei, se împiedică, să nu cadă se sprijini de masa cu pricina, trase fața de masă, apoi se ridică și-și ceru scuze. De acolo se duse la fereastră și pîndi în stradă. Individul închipuit, pe care îl aștepta, nu era acolo. Cu o față resemnată se întoarse la masa lui Horvath. Părea dezamăgit. Horvath se aplecă spre el:

— Nu mai trebuie să încerci, că o să bage de seamă. Cum de ai alunecat?

Vasilică Balș ridică din umeri și spuse încet de tot să nu-l audă decît Horvath:

— Asta-i tehnica. Am lucrat ca de zile mari. Ca un dumnezeu. Dacă apreciezi cît de cît arta, ar trebui să-mi săruți mîinile. Uită-te aici! băgă mîna în buzunar și scoase o bancnotă din portmoneul individului. O puse pe masă, o privi, își holbă ochii, apoi speriat vîrî bancnota înapoi în buzunar. Am dat de dracu, Horvath. Sînt dolari.

— Și atunci cu ce plătim consumația? Horvath se și vedea arestat, stînd în fața instanțelor și judecat pentru furt și trafic de valută.

Balș, mai calm, se scotoci prin buzunare, scoase actele

ceferistului, le răsfoi și cînd dădu de o bancnotă de două mii de lei, răsuflă ușurat. Puse banii pe masă și porni spre ieșire. Horvath îl urmă. În stradă porniră în direcții opuse. Horvath începu să fugă și nu se opri decît în centrul orașului. Era leoarcă de apă. Se opri în fața unei vitrine să se odihnească. Nu stătu decît cîteva clipe, cînd cineva îi puse mîna pe umăr. Se întoarse speriat. Era Vasilică Balș.

— Unde ai fugit, măi? Era să nu te mai găsesc.

— Pleacă de aici pînă nu dăm de dracu'! făcu Horvath supărat. Îl mai trecură cîteva rînduri de ape.

— N-ai nici o teamă, îi răspunse Vasilică Balș cu voce tare. Horvath avu impresia că anume vorbește așa, ca să-l sperie. Balș continuă: Dacă a scăpat Vasilică din cetate atunci, aici între acești tîrgoveți de provincie, nu mai trebuie să se teamă. Am găsit patru mii de dolari în portmoneu. Pe cinste... nu vreau să te duc... Hai să găsim un loc unde să-ți dau partea ta... și fii liniștit, în materia asta, Vasilică Balș e foarte corect...

— Du-te dracului, îl înghionti Horvath. Ce, crezi că eu trăiesc din furt?... N-am nevoie de bani. Fă ce știi cu ei, dar ți-aș propune să mă ocolești de azi. Fă în așa fel să nu ne mai întîlnim. În interesul tău... Eu sînt cinstit...

Balș plescăi din buze:

— Și cinstit și prost. Va să zică faci cîrdășie cu pungașii numai cînd ai nevoie de ei... Îți mulțumesc, Horvath. Știi, acum cinci minute mi-ai plăcut încă. Am vrut să te pup, deși ești gras și urît. Dar am impresia că n-am să te pup niciodată. Scuipă printre dinți și se pierdu în mulțime.

Horvath, deși îi păru rău că se despărțiră așa, nu se duse după el. Privi în continuare vitrina unde se oprise din început și cercetă lucrurile expuse. Nu voia să se gîndească la nimic. Cu toate astea, figura înaltă a lui Vasilică Balș îi reapăru și în dosul vitrinei, ca și cum ar fi vrut să-i impute mojicia cu care l-a tratat. „Un biet pungaș — mormăi Horvath pentru sine. Un biet pungaș și om. În fond și-a periclitat libertatea pentru mine, iar eu i-am dat cu piciorul în fund. Sînt un porc" — își mai spuse. Și porni spre casă.

3

După cîteva zile, „Patriotul", ziarul finanțat de partidul comunist, și „Vocea poporului", oficiosul social-democraților din localitate, publicară cîte un articol amplu despre exhumarea primarului dr. Eremia Ion și constatările făcute de medicul legist și de specialiștii de la prefectura poliției. Se dovedea în articolele publicate că moartea primarului a survenit în urma unui atac cu o armă de foc de mare calibru. Pirotehniștii de la comenduirea pieții au stabilit că gloanțele erau de la o mitralieră de bord de pe tancurile germane de tip Tigru. Horvath citi articolele de cîteva ori. Știa pe de rost că cele opt gloanțe au strivit coșul pieptului domnului Eremia Ion, că au zdrobit plămînii și au atins cordul în partea inferioară, sub niște artere cu un nume ciudat, latinesc.

Ziarele amintite nu s-au mulțumit cu relatarea faptelor: au început o adevărată campanie împotriva redacției ziarului „Credința", învinuind-o de rea credință, pentru că au vrut să compromită un vechi luptător comunist. Se citau și alte cazuri asemănătoare din „Dreptatea" lui Maniu.

Cea mai fericită dintre toți cititorii ziarelor era, totuși, Florica. Înarmată cu toate cotidianele, colindă toți vecinii. Se împăcă și cu tanti Mărioara, cea cu cartea de vise, numai să le poată povesti că soțul ei nu e un ucigaș. Nu mai era supărată pe Horvath pentru că nu venise acasă două zile și, cînd află că soțul ei se va reîntoarce în fabrică, la secția de montare, era atît de bucuroasă de parcă ar fi cîștigat lozul cel mare.

— În sfîrșit, îi spunea, ți-a venit și ție mintea la loc. Te-ai gîndit și la familie. Nu pricepea, însă, de ce tace Horvath ca un pește, de ce e posomorît. Nu te simți bine acasă?

— Ba da, Florica, mă simt foarte bine.

— Atunci de ce taci?

— Ce vrei să fac? Să cînt?

— Nu. Dar să vorbești. Pe urmă îl întrebă cînd se duce să fie ales în comitetul acela județean.

— Nu mă mai duc acolo!

— De ce?

Horvath se gîndi o clipă cum și în ce fel să-i explice, dar nu găsi cuvintele pe care ea să le fi priceput. Spuse doar atît:

—N-are importanță de ce, și să nu mai discutăm despre asta.

Florica nu-i mai pomeni nimic de „comitetul județean", dar Horvath era tot înnegurat. Vorbea puțin și se ascundea de oameni. Pînă și Sofica îl găsi schimbat:

— De ce nu mai rîzi, tăticule?

Horvath, să-i facă plăcere, rîdea, dar Sofica nu era mulțumită de veselia lui artificială:

— Tu te strîmbi, tăticule, tu nu rîzi.

Într-o seară îl vizită Gherasim.

— Ei, ești mulțumit? Acum totul s-a rezolvat. Am auzit că vei lucra din nou în fabrică. E adevărat?

— Da.

— Asta e bine. O să fim mai mulți. Cu Trifan am înființat două celule de partid. Una în filatură și una la lăcătușerie. Știi cine au fost aleși în comitetul județean?

— Știu, am citit ziarele.

— După părerea mea s-a făcut o greșeală. Și tu trebuia să fii acolo.

— Nu e nici o greșeală, Gherasim.

— Așa spune și Farcaș, dar cine știe... Știi că Eldeși a fost ales în comitet, lucrează tot la Astra. Acolo nu prea sînt oameni.

— Ei, Gherasim, acum spune de ce ai venit? Să-mi comunici toate astea, sau...

— Sau... Am venit să te văd. Asta e adevărul. Nu vrei să bei un pahar de vin cu mine? Am luat salariul.

— Nu, Gherasim. Păstrează-ți banii. Știu că ai nevoie de el. Cînd o să mă apuc de lucru o s-o facem o dată latră. Pe din două. E bine?

— E bine, grasule. Atunci te las.

Horvath privi mult timp în urma lui. Odată voi chiar să alerge după el să-l îmbrățișeze. De ce anume, nu știa precis, dar simțea nevoia acestui gest. Poate numai în semn de mulțumire că a venit să-l vadă, sau pentru că a fost atunci la redacția ziarului „Credința" să-l caute pe Hîrțău care a scris infamia aceea. S-a dus singur în vi-

zuina lupilor și numai la cîteva zile după ce, în închisoare, se plînsese că nu are decît douăzeci și patru de ani și vrea să trăiască. Acum Gherasim i se părea schimbat complet. Era mult mai matur. Chiar și în felul cum îi spunea „grasule". Și la închisoare i-a spus așa, dar pe un alt ton, pe unul pușteșc, de bravadă. Acum e ceva firesc în felul cum îi spune, de parcă n-ar fi o poreclă, ci un nume. „Adevărul e că ne-am schimbat amîndoi. Pe vremuri dacă cineva îndrăznea să-mi spună așa, îmi sărea țandăra. Acum nici că-mi pasă!"

Stînd rezemat de gardul din fața casei, Horvath nu vedea nici trecătorii și nici copiii care se jucau leapșa în jurul lui. N-o vedea nici pe Sofica, deși ea îl trăsese de cîteva ori de mîneca hainei. Tresări numai atunci cînd, undeva, în vecini, cineva aprinse o lampă și avu dintr-o dată senzația că se întunecase. I se păru ciudat că, la lumina lămpii, întunericul e mai întuneric. Pe urmă nu i se mai păru ciudat. Odată a avut un tovarăș de celulă, un pălărier neamț de la Jimbolia. Cu acesta vorbise mult și de la el a învățat să aprecieze contrastele. Neamțul era un om deștept și foarte citit. I-a povestit odată despre sărăcie:

— „Mult timp, herr Horvath, nu știam că sînt sărac. Trăiam ca toți oamenii. Și ori de cîte ori mă văitam că n-am asta sau asta, nevasta mea îmi pomenea de domnul Müller, un vecin de al nostru, care era mai sărac decît noi. Pe urmă m-am revoltat. Herr Müller era un leneș. Nu lucra, era normal să nu aibă nimic. Eu însă lucram. Sînt pălărier. Nu rîdeți, nu este o meserie chiar atît de ușoară după cum vi se pare. Mulți cred că numai acela muncește din greu care dă cu ciocanul. Nu este așa. Eu în fabrică stăteam cîte șase ore într-o cameră cu aburi, ca să pot întinde filțurile pe calapoade. Seara, cînd mă întorceam acasă, abia puteam să țin lingura în mînă. Vorbeam de herr Müller. Supărarea mea n-a ținut mult. Predicatorul nostru, eu sînt baptist, mi-a spus că sîntem foarte bogați. Săraci sînt numai aceia care n-au mîini și picioare și nu se pot tîrî pînă la casa de rugăciune. Cică vai de ei și de mama lor. Da, herr Horvath, m-am supărat foarte tare. Pe urmă, anul trecut, de Crăciun, m-am dus acasă la directorul fabricii să-i urez sărbători fericite. La

el acasă mi-am dat seama cît de sărac sînt. El nu muncea și trăia foarte bine. De aceea, odată cînd a venit în fabrică, l-am înhățat și l-am tîrît în camera cu aburi. Era chiar o zi de sîmbătă. Sîmbătă se vopsește la noi cu indanthrenuri și cu fel de fel de acizi. L-am ținut lîngă bancul meu de lucru aproape o oră întreagă. Să fi auzit cum a tușit herr director al nostru. I s-au umflat ochii ca la broaște. A leșinat. Pentru asta sînt eu acum la închisoare. Mi-au spus că sînt comunist. Dar eu nu sînt. Eu sînt numai sărac."

Horvath își trase aer în piept și-și alungă gîndurile. Îi pocni un nasture de la cămașă și sări undeva în mijlocul drumului. Nu se osteni să-l caute. Privi numai întunericul și se simți puternic, gata să răstoarne chiar o casă. Cînd își aduse, însă, aminte că toată vitalitatea lui e de prisos, că cei de la județeană nu vor să se folosească de elanul lui, simțămîntul de plenitudine i se risipi ca fumul de țigară. Și toate astea din cauza unui articol publicat într-un ziar reacționar. Oare de ce s-o fi scris acel articol și cine avea interes să-l publice? Nu găsi nici un răspuns logic și asta îl supără. Nu se avea rău cu nimeni. N-avea nici un dușman personal, sau în orice caz nu unul de care să fi știut. Hotărî să se ducă pe la redacția „Credinței" și să stea de vorbă cu Hîrțău.

Porni spre oraș. În fața redacției îl primi un domn îmbrăcat elegant, care îl întrebă dacă a fost convocat.

— Nu, îi răspunse Horvath, am venit să dau un anunț.

Omul îi deschise drum și-i arătă intrarea. Lui Horvath i se păru ciudată această primire, de aceea se opri în spatele ușii și trase cu urechea. Un timp nu auzi nimic. Pe urmă apăru cineva, și domnul din fața intrării îl întrebă și pe acesta dacă e convocat.

— Da, îi răspunse noul venit.

— Atunci poftiți la etajul doi, în camera lui Cioroiu.

Horvath abia avu timp să se retragă, ca să nu fie descoperit. Noul venit o luă spre stînga și urcă scările spre etaj. O clipă și Horvath se gîndi s-o ia într-acolo, dar se răzgîndi. N-avea nici un rost să se încurce și aici, ca acolo în birt, în cine știe ce afaceri. Mai ales că, aici, n-avea nici șansa să se întîlnească cu Vasilică Balș.

Întră în redacție. În jurul a patru birouri, puse cap în

cap, stăteau cîțiva tineri îmbrăcați după ultima modă. Nici nu se sinchisiră de venirea lui. Discutau aprins despre ultimul articol al lui Iuliu Maniu, apărut în „Dreptatea", și nu știau dacă e bine să-l reproducă în întregime în gazetă sau să publice numai spicuiri. Horvath se rezemă de spătarul unui scaun și ascultă sfada lor. De cîteva ori vru să intervină, dar avu destulă prezență de spirit să nu-și deschidă gura. În cele din urmă, unul dintre redactori se întoarse spre el:

— Dar dumneata ce vrei?

— Vreau să stau de vorbă cu domnul Hîrțău.

— E ocupat, îi răspunse redactorul și-i întoarse spatele. Trecură cîteva minute, apoi se întoarse din nou spre Horvath. Încă n-ai plecat, șefule?

— Nu, îi răspunse Horvath. Aș vrea să-l aștept.

— Ai adus de mîncare?

Horvath îl privi mirat. Nu pricepea întrebarea. Ceilalți redactori începură să rîdă. Ceru explicații. Redactorul tînăr se apropie de el și începu să vorbească sacadat, ca unui tîmpit, rostind clar fiecare silabă, să fie înțeles:

— Pentru că domnul Hîrțău e foarte ocupat. Și s-ar putea să nu-l întîlnești decît mîine seară. Pricepi?

— Pricep, făcu Horvath printre dinți și dintr-o dată se lăsă tăcere în încăpere.

Numai un singur redactor, care se uita în altă parte, continuă să rîdă de unul singur strident. Pe urmă tăcu și acesta. Horvath făcu un pas spre redactorul care vorbise și-l întrebă unde anume ar putea să-l găsească pe Hîrțău.

— E într-un consiliu, răspunse redactorul de astă dată politicos. Dar poate ați putea să-mi spuneți și mie de ce îl căutați. Ar fi păcat să mai faceți un drum degeaba. Domnul Hîrțău e un om foarte ocupat...

— Foarte bine. Spuneți-i atunci că l-a căutat Horvath pentru niște lămuriri în legătură cu un articol.

Redactorul făcu niște ochi mari și se retrase cu un pas. Horvath zîmbi satisfăcut și-l salută cu două degete la tîmplă.

— Să nu uiți, șefule.

Închise ușa în urma lui, dar nu părăsi clădirea redacției. Porni spre etajul doi unde erau adunați „convocații". Urcînd treptele în vîrful picioarelor auzi voci. Ciuli ure-

chile, dar nu putea să priceapă nimic concret. Avu impresia că sunetele vin din spatele unei uși capitonate și oamenii care le rostesc își țin palmele în fața gurii. Cu cît se apropia, însă, de camera domnului Cioroiu, vocile se cristalizau: acum putea să distingă glasul unui bariton, care acoperea toate celelalte voci. Se apropie tiptil de ușa capitonată și-și lipi urechea de gaura cheii.

— Pînă acum, auzi vocea baritonului, am reușit să asigurăm salariile și regia pe încă două luni. Baronul ne-a transmis o sută de mii de lei.

În clipa aceea, ușa se deschise și Horvath nu mai avu timp să se retragă. Fîșia de lumină îi căzu drept în față și-l orbi. Începu să clipească mărunt, să se obișnuiască cu lumina, cînd simți o durere în ceafă. Cineva îl lovise de la spate. Se întoarse și, în clipa aceea, mai simți o lovitură; de astă dată, pumnul venea din direcția ușii deschise. N-avea nici un rost să se încaiere aici. Alergă înspre scări. Cineva îi tăie drumul, îi puse piedică și Horvath căzu. Oamenii începură să-l calce în picioare. Cu un ultim efort, Horvath izbi cu picioarele, apoi auzi geamătul individului cu vocea de bariton. Mai izbi o dată și se ridică în picioare. Pe coridor era întuneric. Numai în fața ușii deschise răzbătea lumina învolburată cu fum de țigară. Rezemîndu-se de grilajul balustradei, Horvath începu să coboare. Pe la etajul întîi se împiedică și-și pierdu echilibrul. Se rostogoli pînă la parter. Zdrobit, abia putu să se ridice și să se tîrîie pînă la ieșire. Omul din fața intrării, cînd îl văzu se sperie și începu să fugă. Spre mirarea lui Horvath, cei din redacție nu-l urmăriră pînă în stradă. Auzi numai pocnetul porții redacției și se uită într-acolo. „S-or fi speriat și ei" — își spuse. Și simți cum îl lasă puterile. Se rezemă de stîlpul unui felinar, apoi încet începu să alunece în jos. Se așeză și-și pipăi capul. Descoperi un cucui lîngă urechea stîngă, pe urmă și un firișor de sînge în colțul buzelor. Strada, luminile începură să se învîrtă cu el, și leșină.

Se trezi tîrziu, cînd îl scutură cineva. Era un sergent de stradă. Acesta îi ceru actele. Horvath se scotoci prin buzunare, își scoase hîrtiile și i le întinse. Sergentul le cercetă îndelung, le găsi în regulă și i le întinse înapoi.

— Le bei, le bei, grasule...

Lui Horvath îi sări țandăra:

— Mă-ta bea, boule!... Nu vezi că sînt bătut? Un strop de alcool n-am băgat în mine...

Sergentul se încruntă:

— Îți arăt eu cine e bou, crucea mă-ti de vagabond! Făcu semn unei birje care tocmai trecea prin apropiere și spuse birjarului: La Prefectură. Și poți să-i ceri tarif dublu, că e gras și are de unde să-ți plătească.

Horvath n-avu încotro: se cățără în birje se așeză lîngă sergent și pînă la sediul prefecturii nu scoase nici un cuvînt.

Spre mirarea lui nu fu dus la un comisar, cum își imaginase, ci tîrît de-a dreptul în subsol, unde erau înșirate carcerele. Pe aici nu trecuse decît ca deținut politic, însoțit ori de comisarul Tomescu, ori de unul dintre adjuncții lui, bătăușii. Se desmetici numai cînd ușa de fier se închisese în spatele lui. Începu să țipe:

— Vreau să stau de vorbă cu tovarășul Albu.

— Că domnul Albu și are timp pentru toți nespălații.

— Vreau să vorbesc cu tovarășul Albu, insistă Horvath.

— Taci odată, grasule că pun pe cineva să te mardească. Ai insultat organele de stat, mîine sau poimîine vei fi anchetat.

Neputincios, Horvath se ghemui în colțul celulei și se blestemă pentru că n-a fost în stare să-și țină gura, că s-a răstit la nenorocitul de sergent, de parcă el ar fi fost vinovat că dormita pe stradă. N-am astîmpăr, mereu îmi fac de cap. La noapte o să mă caute Florica, probabil o să alarmeze pe Trifan ori pe Gherasim, aceștia o să se ducă la județeană și o să răscolească tot orașul după mine. N-o să se gîndească nimeni să mă caute în beciurile poliției. Pe urmă, o să mă găsească aici și eu n-o să am ce să le spun. Se ridică și începu să bată cu pumnul în ușa de fier. Cei din celulă, erau încă doi indivizi, unul beat, îmbrăcat în haine negre, pline de noroi și celălalt un om pirpiriu, fără dinți, se răstiră la el:

— Ai înnebunit! Dacă faci gălăgie n-o să ne dea mîncare. Horvath nici nu îi învrednici cu răspuns. Țipa cît îl ținea gura:

— Vreau să stau de vorbă cu Albu.

— Cu *domnul* Albu, îi răspunse paznicul de serviciu. Fii cuviincios și nu mai țipa! Cum te cheamă?

— Horvath.

— Și mai cum?

— Ajunge atît. Spune-i lui Albu că Horvath vrea să stea de vorbă cu el.

— Stai liniștit, trimit pe cineva să te anunțe.

Trecu mai bine de o oră și nu se întîmplă nimic. Horvath începu să țipe din nou. Gardianul îl anunță că domnul Albu nu se află la sediu. S-ar putea să nici nu mai vină astăzi.

Horvath continuă să facă tărăboi. Ofițerul de serviciu veni să-l vadă, îl măsură din priviri, îl văzu cu ochiul umflat, bătut, se răsti la el:

— Îți dau un sfat, omule: stai liniștit pînă mîine la anchetă, că dacă nu, îți trimit pe cineva să te liniștească. Chemați-l pe Gruia.

— Chemați-l pe Albu. Nu vreau să vă amenințe, dar nu e bine ce faceți.

— Am fost la domnul Albu și mi-a spus că nu cunoaște nici un individ cu numele dumitale. Doar n-ai vrea să se ocupe de toate pușlamalele. Chemați-l pe Gruia.

Cînd Horvath auzi a doua oară numele lui Gruia, tresări: era unul din ajutoarele lui Tomescu. Mai luase de cîteva ori bătăi de la acest om. Dacă o fi el... În mai puțin de zece minute apăru Gruia și cînd dădu cu ochii de Horvath, își trase umerii și începu să zîmbească stupid ca unul care nimerise din greșeală pe coridoarele prefecturii. Se aplecă spre urechea ofițerului de serviciu, îi șopti ceva, acesta îl cercetă din nou pe Horvath, apoi plecă cu pași grăbiți spre scările care duceau la etaj. Se întoarse repede, deschise ușa celulei și spuse pe un ton foarte oficial:

— Domnul Albu vă așteaptă.

Albu îl primi pe Horvath în fostul cabinet al lui Tomescu. Era îmbrăcat în uniforma neagră de comisar și zîmbea amuzat.

— De ce nu m-ai chemat imediat cînd ți-am trimis vorbă? întrebă Horvath agresiv.

Albu în loc de răspuns, făcu un gest cu mîna spre ofițerul de serviciu, în semn că poate să se retragă.

— Ia loc, te rog.

Horvath nu se așeză:

— De ce nu m-ai chemat imediat cînd ți-am trimis vorbă?

— Să știi, Horvath, că nu mă impresionezi cu tonul tău ridicat. Aici ton ridicat nu pot avea decît eu. Dar pentru că îți sînt prieten îți răspund: N-am crezut că Horvath arestat în stare de ebrietate ai putea fi tu. Asta în primul rînd. În al doilea rînd, dar asta e o chestie internă a poliției și nu te mai privește. Ia loc te rog.

Horvath se așeză. Albu deschise ușa unui fișier și scoase o sticlă borțoasă cu gît lung:

— Bei ceva?

— Nu.

— Păcat. E franțuzesc, 42 de grade. De ce ai vrut să mă vezi neapărat?

— Aa, încă n-ai înțeles. Atunci îți spun pe șleau: vreau să mă duc acasă. Se ridică în picioare.

— Dar să știi că nu-i atît de simplu, rîse Albu cu subînțeles.

Horvath se apropie de birou și-l privi în ochi. Albu își lăsă privirile în pămînt.

— Spun, nu-i atît de simplu pentru că trebuiesc completate foile de eliberare. E o regulă, ce să fac, trebuie să ne supunem. Apăsă pe butonul unei sonerii și în prag apăru ofițerul de serviciu.

— Faceți formele de ieșire ale domnului Horvath, porunci Albu. Acum, imediat.

Zîmbind se apropie de Horvath:

— La revedere, Andrei. Îi spuse anume pe numele mic să-l impresioneze. Întinse mîna spre el dar Horvath nu-i răspunse la gest.

2

Pe ordinea de zi a primei ședințe a comitetului județean de partid, instructorul de la comitetul central incluse și punctul „Cazul Horvath". Cel mai bucuros era Hor-

vath; venise la ședință îmbrăcat ca de sărbătoare. Era convins că ședința la care a fost convocat o să arunce lumină asupra activității lui și o să fie reabilitat. Îi păru bine că a ieșit basma curată și din birtul de unde îl salvase Vasilică Balș și din bătaia de la redacția ziarului „Credința". Îi era numai ciudă că descoperise cît de mică i-a fost încrederea în partid. Acum se rușina că a fost în stare să-l subaprecieze pe Suru și pe ceilalți membri ai comitetului județean și că n-a avut încredere în ei, cum avusese mai înainte. Era hotărît să le spună și lor aceste constatări, ca să poată restabili vechile și adevăratele lor legături de pe vremuri, adică înainte de apariția articolului lui Hîrțău. Acasă, stînd în fața oglinzii, dichisindu-se să ascundă rănile primite în sediul „Credinței", făcu o mică repetiție generală. Pe urmă se supără pentru aspectul acesta teatral al spovedaniei pe care voia să o facă.

Intră în sala de ședințe zîmbind și se așeză în primul fotoliu. Cercetînd sala cu privirile, descoperi un portret al lui Marx deasupra unei lozinci. Avu impresia că bătrînul dascăl îi zîmbește pe sub mustăți.

După cîteva minute începu ședința. Spre surprinderea lui Horvath, „Cazul Horvath" nu era cazul pe care îl crezuse el, ci cu totul altceva. Încă de la prima frază a instructorului se încruntă. Acesta vorbea tărăgănat, rumegînd parcă fiecare cuvînt, la fel ca și redactorul de la „Credința".

— Da, tovarășe Horvath. Tu n-ai avut dreptul să-ți periclitezi viața și nici pe aceea a tovarășilor tăi.

„Să știi că ăștia au aflat de scandalul de la redacție" — își spuse Horvath și se înghesui în fotoliu. Se uită la cei din jur, apoi la portretul lui Marx: și acesta părea încruntat.

— În ilegalitate aș fi propus să fii exclus pentru asta.

„Ce vor oamenii aceștia de la mine? În fond n-am făcut nimic rău. Am vrut să aflu cine a inițiat publicarea articolului în care am fost defăimat". Căută privirile celor din sală. Aceștia îl priveau tăcuți, fără să clipească. Horvath se ridică în picioare:

— Despre ce periclitare e vorba, tovarășe instructor?

— Ți-aș propune să nu mă mai întrerupi. Nu avem cine știe ce timp, ca să ne permitem să-l pierdem fără

folos. Ascultă. Indiferent de bunele tale intenții, de care nimeni nu se îndoiește, indiferent de importanța faptelor, vina e vină. Ai rămas în oraș cu întregul nucleu de partid. Știi foarte bine că avem nevoie de fiecare comunist. Și nu numai de ei, ci de fiecare om bine intenționat, patriot. Ai rămas în oraș și ai încercat să organizezi rezistența pe cont propriu. Cum de ți-a venit ideea să tragi în trupele nemțești din podul catedralei.

— Păi, cum să vă spun . . .

— Ți-am spus să nu mă întrerupi . . . Ideee tactică stupidă . . . Ai fi putut să faci ceva să conservi viețile oamenilor. Asta da! . . . N-ar fi trebuit să permiți să plece tovarășul Vicu cu fata aceea tînără. Parcă ți-ar fi luat dumnezeu mințile . . . Parcă n-ai fi avut experiență destulă. Crezi că dacă Stalin ar fi pornit aiurea prin tranșeele frontului, și ar fi tras cu arma în inamic, ar fi făcut treabă mai bună decît că a stat unde a stat și a condus toate operațiile de pe toate fronturile? . . . Știu, nu e ușor să devii conducător, dar în acele momente, sarcina ta a fost să fii conducător. Eroismul, tovarășe Horvath, cînd e stupid, nu-i eroism.

Abia acum pricepu Horvath despre ce anume era vorba. Dar chiar și așa se simți înșelat. Era convins că, dacă tovarășii de la Comitetul Central vor afla de organizarea rezistenței la Arad, îl vor felicita. Pentru prima oară i se dovedi că lucrurile nu stau chiar așa. Sau, în orice caz, parcă nu stau așa. Era numai ochi și urechi.

— Am ridicat această problemă nu numai pentru a-l lămuri pe tovarășul Horvath, continuă instructorul, ci să tragem învățăminte cu toții. Și în special tovarășii din biroul județean, care vor răspunde în fața partidului de întregul județ. Trebuie să ne intre în cap că e păcat de fiecare cantitate de forță risipită aiurea, prostește. Nu cer ca tovarășul Horvath să fie sancționat. Nu. Aș vrea numai ca tovarășul Horvath să mediteze asupra acestor lucruri și să aplice învățămintele în munca lui viitoare.

„La montarea ringurilor" — vru să-i răspundă Horvath, dar se stăpîni la timp.

Instructorul continuă:

— Cu atît mai mult cer acest lucru cu cît, așa cum am hotărît, tovarășul Horvath va avea o sarcină impor-

tantă la fabrica de textile. Va reprezenta partidul în comitetul de întreprindere. Cam asta e ceea ce am vrut să spun în legătură cu „Cazul Horvath".

Horvath zîmbi larg: i se vedeau dinții lați ca niște lopeți. Suru îi făcu cu ochiul. Pe urmă, Horvath se ridică, dădu mîna cu toți membrii biroului, cu Suru, Bărbuț, Niculin și Partoș. Îi cunoștea bine pe toți. Era atît de mulțumit, cum nu fusese de multă vreme.

A treia zi după ședința comitetului județean, Farcaș îl aștepta pe Horvath în fața fabricii de textile. Era nemîncat și obosit, de aceea trimisese după el de cîteva ori. Cînd, în sfîrșit, Horvath apăru în poartă, uită supărarea și-i întinse mîna:

— Tu cîte ore lucrezi, măi?... Sau îți pontezi și orele suplimentare?

— Niciodată n-am numărat orele, dar cred că sînt multe. Și dacă le-aș ponta pe cele peste opt, aș trăi ca un împărat... De ce ai vrut să te întîlnești cu mine?

— Nimic oficial, și totuși... Dar vreau să termin repede, că mor de foame. Știi, m-am gîndit că n-ar fi rău să ne vedem din cînd în cînd după lucru. Să ne schimbăm părerile despre muncă. Nu știu, dar mi se pare că am să mă descurc foarte greu. N-am avut atîtea emoții nici în cea mai neagră ilegalitate, cînd mi s-a cerut să organizez o celulă de partid într-o fabrică necunoscută. Parcă era mai ușor. Ție nu ți se pare ciudat că nu mai predai sarcinile din mers, că ții ședințe ziua în amiaza mare?

— Nici n-am avut timp pînă acum să mă gîndesc la asta, mărturisi Horvath îngîndurat. Da, măi. Uite, acum putem cumpăra „Scînteia" de la chioșcuri... Începu să rîdă. Noi ca noi, dar cum s-o simți burghezia? Rîdea cu hohote, încît trecătorii se întorceau mirați în urma lui. Horvath își dădu seama că e privit și se încruntă. Ei comedie, uite, sînt ca un bohoț... Hai, Mihai, vină să bem un pahar de vin în cinstea acestei descoperiri.

Farcaș refuză, dar Horvath insistă atît de mult încît n-avu încotro. Intrară în prima cîrciumă.

Localul era întunecos și duhnea a acrișor, a vin stătut. La mese, înghesuiți pe scaune fără spătar, comercianți ambulanți, dezertori și femei cu rochii decoltate discutau dacă va cădea sau nu Debreținul.

O clipă, Horvath avu impresia că se află în același birt unde fusese și cu Vasilică Balș. Pe urmă își dădu seama că nu. Se uită în jur, dar n-avu vreme să cuprindă totul cu privirile, că îi atrase atenția vocea unui individ cu o figură de măcelar.

— Nemții, explica acesta celor adunați în jurul mesei lui, au adunat toate forțele la Tisa... Dacă rezistă acolo, atunci... restul fu spus în șoaptă, să nu fie auzit decît de cei din jurul lui.

Horvath vru să se ducă la el, dar Farcaș îl trase de mînecă.

— Stai dracului. Ce-i asta?... Vrei să-l lămurești în cîteva zile, cînd el de cinci ani știe una și bună? Ai spus că nu stăm prea mult. Se întoarse spre ospătar: Meștere, dă-ne două pahare de vin.

Deasupra etajerei, printre afișe scrise cu mîna: „Nu dăm pe datorie", „Bea, bea, nu te lăsa" și „Nu servim clienții în stare de ebrietate", era agățată și o lozincă tipărită a Apărării Patriotice: „Totul pentru front, totul pentru..." Barmanul, un om uscățiv cu un singur ochi, își agățase șapca tocmai acolo, pe ultimul cuvînt al lozincii. Horvath luă un scaun, se cățără pe el, luă șapca din cui și o azvîrli în colțul celălalt al localului, pe o masă, unde doi geambași scuturau niște zaruri în pahare. Unul dintre ei, încins cu un chimir lat de piele, începu să înjure de dumnezei. Horvath nu-i dădu nici o atenție. Se întoarse spre barman:

— Dacă te mai prind că-ți agăți șapca pe lozincă, îți scot și ochiul celălalt. Cît face vinul?

— Patruzeci de lei.

— Na, îi aruncă Horvath banii pe masă. Și învață minte, bată-te dumnezeu.

În stradă, Farcaș începu să-l dăscălească:

— Nu e bine ce faci, măi Horvath. Eu te știam mai liniștit.

— Nu pot, zău dacă pot... Nenorociții ăștia ar trebui să se ducă în fiecare zi la gară și să ureze victorie soldaților care pleacă pe front. Spune, tu ai putea să stai în birtul acesta infect, acum cînd deasupra primăriei flutură un steag roșu cu seceră și ciocan?

— Nu mă lua pe mine sau pe tine unitate de comparație. Aștia știu despre Uniunea Sovietică și despre socialism cît știm noi despre operațiile de apendicită sau despre structura chimică a unui meteorit. Fii cuminte, măi Horvath, și astîmpără-te... Eu zic că e bună propunerea mea să ne întîlnim din cînd în cînd... N-o să fie rău dacă învățăm unul de la celălalt. Eu și acum am învățat ceva. Am învățat ce anume nu trebuie să fac.

— Poate că ai dreptate...

— Sînt sigur că am. Te vei convinge și tu, dacă te gîndești puțin.

1

Gherasim locuia într-o casă măruntă, în apropierea fabricii de zahăr. Căruţele ţăranilor, care aduceau sfecla la fabrică, au bătătorit drumul adînc, formînd în urma roţilor două văiugi unde apa de ploaie stăruie chiar şi în zilele senine cu soare. Cînd plouă, nămolul se revarsă şi peste trotuarele de cărămidă roşie: atunci paşii oamenilor se lungesc, sau se scurtează după distanţa bolovanilor aşezaţi de către unul care şi-a cumpărat bocanci noi.

În ultima vreme, foarte puţini de pe strada Brîncoveanu îşi mai cumpărau încălţăminte nouă, aşa că pietrele s-au statornicit într-o ordine ştiută, iar localnicii şi noaptea nimereau bolovanii sub talpă.

Gherasim călca apăsat şi nu se mai gîndea la toate astea. Pe vremuri, cînd fusese ucenic la Lugoj, abia aştepta să vadă această stradă. Pe atunci mai trăia şi bătrînul său. Petre, fratele său, umbla încă la şcoală şi era un băiat neştiutor: acum munceşte şi el la F.T.W. e secretarul organizaţiei de tineret şi e tare încăpăţînat. Din toată familia lui Gherasim, doar mamă-sa a rămas ca pe vremuri. Numai în ultimul timp se plînge de scumpete şi se întreabă dacă toate cîte se petrec azi meritau moartea soţului ei. Petre se răstea la ea că e bătrînă şi nu pricepe nimic; Gherasim îi vorbea încet, îmbunînd-o:

— Da, mamă, e greu, ştiu, uite nici eu n-am bocanci ca lumea, dar fii liniştită, o să am. Şi o să fie şi piaţa plină de bunătăţi.

— Tu ştii, Gherasim, că numai la voi mă gîndesc. Mie mi-e bine şi aşa. Nu spun, aş fi vrut să pun gard nou la

casă, că iar ni s-a furat un pui, dar dacă tu zici că o să fie bine, atunci de bună seamă așa va fi. Ai primit salariul?

— Numai mîine ni-l dă...

Și a doua zi, ea aprindea lampa de petrol și socotea în fel și chip să împartă banii pînă sîmbăta viitoare. Dar aceste socoteli niciodată nu se potriveau cu cele din piață. De marți pînă vineri se scumpea untura cu două sute de lei, pîinea cu patruzeci, lăptarul nu mai dădea pe datorie; iar Petre își reținea tot mai mulți bani din plic: țigările se scumpeau și ele.

— Ai venit? auzi Gherasim glasul maică-si din bucătărie.

Era o întrebare inutilă, naivă, la fel ca și sfaturile ei de pe vremuri, cînd Gherasim, copil încă, se ducea la scaldă: „Dacă te îneci, să nu mai vii acasă că te bat..." „N-am să mă înec", îi răspundea. Și ea, convinsă, îl lăsa, deși tremura toată pînă seara, cînd se întorcea el.

— Da, mamă, am venit.

— Ți-e foame?

— Nu, minți Gherasim, am mîncat la fabrică.

De cele cîteva săptămîni de cînd lucrurile s-au liniștit și, părelnic, viața și-a reluat cursul normal, Gherasim umbla încruntat, cu un aer de om obosit, doborît de griji. Bucuria festivă a oamenilor a trecut o dată cu reînceperea vieții cotidiene și el asculta uimit cum unii, în loc să discute despre mersul evenimentelor de pe front, se întrebau pînă cînd o să se mai scumpească slănina și dacă salariile, care se măreau aproape în fiecare lună, vor ține pasul cu prețurile. Cînd asculta cîte o conversație despre prețuri îi venea să înjure și să povestească oamenilor despre moartea Liviei și a ofițerului. Odată a și încercat, dar cîțiva muncitori, care veneau la fabrică tocmai de la Aradul Nou, erau revoltați tocmai din cauza podului, pentru că acum trebuiau să ocolească de două ori pe zi, la venire și la ducere, cîte un kilometru, pînă la podul cel nou făcut de ruși. În felul lor, oamenii aveau dreptate și totuși nu aveau. Ar fi fost bucuros să le poată explica și, cînd a cerut sfatul lui Simion, președintele sindicatului, acesta i-a rîs în față:

— Tu uiți un adevăr, Gherasim... bătătura mea mă doare totdeauna mai mult decît ficatul vecinului meu.

Odată a trecut și pe la locuința Liviei: rulourile erau trase, casa fusese preluată de primărie. Vecinii, la care s-a interesat de ea, i-au spus că Livia ar fi fugit cu niște soldați nemți. Gherasim descoperi în locuințele lor lucruri din apartamentul Liviei: covorul făcut sul, cîteva scaune. La început a vrut să denunțe justiției, pe urmă, prins în treburi, a renunțat. Cu asta tot nu ar mai fi ajutat cu nimic, și-apoi oamenii ar fi putut să creadă că insistă ca să ia el lucrurile.

Maică-sa nu-i mai puse alte întrebări, decît atunci cînd îl auzi că se pregătește să se culce.

— A fost tușa de la Ineu... A adus pachet, dacă ți-e foame...

— Ți-am spus, mamă, că nu mi-e foame... Nu mi-e foame și nu vreau să mă însor. Sper că i-ai spus tușii?

— Nu, nu i-am spus nimic. Nici n-a adus vorba despre Cornelia.

— Cu atît mai bine.

Se culcă, dar nu reuși să adoarmă pînă tîrziu. Mereu îi apărea în față obrazul plin și roșu al Corneliei, cu care au vrut să-l logodească încă în toamna trecută. Sforile erau trase de tușa de la Ineu, care, veselă aducea mereu știri cum că tatăl Corneliei a mai trecut pe numele fetei patru pogoane de pămînt bun, negru, jumătate din moara de ulei și ceva din trestiiș. Fata nu era urîtă, dar dădea în gropi de proastă ce era: voia cu tot dinadinsul să devină orășeancă. Cum nu putea să stea la Arad, să-și găsească soț, tușa s-a angajat să-i caute unul. După părerea ei, Gherasim ar fi fost tocmai nimerit. La început, deoarece îl știa încăpățînat, a adus o sumedenie de bunătăți de la Ineu, lăudînd-o pe Cornelia ca pe o fată harnică, cuminte, numai bună de soție. I-a adus și fotografiile colorate cu diferite tușuri: pozată ba tristă, ba veselă și totdeauna cu altă rochie. Numai că Gherasim nu s-a dat pe brazdă, nici cînd a aflat că a făcut patru clase de liceu, și nici atunci cînd i s-a comunicat că are nu știu cîtă avere.

Odată, totuși, mai mult îndemnat de maică-sa și, de rușine că tușa aducea de ale gurii de la Ineu, hotărî să facă o vizită Corneliei. Era într-o sîmbătă, în zi de sala-

riu cu ploaie torențială. Să nu intre în casă cu mîinile goale cumpără patru prosoape noi de la piața de vechituri și le înfășură în hîrtie de mătasă de parcă ar fi fost flori.

Ploua și la Ineu. Cu toate astea, tatăl Corneliei venise să-l întîmpine la gară, cu șareta nouă, vopsită în trei culori și cu o sticlă de țuică de prună fiartă în cazanele proprii. Încă din colțul străzii, Gherasim simți mirosul pîinii cu cartofi, coaptă de curînd apoi, în curtea casei luminată ca de înviere se simțea varza acră, iar în casă, aroma plăcută a purcelului rumenit în cuptor.

— Patru feluri mănînci la noi, se lăudă tatăl Corneliei. Patru feluri că dulciurile nu le pun la socoteală. Strudel cu mac, îți place?

— Îmi place, domnule Zamfir.

— Că de, n-oi fi bolnav de foale. Rîse zgomotos mai mult ca cei din casă să-și dea seama că a sosit musafirul.

Ieșiră să-l întîmpine toate rubedeniile adunate fără să le pese că-i biciuia ploaia. Mama Corneliei o femeie voluminoasă, cu mîinile pline de grăsime, îl mîngîie pe Gherasim și pe față și pe păr apoi îl sărută pe frunte și-și ceru scuze că are atîta treabă în bucătărie că nici nu știe de ce să se apuce mai întîi.

Îndată după plecarea ei, Gherasim fu îmbrățișat de un preot pirpiriu, jilav cu ochii mereu înlăcrămați. Îl sărută zgomotos pe amîndoi obrajii și se prezentă:

— Zamfir. Văr cu Ilie.

Ilie era tatăl Corneliei.

Ultimul care se apropie de Gherasim fu dascălul, un om obosit cu trăsături frumoase. Părea speriat de ceva, aștepta să rămînă singur cu noul sosit. Cînd se convinse de acest lucru, întrebă cu o voce groasă răgușită:

— E adevărat? dumneata ești membru de partid?

— Da. Lui Gherasim i se păru că-l cunoaște de undeva. Dar dascălul nu-i dădu răgaz să se dumirească de unde.

— Atunci o să-mi fii de mare folos. Mă cheamă Ruja. Îs frate cu Ruja care a fost omorît de comuniști în podul catedralei. Poate ai auzit și dumneata...

— Am auzit.

Era o semănare izbitoare între cel spînzurat de Vicu și dascăl. Poate erau chiar gemeni, trecu prin mintea lui Gherasim și se simți foarte stînjenit.

— Da mai lăsați trăncăneala, interveni în discuția lor, tatăl Corneliei. Intrați în casă și așezați-vă la masă. Pentru cine o venit el e în odaie și dumneata dascăle l-ai arestat de parcă cu dumneata ar avea treabă. Și n-are, nu-i așa băiete?...

Gherasim intră în casă, dar Cornelia nu se arătă decît după vreo jumătate de oră, după ce-și scoase bigudiurile. Avea fața rotundă ca maică-sa și păr lung negru ca smoala.

— Ai venit? întrebă ea și începu să rîdă fără pricină. Cînd rîdea făcea gropițe și i se vedeau dinții albi mari și sănătoși.

— Am venit, îi zîmbi și Gherasim și se întrebă ce dracu caută în această casă. Îl deranjau și privirile iscoditoare ale lui Ruja și rîsul zgomotos al Corneliei. Ilie Zamfir aranjă scaunele:

— Tu, dragă Gherasim, tu stai aici. Aici lîngă Cornelia. Sper că nu ți-e rușine că ne știi de la țară... Noi poate cu mă-sa sîntem, dar ea, Cornelia o făcut școala la Salonta. Ea e mai mult orășeancă. Spune-i și tu Cornelia, unde ai făcut școala?

— La Salonta.

— Și n-o făcut numai școala că n-am lăsat-o să terfelească timpul. O cusut și țesut. Uită-te la fața asta de masă.

— Șase fețe de masă am lucrat, se mîndri Cornelia și rîse din nou.

— Atît. Vin sau țuică?

Înainte ca Gherasim să fi putut răspunde interveni Cornelia:

— Întîi țuica, tată, doar e o ordine, așa m-ai învățat tu. Și spune-i cine a stat la cazan? Eu am stat. De aia-i bună.

Ospățul se încinse, invitații înfulecau de parcă n-ar fi mîncat de cine știe cînd. Preotul își stropi anteriul cu un sos gălbui dar nu se sinchisi de asta.

— Eu am să vă însor, se bătu cu o bucată de friptură în piept. Aduc și corul bărbătesc de la Pîncota. Ce zici?

Gherasim nu-i răspunse. O privea cînd pe Cornelia care rîdea de parcă ar fi gîdilat-o cineva, cînd pe Ruja, care mînca numai în colțul stîng al gurii unde avea dinți.

— Tăcuși Gherasime, îi dădu un cot tatăl Corneliei. Ai griji?...

— Are, cum să nu aibe, tată. Nu vedeți, are paharul gol.

— Și cine maica precista să-l umple, eu ori muierile?

— Muierile, tată, muierile, rîse din nou Cornelia și umplu paharul lui Gherasim pînă la buză. Vinul se vărsă pe fața de masă cusută de Cornelia.

— Ei, se va lăsa cu botez... Să bem pentru asta.

Bău și Gherasim și-i păru bine că începură să vorbească cu toții: nu se mai auzea om cu om. Mai tîrziu se trezi cu Ruja chiar în spatele lui.

— Am auzit că jidovii l-au spînzurat pe frate-meu. Dumneata dacă zici că ești comunist trebuie să-i știi. Trebuie să-mi spui și mie că, în curînd o să ne încuscrim. Vreau să-i împușc măcar că mă duc la sare. Un frate are omul nu-i așa?

Tatăl Corneliei îl descoperi pe Ruja vorbindu-i lui Gherasim. Se înfurie:

— Da mai dă-i pace, dascăle, nu vezi, n-a avut timp nici măcar să înfulece din cauza dumitale. Și mai lasă în fras politica. Morții cu morții, viii cu viii.... Hai să mai ciocnim un pahar, două, pe urmă fiecare la cășile lui. Că și mîine-i zi. Să rămîie o țîră și tinerii singuri. Bag seama au ce discuta... Așa-i Cornelia, dragă?...

— Așa-i tată, așa-i... Se trase cu scaunul mai aproape de Gherasim.

Cînd cina luă sfîrșit, părinții Corneliei au condus oaspeții pînă la poartă apoi s-au reîntors în camera mare. Bătrînul scoase dintr-o lădiță sculptată niște hîrtii și se așeză lîngă Gherasim.

— Uite și vezi ce de alea are Cornelia... Despături foile una după alta, actul de proprietate a morii de ulei, actul de cumpărare a luncii, a livezii. Astea-s toate ale ei... Ale ei și a ăluia care o ia...

În cele din urmă Cornelia și Gherasim rămaseră singuri. De afară se auzeau vocile bătrînilor, șușoteau cu voce tare să fie auziți de ei. Gherasim se așeză pe un

scaun tapisat și-și puse mîinile pe genunchi. N-avea nimic de discutat cu Cornelia. Ar fi vrut să fie deja dimineață, să alerge la gară să nu piardă cumva cursa. Era hotărît s-o certe pe maică-sa că l-a trimis la Ineu. Cornelia își scoase pantofii cu tocuri înalte și se cățără pe pat: avea ciorapi patent, albi.

— Hai să mai vorbim și noi, îl îndemnă pe Gherasim...

— Despre ce să vorbim? întrebă el fără convingere.

— N-are importanță despre ce. Spune tu întîi, după aceea spun și eu.

— Spune tu întîi.

— Eu spun. Dacă n-ai fi atît de morocănos ai fi mai altfel. Dar să știi că mie îmi plac și oamenii morocănoși... Uneori și tata e morocănos dar eu țin la el... Și la tine aș putea să țin dacă ai vrea și tu... Tata o zis că totu-i aranjat. Zic, aranjat așa, în mare... El știe de la tușa voastră... Acum zii și tu...

Gherasim se foi un timp: ar fi vrut să fie sincer ca ea să știe că încă nimic nu-i aranjat și, după credința lui, lucrurile n-o să se aranjeze niciodată. Tocmai voia să înceapă cînd cineva bătu în jaluzele. Gherasim se duse la fereastră, o deschise și-l descoperi pe Ruja. Stătea sub streașină, ud pînă la piele.

— Spune mă, cine l-a omorît pe frate-meu? Tu trebuie să știi dacă ești comunist. Nu se poate să nu știi. Îmi spui?...

Cornelia îi recunoscu vocea și se înfurie:

— Dacă nu pleci nea Ghiță, te spun lui tata... E seara mea și dumneata dai tîrcoale să mi-o strici. Tată!... Tată!...

Ruja speriat de țipetele ei se pierdu în întuneric.

Pe la douăsprezece noaptea se întoarse și Petre.

— Mamă, a fost tușa?

— A fost.

— A adus ceva?

— A adus.

— Atunci e bine. Mi-e o foame de lup.

Dar Gherasim nu mai auzi nimic din toate astea: adormise.

2

Şedinţele comitetului de întreprindere, discuţiile aprinse cu Simon, preşedintele comitetului, un social-democrat încăpăţînat, care vrea să-l încurce cu citate din Marx şi Kautski, îl obosesc pe Horvath, pentru că i se pare că-şi pierde timpul inutil. Mai ales că în secţii sînt atît de multe lucruri de făcut, că nici nu ştie de ce să se apuce. Cei mai mulţi dintre muncitori sînt porniţi, că nu i se dă baronului la cap, cînd acesta sabotează vizibil acţiunea „Totul pentru front, totul pentru victorie". Şi pentru că Horvath încearcă să-i potolească cînd aduc vorba de astea, unii susţin că e vîndut baronului. Alţii, mai luminaţi, dar nemulţumiţi, că zecile de şedinţe ale comitetului nu dau roade, îl întreabă în fiecare zi:

— Ei, te-ai mai îngrăşat, tovarăşe Horvath? El n-are ce să le răspundă, şi de aceea îşi răspund tot ei: Cum dracu' nu, dacă stai toată ziua tolănit pe fotoliile comitetului!

Într-un fel au dreptate. De la o vreme încoace, prea s-au înmulţit şedinţele, şi de cînd îs atît de multe, parcă sînt din ce în ce mai nefolositoare. Dacă l-ar întreba cineva despre ce discută la comitet, n-ar avea ce să-i răspundă. Atîta doar că discută cu Simon probleme teoretice. Şi încă ce probleme teoretice! Simon nu rosteşte niciodată numele lui Wollman. Îi spune „capitalistul", şi muncitorilor „masele".

— Masele trebuiesc conduse în lupta împotriva capitaliştilor. Dar nu ca pe o armată, tovarăşe Horvath, ci ca pe nişte copii care trebuiesc luminaţi. Iar noi, conducătorii maselor, trebuie să fim nişte adevăraţi social-democraţi, nişte marxişti veritabili.

Şi dacă Horvath îi răspunde: „Astea-s toate bune şi frumoase, dar ce-i de făcut cu muncitorii din secţii care cer lapte, şi Wollman nu le dă", Simon, ca un orator veritabil, îşi încleştează pumnii şi începe să recite:

— Ce importanţă are un Wollman pe lîngă frontul larg al capitaliştilor de la noi din ţară şi din străinătate! Şi ce importanţă are că nişte muncitori cer lapte, cînd ei trebuie să scuture întîi lanţurile robiei de milenii!

Odată, Horvath i-a spus că „din păcate, muncitorii nu se satură cu scuturatul lanțurilor". Simon și-a șters ochelarii și, ca un om care trebuie să pună pe cineva la punct, l-a împins cu degetul:

— Nici cu laptele dumitale nu se satură.

— Asta e drept, i-a răspuns atunci Horvath, supărat. De săturat nu se satură, dar nu se îmbolnăvesc de tuberculoză. Și asta e foarte important.

Simon, gînditor, a cerut o zi răgaz, ca să poată studia răspunsul împreună cu Molnar Tiberiu, secretarul județean al P.S.D.-ului. A doua zi, radiind, începu să-i explice lui Horvath:

— Problemele sociale mari nu se rezolvă de la o zi la alta, și problema laptelui n-are nici o importanță pe lîngă problemele sociale mari.

De multe ori, Horvath ar vrea să-i dea un picior în fund și să-i spună că această lovitură n-are nici o importanță pe lîngă problemele sociale mari.

Lui Horvath nu-i place, de altfel, nici felul cum discută comitetul de întreprindere cu baronul. Acesta fixează orarul ședințelor de colaborare și, ca un om care vrea să se distreze, îi așază pe membrii comitetului pe scaune înșirate de-a lungul pereților, ca pe niște școlari. Și-i atît de politicos, că-ți vine să-l iei de gît, cînd îl auzi vorbind. Într-o zi i-a întrebat dacă nu doresc o cafea.

— Nu dorim cafea, domnule baron, ci lapte! Dar nu pentru noi cinci, ci pentru cei cinci mii de muncitori.

Horvath spera că baronul o să se împotrivească și el o să aibă ocazia să-i spună tot ce are pe suflet. Baronul, ca totdeauna, i-a zîmbit numai:

— Ai spirit, domnule Horvath...

N-a știut ce să-i răspundă. Abia cînd s-a văzut afară, în curtea fabricii, i s-a făcut ciudă că n-a fost în stare să-l pună la punct. La plenare, pomenea atît de des numele lui Wollman și-l înjura atît de urît, încît muncitorii se întrebau cum de mai are curajul să dea ochi cu baronul. Într-o zi, Wollman, foarte politicos, l-a chemat în biroul său și i-a spus:

— Am auzit că m-ai înjurat din nou...

— Da, domnule baron, ați fost bine informat și, în cel

mai scurt timp posibil, v-aș propune să-i măriți salariul...

— Salariul cui? întrebă, mirat, Wollman.

— Celui care vă informează.

Wollman se întunecă: nu-i plăceau oamenii obraznici.

— Am terminat, domnule Horvath. Puteți pleca.

— Cum doriți, domnule baron.

De fiecare dată cînd era la închisoare, Horvath își făcea planuri de viitor: încerca să-și închipuie cum va fi cînd nu va mai trebui să organizeze pe ascuns, cînd va putea să lupte deschis împotriva baronului. De aceea era atît de nemulțumit acum: îi era silă să iscălească hîrtiile de concediu ale muncitorilor, să vizeze bonurile de pîine de la cantină și să controleze eliberarea carnetelor de economat. I se părea că toate aceste munci sînt în contradicție cu misiunea sa de activist de partid. Uneori, era convins că s-a greșit undeva. Însuși faptul că a ajuns să-l combată pe Simon, pentru teoriile sale despre „problemele sociale mari", îl făcea să se simtă prost. În fond nu era convins că Simon nu are dreptate. De ce era nevoie ca un activist de partid să umble pentru obținerea unui pahar de lapte, sau să intervină pentru repararea unui robinet, cînd aceste lucruri puteau fi rezolvate și de către responsabilii sindicali din secții? E drept, aceștia erau inactivi. Iar dacă ar fi stat să-i lămurească numai pe ei, i-ar fi scăpat o serie de probleme mult mai importante, ca de exemplu punerea în picioare a postului de prim ajutor, sau revizuirea contractului colectiv. În orice caz, altfel își închipuise viața după eliberare. Credea că o dată ce partidul va ieși din ilegalitate, oamenii se vor grăbi să facă zid în jurul lui. Îi plăcea să creadă că, după eliberare, nu vor exista oameni nemulțumiți. Bineînțeles, era convins că asta nu se va întîmpla de la o zi la alta, dar acum perspectivele i se păreau prea îndepărtate, iar viața se scumpea cu fiecare zi. În loc de armate de muncitori îmbrăcați în salopete albastre, vedea șiruri lungi de oameni slabi, prost îmbrăcați, flămînzi. Iar baronul, ca și cum eliberarea ar fi fost în folosul său, era mulțumit, mai rumen la față ca oricînd. Și în jurul lui, peste tot, numai sărăcie. Mașinile de țesut nu s-au reparat niciodată în timpul războiului. Îți era mai mare sila să stai în secția

„Hacking“ și să asculți huruitul rablagit al mașinilor. Și el, Horvath, reprezentantul muncitorilor, în loc să se ocupe de revoluție, trebuia să scrie scrisori la București, să sprijine cererile baronului în ceea ce privește piesele de schimb, sau să intervină la minister pentru urgentarea materiilor prime. Era convins că, dacă ar fi lucrat la poliție, ar fi putut sprijini mult mai mult clasa muncitoare: ar fi fost necruțător cu toți speculanții din oraș, ar fi lichidat bandele de spărgători și ar fi arestat pe toți feciorașii cheflii care nu erau în cîmpul muncii. Uneori, avea sentimentul că în loc să fi rămas revoluționar ca în trecut, s-a lăsat dus pe făgașul comod, liniștit, al micului funcționar. La început credea că toate astea nu vor dura mult, dar cu fiecare zi ce trecea trebuia să constate că lucrurile se statorniceau și se înglodau ca bivolii în nămol. Îi era teamă că, nu peste mult, nu va mai fi în stare să urnească din loc carul revoluției. Cînd stătea singur, găsea explicație pentru orice. Teoretic, înțelegea totul, numai că stomacul, și în special stomacul miilor de țesători, nu se mulțumea cu răspunsuri teoretice.

Odată, îndemnat de Simon, s-a dus să asculte o conferință despre viitor, ținută de tovarășul Tiberiu Molnar. Simon susținea că la această conferință va afla toate răspunsurile la întrebările lui. Într-adevăr, Molnar a vorbit despre viitor. Finalul (Horvath a reținut finalul discursului aproape cuvînt cu cuvînt) suna așa: „În definitiv, trebuie să trăim și, apoi, de ce să nu creadă oamenii în ceva? Pe dumnezeu l-am îngropat, nu-l mai putem învia. L-au alungat mașinile. De ce vor să trăiască oamenii? Vreau să spun: pentru ce? E nevoie de un țel. Îl avem: o viață mai bună, bineînțeles, nu acum, ci în viitor. Or viitorul nu există. Nu pot spune niciodată: Trăiesc în viitor, înțelegînd prin asta o viață reală, nu una figurată, poetică ...“ Dracu' să-l ia pe Molnar. Se joacă cu cuvintele ca un jongler. Ar fi vrut să se ridice și să-i spună că viitorul nu este un țel abstract, ci un scop spre care oamenii muncii — chiar social-democrații, pe care i-a mințit la această conferință — tind. Și tind nu poetic, ci luptă și se zbat ca să-l obțină. Hotărî să nu se mai bată pentru lucruri mici, ci numai pentru lucruri majore, care dau rezultate pipăibile și nu soluții de o zi.

Căutînd problemele majore, descoperi că uzina producea mult mai puțină pînză decît înainte de război. Asta îl făcu să se înfurie și să alerge într-un suflet la baron.

— Ce s-a întîmplat, domnule Horvath? După cîte știu, pentru azi n-am fixat nici o ședință de colaborare.

— Nu-i nimic. O fixăm acum.

— Acum nu se poate. Am treburi foarte importante.

— Eu, adică noi avem treburi și mai importante. Știți că producția fabricii e sub nivelul din '38?

— Știu, răspunse, calm, baronul. Cu mult sub nivelul din '38.

— Și ce faceți ca să nu mai fie?

— Dă-mi voie să păstrez pentru mine secretele conducerii. Sau ai ceva împotrivă?

— Nu. Și nici nu mă interesează secretele dumitale. Mă interesează, însă, producția. Trebuie să facem ceva.

— Ai dreptate. Hai să facem ceva.

Ușurat, Horvath își trase un scaun în apropierea baronului și se așeză. Privi țintă spre el: acesta stătea nemișcat, rezemat de spătarul scaunului, cu brațele încrucișate pe piept. La marginile gurii, două cute abia perceptibile îl trădau: zîmbea. Dintr-o dată, Horvath se simți groaznic de prost. Da, n-ar fi trebuit să dea buzna peste el, așa pe nepregătite. În fond, nu cunoștea nimic din tainele producției, nu cunoștea nici unul din motivele rămînerii în urmă; știa doar atît că lucrurile nu merg bine, și că, acum, baronul se amuză pe socoteala lui. Mai așteptă o clipă, sperînd să se înșele și baronul să-i arate pricinile care ar trebui înlăturate, sau condițiile care ar trebui create, ca procentul de producție să fie identic cu cel din '38. În zadar. Baronul stătea nemișcat ca o statuie de bronz. În spatele lui, într-o vitrină de cristal, se înșirau trofeele echipei de fotbal a fabricii. Lumina din tavan se răsfrîngea pe trupurile pîntecoase ale cupelor de argint. Sclipirile păreau că formează o aureolă de lumină în jurul capului lui Wollman. „Dumnezeii mă-ti" — spuse Horvath în gînd. Apoi se ridică în picioare:

— O să căutăm să facem ceva.

Baronul lăsă să i se vadă dinții albi, sănătoși.

— În zadar zîmbiți, domnule baron, adăugă Horvath.

Şi în zadar veţi încerca să ne puneţi bețe în roate. Se ridică să plece, dar baronul îl opri:

— Uite, domnule Horvath, să vorbim deschis. În fond nu avem nimic de ascuns. Dumneavoastră, comuniștii, aveţi un ideal, iar eu personal am unul, altul. Sper că eşti convins că noi doi, înfruntîndu-ne acum, n-o să putem rezolva nimic din neînțelegerile noastre. Şi nici nu vreau. Probabil, nici dumneata. Dar dacă am căuta să analizăm mai atent antagonismul nostru, am putea descoperi unele laturi care în clipa de faţă se suprapun. Mai clar, avem, şi nu e nimic ciudat în asta, scopuri comune.

— Scopuri comune?

— Da. Chiar în problema în care m-ai căutat. Dumneavoastră aveţi nevoie de mai multă pînză. Pentru mine, mai multă pînză înseamnă mai mult venit. Nu-i aşa?

— Ba da.

— Nu ştiu cît te pricepi dumneata la economie politică. Am impresia că nu te pricepi.

— Nu, mărturisi Horvath.

— Eu mă pricep, pentru că sînt direct interesat în asta.

— N-ar fi mai bine să vorbim mult mai deschis?

— Ba da. Asta vreau şi eu. E inflaţie. Banii se strică pe zi ce trece. Eu am bani. Am şi legături cu nişte întreprinderi din Anglia. Am şi ceva credit. Aş putea să cumpăr o serie de maşini. Cu mai multe maşini putem ţese mai mult. Acum eu nu ştiu ce credit ai dumneata la comuniști.

— La noi nu e pe credit ca la... Nu continuă. Voia să afle unde vrea să ajungă baronul.

— N-am vrut să vă jignesc, domnule Horvath. Dacă comisia locală, partidul dumneavoastră şi partidul social-democrat ar vrea să mă ajute să cumpăr maşini din Anglia, atunci vom putea foarte curînd depăşi producţia din '38. E clar ceea ce v-am spus?

— Da, cred că e clar. Şi asta e singura soluţie?

— Singura care mă interesează. Ca să vă fie şi mai clar.

— Şi în ce ar consta ajutorul nostru?

— Sprijinirea acţiunii mele pe lîngă Banca Naţională. E vorba de un ajutor moral. Nu vreau să rostesc cuvinte

mari, ca patriotism, țară și altele. Totuși e vorba de producția românească.

— Am să vă dau răspunsul în cîteva zile. Trebuie să vorbesc cu tovarășii mei de la județeană.

— Foarte bine. Cînd vii cu răspunsul, facem o ședință în afară de program. Ca și acum.

Horvath se întoarse la sediul comitetului de întreprindere, se așeză într-un colț și începu să se frămînte. Cu cît se gîndea mai mult la propunerile baronului, cu atît propunerea i se părea mai bună. Totuși, asta îl făcea să aibă dubii. Prea erau lucrurile clare. În fond, de ce să nu fie. E numai ciudat cum se împletesc interesele unui capitalist cu interesele muncitorilor. Pe urmă, își aduse aminte că într-o zi și Simon i-a pomenit ceva asemănător. Ba chiar în niște termeni foarte radicali. Poate că din cauza elanului lui n-a dat importanță celor spuse. Simon vorbise cu atîta înflăcărare, de parcă ar fi descoperit o nouă Americă. Spunea:

— Va trebui să-l silim pe baron să cumpere niște mașini. Să nu mai intre plusvaloarea în buzunarele lui.

— Vorbești prostii, Simon, îi răspunsese Horvath. De unde să cumpere baronul mașini de filat... Abia s-a terminat războiul.

— Cum de unde?... Din Anglia... Au englezii destule.... Și prin asta împușcăm doi iepuri deodată. Baronul își investește veniturile, iar englezii, adică imperialiștii, ne dau mașini. Prin asta se întărește lagărul nostru, iar lagărul lor...

— Vorbești ca un copil.

— Dacă nu vrei să mă iei în serios, bine! Noi, socialdemocrații, o să ne batem ca să-l silim pe baron... Și pe tine te-aș sfătui să-l citești puțin pe Marx... Pentru că toată lupta noastră politică este, de fapt, o luptă economică...

— Vrei să-mi ții un curs de educație politică?

Simon nu găsi nimic demn de răspuns. Întoarse spatele și plecă mohorît, fără să salute. După cîțiva pași se opri, apoi se întoarse la Horvath, care-l privi bănuitor.

— Și mai e ceva. Dacă facem rost de mașini, putem pune pe roate încă un schimb... Știi ce înseamnă încă

un shimb la filatură?... Înseamnă că și țesătoriile pot trece la munca pe trei schimburi.

Acesta era un argument foarte serios. Acum îi era ciudă că Simon văzuse mai bine decît el. Era convins că toate astea se datorau faptului că nu știa economie politică. Pe urmă, a aflat de la Simon că social-democrații au și discutat problema asta la județeana lor și, în frunte cu Molnar, au căzut de acord cu acțiunea baronului. Mai tîrziu, Simon îi spuse că lucrurile sînt foarte înaintate. Inginerul Precup, unul din directorii lui Wollman, a și plecat la București să trateze cu Ministerul Comerțului și cu reprezentanții Băncii Naționale.

Horvath nu mai stătu pe gînduri. Porni spre județeană. Ar fi păcat să se facă acțiunea fără contribuția comuniștilor. Suru era prins în niște treburi, și de aceea îl trimise la Bărbuț, care se ocupa cu problemele economice. Horvath îl caută pe Bărbuț, dar acesta era la redacția ziarului „Patriotul", să-l instaleze pe noul redactor-șef. Horvath plecă la redacție. Aici, deși era ședința de instalare, redactorul care stătea la ușă îl lăsă pe Horvath să intre. Horvath se așeză pe un scaun lîngă un redactor cu părul negricios și cu sprîncene stufoase. Îl întrebă:

— Cine va fi noul redactor-șef?

— Tovarășul Beleanu.

Horvath clătină din cap în semn că e mulțumit. Pe Beleanu, un fost profesor de limba română la un liceu din Beiuș, l-a cunoscut încă în ilegalitate. Era un om înalt, miop, foarte meticulos, dar iute la mînie. Bărbuț îi demonstra calitățile, exagerînd, bineînțeles, ca în toate ocaziile asemănătoare, dar nu se șocă nimeni. La un moment dat, Horvath avu impresia că Bărbuț nici nu-și mai controlează expresiile: vorbea ca să fie auzit, sau să se audă singur. Îl cercetă și se întrebă dacă Bărbuț l-o fi iertat pentru palma pe care i-a tras-o acolo în închisoare. După instalarea lui Beleanu, Horvath îl trase pe Bărbuț la o parte și-l întrebă dacă are timp. Bărbuț clătină din cap și plecară împreună. Și, înainte ca Horvath să-i pomenească ceva de afacerea lui Wollman, Bărbuț, entuziasmat de ședința pe care a ținut-o, începu să-i vorbească de viitorul ziarului „Patriotul".

— Acum e cea mai bună redacție din oraș. Am adu-

nat toate forțele care știu să țină condeiul în mînă. Pînă și de la „Credința“ am adus un om.

— Pe cine? întrebă Horvath.

— Pe Hîrțău.

— Pe Hîrțău?! făcu Horvath, nevrînd să-și creadă urechilor. Pe ăla care a scris articolul acela despre mine?

— Da. Nu sări în sus. Am stat de vorbă cu el. I-am cerut explicații în legătură cu acel articol. Nu numai că și-a recunoscut greșeala, dar și-a dat seama ce prejudicii putea să ne aducă. E un om cu carte, nu un terchea-berchea. Și crede-mă, prefer un om care se bate pentru adevăr decît unul care scrie totul la comandă. Înțelegi? Și în afară de asta am pus să fie verificat. N-a fost legionar. Și acum asta e cel mai important lucru. Bineînțeles și talentul. Și el are cu carul.

Horvath nu știa ce să-i răspundă: mergea cu pași apăsați și-și privea îngîndurat vîrful pantofilor. Bărbuț, convins că l-a lămurit, continuă:

— Pe urmă, și despre asta am aflat foarte tîrziu, el a și avut o mică sarcină în redacția „Credinței“.

— Sarcină de partid?

— Un fel de sarcină de partid. Ceva neoficial, dar sarcină. Și s-a achitat foarte onorabil. Ai să vezi ce articole o să scrie ăsta! O să demaște pe toți reacționarii din oraș. Că îi cunoaște ca pe degete.

— Și care era acela? se interesă Horvath. Poate chiar acela lîngă care am stat eu, că era singurul pe care nu-l cunoșteam.

— Da. Acela e. Urmărește ziarul cu atenție și ai să vezi ce o să facă omul acesta. Și acum spune despre ce anume e vorba.

— Măi Bărbuț, tu te pricepi la economie politică?

— Sigur că da, făcu Bărbuț, fără să se uite la el.

Horvath zîmbi. Era convins că nici Bărbuț nu se pricepea la economie politică. Dar nu-i spuse nimic în legătură cu asta.

— Uite despre ce e vorba, Bărbuț. Baronul vrea să cumpere niște mașini din Anglia. Se opri brusc. Se simți rușinat. Vorbea despre baron, despre cumpărarea unor mașini, ca și cum ar fi fost vorba de un pachet de Naționale.

— Şi? îl întrebă Bărbuţ.

— Nimic. Cred că nu putem discuta problema asta aici pe stradă. Ee o problemă mare, complicată.

— Nici o problemă nu e complicată, şi altă dată nu am timp. Spui că vrea să cumpere nişte maşini. Am auzit despre asta. Ştii ceva noutăţi?

— Nu. M-a rugat să-l sprijinim.

— Asta în orice caz va trebui să facem. De ce să nu-şi investească banii în maşini? Asta nu e numai în fosul lui.

Horvath era mulţumit că şi el judecase la fel.

— Atunci e în regulă. Am să vorbesc mîine cu el.

Bărbuţ făcu semn unei birje şi întinse mîna spre Horvath:

— Noroc.

— Noroc, măi. Dar de unde ai tu bani să-i cheltuieşti pe birje?

Bărbuţ rîse:

— Cînd îi indic adresa judeţenei, nu mai îndrăzneşte să ceară parale. Te-am lăsat, Horvath.

Horvath privi lung în urma lui şi-şi spuse: „Poate că, totuşi, se pricepe la economie politică".

3

A doua zi se duse la baron şi-i comunică părerea judeţenei de partid. Wollman îl primi politicos, îl ascultă cu atenţie şi, cînd Horvath termină de vorbit, se ridică în picioare.

— În regulă, domnule Horvath. Sper că şi de acum încolo o să ne înţelegem.

Lui Horvath i se păru că e vorba de o aluzie şi de aceea ripostă:

— Ca şi pînă acum, domnule baron. Şi, pînă la sosirea maşinilor din Anglia, ne vom strădui să găsim o soluţie

pentru mărirea producției. Încă nu știu cum și în ce fel, dar asta vom vedea noi.

— Atunci am terminat, domnule Horvath. Poți să te retragi. Spuse totul pe un ton ironic și sublinie vorbele cu un zîmbet disprețuitor.

Horvath ieși trîntind ușa. Din ziua aceea nu se mai preocupa decît de urmărirea întregului proces de producție, de la intrarea baloturilor de bumbac în scărmănătorii și pînă la imprimarea țesăturilor. Controlă o serie de hîrtoage, discută cu toți inginerii, dar fără nici un rezultat. Nici nu se mai arăta prin secții. Mulți îl credeau bolnav, sau plecat într-o delegație.

Pop, filatorul, care îl căuta de cîteva zile, îl găsi, în sfîrșit, în biroul bucătăriei de vopsele.

— Măi Horvath, ce faci tu de nu te mai vede omul?... Vezi cămașa asta de pe mine?

— O văd, ce-i cu ea?

— E ruptă.

— Și ai venit să-mi arăți că ai o cămașă ruptă?

— Nu. Am venit să-ți arăt că asta e ultima mea cămașă. Și îți spun drept: eu sînt de partea muncitorilor, că și eu mi-s muncitor, dar să fiu al dracului dacă e bine așa. Luna trecută mi-am pus deoparte jumătate din salariu, să-mi cumpăr niște cămăși. Nu știu ce dracu' am așteptat. M-am dus ieri să le cumpăr. Banii nu mi-au mai ajuns nici pentru o cămașă. Păi, treabă-i asta?!...

— Și ce vrei să-ți fac eu? îl întrebă Horvath. Era supărat că trebuie să-și piardă vremea cu asemenea fleacuri.

— Cum ce să faci? Pop căscă niște ochi mari de parcă l-ar fi văzut pe Horvath pentru prima oară. Apoi ai dreptate! Te bag și pe tine în mă-ta! Ne minți și tu cum ne-au mințit ăilalți pe vremuri. Făcu stînga-mprejur, și-l lăsă pe Horvath în plata domnului.

Buimăcit, Horvath își lăsă treburile și alergă după el. Îl ajunse în apropierea filaturii.

— Stai, măi Pop, de ce ai plecat așa, fără să ne înțelegem?

— Pentru că nu ne mai înțelegem. De aia. Și fă bine nu mai mă chema la nici o ședință. Că n-am trebuință de întruniri...

Seara, Horvath nici nu cină de supărare. Vru să povestească toate cele nevesti-si, dar se răzgîndi la timp: ea tot nu-l poate pricepe. Ar spune că Pop are dreptate, că-i rău, că-i inflație, că la piață nu se găsește nimic, că Sofica n-are hăinuță ca lumea, că... și toate astea nu-s decît fleacuri. Dacă fabrica nu produce mai mult decît înainte de război, e normal să nu fie mai bine. De aceea trebuie rezolvat asta în primul rînd. Dar de ce dracu' nu vrea să-l înțeleagă nimeni? Și, pe deasupra, unii văd atît de greșit problemele de producție, că îți vine să-i iei la pumni. Chiar azi i-a spus un vechi muncitor din fabrică:

— Cu cît se produce mai puțin, cu atît cîștigă baronul mai puțin. Asta e interesul nostru, să se ruineze.

Dacă nu l-ar fi cunoscut, Horvath ar fi fost convins că ori e tîmpit, ori e dușman. „Cică de producție se îngrijește baronul". Pe dracu' se îngrijește baronul. El are tot interesul ca lucrurile să meargă prost, ca să dovedească incapacitatea comuniștilor. Reflectînd asupra acestor lucruri, își spuse: „Și ce aș putea face dacă nu m-aș ocupa de producție, ci numai de problemele mărunte ale muncitorilor? Nimic? Nimic. Nici măcar petice pentru cămașa lui Pop. Sau să scriu Comitetului Central că e inflație? Parcă ei nu știu asta..."

Îi era ciudă cînd oamenii îi spuneau că lucrurile merg prost, ca și cum asta ar fi fost vina lui personală.

— La cc te gîndești, Andrei?

— La nimic, Florică... Mi-s ostenit și mi-e somn...

Se auziră bătăi în ușă. „Dar ăsta cine o fi?" se întrebă Horvath. În clipa aceea se deschise ușa și în prag apăru Trifan.

— Măi Horvath, începu acesta fără nici o introducere. Am vorbit cu Pop. E groaznic de supărat. A înjurat și partidul.

— De unde vrei să-i dau cămașă? Pop e nelămurit și n-are conștiință de clasă. Asta e!

— Tu fă bine și nu-mi ține predici. Ai fost ales în comitetul de întreprindere, acum sparge-ți capul, că de aia ești acolo! Nu e vorba numai de Pop. Asta a ajuns în situația asta cu o lună mai devreme decît noi, pentru că a fost bolnav. Să nu crezi, însă, că alții stau mai bine decît el. De aia trebuie să găsim o soluție.

— Eu tot după soluții umblu. Dar nu după soluții mici. Se ridică în picioare și continuă cu voce gravă: Producția noastră...

— Nu mă lua așa. Prea mari sînt cuvintele astea pentru tine. Parcă l-aș auzi pe Simon. Știi cum vine asta? Un om moare de foame și tu te apuci să-i spui că papricașul de purcel e o mîncare gustoasă. Ce-i de făcut? La asta să te gîndești. Că de asta depinde producția. Azi iar au fost arestate patru muncitoare, că au furat niște pînză. Și nu fură că-s hoațe, ci pentru că au copii mici și n-au cu ce să-i înfășeze. Nu m-aș mira dacă într-o zi o să se apuce să fure și Pop. Că fără cămașă nu poate umbla... Ce zici, n-ar fi bine dacă am cere de la baron niște pînză?

— Ce sîntem noi?!... se revoltă Horvath. Cerșetori?

— Văd că ești pornit, n-are nici un rost să mai stau. Am să te caut mîine sau poimîine. Și am să vin pînă te lămurești. Noapte bună!

După plecarea lui Trifan, Florica îl întrebă:

— Despre ce cămașă e vorba?

— Despre nici o cămașă, Florica dragă... Îs puțin nemulțumiți muncitorii... Asta e tot...

— Păi, tu-mi spuneai că va fi tot mai bine.

— Da, așa ți-am spus... Dar acum, lasă-mă... Mă duc pînă la Farcaș...

— Așa ai fost tu totdeauna. Te simți oriunde bine, numai acasă nu! Faci ce faci și pleci de acasă. Ziua ești la fabrică și seara la Farcaș. De ce nu-ți cauți un loc și pentru noapte?

Nu putea să plece s-o lase pe Florica supărată. În ultima vreme era din ce în ce mai des supărată și uneori pe te miri ce. Parcă el, Horvath, ar fi fost vinovat că șvăboaicele din Aradul Nou n-au adus zarzavaturi la piață sau că prețul spanacului a urcat cu patru lei la kilogram, mai înainte decît s-ar fi așteptat. Ba mai mult, Florica îl învinuia și pentru obrăznicia brutarului din colț, care fura la gramaj, și pentru că primăria nu mai ridica gunoiul decît de două ori pe lună și asta în lunile de vară, cînd totul putrezea în cîteva zile.

— De ce nu scriu ziarele despre asta?

— Pentru că n-au spațiu.

— Cum n-au spațiu? Uite și azi au publicat aproape o pagină întreaga cu poza lu' aia, Nutzi Rosentzweig, sau cum îi zice, care cîntă la „Șobolanul cenușiu". Pentru asta au spațiu!? . . .

— Pentru asta se plătește. Din fondurile astea se susține ziarul.

— Tu mi-ai explicat, dar eu n-am înțeles nimic. Nu pot să înțeleg dacă întreprinderile comunale nu ridică gunoiul. Oamenii spun că la Abrud a fost ceva molimă. Asta numai din cauza gunoiului! . . .

— Vrei să ne certăm, Florica?

— Nu vreau . . . Ți-am spus numai.

Pe Fărcaș nu-l găsi acasă: avea o ședință la fabrică. Totuși, nu plecă. Hotărî să-l aștepte. Se așeză pe un scaun, dar scaunul era incomod; se ridică, se plimbă prin încăpere: încăperea era mică și trebuia să se întoarcă din doi în doi pași, astfel că în curînd ameți. Se așeză pe pat, pe urmă se întinse. „Tot atît costă — își spuse și simți cum îl cuprinde somnul. Dacă mai stau puțin nemișcat adorm". Se sforță să-ți țină ochii deschiși. Tavanul era afumat, și numai petele mici, albe, unde a căzut varul, reflectau lumina becului. „Dacă aș fi rămas acasă, puteam să dorm liniștit".

Farcaș sosi pe la miezul nopții. Cînd îl văzu, dădu din mîini a lehamite și se așeză cu un aer obosit.

— N-aș fi crezut că te găsesc aici. Azi am avut atît de mult de lucru.

— Poți să-mi spui orice. Eu nu plec.

— Atunci propun să deschidem plenara, glumi Farcaș. Care-i ordinea de zi?

Horvath începu să-i povestească cele întîmplate. La început, Farcaș căscă, pe urmă, interesat, își frecă ochii.

— Apoi tu, Horvath . . . Nu se pot despărți problemele mari de problemele mici. Că la urma urmei, producția depinde de noi, de munca noastră, și nu de baron. Și dacă nu te îngrijești de muncitori, de „micile" lor probleme . . .

— Bine. Și ce-i de făcut?

— Precis nu știu. Totuși, la voi la textile e totul mai ușor. Spuneai că Trifan a propus că cereți ceva pînză de la baron. Ideea nu e rea. Dar nu trebuie cerut, ci silit să dea. Silit! Înțelegi? În fond, de ce să nu-și plătească mun-

citorii în natură? Măcar o parte din salariu. Să dea tain! Și acțiunea e justificată: e inflație, sînt greutăți...

— Ideea nu e rea. Chiar mîine am să ridic problema în comitetul de întreprindere. Pe urmă, o pun la vot și gata...

— Nu te pripi, măi Horvath. Eu cred că te-ai pripit și atunci cînd ai descoperit problema producției... Trebuia întîi să te înarmezi cu date, cu propuneri, și abia după aceea să te fi înființat la direcțiune.

— Ai dreptate, știu. Dar acum nu e vorba de nici o complicație... Era foarte pornit. Dădu cu pumnul în masă. Și să dea numai bunul dumnezeu ca baronul să se împotrivească!

— S-ar putea. Și n-are nici un rost să riști. Ar fi chiar bine ca nici cei din comitetul de întreprindere să nu afle nimic. Să discuți problema întîi în celulele de partid, pe urmă în secții. Trebuie organizată acțiunea în așa fel, ca muncitorii să fie toți de partea ta, adică de partea comuniștilor.

— Păi crezi că ar putea fi cineva împotrivă?... Glumești, Farcaș.

— Nu glumesc. Trebuie să fie agitație pe chestia tainului. Fără îndoială, Simon și baronul or să afle de aceste frămîntări și atunci își vor da seama că nu mai discută cu Horvath, ci cu reprezentantul celor cinci mii de muncitori. Înțelegi?... În felul acesta, propunerea nu poate fi torpilată nici în comitetul de întreprindere și nici la direcțiune. Dar ăsta e numai un singur aspect. Celălalt aspect, și ăsta e mult mai important decît primul, e că prin campania cu tainul poți să ridici prestigiul partidului. Și acum, noapte bună! Mi-e somn de nu te văd.

4

Pe la sfîrșitul lui februarie, Trifan primise o scrisoare de la Moscova. Ca expeditor era trecut Organizația Sovietică a Crucii Roșii și a Semilunii. Trifan cercetă plicul cu

amănunțime, controlă dacă adresa este exactă, să nu-l desfacă în zadar. În cele din urmă, cînd se convinse că scrisoarea era adresată lui, o desfăcu; își puse ochelarii și începu s-o citească cu voce tare, să-l audă și nevastă-sa.

„Stimate cetățene Trifan,

Ne facem datoria scriindu-vă ultima dorință a fostului dumneavoastră concetățean și prieten, Mesaroș Ștefan".

— Mesaroș, Mesaroș... mormăi Trifan. Uite, uite, au trecut douăzeci de ani de cînd n-am mai auzit de el.

— Care Mesaroș? întrebă Elena.

— Ți-am vorbit de el. Ăla cu care am făcut armata în primul război mondial. Știi, ăla care a devenit comisar politic în '19. Pe urmă l-au arestat și a fost închis la Seghedin. Mi-aduc aminte că mi-a și scris o scrisoare de acolo. A fost condamnat la douăzeci și cinci de ani. Și el și nevastă-sa.

Citește mai departe.

„Probabil, cum știți, fetița lui Mesaroș, Marta, care s-a născut în închisoare, a fost crescută de emigranții politici la Viena. În '32, cînd familia Mesaroș a fost grațiată și expulzată din Ungaria, s-a stabilit la Viena. În '34 au emigrat în Uniunea Sovietică. În '36, au lăsat copilul în seama Statului Sovietic și au plecat voluntari în Spania. Acolo Mesaroș Ștefan și-a pierdut soția. El s-a întors în '38 în Uniunea Sovietică, apoi, la izbucnirea războiului, s-a înrolat voluntar în Armata Roșie. A murit pe baricadele Stalingradului. Tovarășii, care l-au înmormîntat, ne-au trimis toate documentele găsite asupra sa. În aceste documente am găsit scrisoarea în care își expunea ultima lui dorință. Ca, după victorie, dacă el nu va mai fi în viață, Marta să fie trimisă în România la prietenul său Gheorghe Trifan. Abia acum am reușit să descoperim adresa dumneavoastră. În caz că refuzați, vă rugăm să ne comunicați urgent. Statul Sovietic are toate posibilitățile să crească în bune condițiuni urmașul eroului Mesaroș Ștefan".

— O să avem o fată! exclamă Elena.
— Vrei?
— Desigur că da.
Încă în seara aceea, Trifan a trimis o telegramă la Moscova.

Marta a sosit peste două săptămîni. Era o fată mică, firavă. Numai ochii negri îi erau mari, mirați. Nu știa decît cîteva cuvinte românești și se simțea foarte străină. Nu-și găsea nicăieri locul. Orașul i se părea feeric și bogat, de parcă aici n-ar fi bîntuit războiul. Ea și-a petrecut cei patru ani de măcel, departe, în Asia, în orașul Frunze, în Kirghizia. Își aducea aminte că a mîncat rar mîncăruri calde și că, după cursuri, se ducea la spitale să scrie scrisori pentru soldații răniți. Altceva nu avea de povestit.
În primele zile după sosire, a vrut o profesoară s-o învețe românește. Ori de cîte ori o întrebau ce vrea să facă, Marta răspundea scurt: „Vreau să muncesc". Cu Farcaș, care știa rusește, se înțelegea bine. Lui i-a povestit că trebuia pînă la școală să meargă șase kilometri pe jos, deoarece toate clădirile mari au fost transformate în spitale. Își aducea aminte că o dată a plîns din cauza gerului și a vrut să se culce pe traverse ca să moară. Pe urmă, cînd și-a adus aminte că soldații stau în tranșee înghețate, fără speranța că peste o jumătate de oră vor intra într-o clădire încălzită, s-a răzgîndit. A și compus atunci o poezie eroică despre sacrificiul ostașilor, pe care a transcris-o la școală pe o foaie de caiet. Să n-o piardă, a ascuns-o în cizmă. Peste cîteva zile, cînd a fost cu toată clasa la un spital, ca să dea un program artistic soldaților, și-a adus aminte de poezie. S-a angajat s-o recite. Cînd a scos hîrtia din cizmă, n-a mai putut descifra nici un rînd. Era atît de tulburată, încît n-a avut putere să mărturisească că nu mai știe poezia. Cînd au strigat-o că e rîndul ei, a ieșit în fața paturilor și a compus o nouă poezie. Soldații au aplaudat-o foarte mult. Abia după ce a plecat de la spital a aflat că poezia ei n-a avut nici o rimă, erau doar niște gînduri naive despre eroism. Mai avea o amintire despre un kirghiz cu ochii cenușii, care a chemat-o în casa lui, ca să-i dea bomboane. Pe urmă fiul kirghizului, un păstor negricios și timid, i-a cîntat din fluier. După aceea a fost

dusă la Moscova, la Crucea Roșie și a locuit la un hotel foarte curat și bine încălzit. Acolo i-au povestit de taică-su, de moartea lui, și de drumul pe care urma să-l facă în România.

Într-o zi, pe neașteptate, l-a întrebat pe Trifan dacă poate să-i spună „tată".

Trifan, emoționat, a început să se bîlbîie și a sărutat-o pe frunte.

— Da, desigur, Marta!

Și ca să-i facă o bucurie, a căutat scrisoarea primită de la Mesaroș, cu douăzeci de ani în urmă. Suna așa:

Dragă Gheorghe,

Așa cum ai prevăzut tu, sînt la închisoare. Am primit douăzeci și cinci de ani. Cred că voi avea destul timp ca să meditez. Dar de pe acum sînt convins că n-am să regret niciodată nimic. Dacă ar fi să încep totul de la început, aș face la fel. Poate cu mai multă convingere, cu mai mult patos, mult mai înverșunat. Desigur, o să-ți pară ciudat, dar chiar și așa, între patru pereți, mă simt mult mai liber ca oamenii care au un spațiu mai larg de circulație. Odată, cînd am fost în tranșee m-ai întrebat ce e libertatea. Atunci n-am putut încă să-ți răspund. Iată: E liber acela care nu e constrîns să mintă, care poate să iubească și să urască din toată inima, care nu trebuie să înșire fraze fără conținut, care nu promite în gol, care are curajul să spună tuturor ce are pe suflet. Cam asta cred că înseamnă libertatea. Dragă Gheorghe, eu sînt un om liber. Nici lanțurile, nici gratiile nu m-au înspăimîntat, am spus totdeauna tot ce am avut de spus. Dar nu pentru asta îți scriu. Am fost informat că statuia mea „Beethoven", pe care am făcut-o încă la Arad, a fost premiată de Academia Germană cu 50.000 mărci. Fă ca acești bani să ajungă la M.O.P.R. Asta e tot.

Deținutul 3941
Mesaroș Ștefan"

1

Clara Wollman stă culcată în pat. Lumina de la lampa de pe noptieră îi desenează umbre prelungi pe față. Își ține buzele țuguiate ca o fată încăpățînată. Așa, învelită pînă la gît cu plapuma de mătase galbenă, pare o păpușă de porțelan.

Lîngă pat, așezat pe un scaun, stă Walter. În mîini ține un roman englezesc din care citește cu voce tare. Citește uniform, fără nici o intonație, ca un automat.

Din cînd în cînd, Clara se uită la el. Acesta însă nu vede, nu aude. Citește înainte, incolor. Ostentativ, Clara împinge plapuma de pe piept. Sub cămașa de noapte străvezie i se întrezăresc sînii. Își ridică ochii spre valet, în speranța că o să-i surprindă privirile. Ar vrea să-l vadă încurcat, stingherit. Văzînd că valetul nu-i dă nici o importanță, sîngele îi năvălește în față. Strigă isterică:

— Tu nu ești om?!

Walter se oprește din citit, își strînge mai mult genunchii și răspunde foarte corect, cu tonul de ușor reproș al omului tulburat dintr-o îndeletnicire foarte importantă:

— Sînt valetul domnului baron.

Ridică cartea de pe genunchi în semn că vrea să continue lectura. Clara își dă seama că valetul ar vrea să-i dea de înțeles faptul că nu e aici din propria lui dorință, ci își îndeplinește o misiune care nu-i face prea mare plăcere. Dar asta-i curată obrăznicie:

— Am să-i spun să te dea afară!

— Cum doriți, domnișoară Wollman.

— Să nu mai îmi spui domnișoară Wollman. Și, ca să

fie mai convingătoare, începe să arunce în el cu tot ce-i cade în mînă.

Walter nu se ferește. Se ridică în picioare și răspunde la fel de calm ca și pînă acum:

— Am înțeles, domnișoară Wollman. Desigur, sînteți obosită.

— Nu! Vreau să-mi citești!

Valetul se așază la loc și începe să citească la fel de mecanic ca și mai înainte.

Clara tremura sub plapumă. Acum ar fi în stare de orice. Mii de bărbați din oraș ar fi bucuroși dacă le-ar îngădui să-i sărute mîna, și acest om ... acest servitor ... îl privește din nou. Walter are profil frumos, bărbătesc: nasul mare, drept, pare că este o continuare a liniei frunții. Sub sprîncenele stufoase, negre, se ascund doi ochi mari, neverosimil de albaștri. În timp ce citește, printre buzele cărnoase i se întrezăresc dinții mari ca niște clape de pian. Cu ce ar putea să-i răsplătească toate mojiciile?

— Vrei să reiei toată pagina de la început? N-am fost atentă.

— Cum doriți, domnișoară Wollman.

Walter reia lectura de la primul rînd al paginei. Citește la fel de monoton ca și mai înainte. Romanul e prost, plicticos, e vorba de trei fete crescute într-un pension undeva în Elveția care se reîntorc după război în Anglia și nu-și găsesc locul în societate. Una din ele, bolnavă de nervi, vrea să se sinucidă, pentru că oamenii sînt prost crescuți, nervoși și căminul pe care și-l dorea liniștit, patriarhal, nu-l poate obține.

— Ai fost în Elveția, Walter?

— O singură dată, domnișoară Wollman. L-am însoțit pe domnul baron.

— Dar singur n-ai fost nicăeri?

— Nu, domnișoară Wollman. Îmi permiteți să continui?

— Da, dar să sari peste toate pasajele unde apare isterica asta. Mă enervează.

— Cum doriți, domnișoară Wollman.

În camera alăturată, în fața baronului stă Emanoil Precup, inginerul-șef al fabricii. E un om înalt, de vreo cincizeci de ani, cu tîmple cărunte. Dacă n-ar avea frun-

tea brăzdată de riduri, l-ai crede mult mai tînăr. E îmbrăcat după ultima modă. În gesturile onctuase și felul de a vorbi, puțin afectat ghicești educația colegiilor engleze. Mîna nu-i tremură cînd ridică de pe masă paharul cu vermuth, dimpotrivă. Parcă față de baron vrea să-și evidențieze această însușire: își oprește mîna cînd paharul a ajuns în apropierea gurii și, stînd așa, cu mîna nemișcată, întreabă cu o curiozitate prefăcută:

— Și credeți că Albu ne va fi de folos?

— Da, oricînd.

Întrebarea i se păru inutilă. Doar Precup e informat de toate acțiunile lui în ceea ce privește treburile întreprinderii. Totuși adaugă, ca lucrurile să fie foarte clare:

— Și, bineînțeles, nu e vorba numai de recunoștință. Am să-i comunic că am depus la o bancă din Londra o oarecare sumă și pe numele lui.

— Atunci e cu totul altceva. Doar știți părerea mea: e mai bine să te sprijini pe bani, decît pe sentimente eternumane... Și mai am o întrebare, domnule baron. Credeți că n-o să fie nimic grav în afacerea cu cumpărarea mașinilor?

— Adică din depunerea banilor în Anglia, zîmbi baronul. Pe urmă gluma i se păru deplasată și se încruntă.

Politicos, Precup nu vrea ca baronul să se simtă prost. Rîde puțin, măsurat, atît ca să nu pară că nu e o pornire spontană:

— Păi, da! Ce vrei, dacă păcătoșii de englezi ne-au luat banii și nu vor să ne trimită mașinile. Simte că și răspunsul lui e deplasat. Continuă serios: A fost una din acțiunile dumneavoastră admirabile. Ați reușit să scoateți, sau mai bine spus să depuneți în siguranță o sumă onorabilă. Îmi închipui ce fețe vor face ăștia, cînd vor auzi că mașinile nu vor sosi niciodată în țară. Și de aceea v-am întrebat de Albu. Știți, în postul în care se găsește acum la poliție, mi-e teamă să nu i se urce la cap...

Baronul vrea să încerce și el dacă poate să ducă paharul la gură fără să-i tremure mîna. Nu reușește. Mîna îi tremură vizibil. Enervat, vrea să așeze paharul înapoi pe masă, dar gestul lui e prea brusc; varsă puțin vin pe pantaloni. Politicos, ca întotdeauna Precup se preface că se uită în altă parte.

E un moment de liniște penibilă.

„Îmbătrînesc" — îi trece baronului prin minte. Simte un gust amărui în gură. Acum ar vrea să fie singur, să se ducă la oglindă, să se privească. Ori de cîte ori îi venea în minte că au trecut anii, se posomora și devenea rău. Chiar și cu el: „Așa-ți trebuie, măgar bătrîn, să putrezești aici, în acest fund de provincie, cînd malul însorit al Italiei te-a chemat tot timpul!" În aceste clipe își cerea socoteală pentru anii pierduți printre mașini, prin birouri întunecoase, calculînd, socotind beneficiile miilor de kilometri de pînză.

Mai de mult, noaptea, cînd muncitorii părăseau fabrica se plimba singur prin secții, mîngîind mașinile și mirosind aburii cazanelor de la albitorii. Pe atunci își spunea, ca o îmbărbătare, că nu mai e mult pînă cînd va putea să plece liniștit să asculte simfoniile lui Beethoven chiar în sala de concerte de la Bonn, să mîngîie genunchii de marmură ai lui „Moise" și să facă cu ochiul Giocondei. Cu cît treceau însă anii, acel „nu mai e mult" se îndepărta tot mai mult, pînă cînd a dispărut complet. După cîțiva ani, și-a dat seama că nu mai dorește să se ducă să vadă operele lui Michelangelo, și nici simfoniile lui Beethoven nu-l mai interesau atît de mult... Acum însă, de cînd și-a dat seama că au trecut anii, că nu va mai putea îmbrățișa femeile, pe care le visase și le dorise atît de mult în tinerețe, că nu se va mai putea bucura de valurile Mediteranei, și nici de umbra măslinilor din Catalonia, avea sentimentul unui om jefuit. Acum îi era scîrbă că se mulțumise să-și umple puținele ore libere cu lecturi dubioase, cu devorarea romanelor polițiste. Totuși, aceste ore au fost singurele care i-au dat satisfacție în ultimul timp.

Privi cu ură spre Precup: acesta plecase în fiecare vară, undeva, în Occident. A pierdut franci la Monte-Carlo, a îmbrățișat mulatre în Alger, a aplaudat curse captivante la derbiurile regale din Londra, a urcat Alpii, și s-a fotografiat la picioarele Sfinxului. Și toate astea din banii pe care i-a cîștigat în fabrică. A trăit adică. Desigur, Precup nu se teme de bătrînețe, va putea să stea liniștit în fața căminului și să retrăiască plimbările de pe aleea Santa Maria din Roma, să-și reconstituie în gînd aventurile de pe Queen Mary și bețiile din barurile din

Place Pigalle. „În fond, ce grijă are el? Să execute unele sarcini... Atît! Iar eu?..." Grija acestei imense uzine, teama zecilor de şedinţe de colaborare cu comitetul de întreprindere... Horvath... Ei, dacă ar putea să ia totul de la început...

Din camera Clarei se auzea vocea valetului. Precup, căruia tăcerea i se păru prea lungă, arătă cu capul în direcţia uşii şi întrebă:

— Cine-i?

Wollman tresări. Îşi mîngîie fruntea şi răspunse încet, cu voce străină:

— Valetul.

— Aaa, clătină uşor din cap Precup. Domnul Walter. Nu ştia ce să mai spună. Se ridică în picioare, se duse pînă la cămin, apoi reveni. În legătură cu problema tainului, aţi hotărît ceva?

— A, da. Bine că mi-ai amintit. Am vorbit şi cu Molnar despre asta. Trebuie făcut. Ar fi bine însă să-i ajutăm în campania asta. Ştii, e o chestiune de prestigiu. Ai putea să vorbeşti cu Simon. De ce să fie meritul grasului? Nu-i aşa?...

— Aveţi dreptate, domnule baron. Cred că dacă rezolvăm tainul o să avem linişte pentru foarte multă vreme. Îmi permiteţi să vă părăsesc?

— Da, dragă... „Dragă" îi spunea rar, numai atunci cînd voia să-i dovedească simpatia ce-i purta. Noapte bună. Îl strigă pe valet: Walter!...

Walter apăru din camera alăturată, îşi dădu seama de ce fusese chemat, se duse să deschidă uşa care dădea spre antreu:

— Poftiţi, domnule Precup.

În stradă Precup răsuflă uşurat. În ultima vreme nu-i plăceau întîlnirile cu Wollman. Baronul avea complexe, era iritat şi Precup nu dorea nicidecum confruntarea cu el. Se uită la ceas. Pînă la întîlnirea cu Simon mai avea timp: era plictisit şi cuprins de moleşeală. Îşi trase mînşeta albă a cămăşii peste încheietura osoasă, mai făcu cîţiva paşi nehotăriţi şi, dintr-odată, plimbarea asta fără ţel i se păru enervantă. Aşa era ori de cîte ori trebuia să se întîlnească cu cineva. Îl învăluia o stare de aţîţare care nu-i dădea pace. Intră în holul luminat al unui cinema-

tograf de pe bulevard. Filmul începuse, dinăuntru se auzea o muzică gravă, cîțiva tineri se îmbulzeau la intrare. O oglindă îl reflectă deodată; subțire, în pardesiul strîns cu un cordon, cu obrazul prelung și osos, terminat într-o bărbie pătrată. Sprîncenele groase îi dădeau un aer de permanentă supărare: de aceea orice zîmbet îi era silit și oarecum dureros. Își dete pălăria pe ceafă, dezvelind o frunte înaltă, prelungită printre firele rare de păr cărunt. Se întoarse pe călcîie și ieși.

Forfota de seară a orașului îl făcu să zîmbească. Îl amuzau pretențiile de oraș mare, cu lume grăbită, preocupată, cu automobile gonind cu viteză ridicolă, și cu perechile de îndrăgostiți care se îndreptau spre parcuri, o dată cu înserarea. În fond, orașul îl plictisea și îl amuza totodată: i se părea — fără să știe de ce — că toți oamenii afectează preocupări și ocupații pe care nu le au.

Intră într-o cofetărie și comandă o prăjitură: era prea zaharisită și avea un gust ciudat, de săpun îndulcit. Asta îl nemulțumi și mai mult. Plăti și plecă trîntind ușa de sticlă.

Ceasul de la turnul primăriei arăta opt și jumătate. Respiră adînc și o luă spre parc. Era melancolic, ar fi vrut să bea un coniac fin și să se culce, să răsfoiască o carte ușoară, să adoarmă.

Se gîndi să meargă la Nuți după ce va termina. O să se bucure săraca; e o ființă liniștitor de proastă și de incultă. Ar vorbi despre rochii: ei îi place culoarea verde și lui nu. Pe urmă, o mică ceartă, puțin teatru, împăcarea, o sticlă de vin înfundat, muzică de dans. El nu știa să danseze, dar îi plăcea, stînd în fotoliu, s-o vadă pe Nuți bîțîindu-se și ținînd în brațe un bărbat imaginar.

Poate nu era singurul bărbat care mergea la ea, dar asta n-avea nici o importanță. Nuți era proastă, îl admira, e drept nu ca pe un bărbat, ci ca pe o sursă permanentă de venituri, o leafă pe care o accepta fără prea multe codiri.

Își aduse aminte și de Sofia, servitoarea ei. Acum două săptămîni se plictisea, îl durea capul; ședințele astea, care aveau pretenția să clădească o lume nouă, îl dezgustaseră. Se duse la Nuți.

— Nu e acasă, domnule inginer! îl întîmpină servitoarea.

Avu o tresărire scurtă:

— Vreau să intru!

— Poftiți, făcu ea ochii mari, și roși.

Îl iubea în secret pentru cravatele lui cenușiu-argintii, pentru mănușile de piele, cămășile cu monogramă și cărțile franțuzești pe care le uita din cînd în cînd pe noptieră.

Sofia stătea în ușă și nu știa ce să facă. Își netezea doar șorțul alb pe șolduri. Mirosea a apă de trandafiri.

— Te rog fă-mi un ceai. Apoi, fără vreo intenție precisă: Tu ai mîncat?

— Nuu . . . spuse ea, codindu-se.

— Atunci pregătește ceva pentru amîndoi. Nu-mi place să mănînc singur.

Vorbea poruncitor, tocmai pentru că nu era obișnuit cu astfel de întîmplări. Cînd ea se întoarse, avea un nasture descheiat la bluză. Precup zîmbi. O privea: avea ochi negri, umezi, părul negru, gros, legat cu o fundă.

— Vin avem?

— Nu, domnule inginer.

— Du-te și adu.

Cînd a venit cu vinul, nu mai purta șorțul alb. Precup își scoase haina.

A stat acolo pînă tîrziu. A doua zi, la birou, mirosea a apă de trandafiri. Că fusese darnic, a aflat-o mai tîrziu de la Nuți.

— Știi, Puc, servitoarea mea e foarte harnică și econoamă. Și-a cumpărat un pardesiu nou. Ar trebui să învăț de la ea.

Amintindu-și cuvintele astea, se gîndi că altădată asemenea meschinării l-ar fi durut, s-ar fi simțit jignit față de el însuși. Atunci avea alte visuri. Făcu un gest cu mîna. Acum, esențialul era să trăiască, să se mențină la suprafață; cîteodată i se părea că asta e foarte ușor.

„În fond, de ce să nu trec pe la Nuți!“ Intră repede într-o cabină telefonică. De la celălalt capăt al firului îi răspunse vocea puțin afectată a Lianei, nevastă-sa.

— Da . . .

— Alo, eu sînt, dragă. Și urmă în grabă, ca ea să n-aibă timpul să-l întrerupă: Dragă, vorbesc de la birou. Am foarte mult de lucru. O statistică importantă, pe urmă o ședință...

— Iar?... Iar?... În vocea ei supărată deslușI totuși o oarecare compătimire de rigoare.

— Ce să faci? Trebuie... Tu știi. Atunci la revedere, pe mîine. O să mîncăm la restaurant, vrei?

— Pa, dragul meu, pa!

Se îndreptă spre parc. Din boschete se auzeau risete, în pomi ciripeau păsări; scuipă plictisit de atîta banalitate trivială. Găsi o bancă neocupată: era în plină lumină, poate de aceea. Se așeză. Privi la ceas. Simon trebuia să apară din clipă în clipă. Poate azi o să fie mulțumit. Trebuie să fie!

Într-adevăr, Simon veni punctual, ca de obicei, și, tot ca de obicei, îi ceru un foc de la țigara aprinsă, apoi se așeză lîngă el, amical:

— E timp frumos, domnule inginer.

— Oarecum, răspunse Precup.

Tăcură. Fumul țigărilor se încolăcea albăstrui și gros. Păreau doi funcționari care locuiesc pe aproape și după cină au ieșit pentru cîteva minute în parc.

Precup părea foarte încîntat de pacea ce coborîse peste parc; își întinse picioarele și oftă.

Lui Simon, această tăcere i se păru forțată. Vru să înceapă, cînd, pe neașteptate, Precup se aplecă spre el:

— Uite de ce te-am chemat...

2

După discuțiile cu Farcaș, Horvath începu să cerceteze din nou fețele muncitorilor din secții. Erau cum le știuse și mai înainte: supte, încercănate. Se dojenea de fiecare dată: „Doamne, doamne, și am trecut pe aici ca un orb. Temîndu-mă de munca de funcționar, gîndindu-mă numai la producție, la problemele majore. am uitat de oameni.

Cristoşii mă-si de miopie. Dacă mi-ar fi spus cineva că, muncind în fabrică, n-am să văd pădurea din pricina copacilor l-aş fi scuipat în faţă. Dar asta înseamnă că şi Florica are dreptate. Adică şi ea a văzut mai bine decît mine. Şi eu ca un prost am desconsiderat-o. Voiam să rezolv problemele majore. Nu, fără discuţie, sfaturile lui Farcaş au fost bune. M-au făcut să văd totul, mai concret, mai omeneşte".

Ajunse la maşinile de filat şi vru să se strecoare printre ele, dar nu reuşi. „Sînt gras ca un porc" — îşi spunea, tot mai des, de la o vreme. Dar orice făcea, nu putea să scape de grăsime. A încercat să nu mai mănînce decît foarte puţin, dar n-a scăzut decît cîteva sute de grame. Văzînd că această soluţie nu dă roade, a început să mănînce din nou. În cîteva zile s-a mai îngrăşat cîteva kilograme. Şi era convins că muncitorii cred că îi merge cine ştie ce bine. Din cauza dimensiunilor fu nevoit să mai ocolească un rînd de maşini. O filatoare tînără îi făcu semn să se apropie. Cînd ajunse în apropierea ei, ea îşi ridică mîna şi arătă în sus, spre un punct în apropierea tavanului.

— Nu funcţionează.

Întorcîndu-se în direcţia în care arăta fata, Horvath descoperi un ventilator.

— De ce nu funcţionează? . . .

— Că-i stricat, de aia.

Horvath ştia ce înseamnă asta. Doar a lucrat şi el în filatură. Înseamnă că aerul nu se schimbă, că oamenii inhalează scame de bumbac. Şi plămînii au tare nevoie de scamele astea! După un an te pomeneşti că scuipi sînge. Şi atunci nici dumnezeu nu te mai ajută. „Iată una din problemele mici!" — îşi spuse. Şi pe lîngă cîte asemenea probleme „mici" a trecut ca un orb! „Oare adunate la un loc nu fac cît o problemă mare? . . ." Găsi o asemănare ciudată între felul lui de a lucra şi al lui Simon. „Nu mai trebuia decît să ţin discursuri despre „problemele sociale mari" şi eram imaginea lui fidelă".

Porni spre atelierul electricienilor să le ordone să repare imediat ventilatorul. Acum era pe deplin convins că munca asta de fiecare zi cerea, uneori, mai multă răbdare şi mai mult spirit de orientare, decît activitatea lui din

trecut. Oamenii credeau, probabil, ca și el că, o dată cu 23 August, lucrurile se vor schimba cît ai bate din palme, și acum au început să obosească. Știa ce avea de făcut: să lămurească oamenii că sacrificiile pe care le fac sînt în interesul lor.

La ieșirea din secție îl opri nana Floarea, o muncitoare bătrînă, care lucra de vreo douăzeci de ani în fabrică:

— Azi iar n-am primit lapte, tovarășe Horvath... Și Gherasim mă bate la cap să mă înscriu la comuniști... Apoi iacă, asta! Și-i arătă pumnul. Am dat o adeziune la socialiști. Ei da, ei ne apără interesele! Acum o jumătate de oră a fost Simon pe la mine și mi-a spus că se va bate să obțină ceva tain de la baron. Nu știu cîți metri de pînză de fiecare trimestru. Asta da! Că de pînză avem mare trebuință. Chiar și tu ai nevoie, măcar că ești gras.

Horvath păli. „Abia ieri am discutat pentru prima oară despre tain în celula din filatură. Am lucrat prost, și acum Simion vrea să facă așa fel ca și cum toată acțiunea ar fi pornit de la el".

Flaierele se înșiră pe două rînduri, ca soldații într-o veșnică poziție de drepți. Deasupra lor, ca un val de ceață alburie, se învălătucesc fulgi de bumbac și firicele subțiri, acoperind trunchiurile mașinilor de filat. Mii de bobine se învîrt, revărsînd fire din ce în ce mai subțiri, care se înfășoară uniform pe țevile de carton colorat. Toată filatura seamănă cu o plasă de păianjen care plutește printre curelele de transmisie. Deasupra ferestrelor mari, cu ochiurile sparte, vîjîie ventilatoarele, atrăgînd fulgii mărunți și aerul înăbușitor și uscat.

În uzină ninge încet și cuminte ca într-o zi liniștită de iarnă.

Printre mașini, lîngă perete, rezemați de lăzi, oamenii obosiți și slabi privesc jocul fulgilor. Aici, în filatură, la plenare, fiecare om își are locul lui. Simon președintele sindicatului, cocoțat pe o ladă, se complace în ascultarea propriei lui voci. Pe umerii obrajilor i s-au aprins două pete mari roșii, ca niște mere de toamnă. De cîte ori ridică vocea, împunge curajos golul cu brațele, gesticulează, se oprește brusc, creează pauze de efect, apoi rostogolește

cuvinte bombastice despre victorie, despre Marx, despre social-democrație. În timpul aplauzelor, își șterge ochelarii aburiți. De obicei așteaptă pînă se pierd ultimele frînturi de zgomote și abia atunci își rotește privirile să vadă dacă-i ascultat. Acum, iar face un pas înainte, își ridică brațul drept spre tavan:

— Da tovarăși... Datorită colaborării dintre direcțiune și comitetul de fabrică, de la egal la egal, am reușit să obținem cîte douăzeci de metri de pînză de fiecare muncitor. Acest tain trimestrial ne va ajuta economicește, și fiecare muncitor cinstit își va putea da seama, dacă pînă acum nu și-a dat, că partidul social-democrat luptă și se zbate în interesul maselor.

Horvath îi ascultă discursul cu o ușoară strîngere de inimă. Acum nu mai putea decît să sprijine acțiunea întreprinsă de Simon. Doar era vorba de interesele muncitorilor. Dacă n-ar fi lucrat prost și l-ar fi ascultat pe Farcaș, ar fi putut înviora mult munca de partid. În clipa aceasta își dădu seama că numai sarcinile concrete dau rezultate concrete. O vreme încercă să se liniștească. „Nu-i nimic, iar am învățat ceva". Pe urmă, se întrebă: „Dar pînă cînd să tot învăț pe spinarea partidului?" Avea remușcări că poate n-a fost nimerită alegerea lui în fruntea organizației de partid din fabrică. Poate altul ar fi făcut mult mai multă treabă.

Aplauzele din hală îl făcură să tresară. Începu să aplaude și el.

Peste trei luni, în ziua împărțirii tainului, Simon fixă o ședință deschisă a partidului social-democrat. Niciodată nu s-au adunat atît de mulți muncitori în sala de festivități. Mii de oameni cu pachete de pînză sub braț îl aclamau pe Simon, pe dr. Molnar Tiberiu, pe Tipei, secretarul U.T.S.-ului din fabrică. Aceștia, îmbătați de bucuria succesului, se pupau pe scenă și strigau lozinci în trei limbi: românește, ungurește și nemțește.

Horvath, care stătea în biroul comitetului de întreprindere, auzea ca prin vis, scandat, numele lui Simon. Si-mon!... Si-mon!... Încercă să se gîndească cu ciudă la el, dar nu reuși. Bucuria că muncitorii sînt mulțumiți îl făcu să-și îngăduie chiar un zîmbet: în fond ăsta era cel mai important lucru.

Își luă și el pachețelul cu pînză și porni spre casă. Pe drum, aproape de intrarea în oraș, era cît pe-aci să-l calce o mașină. Abia în ultima clipă reuși să sară la o parte. Înfuriat începu să înjure. Mașina mai alunecă cîțiva metri pe asfalt și se opri. Horvath se gîndi o clipă să se ducă la șofer și să-i ardă un pumn. În clipa aceea se deschise portiera mașinii și de lîngă volan apăru figura zîmbitoare a baronului.

— Aa, dumneata erai, domnule Horvath... Te rog, iartă-mă... Eram atît de îngîndurat că...

— Nu face nimic, mormăi Horvath. Vă sfătuiesc, însă, ca altă dată să aveți mai multă grijă...

Baronul coborî din mașină și se apropie de Horvath:

— Văd că sînteți încărcat cu pachete... Dacă doriți, vă pot duce pînă acasă... Horvath se încruntă, dar baronul nu se lăsă întrerupt. Zău, cu cea mai mare plăcere... Poftiți. Deschise și mai larg portiera mașinii.

— Mulțumesc, domnule baron, sînteți foarte amabil... Dar eu prefer să merg pe jos. Știți, fac cură de slăbire.

— Păcat. Pînă acasă la dumneata am fi putut discuta. Am vești foarte triste din Anglia. Englezii nu vor să livreze flaierele.

Cînd se auzi oficial că englezii nu vor să trimită mașinile comandate de Wollman, toată județeana era în fierbere. Veniseră și cîțiva instructori de la Comitetul Central, iar pe linie de stat funcționari superiori de la Ministerul de Interne și revizori de la Banca Națională. Dar nu se mai putea face nimic. Banii erau în Anglia, întreprinderea, care ar fi trebuit să livreze ringurile, motivă neexecutarea comenzii prin unele datorii și credite date încă înainte de război și nerespectarea unor clauze ale contractului. Organele fiscului n-au putut să stabilească nici o culpă baronului, deși erau convinși cu toții că acesta făcuse o escrocherie în stil mare. Wollman părea abătut că a pierdut nu știu ce sumă importantă, că a fost înșelat și nu ieși cîteva zile din casă. Treburile au căzut în sarcina lui Precup și acesta trebui să înfrunte atacurile muncitorilor care, deși nu erau informați exact asupra lucrurilor, știau, totuși, destul și anumă că baronul a scos din țară o sumă fabuloasă cîștigată pe spinarea lor. Bărbuț, în fața anchetatorilor, aruncă întreaga vină

asupra lui Horvath spunînd că acesta a insistat, că i-a vorbit despre toată chestiunea în treacăt, undeva pe stradă. Redacțiile ziarelor din localitate, în frunte cu „Patriotul", îl înjurau pe baron, și cel mai veninos dintre ziariști se dovedi a fi chiar Hîrțău. Acesta totdeauna era cel mai bine informat; putea să dea unele amănunte, însă, niciodată, ceva concret de care să se fi putut lega organele de stat.

Scandalul luă proporții tocmai pentru că pe întreaga țară începuse o campanie pentru mărirea producției, fixîndu-se și ținta: nivelul din '38. La fabrică, Horvath convocă biroul de partid și puse în discuție fiecare propunere care ar fi putut să servească acest țel. La una din aceste ședințe ridică cineva problema mașinilor de filat, care se aflau depozitate undeva într-o clădire de magazie din incinta fabricii. Mașinile sau piesele de mașini, despre care era vorba, fuseseră demontate cînd Wollman adusese din Germania o întreagă secție. Pe atunci fuseseră niște restricții de construcție, așa că mașinile noi trebuiau montate în locul mașinilor vechi și acestea depozitate, undeva, într-o magazie. Horvath propuse o comisie să cerceteze aceste piese și să prezinte o dare de seamă despre valoarea lor.

. În timpul unei ședințe de comitet de fabrică, discută problema și cu Simon. Acesta îl privi neîncrezător:

— Spui că sînt optzeci de mașini demontate? Nu cred. După cîte știu eu, nu sînt acolo decît cîteva piese uzate date la rebut.

— Eu nu știu precis, îi răspunse Horvath. Pe vremea aceea eu am fost la închisoare. Filatorii, însă, spun că sînt mașini bune. Că s-ar fi demontat cînd au adus mașinile noi. După cîte mi s-au spus a izbucnit și un scandal atunci. Muncitorii au fost nemulțumiți că n-au lucrat cîteva săptămîni. A fost o întreagă acțiune pentru acest lucru.

— Nu e chiar așa... Doar am participat și eu la acea acțiune. Acțiunea s-a pornit pentru că... Acum nu-mi aduc aminte de ce, dar știu că a fost un motiv serios... Era să fiu și eu arestat.

— Bine că te-a ajutat dumnezeu și ai scăpat teafăr...

— Îți bați joc de mine?

— Nu, făcu Horvath și se încruntă să pară serios. Eu zic să alcătuim o comisie mixtă care să se ocupe de ringurile acelea. Și dacă sînt bune, atunci... De altfel, Gherasim a și început să le cerceteze.

— Ți-am spus că nu sînt bune. Ce dracu', nu mă crezi?...

— Nu. Eu nici pe mama n-o cred pe cuvînt, pînă nu mă conving personal. Sînt ca Toma necredinciosul...

— Fă ce vrei... Noi, însă, social-democrații, n-o să ne batem cu morile de vînt. Și asta în interesul clasei muncitoare din fabrica noastră.

Pe Gherasim, Horvath îl întîlni la cantină.

— Ei, ce spui, te-ai uitat la ringurile acelea?

— Da, m-am uitat... Sînt peste optzeci de mașini. Nu sînt cu nimic mai rele decît astea care funcționează. E drept, nu le-am putut cerceta temeinic. S-ar putea să fie și cîteva stricate. Dar ar fi păcat să nu ne apucăm de montarea lor. M-am gîndit și la locul unde s-ar putea monta. În hala care se construiește pentru uscătorie. Uscătoria veche ar trebui renovată și ar fi bună încă pentru zece ani.

3

Cînd sirena sună terminarea lucrului, soarele alunecă ușor deasupra curții mari. Era un soare ciudat, mai mult bănuit, învelit într-o pînză subțire, cenușie: se strecura pe nesimțite în sînge, o dată cu fiorii încă nelămuriți ai primăverii. Pămîntul, bătătorit de pași, prinsese o pojghiță întunecată, pe sub ziduri stăruiau pete murdare de zăpadă, hîrtii mototolite și coji arse de pîine neagră.

Dinspre gară, vîntul dezmorțit aducea un val negru, pișcător, de fum și pufăitul locomotivelor ce se odihneau ca după drumuri lungi. Norul trecu încet, destrămîndu-se ca un caier, și se pierdu în fumul coșurilor zvelte de cărămidă roșiatică.

Gherasim ieși în ușa secției. După aerul uscat și zumzăitor dinăuntru, prospețimea primăvăratică a amiezei

luminoase îl făcu să se oprească: clipi des și-și scoase șapca unsuroasă, roasă de molii, apoi își trecu mîna peste părul des, aspru, tuns scurt.

De la țesătorie ieșeau oamenii și femeile în grupuri: vorbeau zgomotos și unii își aprindeau țigări mari, răsucite din ziar. Trecură pe lîngă Gherasim și un tînăr cu o haină peticită îl întrebă:

— Ce-i, Gherasim, aștepți vreo fată?

— Nu, el e sfînt, chicoti o femeie negricioasă, cu broboada așezată strîmb pe cap. Vrea să se facă preot.

— Ei, hai cu noi... Ne-om opri în drum pe la „Țapul negru". Are Cormoș un vin... Mai ceva ca doftoriile pentru poftă de mîncare.

— Pofta nu lipsește... rîse Gherasim și se simți stînjenit.

— Așa-i, așa-i, spuse femeia, posomorîndu-se dintr-o dată. Numai altele nu sînt...

— Bine, bine, o opri Gherasim.

— Las-că o să fie de toate, făcu tînărul cu haina peticită și clipi din ochi spre ceilalți. Întrebați-l numai pe Gherasim.

Se depărtară vorbind potolit, clămpănind cu ghetele mari prin curtea ce mustea de apă.

Gherasim porni spre cazangerie. Se opri în mijlocul curții, lîngă gura de apă: simțea umezeala pătrunzîndu-i prin talpa găurită a bocancului stîng. Înjură printre dinți. Uitase iar s-o astupe cu două-trei ziare. „O să-mi ruginească ciolanele" — gîndi întărîtat. Pășind în vîrful picioarelor o luă pe lîngă zid, cu un mers săltăreț de cocostîrc.

De la cazangerie ieșeau doi muncitori, cu hainele împestrițate de pete de ulei.

— Trifan e aici? întrebă Gherasim.

— Moșmondește ceva la cazan. Parcă ar fi al lui bunicu-său, zvîrli într-o doară unul dintre ei, plictisit.

— Da, da, spuse celălalt ca un ecou. Se teme ca nu cumva să calicească baronul. Ar fi păcat... Din ce pățele mă-si ar trăi atunci?!...

— Du-te numai, îi făcu semn primul. Acolo-i.

Gherasim intră. Își scoase scurta jegoasă și o aruncă pe o ladă. Cimentul era gras, negru de ulei, și aluneca.

Îl văzu pe Trifan ghemuit în faţa gurii cazanului patru, scormonind înăuntru cu o rangă lungă de oţel.

Auzindu-i lipăitul înfundat al paşilor, Trifan se întoarse.

— Tu eşti? întrebă el. Hai de-mi ajută. Ştie dracu' cei cu mistreţu' ăsta. Parc-ar fi beteag de plămîni. Tuşeşte ca o hîrcă bătrînă. Dă-mi o ţigară.

— Ştii doar că nu fumez.

— Păcat, de, fiecare cu slăbiciunile lui. Ce-i cu tine? întrebă gros, văzîndu-i faţa întunecată de griji.

— Nimic. Ce să fie? Gherasim se aşeză pe marginea unei lăzi cu cărbuni. Iaca, cineva i-a aţiţat din nou pe muncitori...

— Simon?

— Nu ştiu. Poate că el. Ăsta ar trebui bătut bine, după părerea mea!

— Nu i-ar strica, încuviinţă Trifan.

— Crezi? şi Gherasim îl privi întrebător.

— Nu vorbi prostii. Ai fi în stare?

— Poate că da, recunoscu Gherasim sincer. Cîteodată nu ştiu ce să mai fac...

— Cînd eram tînăr, începu Trifan, îmi plăceau grozav bătăile.

— Şi acum?

— Ei, şi acum, dar altfel. Mai cu socoteală. Atunci mi se părea că toate lucrurile trăiesc numai o zi, ca fluturii. Trînti ranga şi-i astupă zgomotul cu talpa de lemn a papucului de lucru. Dar aici nu-i vorba de Simon, ci de Wollman.

— Crezi că o să fie iar împotrivă?

— Ba nu, zise Trifan batjocoritor. O să vină îmbrăcat în salopetă albastră şi o să zică: „Haideţi, dragi tovarăşi, să montăm maşinile. Să le montăm. Eu iau asupra mea toate cheltuielile". Îşi dădu ochii peste cap şi susură caraghios: „Haideţi, scumpi prieteni".

— Lasă gluma. Nu de el vorbesc, ci de muncitori.

Trifan nu răspunse. Luă ranga şi scormoni iarăşi în măruntaiele cuptorului, apoi o aşeză în lungul zidului înnegrit de fum. Gherasim îl urmărea cu luare-aminte, cu o undă de nemulţumire în priviri. Trifan se ridică, oftă,

apoi se spălă pe mîini cu o bucată de săpun cafeniu. Cînd isprăvi, înveli grijuliu săpunul într-o foaie de ziar.

— Tu unde mănînci, Gherasim? întrebă el.

— Acasă.

— Hai la noi, îl rugă Trifan, apoi se opri ca și cum i-ar fi părut rău de cele spuse.

— Bine, încuviință Gherasim repede.

Ieșiră amîndoi în curte și trecură grăbiți pe lîngă clădirile direcției. Ferestrele erau închise și la geamul lui Wollman perdeaua de pluș era trasă.

Se grăbeau. Gherasim simți abia acum că-i era tare foame. Dimineața mîncase o bucată de pîine uscată și acră. Se uită recunoscător la Trifan, dar acesta mergea repede înainte, cu pași apăsați, legănîndu-se ușor. Gherasim rămase mai în urmă. Se întoarse și privi clădirile îngrămădite ale fabricii, direcția cu pereții albi și geamurile multe, îngrădite cu fier albăstrui; filatura joasă parcă era o casă în genunchi, iar coșurile, ca niște săgeți, păreau araci uriași înfipți între ziduri. Mai departe, în spatele coșurilor, acoperișurile roșii ale coloniei funcționărești străluceau printre crengile negre ale cireșilor. Curtea era acum pustie, murdară și tristă, ici-colo zăceau bucăți de tablă ruginită, iar de ziduri spînzurau frînturi de afișe scrise de mînă, cu litere strîmbe și încălecate.

În fața gheretei portarului, lîngă Dudău, stăteau doi muncitori. Trifan îi recunoscu de departe. Unul era Pop, iar celălalt Iova Jilovan, un tînăr montator din filatură, de curînd ales în comitetul sindical.

— Hai, îl trage Trifan pe Gherasim de mînecă. Poate aflăm ceva de ședința de la baron.

„Și tu ești ca o babă" — îi spuse Gherasim în gînd lui Trifan și-l privi cu amărăciune.

Pop, ca de obicei, părea supărat pe cel din fața lui.

— Degeaba îmi dai mie cu lozinci, iacă-tă-mă ce slab îs. Își suflecă mînecile hainei, arătînd un braț osos acoperit cu păr argintiu. Degeaba ești focos, Jilovane, și-mi tot citești din Marx. Frumos e, nu zic nu, dar cu mațele goale dracu te mai ascultă.

— Socialismul, dragă tovarășe Pop, nu se face peste noapte.

— Lozinci, dădu Pop dispreţuitor din mîini şi se întoarse spre cei doi.

— Tu ce zici, Gherasime?

— Nu ştiu despre ce vorbiţi, despre tain sau despre maşinile ce trebuiesc montate...

— Despre maţ, îl lămuri Jilovan. Despre ce altceva ştie să vorbească bătrînul Pop?

— Bătrînă-i mă-ta! îl corectă Pop şi-i întoarse spatele.

Ieşiră în stradă şi o apucară toţi patru spre oraş. Pop o luă înainte, cu paşi mari, tîrşiţi. Gherasim îi privi umerii firavi şi ceafa subţire. O clipă se simţi înduioşat şi-i fu ciudă.

— Parcă n-aveţi altceva de făcut numai să vă certaţi, zise Trifan. Mai bine v-aţi certa pentru montarea masinilor, că se tărăgăneaza de aproape trei săptămîni.

— Na, sări Pop întărîtat. Văd că şi tu te-ai apucat să citeşti biblia.

— Uite ce e, Pop, îl întrerupse Trifan. Parcă n-ai fi muncitor...

— Da' ce, a lui Cristos sînt? Baron? Ştii că eu n-am mîncat încă astăzi?

Trifan îl asculta îngîndurat. „Ei, nu, cu ăsta trebuie să stau neapărat de vorbă".

— Măi, Pop, ce treabă ai acum?

Pop îl privi mirat.

— Treabă? Nimic. Poate vrei să mă inviţi la masă.

— Chiar aşa.

— Ei, atunci se schimbă lucrurile.

Jilovan se încruntă:

— Numai despre asta ştii să vorbeşti. Ne cîrîie maţele, ne cîrîie maţele... La toţi ne cîrîie... Şi celor peste două sute de textilişti care stau fără lucru le cîrîie şi mai rău... Şi de ce stau fără lucru? Pentru că noi vorbim de maţ şi în magazie ruginesc optzeci de ringuri... să mă bată dumnezeu dacă nu-s ca noi-nouţe, ca o fecioară de cincisprezece ani. Noi şi demontate. Plouă, le bate vîntul şi zăpada, şi ele-s triste. Mai că nu vorbesc. Dacă ringurile astea ar vorbi...

— Ce-ar zice? întrebă Pop şugubăţ.

— Ar zice: Montați-ne! Jilovan își îmflă pieptul și urmă: Numai te gîndește. Intră bumbacul la scărmănătorie, iese pieptănat ca o mireasă, și pe urmă stă și așteaptă că nu-s destule mașini. Atunci de ce să stea optzeci de bucăți? Se scărpină pe frunte. Poate să fie și mai multe, că e greu să le socotești în fierăria aceea. Trebuiesc montate! Și nimic altceva.

Pop începu să rîdă.

— Bine te-au ales în comitet... Vorbești de parcă ai fi tras... Da' ia spune-mi: cînd ați fost acasă la baron ai deschis gura? Ha?...

Jilovan îl privi cu ciudă.

— Măi, eu zic să veniți cu toții la noi la masă, spuse Trifan privind în altă parte. 'Om mînca ce s-o găsi. Mai putem sta de vorbă. N-are nici un rost să ne certăm în stradă.

— Ehe, uite unde se ascund culacii, rîse Jilovan. Cămara plină, cinci porci tăiați. Azi cred că o să fie gîscă friptă.

— Cu varză, sări Pop. Cu varză și cu ardei.

— Ba nu, purcel de lapte, plescăi din buze Jilovan.

— Cred că ați ghicit, băieți. Hai să mergem că e tîrziu.

Era abia trei, dar soarele se înclina ușor peste acoperișuri și dinspre miazăzi perdele cenușii-vinete coborau încet spre pămînt. Trecură prin fața căminului de ucenici și priviră zidurile arse, dărîmate. Bomba lovise chiar muchia clădirii, dărîmînd o parte din zidul fațadei și peretele lateral. Pilaștrii de ipsos înjumătățiți și ornamentația frontispiciului erau ciuruite de o mitralieră de bord. Scările păreau că se cațără ca o iederă de piatră, așa atîrnate în gol, cu balustradele de fier arse și răsucite.

— Și ăsta ar trebui zidit, șopti Gherasim.

De cîte ori trecea prin fața căminului, își aducea aminte de cei nouă ucenici care și-au găsit moartea sub dărîmături. Parcă îi vedea pe toți nouă culcați pe cimentul coridorului, unde au fost puși înainte de înmormîntare.

Trifan locuia undeva în apropiere de malul Mureșului, pe o stradă liniștită, strîmtă. Fiecare casă avea grădiniță de flori și o umbră de cerdac.

Se opriră la o poartă galbenă. Trifan părea că se gîndește la ceva.

— O să facă zarvă muierea, îi șopti Gherasim. Numai nu vă rușinați.

— Ei, ce ne ții în uliță? strigă Pop. Ori vrei să avem poftă mai mare?

— Intrați, intrați! îi pofti Trifan cu o voce șovăitoare. Ciine n-am.

— Nu te temi că-ți fură tîlharii averile?

Auzind tropăitul lor în curte, nevasta lui Trifan deschise ușa bucătăriei și se uită afară. Cînd îi văzu pe toți, se întunecă la față, și se trase înapoi, trîntind ușa.

— Cred că are să plouă, făcu Gherasim privind cerul.

— Du-te dracului, îl repezi Trifan. Apoi deschise ușa: Poftiți și intrați.

Elena stătea cu spatele și le răspunse la salut cu voce moale. Se aplecă mai adînc asupra plitei unde smiorcăia o cratiță cu smaltul roșu. Alături, pe un scăunel, stătea cu bărbia proptită în pumni Marta, pe care nimeni n-o băgă în seamă, așa cum stătea tăcută și îngîndurată, îmbrăcată într-o rochie de stambă decolorată.

— Bună ziua, zise Gherasim. Trifan ne-a poftit la masă. Zice că...

— Știi, sări Trifan repede, avem ceva însemnat de vorbit.

— Apoi îți mînca ce s-o găsi, oftă Elena și se întoarse nemulțumită spre plită.

Mîncară grăbiți tocană de cartofi fără carne. Nu se auzea decît respirația grea a lui Pop, care înghițea lacom bucăți mari de mămăligă. Jilovan se simțea tare stingherit și se mira cum de poate Gherasim să fie așa de stăpîn pe sine, ca la el acasă. De cîteva ori căută pe furiș să vadă cam ce zice Elena, dar ea se învîrtea mereu în jurul sobei și nu-i privea. Isprăviră și-și aprinseră țigările.

Trifan băgă de seamă că Marta e întristată. Se ridică de la masă și se apropie de ea.

— Ce-i, fata tatii? o întrebă șoptit.

Ea roși.

— Tată... știi... după masă e un film tare bun la

Savoy. M-a chemat Neli să mergem ... dar ea ... ea n-are bani de bilet.

Trifan oftă și se scotoci prin buzunare.

— E un film tare, tare bun, mai șopti ea repede, cu obrazul îmbujorat de rușine. Cu unu' Tyrone Power și Humphrey Bogart.

— Dumnezeu să-i bată pe amîndoi mormăi Trifan.

— Poftiți dincolo, am treabă aici, spuse Elena și arătă spre vasele nespălate de pe sobă.

— Ba rămînem în bucătărie, sări Trifan. Ce? Vrei să-ți afume perdelele, și după ce pleacă ei să aud o liturghie de patru ceasuri? Ședeți numai aici!

— Gheorghe! zise Elena fără convingere. Ce-o să creadă dumnealor?

— Nimic. Mîncarea a fost tare bună, făcu Gherasim.

— Numai cam puțină, spuse Pop fără rușine.

— Apoi dacă n-ați spus că veniți ...

— Nu-i nimic, și mîine-i zi. Venim mîine.

— Ba, ședeți acasă, se încruntă Trifan.

Se așeză din nou și începu să se joace cu paharul gol.

Fumul de țigară era așa de înțepător că Elena, nemaiputînd răbda, plecă să mai schimbe o vorbă, două despre scumpetea vieții, cu vecina ei, nana Lina.

— Asta-i, spuse Gherasim. După mine e limpede ca lumina zilei. Optzeci de ringuri stau părăsite în șură. Cui să-i pese că producția nu merge? Lui Wollman? Nu, nouă!

— Și dacă baronul nu vrea să le instaleze? întrebă Trifan, întinzîndu-se pe scaun.

— Atunci o să-l silim.

— Eu totuși nu pricep, intră Pop în vorbă. Nu pricep. Dacă sînt mai multe ringuri, producția crește și cîștigă mai mult luminăția sa. De ce mama dracului nu vrea? Încă să vezi c-o să ne dea și premiu ... Ceva pînză de la rebut, să ne facem cîte o jumătate de izmană fiecare.

— Și eu m-am gîndit la început așa, spuse Jilovan. Cînd am fost acasă la el am vrut chiar să-l întreb.

— Și?

— Nu l-am întrebat, că n-am mai avut cînd. A izbucnit scandalul ...

Trifan se trase mai aproape de Jilovan.

— A cui a fost ideea să ţineţi şedinţa de colaborare acasă la baron?

— Nu ştiu. Pe mine m-a luat Simon şi m-a urcat în maşina baronului. Îl întreb: „Ce s-a întîmplat?“ ... „Cică avem şedinţă acasă la baron, că domnia sa e foarte ocupat şi nu poate să ne primească în fabrică“. M-am dus. Are ăsta o locuinţă ...

— Lasă locuinţa acum.

— Cum să las? N-am mai văzut aşa ceva de cînd m-a făcut mama. Cînd am ajuns în camera lui, m-am zăpăcit ca un copil. Nu ştiam unde să privesc întîi. Numai mătase şi marmură. Peste tot. Ca în cărţile de poveşti. Nici acum nu ştiu de unde venea lumina. M-am tot zgîit, dar n-am văzut nici un bec. Şi în cameră lumină ca ziua în amiaza mare.

— E drept că a ciocnit un pahar în cinstea partidului?

— Nu-i adevărat! Ne-am aşezat pe nişte scaune de lemn negru, tapisate cu „Dita“, ţesută la noi, la Bumwerberei, dar nu cu patru revolvere, ci cu şaisprezece şi cu fir dublu, răsucit. Nici n-am avut timp să iau totul în seamă că-l şi văd pe baron că se ridică în picioare. Ţinea în mînă un pahar de vin şi ne-a îndemnat să bem cu el în cinstea muncitorilor.

— Şi Simon a bătut din palme, îl întrerupse Trifan.

— Da! A bătut din palme ca un smintit. Baronul a băut totul dintr-o sorbitură; pe urmă, văzînd că noi nu bem, a izbit paharul de parchet, „Ei, a spus, curaj, domnilor, e vorba de muncitori, aruncaţi paharele!“ Erau nişte pahare grele de cristal. Mă durea inima să-l sparg. Simon a scăpat paharul pe covor. Nu s-a rupt. M-am uitat la Horvath. Ştiţi ce ochi mici are ăsta. Atunci, parcă nici n-ar fi avut ochi, ci numai două punctuleţe mici, negre. Îi tremurau pînă şi sprîncenele. „Nu ştiţi să chefuiţi, domnilor“, a spus baronul. Şi ne măsura din priviri. Atunci Horvath a început să rîdă şi a spus: „Cum dracu' nu!“ ... A apucat faţa de masă şi a tras din toate puterile. Cristalurile, porţelanurile, ca nişte clopoţei, de-a dura pe jos. Făcea un pas, auzea cum se zdrobesc cioburile sub talpă. Baronul a pălit, s-a ridicat în picioare. S-a ridicat şi Horvath. A spus: „Mai aveţi pahare, domnule

baron?... Că aș vrea să bem în cinstea burgheziei..."

Trifan începu să rîdă.

— Și?

— Atît. Ne-a dat afară. A sunat după cineva, dar n-a venit nimeni. Cred că asta l-a enervat și mai mult. Ne-a condus pînă la poartă și acolo Horvath l-a întrebat dacă ne dă mașina. Baronul ne-a trîntit poarta în nas.

Trifan își mîngîie barba:

— Dacă v-a trîntit poarta în nas, trebuie că a fost tare pornit.

— Pornit? făcu Jilovan. Să ne fi putut ucide cu privirile, acum nu mai goleam oalele nevesti-ti.

— Prima oară aud să-și fi ieșit baronul din fire. Și-l cunosc de vreo douăzeci de ani. Nu cred că în anii ăștia să-l fi văzut supărat sau încruntat măcar. Vă aduceți aminte în '31, cînd a luat foc fabrica de spirt? Era tocmai la noi, la cazangerie, cînd s-a anunțat. El nici n-a clipit. A mai stat jumătate de oră, s-a interesat de reparațiile care s-au făcut, și abia atunci s-a dus. Toți erau convinși că o să fugă ca un smintit să-și vadă fabrica în flăcări. Dar nu. El s-a dus în birou și n-a ieșit de-acolo decît la sfîrșitul schimbului. Mi-a spus omul de serviciu că a verificat niște facturi și s-a interesat dacă i s-au adus biletele pentru meciul A.M.E.F.A.—Ripensia. N-aș vrea să fiu în pielea lui Horvath.

— Pe Horvath îl doare în cot, făcu mîndru Gherasim. El...

— Nu e chiar așa, îl întrerupse Jilovan. Pe drum a fost tare abătut. Îi părea rău.

— După niște pahare nenorocite? se miră Pop. Eu i-aș fi spart și oglinzile, mama lui de baron...

— Nu e vorba de pahare... Lui Horvath îi părea rău că s-a certat cu el.

— Uite, uite, zise Pop cu răutate. Și se laudă că-i mare comunist.

Trifan îi puse mîna pe umăr.

— Ești și bătrîn, și prost.

Pop făcu niște ochi mari, se uită în jur să vadă dacă nu-i sare careva în ajutor; pe urmă, resemnat, își lăsă privirea în podea.

— Îi părea rău, continuă Jilovan ca și cum nu l-ar fi

întrerupt nimeni, că s-a certat cu el în loc să-i fi cerut instalarea ringurilor.

— Dar Simon de ce e împotriva montărilor? întrebă Gherasim.

— Cum de ce? izbucni Jilovan. Dacă spune Horvath da, el trebuie să spună nu, altfel de ce ar fi Simon?!

Gherasim tuşi, supărat de fumul des.

— Mai deschideţi geamurile astea.

Nu se ridică nimeni.

Un timp se lăsă tăcere, pe urmă Trifan, ca şi cum abia atunci ar fi înţeles cuvintele lui Gherasim, se duse la fereastră şi o deschise larg. Aerul rece flutură perdelele.

— Credeţi că Horvath o să aibă curajul să ridice din nou problema maşinilor?

Văzînd că ceilalţi tac, Trifan îşi răspunse singur:

— Eu cred că da. Va trebui să vorbim cu el şi...

— Zău dacă înţeleg, făcu Pop plictisit. Parcă numai de asta ne-ar arde acum. Muncitorii urlă ca din gură de şarpe că n-au ce da pruncilor. Îmbrăcămintea se rupe, lemne nu mai sînt, şi noi ne batem capul cu ringurile baronului. Mai bine ne-am bate să ne mărească tainul. Nu zic, dacă se hotărăşte montarea maşinilor, şi eu sînt pentru, fac şi muncă voluntară, dar să-mi sparg capul ca un prost? La ce bun?...

Scoase din buzunar un ceas mare, cu capacele ruginite, şi zise speriat:

— Cum trece vremea! Eu mă duc. Voi faceţi cum credeţi, eu mi-s alături de voi, dar acum am destule pe cap. Mă tem că mi-o plesni într-o bună zi. Soarele ei de viaţă şi pe cine a făcut-o aşa. Se ridică şi se întinse de-i pîrîiră toate mădularele. Bun! Întinsă-i şi pielea măgarului. Acum, mă duc.

— Pop, sări Trifan. Măi, tu nu înţelegi?

— Înţeleg dragă Trifan, cum să nu înţeleg. Noroc bun. La uşă se mai opri: Aveţi voi un fel de a vă încurca zilele, ceva nemaivăzut.

— Care „voi"? întrebă Gherasim şi se ridică în picioare.

— Ei, lasă, lasă, nu-mi ţine predici. Scuipă scîrbit. Decît aşa viaţă, mai bine... apăsă pe clanţă.

— Și ăsta-i comunist... pufni Jilovan.

— Mai bun decît mulți alții, se întoarse Pop pe prag. Să știi!...

Tăcură pînă cînd auziră portița trîntită de o mînă nervoasă.

— Ce dobitoc! bătu Trifan cu pumnul în masă.

Gherasim îl privi mirat, ceilalți tăcură stînjeniți.

— Eu cred că o să izbutim, spuse Jilovan de la o vreme.

— Și eu, dădu din cap Gherasim. Să mergem. Trifan ieși cu ei.

4

Afară era o seară de primăvară, un cer cenușiu-albastru, apropiat de pămînt, apăsînd deasupra acoperișurilor. Prin crengile încă desfrunzite ale castanilor croncăneau ciorile; strada era pustie, un biciclist trecu, în goană, cu o haită de cîini alergînd în urma lui, apoi se auziră țipete de copii dintr-o curte alăturată.

— Hai să mergem la Horvath, făcu dintr-o dată Gherasim. Toată povestea asta pornește de la el. Să vedem limpede ce-i de făcut. Trebuie să ne pregătim pentru ședința de poimîine.

— Bine, încuviință Trifan. Mergem.

— Eu o iau spre casă, zise Jilovan. Are să plouă, simt după oase.

Corso-ul era plin de lume; se auzea tîrșîitul sutelor de pași, rîsete vii; prin ușile deschise ale restaurantelor răzbăteau melodiile stridente ale orchestrelor, o dată cu valuri de fum și miresme de mîncare; pe ziduri erau afișe țipătoare, cu actrițe în combinezon dantelat, ochi mari, rimelați, buze sîngerii și picioarele cele mai frumoase din lume, îmbrăcate în pînza de păianjen a ciorapilor de mătase; bărbați cu mustăcioare cuceritoare își arătau albeața imaculată a dinților falși. Magazinele erau goale, se mai găseau cravate de celofibră, cratițe fabri-

cate din căşti de oţel; pe la colţuri, invalizii de război, cu decoraţiile pe piept, vindeau ţigări americane, strigînd cu voci răguşite de umezeala serii: Camel! Chesterfield! Old Gold! Philip Moriss!

Gherasim şi Trifan treceau printre şirurile dese de plimbăreţi. Le era cam frig, mai ales la picioare; bocancii erau sparţi.

Gherasim se gîndea la ringurile părăsite în magazie, la Simon, la Pop. „E ciudat că oamenii nu înţeleg. Ţi se pare un lucru de necrezut, şi totuşi, aşa e de multe ori. Cu Wollman desigur e altceva, el îşi apără interesul. Şi apoi, abia acum cîteva zile i s-a cerut să pună la dispoziţia sindicatului o clădire pentru creşă. E normal să fie supărat". Se întoarse şi privi lung în urma unui grup de tineri gălăgioşi. „Lor ce le pasă?"

— La ce te gîndeşti? îl trase Trifan de mînecă.

— La nimic. Mă uit la ăştia de pe Corso şi-mi vine să urlu. Oare din ce or trăi ăştia?

Trifan vru să spună „din sudoarea noastră", dar i se păru că-l aude pe Simon strigînd lozinci. Zise într-o doară:

— Ei, n-or fi toţi pierde-vară.

În faţa lor, dintr-un magazin de textile ieşi un om înalt cu paltonul descheiat, căptuşit cu blană de astrahan. Deasupra ochiului stîng avea trecută o fîşie de pînză neagră.

Trifan şi Gherasim se priviră şi clătinară din cap: îl cunoşteau bine pe domnul Hübner, achiziţionerul de fotbalişti pentru echipa baronului.

— Am auzit, spuse după o pauză Gherasim, că acum, nu de mult, s-a întors din Ungaria, unde a cumpărat un centru înaintaş cu vreo cincizeci de milioane. Pe unul Bonyhadi.

— Iar noi nu putem cumpăra nici un porc ca lumea.

Gherasim zîmbi. Acum, dacă i-ar aminti şi de stadionul pe care a început să-l clădească baronul, Trifan ar fi în stare să alerge după Hübner şi să-i ardă doi pumni după ceafă. Nu-i spuse nimic.

Prin mijlocul străzii, purtînd prapuri cu chipul preasfintei născătoare Maria şi cele douăsprezece scene ale

urcării Golgotei, trecea o procesiune formată din babe și ologi care cîntau psalmi.

— Merg la Radna, zise mai mult pentru sine Trifan. Abia a venit primăvara și popii s-au apucat de circ. Oare cînd o să-i pună cu botul pe labe?

— Că bine ai spus, circ, încuviință Gherasim. Uită-te.

În spatele procesiunii apăruse un pitic de jumătate de metru, care ținea o pancartă mai mare decît el: Circul Krateyl. În urma lui, la semnele unui clovn îmbrăcat numai în mătăsuri galbene și albastre, fanfara circului intona un marș „entré"; toba mare puncta sacadat melodia de tremurau ferestrele din împrejurimi. Cocoțat pe o cămilă năpîrlită, pocnea din bici însuși directorul circului, îmbrăcat cu un frac impecabil; doi clovni peticiți aruncau farfurii în aer și le prindeau cu dibăcie. Din cînd în cînd, le scăpau și atunci sunetul strident al tinichelei producea haz printre copiii care veneau în spatele lor. Două zebre vărgate încheiau convoiul. Marșul „entré" se întretăia cu Ave Maria, cu înjurăturile birjarilor și claxoanele automobilelor care nu puteau înainta. Deasupra străzii, prinsă de doi stîlpi de telegraf, atîrna o tablă roșie, cu o lozincă.

— Hai, spuse încruntat Trifan. Că nu mai ajungem niciodată.

Cotiră într-o stradă lăturalnică și se ciocniră piept în piept cu un om teribil de elegant, care răspîndea în jur un miros greu de parfum franțuzesc. Sub braț ținea o servietă plină cu cărți.

— Balș, strigă Gherasim. Ce faci, domnule Vasilică?

Vasilică Balș tresări, apoi recunoscîndu-l pe Gherasim îi întinse mîna.

— Exist, domnule Gherasim. Exist.

— Văd că-ți merge bine, ești elegant ca un ministru.

— Aparențele, domnule Gherasim. Aparențele. Nu mai e de noi. E concurență serioasă. Toată lumea fură. Fără rușinare. Rar dacă mai găsești unul de meserie.

— Un artist, rîse Gherasim.

— Da, da. Un artist. Dar unde sînt ei?... Nu există în acest sat decît cabotini. Azi-mîine, toată meseria se duce pe copcă.

— Nu vrei să vii la noi în fabrică?

— Nu, făcu Balș și se trase un pas îndărăt. Pînă aici n-am ajuns încă, domnule Gherasim. Și de altfel eu mi-am dat tributul democrației. Acum e rîndul altora.

— Dar cu cărțile astea ce faci? arătă Gherasim spre servieta lui Balș. Comerț?

— V-am spus, atît de prost nu stau încă. Studiez.

— Cum asta? Un om atît de ocupat ca dumneata, îți pierzi vremea studiind?

— Într-adevăr, sînt foarte ocupat, dar studierea ține de meserie. Eu am de-a face cu oameni culți. Nu pot să stau în jurul lor fără să vorbesc de Balzac, de Ana Karenina, de Frații Karamazoff. Eu trebuie să fiu la curent chiar și cu cărțile mai noi.

— Eu citesc Istoria Partidului.

— Și eu am citit-o. Acum e foarte la modă...

— N-ai face rău dacă ai veni totuși la fabrică.

Temîndu-se de insistențe, Vasilică Balș simulă o reverență și salută ceremonios:

— La revedere.

Socotind salutul prea scurt, se mai aplecă o dată, apoi le zîmbi ca unor femei și dispăru după colț.

— Cine-i maimuța asta? întrebă Trifan.

— Un hoț. Un hoț de buzunare. A fost cu noi în Cetate...

— Acum știu. Mi-a povestit Horvath de el. Hai că e tîrziu.

1

Horvath se întinse cît putu mai bine. Spătarul drept al scaunelor îl supăra, mai ales de cînd renunţase la ori ce fel de cură de slăbire şi începuse să se îngraşe din nou.

Văzînd că ceilalţi se foiesc încă, se propti bine pe colţul mesei: mîinile păroase ieşiră din mînecile prea scurte ale hainei albastre, ponosită şi aşa de strîmtă că n-o mai putea încheia. Îşi trecu repede privirile peste cei din jurul mesei şi le opri pe faţa palidă, nerasă a lui Simon. După sticla groasă a ochelarilor cu ramă de baga neagră, ochii preşedintelui sindicatului nu se mai vedeau limpede. Nici nu puteai şti ce culoare au: îi bănuiai spălăciţi şi lăcrimoşi.

Simon ciocănea cu degetele groase în tăblia mesei, apoi prinse să se joace cu un capăt de creion verzui. Căuta privirile lui Horvath: acesta îi făcu semn că vrea să înceapă.

— Tovarăşi, dăm cuvîntul tovarăşului Horvath, secretarul comitetului de fabrică.

— Fraţilor, începu de-a dreptul Horvath, cei de la filatură au ridicat iar problema maşinilor.

Simon tresări şi sub pielea întinsă a feţei îi jucară oasele masive ale fălcilor. Spuse însă cu voce neaşteptat de prietenoasă:

— Să rămînem la ordinea de zi. Tu, arătă spre Horvath, ridici mereu probleme noi. Aşa nu se poate. Dacă în fiecare zi o să ne apucăm de altceva... De aia nu ne putem îndeplini sarcinile. Şi mai ales că şi domnul baron

e supărat foc. O să se opună. Și nu numai el, ci și partidul.

— Care partid? întrebă Horvath moale.

— Și al tău și al meu. Apoi Simon răsfoi nemulțumit notițele de pe masă. Se gîndi: „Ce autoritate poate să aibă acest sindicat dacă în ședință membrii comitetului se ciorovăiesc mereu?" Îl învălui o nemulțumire acră împotriva lui Horvath, mai ales că acesta părea să nu se fi supărat cîtuși de puțin. Îl privea liniștit și o clipă lui Simon i se păru că-l vede zîmbind. Două pete de roșeață îi apărură pe umerii obrajilor. Să trecem la ordinea de zi! spuse aproape poruncitor.

Jilovan, care stătea în primul rînd, se legăna cu scaunul. Își aprinse o țigară: era bine să fumezi pe stomacul gol, asta alungă totdeauna somnul.

— Să începem dară, ce mai așteptăm? spuse Horvath.

Simon vorbea încet, tărăgănat, repetînd fiecare sarcină. Cei din comitet luau notițe, puneau întrebări, la care răspundea tot Simon, chiar și la acelea adresate lui Horvath. Simon privi de cîteva ori furiș spre Horvath. Acesta se juca cu mînecile roase ale hainei și părea străin de toate cîte se petreceau acolo.

Cîteva clipe, Simon se simțise mulțumit. Izbutise să pună în discuție ordinea de zi și nu halucinațiile cîtorva nepricepuți. Acum, însă, se strecura în el o neliniște ușoară, poate mai mult un fel de iritare: presimțea că Horvath pregătește ceva. De aceea încheie foarte repede:

— Mai sînt alte probleme, măi tovarăși? Nu sînt. Atunci propun să ridicăm ședința.

Horvath se ridică în picioare.

— Să discutăm și problema mașinilor.

Simon îl privi cu milă, își potrivi mai bine ochelarii pe rădăcina nasului. Căuta să se stăpînească.

— Măi, Horvath, măi, să așteptăm cel puțin pînă scoatem de la Wollman banii pentru creșă. O să se supere, și pe urmă nu ne mai dă nimic.

— Să se supere! Și eu m-aș supăra în locul lui. De aia-i proprietar, să-l supere toate realizările clasei muncitoare. Că de așteptat nu mai putem aștepta. Stau ringurile în magazie și ruginesc.

— Tu... încercă Simon să-l întrerupă.

— Bagă-ţi bine în cap, îi tăie vorba Horvath. Nu eu. Muncitorii! Astă toamnă cînd am ridicat problema, eram singur ca cucul.

— Şi acum eşti! strigă Simon.

— Încearcă numai de treci prin filatură. Nu, du-te la orice secţie, la tîmplărie chiar, şi o să auzi multe despre asta. Poate şi cîteva cuvinte dulci pentru sindicat. Dar de, eu cred că tocmai de asta nu te duci şi de aceea îţi spun: dacă nu luăm măsuri, vei vedea că ne dau muncitorii cu piciorul în fund.

— Muncitorii noştri nu sînt anarhici, sări Simon în picioare. Noi, cei de la F.T.W., avem o serioasă tradiţie revoluţionară... Greva din '36. Ori poate ai uitat asta? Privi în jur mulţumit. Îi plăcea să vorbească adînc. De aceea continuă, pe un ton ridicat: Da, da... Tradiţie revoluţionară şi nu de azi, de ieri. Două generaţii de muncitori au crescut şi s-au călit în focul luptei de clasă din această fabrică...

— Şi pe chestia asta azi să stingem acest foc? Poate ne e frică să nu ne ardem cu el, tovarăşe Simon.

— Dacă îţi iei răspunderea, tovarăşe Horvath, atunci hai să punem problema la direcţie.

— Cum adică, să răspund eu?

Simon îşi încreţi buzele într-un zîmbet de superioritate.

— Vezi, măi tovarăşe, vezi, problema asta a ringurilor nu e uşoară.

— ¡Dar cine pruncu' dracului spune că e uşoară? Tocmai pentru că e grea trebuie s-o rezolvăm...

— Ce propun tovarăşii? se întoarse Simon spre ceilalţi.

— Ce propui tu, tovarăşe Simon! îl privi Horvath pieziş.

— Eu propun s-o discutăm, spuse Simon plictisit şi se aşează la masă. Sînteţi de acord?

— Da!

— Bine!

— Atunci să-i dăm drumul, spuse Horvath tot aşa de liniştit ca la început. Numai după pîlpîirea vinelor de la frunte se vedea că abia e în stare să se stăpînească. Trebuie să-l convingem pe baron să monteze ringurile. Putem

pune încă un schimb pe picioare. Și nu numai în filatură, ci și la țesătorii. În felul acesta am putea angaja pe cei peste trei sute de textiliști care stau acasă și vegetează. Tăcu o clipă, apoi adăugă cu un alt ton: Desigur, baronul o să se opună.

— Tocmai despre asta voiam să vorbesc și eu, îl întrerupse Simon. Horvath îl privi cu ciudă, dar îl lăsă să continue. Noi am cerut tain, am cerut bani pentru dispensar, pentru economat, pentru casele de odihnă și acum pentru creșă. El ne-a dat. Desigur, nu de bună voie. Am luptat pentru fiecare ban. Pe deasupra a început să construiască și stadionul din banii lui. Ce va face cu el după ce moare? O să-l ia în mormînt? Nu! Stadionul va fi moștenit de clasa muncitoare.

Horvath izbucni în rîs.

— Deci, ca moștenitori, noi să așteptăm pînă ce baronul îmbătrînește, păzindu-l să nu facă alt testament. Vorbești prostii, tovarășe Simon.

— Eu nu te întrerup niciodată, făcu acesta și trecu cu dărnicie peste observația lui Horvath. Nu asta e problema. Problema e că dacă mergem să cerem bani pentru montarea ringurilor, n-o să ne dea bani pentru creșă, pentru că creșa nu-i prevăzută în contractul colectiv.

— Tot din vina noastră, spuse iar Horvath.

Simon îl măsură cu privirea.

— Dacă am fi avut nivelul politic al lui Karl Marx, n-am fi uitat-o. Dar cum spuneam, nu despre asta e vorba. Spuneți voi: ce e mai important, creșa sau montarea mașinilor?

— Ringurile, interveni de astă dată Jilovan, uitîndu-se spre Horvath. Acesta îi făcu semn cu ochiul.

— Tu n-ai copii, de aceea vorbești, protestă Simon.

— Nu știu de ce trebuie să alegem între astea două, își dădu cu părerea Horvath. Amîndouă sînt importante. Ringurile mai importante decît creșa. Dar problema creșei s-a copt îndeajuns ca să n-o mai tărăgănim. Să dea baronul bani pentru amîndouă.

— Și dacă n-o să dea?

— Să-l lămurim.

— Dacă n-aș ști că ești muncitor cinstit, zise tărăgănat Simon, aș crede că ești coada de topor a baronului. Dacă

montăm ringurile, o să crească producția, baronul o să cîștige mai mult. Și dacă un capitalist cîștigă mai mult, asta n-o poate face decît pe spinarea clasei muncitoare. Deci noi o să sărăcim. De fapt montarea ringurilor este o problemă mult mai grea decît credem noi. Ar trebui s-o discutăm la județeană.

— Măi Simon, rise Horvaht, ai tu un nivel politic de dai în gropi.

— Nu mă interesează această caracterizare, făcu plictisit Simon. Eu propun să se treacă în procesul verbal că eu personal am fost împotriva acestei propuneri. Se întoarse spre Horvath: Mai vrei să mergem la Wollman?

— Neapărat.

În sală se făcu tăcere; nu se auzea decît răsuflarea grea, uniformă, a lui Horvath. Simon îl privi furios, apoi scoase o batistă mare, roșie și începu să-și șteargă ochelarii aburiți.

2

Mașina joasă, grea, cu caroseria albastră, se opri, pe neașteptate, în fața intrării principale. Pompierul de serviciu se repezi și deschise portiera, aplecîndu-se adînc. Wollman coborî repede, dădu ușor din cap și porni spre intrare. Era îmbrăcat într-un pardesiu albăstrui, cu revere înguste. Din buzunarul de la piept flutura colțul alb al unei batiste de olandă. Intră în clădire și-și scoase pălăria, descoperindu-și fruntea înaltă, înconjurată de părul argintiu cu bucle mici, tuns foarte scurt. Omul de serviciu îi deschise ușa, dactilografa se ridică repede în picioare și roși, coborîndu-și genele lungi.

— Bună dimineața, spuse Wollman și dădu semnalul zîmbetelor.

Își scoase mănușa fină, cenușie, și-i întinse mîna omului de serviciu care și-o șterse repede pe a lui de poalele vestonului de dimie. Apoi se îndreptă spre secretară și dădu mîna cu ea.

— Ce mai faci dumneata, Lucia?
— Bine... bine, domnule baron...
— Pe la ora zece îmi dai legătura cu Albu.
— Desigur, domnule baron. Fix la zece.

Wollman n-o mai ascultă, intră repede în birou. Femeia de serviciu tocmai închidea ferestrele: știa că domnului baron îi place să lucreze la lumina slabă, familiară, a lămpii de nichel de pe masă.

Wollman o salută ceremonios ca în fiecare dimineață. De astă dată însă mai bine dispus, se și întoarse spre ea:
— Ce mai faci, nană Ifrim?
— Bine, mulțumesc frumos de întrebare.

Wollman o privi lung și dintr-o dată, ca și cum pe neașteptate i-ar fi dispărut toată mulțumirea pe care o încercase venind de acasă, se simți foarte stingherit. Totuși, nu-și putea lua ochii de la ea. De sub halatul de pînză cenușiu care-i acoperea corpul diformat, ieșeau picioarele subțiri, strîmbe, cu vinele umflate și zbîrcite.

Wollman se trînti repede în fotoliu. Așa era mai bine: nu-i mai vedea picioarele. Își puse pardesiul pe spătarul moale de piele. Femeia se repezi și îl atîrnă cu grijă în cuier, apoi se îndreptă spre ușă, pășind cu stîngăcie în vîrful picioarelor.
— Stai puțin, o chemă Wollman.
— Ce poftește domnul baron?
— Ce mai face soțul dumitale? Tot la spital?

Revăzu obrazul lui Ifrim. Își aducea bine aminte: un om slăbuț, negricios, mereu neras, cu o față care părea murdară. Înainte de război fusese maistru la filatură, dar de cînd se întorsese de pe front era mereu în concediu de boală. Precup îi propusese de mai multe ori să-l concedieze, dar Wollman, fără să știe de ce, poate din cauza nenorocitei lui soții, s-a împotrivit.
— Tot la spital, domnule baron. Tot la spital, dar dacă ne-ar ajuta dumnezeu să-i cumpărăm niște medicamenturi...

Sprîncenele subțiri ale lui Wollman tresăriră scurt, aproape imperceptibil. Îi părea rău că începuse discuția asta. „Toți sînt la fel: îndată ce stai cu unul de vorbă, se dovedește că are ceva de cerșit". Îi răspunse sec:

— Du-te la domnul Precup și spune-i să-ți procure medicamentele. Cheltuiala o suportă fabrica. Du-te!

Ea se repezi să-i sărute mîna, și lui Wollman i se făcu greață.

— Dumnezeu să-l ajute pe domnu' baron, dumnezeu să-l ajute. Și femeia ieși plîngînd din birou.

Wollman se ridică încet, cu mișcările lui ușoare, aproape ca de dans, cum spunea Clara. Trase perdeaua complet, acoperind și ultima șuviță de soare care cădea pe tăblia de sticlă a biroului. Se simțea trist, abătut. „Semnele bătrîneții", se gîndi. Apoi, deodată, își îndreptă umerii cu nervozitate. Prin ușile capitonate străbătea zgomotul monoton al mașinilor de țesut. În ultima vreme, huruitul îndepărtat îl enerva; își spunea mereu că va trebui să-și înfrîngă această senzație. Era abia opt, prea devreme să meargă prin secții. Și, deodată, timpul i se păru ceva material, ca și cum l-ar fi putut pipăi în scurgerea lui leneșă, omorîtoare. Aceste dimineți aveau ceva bolnăvicios de monoton, erau mereu aceleași și însoțite de o ciudată oboseală. Îi era peste putință să stea acasă. Clara se trezea tîrziu și urmau aceleași discuții despre plecare, în care, deși răspundea, era un partener absent. De multe ori i se părea ciudat că în capul frumos, cu trăsături fine ale Clarei, începeau asemenea năzuințe banale. Gîndea că ar fi trebuit, totuși, să intervină o selecție: doar era a patra generație de oameni întreprinzători, puternici, cu rațiune sănătoasă, robustă. Dar așa fusese și Henrietta, și Clara îi seamănă: aceeași frumusețe ciudată, bolnăvicioasă, cu străluciri neașteptate, cu aceleași pupile ca o sticlă opacă. Pînă și pielea îi era la fel de albă-străvezie, lăsînd să se vadă vinele subțiri, albăstrui. Asta îi aduse aminte de picioarele femeii de serviciu și se cutremură.

Cineva bătu la ușă.

— Intră!

Era Horvath. Părea că se simte foarte la largul lui: păși drept pe covor căutînd să se obișnuiască cu întunericul.

— Ești aici, domnule baron?

— Încă nu e opt și un sfert, spuse sec, liniștit, Wollman. Mai am treabă. Ar fi bine să-ți privești ceasul.

— N-am ceas! răspunse Horvath și se îndreptă spre ușă.

— Oare n-am fixat ședința la opt și un sfert, domnule Horvath?

Dar acesta și trîntise ușa. Wollman simți o bucurie lăuntrică, apoi se rușină de meschinăria ei. Dar era foarte mulțumit că se purtase așa cu Horvath. Mai cu seamă după cele ce făcuse în seara aceea.

Ridică telefonul, îl chemă pe inginerul-șef, apoi închise ochii. Începea să-l doară capul.

— Am onoarea să vă salut, domnule baron.

— Ia loc, domnule Precup. Ce vrea să discute sindicatul cu mine?

Precup se așeză pe marginea unui fotoliu, dar încet, pe nesimțite, ajunse să stea comod, rezemat de spătar. Își trecu mîna peste părul rar și foarte negru.

— Despre creșă.

— Ce să facem cu ea?

— Va trebui să alocăm fondul acela.

— Asta-i tot?

— Nu, răspunse Precup, nu e tot. Iar vor să instaleze ringurile din magazie. Ringurile acelea demontate, știți dumneavoastră.

— Cum să nu... am respins această propunere de vreo trei sau patru ori.

— Da. Dar azi în ședința de comitet s-a ridicat iar problema.

— Și dumneata ce părere ai?

— Eu, să spun drept, încă n-am avut timp să meditez. Dar în orice caz, cred că o să ne coste mult. După calculele pe care le-am efectuat, ar renta abia după doi ani.

— Doi ani?

— Aproximativ. Poate să fie un an și jumătate.

— Nu s-a putut scoate de pe ordinea de zi?

— S-a încercat, dar după cîte știu, Horvath s-a încăpățînat ca un catîr.

— Iar acest Horvath... Își încleștă nervos degetele, apoi se stăpîni: Altceva, domnule Precup?

— Nimic, domnule baron. Am fost ieri la antrenament. Cred că ați făcut o afacere minunată cu Bonyhadi.

Are niște șuturi, o grozăvie. Am vorbit cu Hűbner. A obținut legătura cu Ujpest. Toth III e disponibil, n-ar trebui să trimitem după el?...

— Ba da. În definitiv, nu strică să avem o rezervă și pe aripa stîngă. Percig?

— N-am nici o veste.

— Ai vorbit cu Budapesta?

— Da. N-a ajuns. Mă tem să nu fi pățit ceva, sau... Dar asta nu-mi vine să cred...

— Să fi fugit cu banii?

— Da, la asta m-am gîndit.

— N-ai nici o grijă. Nu e primul lui drum și apoi...

— Dar dacă a pățit ceva?

— Arestat?

— Da.

— E imposibil. Și-a creat o legătură perfectă. Aș fi fost anunțat.

Aruncă o privire spre ceasul de la mînă și tresări:

— Și acum, să vină comitetul la mine. Înclină fruntea în semn că a terminat.

Precup se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Te rog, o clipă, își aduse Wollman pe neașteptate aminte de ceva.

— Poftiți...

— Știi... femeia de serviciu care lucrează la mine...

— Da.

— Mi-e neplăcut s-o mai văd aici... Foarte neplăcut...

— Înțeleg. S-o concediem?

— Nu, nu...

— S-o dau la vopsitorie?

— Cum crezi, dragă Precup. Faci cum crezi de cuviință.

După plecarea lui Precup, Wollman se întinse mulțumit în fotoliu: îi păru bine că-l expediase pe Horvath, că aflase vești bune despre centrul atacant al echipei și știa ordinea de zi a discuțiilor pe care le va purta cu cei din comitetul sindical. În fond fiecare întîlnire cu comitetul era o luptă crîncenă, din care el trebuia să iasă victorios. Uneori îi venea să rîdă de ridicolul biruinței asupra unor oameni ca Horvath, Jilovan sau Gherasim; pe urmă, însă,

își spunea că înfruntarea are o semnificație mai adîncă, e o părticică dintr-o mare luptă, îndîrjită și complicată, pe toate terenurile și cu orice fel de arme. De altfel, el era obișnuit să lupte. Cînd și-a dat seama prima oară că pentru orice victorie trebuie să suferi, întîi s-a îngrozit. Era la Paris, la Congresul textiliștilor, unde participa ca reprezentant al României. Atunci parcă totul a fost împotriva lui. Pînă și numele pe invitație i-l tipărise greșit. Occidentalii, bătrîni și cu nume sonore, Braun, Masson, Le Gard, Goldberger, I. I. Pallacios, îl priveau protectori și cu oarecare neîncredere. Unul dintre ei, Braun, proprietarul concernului „Deutsche Textil A. G.", l-a și întrebat:

— Dumneata, tinere, ești din Balcani?

Balcanii, pentru ei, erau o țară unică, aparte, semibarbară, o adunătură de triburi fără naționalitate precisă, orientul necunoscut, murdar.

— Da, din Balcani.

— Și acolo, în fabrica dumitale, faceți și covoare? Știi, aș vrea să fac cuiva o surpriză.

Pe atunci Eduard Wollman avea douăzeci și patru de ani și cam tot atîta avere ca oricare dintre cei cu nume sonore. Mulți dintre ei erau numai acționari, în vreme ce el era proprietar unic. Totuși, cînd au aflat că nici măcar nu locuiește în capitala „Balcanilor", ci, undeva, ascuns într-un orășel de provincie, l-au privit compătimitor. Numai cînd s-a dat citire statisticilor în cadrul cărora s-a comunicat că la F.T.W. lucrează peste șase mii de muncitori, au tresărit mirați și s-au întors să-l caute din ochi. Dar Wollman nu mai era în sala congresului. O părăsise, umilit, cu o zi înainte.

Tot timpul drumului spre casă făcuse planuri de răzbunare. Hotărîse să-și investească toate veniturile în acțiunile trusturilor de textile din Occident, ca peste ani, la un viitor congres, să se prezinte ca cel mai mare acționar, un fel de rege neîncoronat al bumbacului. Astfel, pentru o treime din acțiunile „Uzinele Textile din Liège" acceptă căsătoria cu Henrietta, fiica epileptică a lui Le Gard. „Dacă sînt socotit balcanic, voi folosi metode balcanice". Ani de zile nu și-a permis o singură zi de odihnă. Lucra și ziua și noaptea. Atunci, cînd socotise că despă-

gubirile societăților de asigurare sînt mai mari decît profitul ce i-l aduce fabrica de spirt, a permis ca fabrica să se aprindă și să ardă pînă în temelii.

Uneori, în zilele de glorie, cînd refuza președinția congreselor internaționale sau invitația la masă a unui ambasador al unei puteri occidentale, îi părea rău că taică-su nu mai trăiește. Bătrînul ar fi știut să aprecieze toate astea. Doar el îl dusese pentru prima oară sus, în turnul primăriei, să-i arate cum se răsfrîng razele de soare pe acoperișurile de tinichea ale caselor din centru. Toate casele cu turlele de tinichea erau ale lor. De sus, din vîrful primăriei, orașul părea o pădure de turle. Pînă și bisericile erau ale lor. Afară de cele două catedrale, toate fuseseră construite de Wollman. Nu era una, de la sinagogă și pînă la casa de rugăciuni a sîmbetiștilor, care să nu fi avut o placă de marmură cu numele binefăcătorilor. Înainte, Wollman avea obiceiul să intre în arca locașurilor sfinte și să îmbrățișeze cu privirile colonadele de marmură: „Și astea sînt ale mele. Tot orașul e al meu. Orașul, țara, Balcanii . . . "

Din păcate, nici societății pe care o frecventa, nici Clarei nu-i putea vorbi despre aceste lucruri. Și cu atît mai puțin de forța pe care o radia Horvath copleșindu-l cîteodată. Era sinistru și jalnic: nu se speriase de Braun, de Le Gard, de Pallacios, și se îngrozește de niște nefericiți ca Horvath. Ce ar putea să înțeleagă Clara din toate astea? Ar pricepe că și-a sacrificat treizeci de ani din viață și acum totul începe să se năruie? Treizeci de ani a stat în Balcani, în acest fund de provincie, ca să poată intra peste tot cu fruntea sus, să nu-i fie rușine că și-a făcut averea în România. Treizeci de ani a trăit rațional, limitat, pentru acest scop. Treizeci de ani . . . N-a clipit cînd i-au militarizat întreprinderile, n-a clipit cînd au venit legionarii la putere, și nu de mult și-a ieșit din sărite pentru niște pahare de cristal. Oare pentru pahare? Știa că nu. Nu-l putea vedea în ochi pe Horvath. Acest om avea în el ceva respingător, animalic. Era nesimțitor și orb ca însăși fatalitatea. Dacă i-ar vorbi Clarei despre toate astea, ea ar remarca, amuzată: „Vezi fantome, papa". De asta era sigur. Nu o experiență îi întărise convingerea. Într-o

zi, cînd Clara a venit să-l ia de la fabrică, i l-a arătat prin fereastră pe Horvath.

— Grăsunul ăsta? a întrebat ea, rîzînd. Pentru ăsta îţi faci sînge rău? Zău, papa, de ce nu-l concediezi?

Ce ştia ea despre contractul colectiv, despre sindicat, despre partid? Doctorul Aurel Leucuţia, şeful partidului ţărănist din localitate, şi cererile acestuia pentru subvenţie erau singurele ei imagini despre partid.

— Şi tînărul de lîngă Horvath cine e?

— Gherasim.

— Tot comunist?

— Da.

— E foarte simpatic.

— Clara!

— Da, papa. Numai nu încreţi fruntea, ştii cît îţi stă de rău.

Ce ar fi putut să-i răspundă? Şi-a descreţit fruntea.

— Am impresia, a continuat Clara, că tu nu ştii să te porţi cu oamenii. Dacă aş vorbi eu o dată cu acest Gherasim . . .

— Prostii, Clara.

De la o vreme nu-i mai povestea nimic despre fabrică. Ea e indiferentă la tot ce se petrece în spatele acestor ziduri cenuşii. Dacă ar auzi de şedinţa de azi cu comitetul sindical, s-ar mira cu candoare: „Dar tu, papa, de ce te opui?“ Ea niciodată n-ar putea pricepe că optzeci de maşini demontate îi aduc un cîştig mai mare decît optzeci de maşini montate şi producătoare de fire. Şi totuşi, doamne, doamne, cît e de simplu. Odată a încercat să-i povestească despre plantatorii care aruncă cafeaua în mare, dar ea a dat din umeri plictisită.

— Dar asta e o porcărie, papa. E inuman.

Iar îşi aduse aminte de şedinţă. Duse mîna la frunte; uneori, ca acum, i se făcea ruşine de gîndurile lui. În fond, cine sînt adversarii mei? Horvath, Gherasim . . . Cei de la judeţeana de partid? Bărbuţ sau Suru? Oameni mici, aruncaţi la suprafaţă de valurile războiului, şi care încearcă să-şi consolideze postamentul şubred. Dacă îi compara cu cele ce spuneau, deveneau caraghioşi: unul era ţesător, altul lăcătuş. Şi se socoteau făuritori ai istoriei. De multe

ori încerca să-şi închipuie ce ar spune dacă le-ar povesti istoria Wollmanilor.

Wollman se uită lung în jur, ca şi cum ar fi vrut să se reintegreze în acest birou, în propriul lui birou. De la o vreme i se părea străin şi, cîteodată, îl ura pentru izolarea aceasta fără ieşire, pentru gîndurile ciudate şi contradictorii, pentru toate la cîte îl condamna. În fond, Wollman nu era omul care să mediteze prea mult, el era un om al cifrelor, al statisticii, citea şi descifra scriptele contabile cu aceeaşi plăcere cu care răsfoia paginile unui roman senzaţional.

Dădu din mîini a lehamite şi scoase din sertarul biroului de mahon negru o carte cu coperta colorată: „Şeriful din Sierra Nevada". Pasiunea pentru romane senzaţionale îl obseda din vremea războiului. Odată, căutîndu-l pe Walter, descoperi pe noptiera acestuia un Max Brand în două volume. Toată noaptea n-a putut lăsa cartea din mînă. Farmecul ineditului, exoticului, al munţilor acoperiţi de nori, curajul supraomenesc al lui Sem Douglas, cowboy-ul cîntăreţ, dragostea plină de contradicţii a Leonorei, fiica bătrînului fermier îl captivaseră. Acasă totuşi îi era imposibil să citească asemenea cărţi. Clara nu i-ar fi iertat-o niciodată. De aceea aducea pe ascuns cărţile la fabrică, se închidea în birou, să nu fie deranjat, şi devora cîte unul sau două volume pe zi. Trecea cu o dexteritate uimitoare peste descrierile de natură, îl interesau numai momentele „tari". Pe urmă, după cîteva luni încerca să ghicească banditul de la prima pagină. La început, după ce închidea o asemenea carte, avea unele remuşcări şi atunci lua din biblioteca Clarei „Banii" lui Zola, dar nu reuşea să citească decît cîteva pagini: cărţile acestea arhicunoscute erau de o monotonie ucigătoare. Acum nu-şi mai făcea probleme: sertarele biroului erau pline de volume cu coperţile galbene ale colecţiilor „Le Masque" şi „L'Empreinte". Şi, cum de la o vreme nu-şi mai putea procura romane în limba franceză, se mulţumea şi cu cele tipărite de Ig. Hertz. Tocmai se apucase să răsfoiască „Şeriful din Sierra Nevada", cînd se auzi o bătaie în uşă, apoi intră secretara.

— Aveţi legătura cu tovarăşul Albu.

Wollman ridică receptorul, dar așteptă ca secretara să iasă din birou:

— Alo, servus, Iakob... Cum cine?... Eu, Wollman... Da, da... Nu putem rezolva la telefon... Să spunem peste o oră la mine... Cum?... Aa, domnul șef al poliției e foarte ocupat... Înțeleg. Totuși, eu te aștept peste o oră... Închise receptorul și, închipuindu-și fața lui Albu, zîmbi. Desigur, se simte prost acum. Oricît, reprezintă în oraș o forță a poporului și vine un capitalist, un „dușman de clasă", și-i dă sarcini. E bine însă că nu i-a dat răgaz să se eschiveze; va fi nevoit să vină să vadă despre ce e vorba.

Își adusese aminte de Albu cu cîteva zile în urmă, cînd, răsfoind ziarul local, i-a văzut numele sub o comunicare. A ajuns mare, și acum, în aceste vremuri tulburi, nu era rău să reia legăturile cu el. Cu atît mai mult cu cît e imposibil să nu aibă influență și asupra comitetului județean. Poate ar putea să-l ajute să lichideze problema asta cu ringurile.

Exact peste o oră intră din nou secretara.

Wollman își ridică privirile.

— A venit Albu?

— Da.

— Să poftească.

Albu intră repede, cu pasul său grav, milităros. Uniforma neagră, de comisar, strînsă pe corp, îi dădea o înfățișare severă. Wollman se ridică și păși înaintea lui cu mîna întinsă:

— Servus, Iakob. Îl numise așa tocmai pentru că-și închipuia că celuilalt o să-i displacă un asemenea familiarism.

Albu, ca și cum n-ar fi auzit nimic, salută rece, oficial:

— Bună ziua, domnule baron.

Nu mai avea nimic din înfățișarea funcționarului care altădată revizuia condicile de prezență. Nu mai avea nici spatele încovoiat și nici ochii împăienjeniți de timiditate. Postul pe care îl deținea părea că-i intrase în sînge, în gesturi, în privri. Își ținea spatele drept, ca un militar de carieră.

— Stai jos. Ce mai faci? Și Wollman îl privi cu o expresie de afecțiune părintească.

— Mulțumesc, domnule baron.

Albu se lăsă într-un fotoliu și-și încrucișă neglijent picioarele.

„Da, da, e un alt Albu", constată nemulțumit baronul. Ar fi vrut să-i spună să stea cuviincios, dar se opri la timp; n-avea nici un rost să mineze drumurile care duceau spre reluarea legăturilor.

— De ce m-ați chemat, domnule baron? Aveți vreo reclamație de făcut?

— Exact, Iakob. Vreau să fac o reclamație... Vreau să-l reclam șefului poliției pe Iakob Albu. Mă neglijează...

— Pentru asta m-ați chemat? Albu avea în glas ceva provocator, voit grosolan. Eu n-am timp de pierdut, domnule baron! Se ridică și-și aranjă ostentativ vestonul. Credeam că aveți o problemă serioasă.

Wollman încremeni: „Acest imbecil pe care l-am salvat de la moarte, acest..." Simți cum tot sîngele îi năvălește în tîmple. Scos din fire, îngăimă răgușit, amenințător:

— Pleacă!... Pleacă!...

Albu făcu ochi mari, strînse fălcile, apoi cu gesturi încete, leneșe, își mai aranjă o dată vestonul și porni spre ușă.

— Sper că ne vom mai întîlni, domnule baron.

— Pleacă, am spus!

Rămas singur, Wollman începu să se plimbe prin birou. Îl durea capul și abia putea să se stăpînească. Ar fi vrut să alerge după Albu, să-l pălmuiască, să-i spună totul în față, cui își datorește viața, situația. Dacă el, Wollman, n-ar fi intervenit atunci... Pe urmă se enervă și mai mult pentru lipsa de tact, pentru ieșirea necugetată. Aici nu mai era vorba de Albu, ci de Eduard Wollman care și-a pierdut din nou cumpătul... „Nu de mult l-am dat afară din casă pe Horvath, iar acum, în loc să fi zîmbit de bădărănia ăstuia, am procedat ca un isteric". Neștiind ce să facă, se așează înapoi la birou și-și lăsă fruntea pe cristal, ca atunci, după ce îl găsise pe Walter în dormitorul Henriettei. Totuși, pe vremea aceea era încă un adevărat Wollman, nu un om cu nervii zdruncinați.

... Era în vara lui '38, în ziua cînd îl anunțaseră că a fost ales președintele „Uniunii marilor industriași români" și că, în această calitate, era invitat la balul dat de Palat. Întîi n-a vrut să accepte nici titlul, nici invitația. Prefera să rămînă mai departe necunoscut, un om în umbră, despre care nu se vorbește, nu se scrie. L-a și sunat pe Malaxa să-i spună, dar acesta i-a comunicat că regele personal s-a interesat de el, și vrea să-l cunoască. Pe urmă, a insistat să nu refuze nici invidiatul titlu, nici decorațiile care i s-au pregătit de către Mareșalul Curții. A insistat și Henrietta:

— Cred că trăiești foarte retras, dragul meu. Mai mult decît e necesar... Și apoi, n-ai fost de ani de zile la București. M-aș întrista foarte mult dacă nu te-ai duce.

Supărările îi accelerau Henriettei crizele, și așa prea dese în ultima vreme. Wollman se predă: își împachetă cîteva lucruri trebuincioase într-o valiză și plecă la gară. Întîmplarea a făcut să scape trenul și să se întoarcă acasă. N-a mai vrut să-l deranjeze pe Walter. A deschis singur poarta și cînd a intrat în dormitorul Henriettei a găsit-o în pat, lîngă valet. În prima clipă a vrut să se năpustească asupra lor, pe urmă, a pogorît în el o liniște nefirească, asemănătoare aceleia a condamnaților la moarte. Valetul a sărit din pat, și-a îmbrăcat liniștit pantalonii, și-a încheiat nasturii la veston, s-a întors spre oglindă să vadă dacă are o ținută corectă, apoi s-a apropiat de baron și s-a aplecat adînc, ceremonios:

— Ați ordonat ceva, domnule baron?

Wollman stătea nemișcat lîngă perete, cu ochii ațintiți în gol. Nu s-a mișcat nici atunci cînd Henrietta, cu mîinile la ochi, a fugit din cameră. Numai tusea de rigoare, a lui Walter, l-a trezit la realitate.

— Ați ordonat ceva, domnule baron?

L-a privit multă vreme în față; Walter stătea țeapăn, fără să clipească măcar. Totuși, nu-i puteai citi nimic în ochi.

— Poate doriți să mă pălmuiți, domnule baron.

Wollman zîmbi trist: „Sînt multe lucruri care nu se pot plăti cu palme".

— Ți-e haina șifonată, Walter. Nu-mi place să te văd dezordonat.

— Mă duc să mă schimb, domnule baron.
— Lasă, Walter. Du-te și cheam-o pe doamna.
— Da, domnule baron.

Se reîntoarse peste cîteva minute cu Henrietta. Ea era tot în cămașă de noapte, desculță, așa cum părăsise patul. Wollman o privi lung și avu un sentiment ciudat: o dori ca niciodată pînă atunci. Brutal, animalic. Simți cum sîngele îi năvălește în tîmple, cum îi zvîcnesc arterele gata-gata să plesnească. Vru să se repeadă la ea, s-o cuprindă, să-i sărute fața, gîtul, umărul dezvelit, dar se stăpîni la timp. Mai rămase cîteva clipe nemișcat, pînă ce-și reveni complet. Se întoarse spre valet:

— Spune-mi, Walter, tu obișnuiești să mergi la bordel?

Walter clătină din cap:

— Da, domnule baron.
— Și cît plătești prostituatelor, Walter?
— Cinci sute de lei, domnule baron.
— Oo, ești un adevărat gentleman, Walter. Cu doamna te-ai socotit?

Walter strînse fălcile.

— Dă-i doamnei cinci sute de lei, Walter.

Walter scoase portvizitul din buzunarul de la piept, căută o bancnotă de cinci sute de lei și o așeză pe birou.

— Poți să te retragi, Walter.
— Noapte bună, domnule baron.

Atunci a pus Wollman bancnota de cinci sute de lei sub cristal.

Henrietta rămăsese nemișcată, lipită de perete. Din cînd în cînd umerii îi tresăreau într-un spasm nervos. Fața ei palidă, ca de stafie, încremenise într-o expresie nedefinită. Wollman ar fi dat foarte mult să afle la ce se gîndește nevastă-sa în clipa aceea.

Noaptea trecu încet, ca nici una pînă atunci. Spre miezul nopții, Wollman se așeză la birou, își rezemă capul de cristal și se cufundă într-un somn greu, împovărat. Dimineața se trezi obosit și o găsi pe Henrietta tot lîngă perete, așa cum o lăsase seara.

Walter, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, și-a continuat munca la fel ca și pînă atunci. Într-o seară, după

ce Henrietta plecase în Franța să se recreeze, Wollman l-a chemat în biroul său:

— Stai jos, Walter.

— Mulțumesc, domnule baron. Prefer să stau în picioare.

— Stai jos, Walter. Vocea baronului era apăsată, amenințătoare.

— Cum doriți, domnule baron. Trebuie să mă consider concediat?

— Nu, Walter. Spune-mi, o iubești pe Henrietta?

— Nu, domnule baron.

— Atunci?

— Dacă-mi permiteți . . .

— Vreau să știu totul.

— Doamna mi-a ordonat să mă duc la dînsa.

— Am terminat, Walter. Du-te și culcă-te. Sper că o să uiți asta, Walter. De la ușă l-a chemat înapoi. N-ai mințit, Walter?

— Nu v-am mințit niciodată, domnule baron.

De atunci n-a mai vorbit cu Walter despre asta. Nici cînd s-a sinucis Henrietta. Abia spre sfîrșitul războiului, după ce și-a dat seama că fiica lui nu mai e o școlăriță, ci o fată matură, împlinită, a redeschis discuția:

— Walter!

— Da, domnule baron.

— Clara cum stă cu examenele?

— Bine, domnule baron.

— Ce spui, Walter, seamănă cu Henrietta?

— Da seamănă, domnule baron. Mai ales la față.

— Mă refeream la altceva, Walter.

— Seamănă, domnule baron.

— Da, Clara a crescut mult . . . nu mai e o fetiță. Știi ce vreau să spun, Walter?

— Nu, domnule baron.

— Să nu-i asculți *toate poruncile!*

— Am înțeles, domnule baron.

— Vreau cuvîntul tău de onoare, Walter.

— Cum doriți, domnule baron. Voi fi întotdeauna foarte cuviincios cu dînsa.

— Și nici despre Henrietta să nu-i vorbești.

— Niciodată, domnule baron. Mi-ați mai ordonat odată s-o uit.

— Bine, Walter. Asta am vrut să-ți spun. Poți să te retragi.

Uruitul strident al camioanelor de afară îl făcu pe Wollman să tresară. Se duse la geam și privi caravana de mașini cu baloturi de pînză. Nici această viziune nu-i mai făcea plăcere ca în trecut: trebuia să predea statului aproape cincizeci la sută din întreaga producție.

3

Dările de seamă din secții prilejuiau ședințe interesante. Comitetul de întreprindere trebuia să dea raport muncitorilor despre succesele și insuccesele în tratativele cu direcțiunea. De obicei, primul vorbea președintele sindicatului, Simon. Se urca pe niște lăzi pregătite anume pentru acest scop:

— Da, tovarăși, am obținut o nouă victorie asupra baronului. Creșa! Copiii noștri nu vor mai rătăci pe străzi, în timp ce noi producem toate bunurile pămîntești. Ei nu vor mai suferi cum am suferit noi. Pentru că noi am suferit!... Dar să nu mai vorbim despre trecut, să vorbim despre viitor. Ați văzut cu toții cum se ridică schelăria de la construcția din spatele fabricii. Noul stadion sportiv... Stadionul F.T.W. Șapte sute de vagoane de ciment. Șapte sute de vagoane...

— Dar lucrările de la secția nouă de ce nu se reiau? îl întrerupse un filator. Hai, spune, tovarășe președinte! De ce nu se reiau lucrările la secția nouă? Din cauza lipsei de ciment, așa-i?... Propun să se dea un vagon din acele șapte sute și secției noi.

Lui Simon nu-i plăcea să fie întrerupt. Pierdea șirul și se enerva. Aruncă spre cel care-l întrerupsese priviri scînteietoare. Acesta îl privi nevinovat, întrebător. Dinspre stînga, de la un ring, se auzi o voce subțire de femeie:

— Un singur vagon măcar, tovarăşe preşedinte!

Simon nu socoti propunerea demnă de luat în seamă, aşa că urmă:

— Da, tovarăşi, Şi se vor mai ridica şi alte construcţii.

— Despre montarea maşinilor de ce nu ne vorbeşti? îl întrerupse Gherasim.

— Aşa-i, ce se întîmplă cu maşinile acelea?...

— Hai, tovarăşe preşedinte, spune, cu maşinile ce facem? Horvath, care stătea rezemat de perete, zîmbea. Îi plăceau teribil de mult şedinţele astea din secţii. Mai cu seamă cînd lua şi Simon cuvîntul. Atunci nu mai era nevoie să-l demaşte, să-l contrazică, se încurca el singur în propriile lui fraze.

— Da, tovarăşi... Problema maşinilor nu s-a rezolvat încă... Sîntem în tratative cu direcţiunea şi domnul Wollman se arată binevoitor. Vom obţine şi montarea maşinilor. Dar asta nu se poate de la o zi la alta... Avem nevoie de timp şi iarăşi de timp, şi iarăşi de timp... Am terminat. Din partea P.C.R.-ului va lua cuvîntul tovarăşul Gherasim.

Gherasim vorbi scurt, fără înfloriturі, aşa cum vorbea de obicei. Oamenii stăteau rezemaţi de maşini, urmărindu-l cu privirile. În spate, cîteva femei se îmbrăcau pe furiş, se pieptănau, îşi potriveau sticlele cu lapte în sacoşele de pînză cadrilată, primită de la fabrică. Gherasim le văzuse, dar întoarse privirile în altă parte. O să stea mîine de vorbă cu ele. Întîlni privirile lui Horvath: acesta clătină din cap în semn că e mulţumit de discurs.

— ...şi dacă comitetul nostru de fabrică n-a ajuns să ducă tratativele cu direcţiunea decît de la egal la egal, atunci stă foarte prost. Şi nu numai cu tratativele, ci şi cu realizările. A spus tovarăşul Simon că am obţinut creşa. N-am obţinut-o. Am luptat pentru ea şi am impus direcţiei să ne vireze fondurile necesare. Tovarăşul Simon a vorbit despre stadion şi despre viitorul nostru frumos. Ne pierdem în vorbărie şi faptele o să ne sugrume. Căci tot comitetul de fabrică e vinovat că baronul a reuşit să smulgă şapte sute de vagoane de ciment pentru construirea stadionului. Nu-i vorbă, nici stadionul nu e rău că se face. Dar noi n-avem locuinţe, n-au locuinţe nici minerii, şi baronul îngrămădeşte aici şapte sute de vagoane de

ciment. Poate alte fabrici au nevoie și ele de creșă și n-au un sac de ciment. Cum nici noi din aceleași motive, în aceeași fabrică unde avem depozitate șapte sute de vagoane, nu putem relua lucrările la o secție începută. Și noi avem nevoie de ea. Acolo vom instala ringurile care stau părăsite în șură. Eu propun comitetului de fabrică să ducă tratativele de colaborare cu baronul la fel cum a dus tratativele baronul cu noi în '36. Asta am avut de spus și închei cu un angajament: comuniștii din filatură sînt gata să muncească voluntar la montarea mașinilor...

— Așa-i!

— Așa-i!

— Despre lapte de ce nu vorbești, tovarășe Gherasim? ridică o femeie brațele spre tavan, ca să se facă văzută. Vorbești de mașini, de muncă voluntară, parcă asta ne-ar vindeca de tuberculoză, și nu laptele. De două zile n-am primit nici o picătură.

— Da, da, vorbește de lapte, tovarășe Gherasim, strigă și Balotă, un muncitor negricios, cu fruntea îngustă de numai două degete. Hai, de ce nu vorbești?!...

Gherasim îl privi pieziș. Îl cunoștea bine pe acest mecanic de la flaiere. La început fusese înscris și la comuniști și la social-democrați, așa că atunci cînd în cele două comitete de partid s-a ridicat problema lui, s-a iscat un conflict grozav. Trifan a cerut să se facă anchetă, întrucît social-democrații l-au înscris mai tîrziu. Dar Balotă a declarat într-o ședință că a fost momit de Trifan, care a umblat zile întregi să-l bată și să-l facă să recunoască că i-a cerut luni de-a rîndul formularul de adeziune.

— De ce nu spui nimic despre lapte, tovarășe Gherasim? Sau vrei să-l aperi pe baron?

— Puneți problema greșit, sări Simon pe ladă, lîngă Gherasim. Tovarășul Gherasim nu e vinovat cu nimic. Direcțiunea a neglijat prelungirea contractului și de aceea n-am avut lapte. Dar noi am intervenit la județeana noastră, la tovarășul Molnar, și el personal a luat unele măsuri. Peste două sau trei zile vom avea din nou lapte.

„Minte ca un porc", roși Gherasim. Întîlni privirile lui Horvath și acesta îi făcu semn să nu mai continue. Cînd văzu că Gherasim coboară de pe tribuna improvizată, Simon se îmbujoră de bucurie.

— Da, tovarăși, ori de cîte ori venim în fața dumneavoastră, avem ce învăța. Într-adevăr, lozincile nu au ce căuta în vocabularul nostru, dacă ele nu se concretizează în fapte. Vorbim despre mașini, despre hale noi, și nouă ne cîriie mațele. Lapte ne trebuie, sau mașini ca să se îmbogățească baronul? Destul ne-a jefuit pînă acum, destul am flămînzit. Eu îmi iau angajamentul, și prin mine toți socialiștii din uzină, că vom lupta pentru fiecare picătură de lapte...

Horvath începu să bată din palme. Gherasim îl privi cu ciudă. Nu-l înțelegea. Avea acest Horvath un fel de a vedea lucrurile, de a le încurca și de a le dezlega, ca nimeni altul în comitet. Oare de ce nu i-a spus lui să ridice problema laptelui, de ce nu au exploatat acest amănunt în fața filatorilor? Era convins că Horvath greșește undeva. Făcindu-și loc cu coatele, se vîrî prin mulțime pînă ce ajunse lîngă Horvath, care aplauda.

— Crezi că Simon are dreptate?

— Are, făcu Horvath.

— Atunci?

— Ești prost, făcu Horvath. Noi trebuie să colaborăm cinstit cu ei. Nu vezi că sute de muncitori sînt de partea lor? Sau crezi că muncitorii aceia, social-democrații cinstiți, sînt împotriva noastră?

— Sînt.

— Nu sînt. Nu e vorba de Simon, și nici de Balotă, și nici de ramolitul de Molnar. E vorba de filatorii noștri.

— Cum de filatorii noștri?! Dacă conducătorii lor...

— Vorbești prostii. Nu toți conducătorii lor. Breban! Despre el ce părere ai? Și el e social-democrat. Fără el n-am fi făcut nici greva din '36.

— E singurul.

— Nu-i adevărat. Și Mazilu e la fel ca și Breban. Și Todor de la județeana lor.

— Ei sînt departe. Și aici în fabrică domnește Simon. Tu crezi că Simon gîndește la fel ca și tine? Tu crezi că el e cinstit?

— Dar ce importanță are ce gîndește el! Adică are, dar asta numai în ceea ce-l privește pe el. Hai, bate și tu din palme, nu auzi cît de frumos vorbește?

— Tovarăși, se auzi glasul lui Simon, care se înfierbîntase din nou. Vom avea lapte, vom avea creșă. Și ne vom bate să ni se mărească tainul. Trebuie cu toții să muncim cinstit, să dăm fiecare din noi cît putem. Ne trebuie pînză multă, să nu mai fim goi.

Gherasim începu să agite mîinile, dar se liniști, căci Horvath îl trase de mînecă.

— Ce ai?

— Nu vezi ce spune? E un demagog ordinar!

— Mama ei de sensibilitate. Ești ca o fecioară în noaptea nunții. Te doare că nu-l poți arde, hai?... Vezi că are dreptate?

Gherasim se încruntă, dar Horvath continuă:

— Să fiu al dracului dacă nu te trimit pe trei luni la școala de partid... Că tare ești prost. Stai o clipă. Își făcu loc pînă la Simon și se cățără pe ladă: Tovarășul Simon a aranjat cu laptele și noi îi mulțumim din tot sufletul. Acum nu ne mai rămîne decît să rezolvăm problema mașinilor. E vorba doar de un nou schimb, de trei sute de muncitori care așteptă să vină în fabrică.

Cineva începu să cînte Internaționala.

4

Gherasim nu era o fire prea veselă. Nici tatăl său, David, și nici mușul său, Dușan, n-au fost. Amîndoi erau oameni la locul lor, severi și buni meseriași. Dușan se stabilise întîmplător la Arad. Venise în căutare de lucru tocmai de prin părțile Belgradului, unde ajutase la înălțarea unor biserici. Mînuia mistria cu dibăcie, cioplea granitul și era socotit cel mai bun tencuitor din Comitatul Serbiei. Nu s-a întîmplat niciodată ca tencuiala aruncată de el să cadă înainte de vreme. Îl cunoșteau și meșterii mari de la Buda și Beci și i-au trimis vorbă să intre în ceata lor. Cu ei a zidit moscheia mare din Stambul, a tencuit reședința de vară din Sviștov a lui Boris al II-lea, a restaurat domurile gotice din Renania și a reparat turnul Bisericii

Negre din Braşov. Era tocmai acolo, cînd a auzit că în apropierea Cetăţii Aradului se caută zidari. Şi-a pus mistria în traista din piele de cîine şi a luat-o pe jos pe drumul Devei. Căzuse de mult bruma, cînd a ajuns la Arad, dar n-a venit tîrziu. Baronul care-şi construia fabrici tot mai angaja meseriaşi.

A lucrat ca niciodată pînă atunci, pe frig şi pe ninsoare: fabrica se cerea gata, deoarece se aştepta de la o zi la alta sosirea unor maşini de ţesut, turnate din fier, nu cum văzuse Duşan pînă atunci, durate din lemn tare de fag.

Baronul se dovedise bun platnic. Asta i-a plăcut mult zidarului. Lucra cu tragere de inimă şi se hotărî să nu mai plece de acolo. Mai cu seamă că găsise şi o văduvă cu carnea tare ca piatra, numai bună de nevastă.

După ani, cînd din pricina reumelor n-a mai putut să lucreze la zidărie, baronul, care-l îndrăgise, i-a propus să schimbe mistria cu maşina de ţesut. Duşan a bătut palma. Nu era cine ştie ce drăcovenie să te poţi descurca printre zecile de rotiţe şi manivele. După doi ani, baronul l-a numit montor-şef în hala cea mare. Aici nu mai trebuia să umble cu firele şi cu suveicile: supraveghea războaiele să nu-şi piardă şuruburile şi inginerul, un neamţ din Regensburg, i-a dezvăluit toate tainele maşinăriilor.

Fiul lui Duşan, David, tot în fabrică şi-a cîştigat pîinea, dar nu fără ca înainte să fi învăţat lăcătuşeria la Pesta. Duşan era atît de mîndru de David, că nu mai umbla decît beat printre maşini. Acolo i-a prins braţul cureaua de transmisie şi l-a învîrtit pînă şi-a dat duhul. E înmormîntat sub clădirea direcţiei, alături de bătrînul Moişi Wollman, întemeietorul fabricii.

Lui David nu i-a plăcut băutura: se îmbăta numai cînd se cuvenea, de Paşti şi de Crăciun. În timpul războiului cel mare a cutreierat Galiţia, Serbia şi în '18 şi-a pus floare albă la butoniera uniformei: s-a înrolat la roşii. A asediat, a apărat Pesta, apoi s-a întors la Arad de teama albilor. Se schimbase. Nu mai era meseriaşul harnic şi la locul lui de altădată. Îşi petrecea mai tot timpul la sindicate şi, cînd s-a înfiinţat lista neagră a F.T.W., l-au trecut în frunte. Avea un nume atît de rău, că nici pe fiul său, pe Gherasim, n-au mai vrut să-l angajeze. De

aceea și-a făcut ucenicia la Lugoj. Pe urmă, ori că i-au uitat numele, ori pentru că nu mai trăia David, l-au primit și pe el.

Așa a ajuns nepotul zidarului din Belgrad să repare mașinile baronului. Prin '38 s-a pomenit înconjurat de cîțiva oameni foarte prietenoși. La început nu știa de ce l-au îndrăgit așa, deodată, muncitorii. Iar mai tîrziu l-au chemat să lipească manifeste pe garduri, să stea la pîndă în fața unor case unde se sfătuiau muncitorii, să ascundă pachete după care veneau oameni străini, de departe, unii chiar din Capitală. În ziua izbucnirii războiului a fost primit în U.T.C., împreună cu Jilovan și cu Partoș, un tîmplar maghiar de la fabrica de zahăr.

De atunci a lucrat numai pe linie de tineret. Iar după eliberare, cînd a ieșit din închisoarea Cetății, s-a văzut și mai bine cît de mohorît și de aprig e. La 8 noiembrie a participat la încăierările din piața Avram Iancu și nici n-a crîcnit cînd i-au scos glonțul din umărul stîng. În schimb, cînd s-a dizolvat U.T.C.-ul, a vorbit și s-a agitat pînă l-a chemat Suru și l-a prelucrat vreo două ore: despre tactică, despre necesitatea atragerii tuturor tinerilor, ca să poată fi educați, într-o organizație mare de masă.

Pe urmă, ca secretar al comitetului județean T. P. prezida baluri, șezători literare și întruniri tovărășești cu vin de Miniș și cu rachie de prună din Pîncota. În curînd l-au schimbat și s-a întors înapoi în fabrică. Mașinile l-au primit prietenoase și nu era în întreaga uzină om mai fericit ca Gherasim. Pe urmă, într-o seară, a auzit că fratele său Petre s-a înscris în T.P. A rămas cu gura căscată. Mai de mult se străduise un an de zile să-l atragă în U.T.C., dar fără rezultat. Pe Petre nu-l interesa nici dialectica, nici ce-a spus Lenin în Octombrie, nici Programul de refacere a economiei naționale.

— Eu vreau să muncesc, dragă Gherasim, vreau să mă însor și vreau să fac vreo zece copii. Așta e programul meu. Și dacă e posibil, din cînd în cînd să-mi cos cîte un costum de stofă englezească. Nu vreau să fac politică.

Probabil cei de la T.P. i-au schimbat vederile. A cumpărat „Discursurile" lui Kalinin și în unele locuri, unde i-a plăcut, a subliniat textul cu un creion roșu.

Totuși, Gherasim nu vroia să creadă că a greșit, cînd cu dizolvarea U.T.C.-ului s-a încăpățînat ca un catîr. Numai Horvath a reușit să-l scuture nițel și să-l pună pe roate. Cu timpul, a reintrat în vechea matcă și a început să lucreze ca mai înainte. Stătea după orele de lucru în secție și mobiliza schimburile următoare la ședințe. Dar vesel n-a mai devenit: a rămas cu fața încruntată, mohorîtă, ca un om necăjit. Vecinii, și mai ales maică-sa, spunea că seamănă cu David. Uneori, Gherasim scotocea sertarele după fotografiile lui taică-su, dar mereu le găsea pe aceleași două: una din față și alta din profil, lipite amîndouă pe un cartonaș. Sub poze era caligrafiat un număr din patru cifre: 8722. Atunci Gherasim strîngea pumnii și i se întărea convingerea că de acum înainte nu putea fi decît mai bine.

1

Tăcerea coborîse peste clădiri o dată cu seara, învăluind coșurile zvelte. Departe, dinspre secția de filatură, se lăsa spre pămînt adierea unui vînt de primăvară. Mătura leneș curtea, răscolind fulgii de bumbac scăpați dintre brațele de metal ale ventilatoarelor. Sub becurile mici, ce străjuiesc drumurile dintre clădiri, se clatină cercuri de lumină, alunecînd uneori peste liniile înguste ale vagonetelor.

Pașii lui Dudău răsunau puternic, înfundat și greoi. Apoi umbra paznicului se desprinse din întuneric și se apropie de geamul luminat.

„Tot n-au gătat — își spuse. Și o fi trecut de zece".

Înăuntru se învolburau șuvițe albăstrui de fum de țigări. Asta nu-i plăcu. „Stau de la cinci după masă — gîndi. Pufăie ca locomotivele și nimănui nu i-a venit în gînd să deschidă un geam. Și cînd te gîndești că Horvath e astmatic, iar Gherasim tușește de bolunzești, nu alta".

Scuipă nemulțumit printre dinți și scoase și el punga de tutun. Aici, afară, e altceva, o plăcere. Vezi cum se alungă una după alta rotocoalele mărunte, apoi se destramă ca suflate de buze nevăzute. La lumina scurtă a chibritului, zări pe jos, sclipind alburiu, petecul unei hîrtii azvîrlite. Se aplecă s-o ridice și rămase înțepenit. Mama ei de lumbago! Acum m-a prins cînd nu m-am așteptat. Ridică totuși hîrtia: era o adeziune de intrare în U.T.S. O mototoli, o aruncă și încercă să se îndrepte. Reuși cu greu. Stătu o clipă nemișcat apoi își desfăcu cureaua de la pantaloni și-și potrivi pînza răsucită în jurul mijlocului. Își dădu seama că n-ar fi trebuit să facă pe

grozavul, și să se învîrte pe umezeala asta în bătaia vîntului. Cu pași mărunți, atenți porni spre gheretă.

— Tot nu te-ai dus acasă? îl întrebă, mirat, Marian, portarul de noapte. Apoi clătină mustrător capul mare, acoperit cu o hălăciugă țepoasă. Du-te de te culcă, ce zăbovești pe aici?!

— Am treabă, îi răspunse Dudău și se îndepărtă. Mergea încet, pășind peste linii; la început vru să numere traversele, apoi renunță. La ce bun?

Serviciul și l-a isprăvit de la două. După masa, de la cantină s-a dus acasă, tot cu pas încet, ca la plimbare. Pomii au dat în frunză verde-gălbuie, crudă. Soarele îl ardea drept în spate și în ceafă. După ce a descuiat lacătul ruginit, l-a izbit în obraz aerul stătut și rece din cameră. A deschis ferestrele. Așa era la el, o răcoare mucedă. De nouă ani, de cînd locuia singur, îi ajunseseră de nesuferit și odaia neîngrijită, și curtea, și vecinii. Nici n-avea ce să vorbească cu ei. Mai ales că aceștia îl socoteau un bătrîn ursuz și nesuferit. Cam așa și era de cînd murise Matilda, nevastă-sa. Eh, asta a fost de mult, s-au făcut nouă ani azi toamnă. „Boală de piept", au zis doctorii. Și ei s-or fi pricepînd cîte ceva. N-a putut birui Matilda secția de scărmănătorie.

Toată după-amiaza s-a învîrtit prin casă. Seara a plecat din nou la fabrică. Aici îi știa pe toți pe numele mic; unii erau niște țînci acum cîțiva ani, acum au crescut. S-a obișnuit atît de mult cu toate, încît atunci, în '40 cînd au început să clădească secția cea nouă, s-a simțit stingherit. Și, deși lucrările se întrerupseseră imediat, se simțea așa ori de cîte ori trecea pe acolo. Acum îl aștepta pe Horvath. Dar dacă vor ieși cu toții împreună? Față de Simon n-ar fi vrut să vorbească. Dracu' știe de ce. Poate fiindcă Simon ajunsese în comitetul de fabrică din postul de om de serviciu. „Ăștia nu-s buni pentru comitet de fabrică, care n-au fost muncitori", i-a spus lui Horvath. „Trebuie, bace Dudău, trebuie să fie și de ăștia, socialiști. Dacă trebuie, trebuie..." E drept, pe socialiștii ăștia ca Simon nu-i iubea încă de la greva din '36. Au părăsit pichetele de grevă și s-au dus la lucru la sate, la batoze. Și iaca, acești oameni se socot eroi... De cîte ori trecea prin centrul orașului, se oprea la vitrina fotografului Sto-

ianovici, să vadă dacă mai e afișată poza lui Molnar, pe care îl cunoștea încă de la Pecica. Era fiul morarului. Semăna cu un popă catolic. În privința asta îi amintea lui Dudău de un vechi prieten al lui, un brutar care murise de tuberculoză osoasă tocmai în timp ce se ruga în biserică. Poate și de aceea se ducea să vadă poza.

Comitetul isprăvi ședința, dar Dudău nu putu să-l prindă decît pe Gherasim. Horvath ieșise primul, urmat de Simon care-i explica ceva.

— Tovarășe Gherasim, tovarășe Gherasim...

— Ce-i, moș Dudău, ce s-a întîmplat?

— Te grăbești?

— M-așteaptă mama.

— Atunci te conduc.

Îl luă de braț și porniră pe drumul presărat cu zgură. Un timp nu-și vorbiră. Dudău pășea cu capul plecat în pămînt, ca și cum ar fi căutat ceva pe jos. Părea tare îngîndurat. Gherasim nu-l tulbură.

Sub un felinar, Dudău se opri să-și aprindă luleaua.

— Spune, Gherasim, pe Balotă îl cunoști?

— Îl cunosc...

— Îi înscrie pe tinerii de la progresiști la U.T.S. Am văzut eu. Pe Oarcea de la tîmplărie. I-a dat formular... Uite, spuse și scoase din buzunar o hîrtie împăturită. Și Balotă știe că Oarcea e la Tineretul progresist... Vedeți ce faceți voi de la partid... Asta am vrut să-ți spun. Asta, și că Șimand a făcut scandal la cantină. Cică nu ne trebuie mămăligă. Și o zvîrlit un boț întreg în perete.

— Șimand a fost?

— El. Și numai asta le-a lipsit muncitorilor. A fost o hărmălaie întreagă... Trebuie să vorbiți și cu Simon, să-și astîmpere oamenii. Și pentru Oarcea poți vorbi cu frate-tău, cu Petre. Mi se pare, el e secretarul... Știi, de multe ori mă gîndesc că a făcut rău partidul că a desființat U.T.C.-ul... Îți aduci aminte cît de inimoși erau băieții?... Azi, parcă-s moi, dracu' știe...

Gherasim merge îngîndurat, cu capul în pămînt. Ce să-i răspundă? Ar fi vrut să-l bată pe umeri, dar n-avea nici un sens. Treburile merg prost și parcă și județeana lucrează slab. Prea moale. Uite și problema asta cu ringurile demontate. Bărbuț stă cu fundul lipit de fotoliu,

nu-şi scoate capul de după perdelele de mătase. Parcă se teme de guturai. Numai în „Patriotul“ scrie din cînd în cînd cîte un articol de fond şi pe urmă iar tăcere. Se aude că la celulele de cartier, în timpul şedinţelor, oamenii şuşotesc despre cursul dolarului. De ce o fi deschis partidul porţile într-atîta?... La o plenară s-a întîlnit chiar cu un fost agent de poliţie... Ar trebui scoşi pe capete. De ce n-or fi luînd măsuri?... Adeseori, seara, în drum spre casă, se închipuia responsabil cu cadrele judeţenei... Mamă, doamne! Pe urmă îi apărea în faţă figura rotundă a lui Horvath. Da, el ar fi fost bun la judeţeană! Şi poate nici el, că prea e focos! Şi e foarte greu să te stăpîneşti. E şi asta o luptă. O luptă crîncenă cu tine însuţi. Acum i s-a luminat parcă ceva. Iată de ce au succese spontane socialiştii. Ei nu duc luptă cu ei înşişi. Promit marea cu sarea şi cer pîine. Iar politica stomacului are aderenţi. Oamenii nu văd încă departe, doar pînă la stomac.

Dudău păşea tăcut alături de Gherasim. Îşi închipuia că băiatul e frămîntat de problemele pe care le-a ridicat el. În sinea lui se bucura că-i spusese lui toate astea, căci Horvath i-ar fi răspuns pe scurt:

— Bine, moş Dudău... Uite ce propun: ridică problema asta la şedinţă...

Numai că, vezi, şi Horvath are dreptate. În definitiv, de ce n-ar ridica-o? Pe Dudău îl cuprinse o ciudă nelămurită împotriva lui însuşi. De ce trebuie să judece cu capul lui Horvath sau al lui Gherasim? Se ruşină.

— Uite ce m-am gîndit eu, tovarăşe Gherasim. Nu crezi că ar fi bine să ridic problema asta cu Balotă şi cu Şimand la şedinţă?

— Ce să faci? tresări Gherasim.

— Să-i demasc în şedinţă...

— Foarte bine, bace Dudău... Foarte bine. Trebuie demascaţi în public... Foarte bună soluţie...

Ca şi cum ar fi fost un făcut după cîţiva paşi se încrucişară cu Şimand. Era puţin cherchelit, îşi potrivea paşii nesiguri cu mare atenţie.

— Am să te demasc la şedinţă, îi strigă Dudău.

Şimand se întoarse spre el, apoi recunoscîndu-l, dădu din mîini a lehamite:

— Poate pe mă-ta...

Cînd Șimand se îndepărtă, Dudău amărît se întoarse spre Gherasim:

— Ai auzit? mama lui de bandit...!

— De ce te-ai legat de el? Ar fi trebuit să ridici totul la ședință. Și numai acolo. De ce ai făcut asta?

— Apoi ca să nu mă răzgîndesc. Acum că m-am angajat și față de el, nu mai am încotro.

Într-adevăr după cîteva zile, Dudău se prezentă ferchеș la scărmănătorie să-l ia în primire pe Șimand. Îi părea rău că nu era de față și Horvath să-l audă cum pune problemele. Șimand îl ascultă atent, ca și cum n-ar fi fost vorba despre el. Numai cînd Simon îi căută privirile atunci hotărî să vorbească:

— Ați auzit cu toții cu ce mă învinuiește omul acesta din fața mea. Aș putea să-i răspund și la acuzațiile pe care mi le aduce că n-am de unde să știu cine-i la T.P. și cine-i în afara organizațiilor de tineret. Dar n-am să fac asta. N-am să fac asta pentru că critica unui hoț nu mă interesează.

— Ce spui? săriră cîțiva muncitori și priviră cu curiozitate spre Dudău. Acesta părea că n-a înțeles bine cele spuse de Șimand: ciulea numai urechile.

— Acuzația dumitale e gravă, tovarășe Șimand, spuse în cele din urmă Simon și Gherasim se întrebă de ce o fi zîmbind. Cum poți dumneata afirma despre un fiu al clasei muncitoare că e hoț?

Abia acum se dumiri Dudău:

— Ce ai zis mă, că-s hoț?!...

— Da, tovarăși, așa am spus. Hoț. Sau care fură din fabrică nu se numește așa? Împinse degetul spre Dudău: Dezbrăcați-l și veți vedea că are sub cămașă înfășurată o bucată de pînză. Știu, el o să spună că are lumbago sau cum îi zice la boala aia de mijloc. Dar cu acest pretext, dacă în fiecare zi scoate pe poarta fabricii numai trei metri de pînză poate să-și facă cu timpul o tarabă. Ia dezbracă-te!... Balotă sări la el și înainte ca cineva să fi putut interveni îi scoase cămașa din pantaloni și arătă spre cingătoarea de pînză a bătrînului.

— Așa-i fraților, trei metri pe zi, e nouăzeci pe lună...

Se iscă o hărmălaie. Dudău căută privirile lui Gherasim, dar Simon se postă în fața lui și strigă din toate puterile:

— Nu-i treaba voastră să-l judecați, fraților. Asta e treaba comuniștilor că de ei ține Dudău și bineînțeles treaba poliției. Eu mă duc să anunț prefectura.

Gherasim alergă să-l caute pe Horvath, dar acesta era plecat la județeană. Îl sună la telefon dar secretara lui Bărbuț îl anunță că Horvath plecase de cîteva minute. Gherasim se reîntoarse la scărmănătorie dar acolo se reluase de mult lucrul și fu informat că Dudău a plecat la poartă să aștepte organele de poliție. Gherasim îl căută și acolo, dar Dudău nu mai era de găsit. Află mai tîrziu că la cererea lui Simon, Precup își oferise mașina și acuzatul fusese transportat la prefectură.

Dus în fața lui Albu, Dudău zîmbi lungindu-și buzele pînă la ureche.

— Bună ziua, tovarășe Albu.

Albu preocupat cu niște hîrțoage își ridică fruntea și-l măsură pe Dudău din tălpi pînă în creștet.

— Să știi, moșule eu nu-s tovarăș cu pungașii.

— Mie îmi zice Dudău.

— Poate să-ți spună oricum. Am fost anunțat că furi pînză din fabrică.

— Nu-i adevărat!... Și să știi că mă minunez cît de bine lucrează poliția. Acum douăzeci de minute cineva m-a făcut hoț și am și ajuns aici...

— E normal. E poliția poporului. Făcu semn sergentului care îl însoțise pe Dudău. Duceți-l la Petcu să facă declarație.

— Eu n-am ce declara! se răsti Dudău.

— Eu cred că dacă încapi pe mîna lui Petcu o să ai ce declara. Dar te sfătuiesc să faci totul de bună voie că e mai bine. Ești bătrîn, n-are nici un rost să ai neplăceri.

Petcu era un plutonier mărunt, cu ochi mici și cu niște sprîncene stufoase, negre. Din cauza asta orbitele îi păreau mai adînci decît erau în realitate.

— Ce-ai furat, mă!...

2

Horvath mergea încet, respirînd adînc. Lăsase în urmă peretele de cărămizi acoperit cu lozinci. Trecuse și de locul unde se va clădi creșa. Ori de cîte ori trecea pe aici, îi venea în minte nevastă-sa. Și ea lucra la o creșă, la fabrica de vagoane, unde se angajase ca îngrijitoare, după ce doctorii o sfătuiseră să părăsească scărmănătoria. La început, Florica n-a bănuit cît de mult o să se îndrăgostească de noua ei îndeletnicire. Seara, cînd se întorcea acasă de la lucru, povestea despre copiii nou veniți, despre efectul vitaminelor, despre bucătăreasa care a furat jumătate kilogram de untură.

— N-am reclamat-o, dar am mustrat-o serios. Ce zici, am făcut bine, Horvath? Așa s-a obișnuit ea, să-i spună pe numele de familie.

El a mormăit ceva într-o doară, că așa sînt încă unii oameni, sau că trebuie să ai multă răbdare. Acum nu-și mai aducea aminte ce anume.

Rămăseseră în urmă și stîlpii de beton ai viitorului stadion. Opera lui Wollman. Vrea să se facă popular. Constructor de bunuri publice... Tot din banii noștri îl face. Dar de fapt, e bine că-l avem. Lui Horvath nu-i plăcea fotbalul; totuși, dacă zece mii de oameni se duc să vadă cum fug alți douăzeci și doi, se duce și el. De obicei, lunea întîlnea numai oameni care vorbeau despre o fază sau alta, despre Mercea sau Băcuț. Îl întrebau și pe el: „Ce părere ai, tovarășe Horvath?“ El spunea că a fost interesant. Astfel mulțumea și pe unii și pe alții.

Dincolo de zidul fabricii, străjuit de castani și salcîmi, șerpuiește strada Bumbacului. Nimeni nu mai știe cine a botezat-o așa. Poate căruțașii care au transportat pe aici baloturile de bumbac, înainte de a se fi construit linia ferată care unea magaziile fabricii cu gara-tranzit. Strada avea și un nume oficial, dat de primărie, dar nimeni nu ținea cont de asta. Nici măcar poștașii.

Spre apus, norii s-au mai răsfirat: de sub perdeaua lor întunecată răzbate un petec de cer senin, pistruiat de stele. Dinspre parcul fabricii de vagoane, vîntul poartă aroma grea a pămîntului reavăn.

Horvath mergea încet. Pe caldarîmul pustiu, paşii lui răsunau puternic, trezind liniştea cuibărită pe sub porţi. În faţa frizeriei se opri pentru o clipă şi se aşeză pe o bancă. Din stînga îl bătea pieziş lumina şovăielnică a unui felinar. Se temu să nu adoarmă aici: „Ce-ar fi zis nevastă-mea? se gîndi. Şedinţa a fost prea lungă. Oamenii îşi dibuiesc încă gîndurile şi le nimeresc destul de greu". Surîse amintindu-şi de discursul lui Simon. Îl plictisise cumplit. Cum dracu' pot unii oameni să rostească atîtea cuvinte sunătoare într-un singur discurs? Îi părea rău că Bărbuţ nu venise la şedinţă, deşi se anunţase încă cu o zi înainte. Ar fi fost interesant să-şi spună şi el părerea, doar era un om cu experienţă. Bărbuţ şi în timpul ilegalităţii a lucrat foarte bine. Nu căzuse decît o singură dată. Atunci, la greva din '36. Horvath surîse amintirilor. Ce bucurie a fost pe greviştii cînd cei de la uzină au oprit curentul electric în semn de solidaritate. Atunci au căzut şi Ionescu şi Drăghici. Ciudat că pe vremea aceea s-a vorbit foarte puţin de Bărbuţ. Nimeni nu ştia nimic despre el. Adevărul e că şi acum, chiar cei din comitetul judeţean se cunosc destul de puţin între ei. El îi vizitase pe toţi cei din comitetul sindical acasă. E o metodă foarte bună, pe care a învăţat-o într-un colectiv la Aiud. S-a certat cu nevestele care se plîngeau de lipsuri, pe urmă le-a dat dreptate. Doar trebuie să te împrieteneşti cu ele ca să le poţi cunoaşte bărbaţii.

O pereche de îndrăgostiţi trecu pe lîngă el. Poate voiau să se aşeze pe bancă, dar l-au văzut şi au tresărit, speriaţi. Surîse, se ridică şi o luă agale spre casă. Apoi privi pe furiş îndărăt: s-au aşezat.

Se gîndi din nou la şedinţă. Au vorbit bine Gherasim şi Trifan. Iar Jilovan n-a spus nimic. A stat, ca de obicei, înfundat în colţul lui, cu ochii plecaţi, parcă s-ar fi gîndit la cine ştie ce. Sau poate nici nu se gîndeşte la nimic. Asta ar fi rău.

De cîtva timp, mai ales de cînd s-a pus problema instalării maşinilor, ziua nu mai simţea oboseală. Doar seara, la vremea culcării, i se îngreunau umerii, ca şi cum ar fi apăsat asupra lui o povară. Atunci îi venea greu să gîndească.

Mergea agale. Își aminti de familia lui Trifan. Bine face Trifan că o aduce pe Marta în fabrică. Cel puțin nu mucezește între cei patru pereți. Numai că e prea slăbuță, să n-aibă ceva la plămîni.

Fără să-și dea seama, trecuse de casa lui: văzîndu-se singur în mijlocul străzii pe care lumina felinarelor o făcea să pară și mai pustie, îl încercă un sentiment ciudat. Se întoarse, grăbind pasul.

Pe vremuri, cînd s-au mutat în casa asta, în față era o marchiză de sticlă colorată. Acum nu i se mai văd nici urmele. Geamurile și scheletul de fier au dispărut în timpul războiului. În zilele de luptă, un tanc s-a împotmolit chiar în ograda vecinului: de acolo a început să scuipe pereții cu gloanțe. A fost mult de lucru. Acum nici urmele gloanțelor nu se mai văd. Iar astă vară au aranjat și grădinița: sînt o mulțime de flori, împerecheate cam fără gust — spun unii — dar lui îi plac. Le-a sădit împreună cu Florica. Au fost zile frumoase acelea. Numai o dată, într-o seară, cînd întorși de la piață cu sacoșa goală, s-au întîlnit față în față cu plăpumarul, au muncit tot timpul tăcuți, neîndrăznind să se privească. Udau tocmai florile cînd Horvath a întrebat:

— Spune, Florica, l-ai iubit pe Rudi?

— Ai spus că n-o să mai discutăm niciodată despre asta.

— Răspunde-mi, totuși. L-ai iubit? Ai trăit cu el? Hai, spune!

Florica și-a ridicat fruntea, mîndră, ca și cum ar fi vrut să-l înfrunte. Atunci și-a pierdut el cumpătul. A ridicat mîna și a lovit-o cu dosul palmei. Ea a rămas neclintită, cu fruntea ridicată.

Portița scîrțîi prelung. Înăuntru ardea lumina. „Încă nu s-a culcat, și o fi tîrziu". Intră repede și se grăbi să spună:

— Am întîrziat.

Clipi din ochi cu un aer de vinovăție și candoare neobișnuit la un om ca el, mătăhălos și puternic, cu umeri de urs. Își puse șapca pe masă și se lăsă să cadă pe un scaun.

— Miroși a tutun, îl dojeni Florica. Apoi rîse: știa că el nu poate suferi mirosul acesta. Să-ți pun cina?

Fără să aştepte răspuns, ieşi spre bucătărie. De obicei, cînd îi era foame, Horvath nu-i răspundea niciodată, şi rareori se întîmpla să nu fie flămînd.

Horvath îşi sprijini fruntea în palme. Îi ardeau ochii. Abia aştepta să se întindă în pat, în răcoarea proaspătă a rufăriei.

— Am aţipit, mormăi el, cînd Florica îi puse mîna pe umăr. Ce-ai mai făcut azi? Îşi dădu seama că ea ştie că o întreabă din obligaţie şi se simţi stînjenit.

Începu să mănînce repede. „Oare de ce nu spune nimic?" Ridică privirile spre ea.

— Duminică plecăm afară din oraş. O să petrecem bine.

— Nu ştii că duminică merg în excursie cu copiii de la grădiniţă?

— Aşa e. Uitasem. Nu-i nimic. Poate mă primiţi şi pe mine. Dădu farfuria la o parte. Ce e cu copilul acela bolnav? E scarlatină?

— Nu, e răcit doar... A fost bună supa?

— Da, dădu din cap. Apoi întrebă: „Oare ce fel de supă era?"

Afară trecu o căruţă, zdroncănind pe pietrele străzii. Pe urmă se auziră ropotind stropi mari de ploaie.

Horvath se ridică de la masă, îşi prinse nevasta de umeri şi o privi drept în ochi. Erau aşa cum îi cunoştea dintotdeauna: albaştri şi limpezi. Ai lui erau osteniţi şi încercănaţi. Răsuflă adînc.

— Ştii, Florica... începu cu voce răguşită.

— Ssst! făcu ea. O trezeşti pe Sofica.

Patul era întocmai cum îl aştepta: răcoros şi proaspăt. Se întinse şi căscă din toate puterile. Florica spăla vasele în bucătărie. Vru să citească ceva, dar literele îi jucau înaintea ochilor. Totuşi ziua n-a trecut degeaba. Închise cartea, apoi deodată se ridică în cot şi ascultă respiraţia uşoară a Soficăi. Se simţea foarte mulţumit.

Peste puţin timp, cînd veni Florica în cameră, Horvath dormea. Ea îl privi. Voise să-l certe: nu se gîndeşte de loc la el, la familie, vine, mănîncă şi se culcă. Dar acum era obosit şi dormea. „Nu-i nimic, îşi zise. Avem vreme şi mîine dimineaţă". Deşi ştia că n-o să-i spună nimic.

Duminică dimineața, Sofica se trezi foarte devreme. Se sculă din pat, se duse pînă la taică-su și se așeză călare pe el. Era un obicei al ei și Horvath nu se supăra pentru asta decît în zilele de duminică, cînd ar fi avut vreme să doarmă pînă mai tîrziu. De aceea o strigă pe Florica și o certă că nu-i păzește somnul, apoi dezmeticindu-se complet se liniști și începu să se joace cu Sofica. Jocurile lor erau totdeauna băiețești. Asta poate și pentru că Horvath ar fi dorit foarte mult să aibă un băiat. Chiar cînd îl cumpăra jucării nu lua decît lucruri pentru băieți: ba o minge de fotbal, ba o trompetă, ba un cal pe băț sau o sabie. Florica îl certa pentru aceste lucruri netrebuincioase, iar Sofica plîngea că nu are o păpușă cum au toate prietenele ei. Horvath, însă, o împăca repede: o așeza pe genunchi și o învăța să călărească, ori se lăsa în patru labe și se plimba roată prin cameră. Și dacă nici aceste distracții nu o mulțumeau, Horvath îi rîdea și Sofica nu-i putea rezista. Rîdea și ea pînă îi dădeau lacrimile. De multe ori, fără nici o pricină, Sofica îl ruga să-i rîdă. Horvath a întrebat-o o dată de ce. Ea i-a răspuns fără să se gîndească:

— Pentru că îmi place, tăticule.

Era un argument foarte serios, așa că Horvath n-avu încotro și de atunci, ori de cîte ori vrea s-o înveselească, îi rîdea.

— Sculați-vă, leneșilor, se auzi vocea Florichii din bucătărie. Cafeaua e gata.

Sofica n-avea chef de cafea, voia să mai rămînă în pat cu taică-su. Horvath abia o putu lămuri:

— Hai, că ne bate mămica...

— Ce, parcă ție ți-e teamă de mămica?

Nu, într-adevăr lui Horvath nu-i era teamă de mămica. Numai în diminețile de duminică se temea de ea. Atunci ea vrea ca Horvath să se așeze pe un scăunel în bucătărie și să stea în apropierea ei, s-o ajute să mestece pireul de cartofi, sau pur și simplu s-o asiste numai. Florichii îi place să-l știe lîngă dînsa, să-i explice ce casă ar vrea să aibă, una cu trei camere, cu o grădină de pomi fructiferi și cu răsaduri de verdețuri. Cînd ajunge la verdețuri își aduce aminte de prețurile din piață și începe să se plîngă de scumpete. Horvath se plictisește de moarte; lui i-ar

plăcea să se ducă în grădină, să se așeze la umbră și să răsfoiască ziarele (mai ales că duminica e singura zi cînd le poate buchisi în liniște), să se informeze de toate cele cîte se petrec în lume. Și, slavă domnului, se petrec multe lucruri. În unele țări au început să funcționeze aparatele de televiziune. Mare născocire și asta! Era ușor de priceput cum se transmit vorbele pe calea eterului, dar transmiterea imaginilor nu era chiar atît de ușoară. Și apoi mai e și politica. În domeniul acesta, lucrurile par și mai complicate. Mai ales cînd te gîndești la relațiile sovieto-americane care s-au înrăutățit foarte mult în ultima vreme. Și Churchill, bată-l dumnezeu, ăsta nu se astîmpără nici acum. E o vulpe bătrînă: trage niște sfori de-ți vine să-l iei de git, nu altceva.

Cu ziarul în buzunar, Horvath se duce spre fundul grădinii. Florica îl zărește:

— Unde te duci, Horvath?

Resemnat, Horvath se întoarce și tocmai vrea să intre în bucătărie, cînd în fața porții îl zărește pe Farcaș. „Dumnezeu l-a trimis". Îl salută gălăgios, apoi se adresează Florichii:

— A venit Farcaș, mă duc cu el pînă în grădină.

Furioasă, Florica apare în ușa bucătăriei să se convingă dacă într-adevăr a venit Farcaș. În față nu poate să spună nimic rău, așa că mormăie ceva de neînțeles, apoi, pentru că nu poate răbda, adaugă cu voce tare:

— Parcă în zi de lucru n-ați putea discuta politică.

— E o chestiune foarte importantă, Florica, îi răspunse Farcaș, ca s-o liniștească. Și n-am să stau mult.

Pînă în grădină nu-și vorbesc. În cele din urmă, Horvath, curios de venirea lui, îl întreabă:

— Ce-i Mihai? S-a întîmplat ceva?...

— Da.

— Te pomenești că ceva grav, dacă ai lăsat baltă pescuitul de duminică. Despre ce-i vorba?

— Am avut ieri o ședință de producție, și era să fiu bătut.

— Bătut?

— Da.

— Huliganii! Știu! În ultima vreme și la ședințele noastre deschise au început să apară niște voci, ca pe vre-

muri. Asta înseamnă că au început să se miște maniștii.

— Nu e vorba de ei. Muncitorii au vrut să mă bată.

— Asta e bună. Glumești? . . .

— Nu glumesc . . . Pentru tainul vostru. Muncitorii noștri sînt nemulțumiți că voi primiți tain.

— Asta e o judecată stupidă. Adică nu sînt supărat pe burgheji pentru că au de toate, ci sînt supărat că nu am și eu ca și ei.

— Nu știu dacă e stupidă sau nu judecata asta. Fapt e că muncitorii sînt foarte porniți. Și am auzit că nu numai ai noștri de la fabrica de vagoane, ci și ceferiștii. Eu cred că va trebui să ridicăm problema asta la județeană. Pentru că la ședința de ieri mi-am dat seama că muncitorii noștri sînt mai supărați pe muncitorii de la textile decît pe baron.

— Trebuie lămuriți.

— Cum?

— Nu știu cum. Dar trebuie văzut dacă asta nu pornește de la niște instigatori. Noi nu de mult am obținut aprobarea pentru mărirea tainului. Județeana a fost de acord. În principiu și baronul. Muncitorii sînt deja înștiințați.

— Asta o să înrăutățească și mai mult situația.

— Știu, la început și eu am fost de acord, doar știi. Nu m-am gîndit, însă, la urmări. Că noi nu putem cere direcției noastre să ne dea tain. Ce să ne dea, vagoane?

Horvath se scărpină în ceafă:

— Îs tare încurcate lucrurile.

Stătură un timp nemișcați, ascultînd scîrțîitul unei căruțe cu rotile neunse, apoi Farcaș, ca să schimbe discuția, se interesă de soarta lui Dudău.

— Da, măi, am și uitat de el. L-au luat joi la prînz și nici acum nu s-a întors încă acasă. Să fi furat într-adevăr?

— Nu cred.

— Nici eu. Dacă n-aș fi avut scandalul acela cu Albu m-aș fi dus la el să mă interesez de Dudău. Să nu-l fi bătut . . .

— Nu cred.

— Știu eu . . . În orice caz mîine trec pe acolo . . .

— Poate poimîine. Mîine e 7 Noiembrie. Defilăm.

Florica apăru în portița grădinii:

— Tot n-ați terminat încă?

— Ba, da, Florica, îi răspunse Farcaș. Am terminat. M-am și dus.

Horvath îl conduce pînă în stradă, apoi se duce în bucătărie. Florica, bucuroasă că întrevederea dintre ei n-a durat pînă la prînz, îi dă voie să răsfoiască ziarele. Horvath însă nu mai are chef de ziar. Se duce în dormitor și începe să se plimbe de la ușă pînă la fereastră. Patru pași înainte, patru pași înapoi. La fel ca și în celulă. Așa are impresia că se poate gîndi mult mai bine. Nu-i vine, însă, nici o idee. Ar trebui să discute cu cineva problema asta a tainului. Păcat că Florica nu se pricepe la tain. Și e păcat că în general nu se pricepe la economie. „Uite, iarăși problema asta a economiei politice". Ar trebui studiată, că rămîn prost. Îi era ciudă că pînă acum nu s-a apucat de studiu. De lîngă sobă se aude vocea Florichii.

— Horvath, după masă mergem în parc.

— Bine, Florica. Mergem.

— E foarte frumos acolo. Hai, vino. Ajută-mă să strecor supa.

De 8 noiembrie, ca un răspuns la demonstrațiile muncitorilor din 7 Noiembrie, țărăniștii din oraș au făcut o demonstrație în fața prefecturii. Au ținut cuvîntări domnul Petrescu, directorul Băncii românești, librarul Moga și un oarecare Antoniu, un avocat de la Brad, care a proslăvit puterile aliate. Ca încheiere a amintit originea dacică a românilor, latinismul, și a recitat finalul Scrisorii a III-a a lui Eminescu, strigînd cît îl ținea gura:

— ... Cum nu vii tu, Țepeș-Doamne, ca punînd mîna pe ei ...

Aclamațiile și recitările au durat pînă după masă tîrziu. Conducătorii maniști au hotărît încheierea zilei cu o grandioasă retragere cu torțe. Muncitorii din toate întreprinderile din oraș, mobilizați de partidele muncitorești, au încercat să transforme demonstrația naționalistă într-o puternică manifestare populară. Cum era și normal, incidentele se țineau lanț. Militarii care încercau să restabilească ordinea, își agitau armele să sperie pe civili. Atunci, pe neașteptate, se răspîndi zvonul că soldații vor să tragă în muncitori. Muncitorii s-au regrupat în stră-

zile lăturalnice, iar demonstranții, crezînd că muncitorii s-au speriat de ei, au început să spargă geamurile clădirilor publice. Doi indivizi au rupt steagurile roșii de pe frontispiciul clădirii prefecturii, apoi au început să cînte „Deșteaptă-te, române". Elevii au preluat cîntecul și demonstranții au început să se scurgă spre sediul partidului comunist. Ca prin minune, apărură niște foi volante, multiplicate la gheștetner cu numele și adresa activiștilor de partid. Printre primele nume era trecut și al lui Horvath, cu mențiunea „Ucigașul lui Eremia Ion". Farcaș abia îl putu reține pe Horvath ca acesta să nu se ia după individul care împărțea manifeste.

— Stai dracului! Acuma e mai bine dacă te ascunzi.

— Eu?

— Da, tu. Ești gras, și te cunoaște toată lumea! Mai bine du-te la județeană și fă parte din pază! ...

Un ceferist în vîrstă, care se încăieră cu un agitator manist, fu bătut crunt și muri înainte de a fi sosit Salvarea.

Drept răspuns, muncitorii formară pichete de pază și circulară toată noaptea prin oraș. Vestea omorîrii ceferistului se răspîndi repede în cartierele mărginașe: în Grădiște, în Perneava, în Bujac, în Șega. Fără nici o mobilizare apărură grupuri de muncitori înarmați cu rîngi.

Pentru evitarea unei ciocniri dintre armată și populație, comandantul regimentului din localitate rechemă în cazarmă toate trupele aflate în oraș.

Horvath nu se întoarse acasă decît spre dimineață, cînd totul se liniștise. Avea hainele rupte, fața zgîriată de parcă ar fi fost în cine știe ce lupte. Ajuns în fața casei se sperie. Casa avea toate geamurile sparte și rondurile de flori călcate în picioare. Cum de nu s-a gîndit la ai săi? Intră în casă cu inima cît un purice. Florica stătea îmbrăcată într-un colț al odăii și păzea somnul fetiței. Horvath nu-i spuse nimic. O privi lung, ca și cum și-ar fi cerut iertare pentru toate cele întîmplate. Nu mai era obosit. Se duse în bucătărie, aprinse focul și se reîntoarse în cameră cu un lighean în care începu să adune cioburile de sticlă. Florica stătea nemișcată, cu privirile ațintite în gol. Horvath trase cu ochiul să vadă ce face. Nu știa ce să-i spună. Și cînd tăcerea i se păru prea lungă, vru să

se gîndească la ceva, la orice, dar mintea nu-i recepționă comanda. Era stearpă, pustie, insensibilă. Nu observă nici cînd se tăie la mînă și nici cînd Florica se apropie să-l ajute. Tresări numai cînd o văzu aplecată asupra ciobu-rilor. Se întoarse spre ea, îi cuprinse umerii și vru să-i spună ceva, dar nu îngăimă decît numele ei:

— Florica...

— Lasă acum, Horvath...

Horvath o privi lung: Florica avea fața obosită, tristă.

— O duci greu lîngă mine, așa-i?

— Da. Foarte greu, Horvath... Nu mi-am închipuit viața așa. Tu știi cum... Și, ca și cum nu s-ar fi putut ține pe picioare, alunecă de-a lungul zidului și se așeză pe podea. Vorbea fără să se uite la Horvath. Tu știi cum... Visam să am un cămin liniștit. Atît de liniștit, încît seara să pot auzi țîrîitul greierilor din grădină. Vi-sam să am copii mulți. Și, nu știu de ce, mi-i închipuiam foarte neastîmpărați. Neastîmpărați și răi. Așa cum am fost eu în copilărie. Credeam că am să stau la geam și să-i aștept venind de la școală, să-i dojenesc pentru fiecare notă proastă și să-i îndemn să spună tuturor vecinilor „să-rut mîna". Asta am visat, Horvath... Nimic mai mult... Ba da. Visam să-i mai apăr, dacă tu ai fi vrut să-i bați cu cureaua. Și tata ne bătea cu cureaua de ascuțit brice. Noi ne ascundeam în colț și o strigam pe mama să ne apere. E mult asta, Horvath? Spune și tu? Am dorit mult de la viață?

— Nu, Florica, îi răspunse Horvath, deși știa că nici un răspuns nu e potrivit acum.

— Tu mi-ai promis mai mult. Îți amintești?...

— Da, Florica... Și ai să vezi că...

— Nu mai vorbi acum. Taci. O trezești pe Sofica.

3

Albu îl primi pe Horvath zîmbind cu uniforma descheiată să pară cît mai familiar. Pe birou, pe o tăviță de argint erau pregătite două pahărele mici, pline cu o li-coare gălbuie, transparentă.

— De astădată sper că nu mă refuzi.

Horvath se gîndi o clipă, pe urmă socoti că e mai bine dacă începe discuția pe un ton prietenos.

— Nu, tovarășe Albu. Nu te refuz. Se duse pînă la birou, apucă paharul și fără să aștepte ca celălalt să se apropie, dădu băutura peste cap. Coniacul era tare, Horvath abia își regăsi glasul.

— Mă, da bun e ăsta. Adevărul era că băutura nu-i făcu plăcere. Voia să pară și el politicos. E tare bun, tovarășe Albu.

— Acum de ce mă iei așa, oficial, Andrei. Numele mic al lui Horvath suna straniu în gura lui.

— Dacă n-am fi aci la poliție, atunci cine știe.

Albu parcă ar fi așteptat această replică. Începu să-și încheie nasturii de alamă.

— Să știi că nici mie nu-mi place aici. Hai să mergem undeva. Oriunde. Știu un restaurant mic, liniștit, cu mochetă pe jos, acolo putem vorbi în liniște. Bănuiesc că ai ceva serios, altminteri nu m-ar fi anunțat Suru personal de această vizită. Să știi însă, eu te-am mai căutat după incidentul acela, dar tu ești atît de ocupat în fabrică încît, cred, nici o sută de polițiști n-ar putea să te găsească.

— Chiar așa. M-ai căutat în fabrică?

— Pe cuvîntul meu de onoare. Știi, într-o zi primesc un telefon de la Wollman. Spunea să-i fac o vizită. Zic cine știe ce s-a întîmplat. Atunci te-am căutat.

— Și ce s-a întîmplat? întrebă Horvath curios. Ce a avut Wollman de discutat cu șeful poliției?

— Asta m-am întrebat și eu. De aia m-am dus. Îți imaginezi. Spunea că ar vrea să reia relațiile mele. Ce relații? îl întreb eu. A zîmbit. A vrut să spună ceva dar s-a răzgîndit. Poate și din cauza aceea, că eu am insistat să mă lămurească despre ce relații e vorba. I-am spus, poate că mă confundă cu fostul lui funcționar care-i prezenta condicile de prezență. S-a întunecat la față. Era supărat. Pe urmă i-am spus cîteva lozinci despre schimbarea lumii și m-am amuzat cumplit...

— Da e foarte amuzant, făcu Horvath și privi cu atenție fața lui Albu. Acesta însă își aranja ținuta și privea aiurea la nasturii de alamă.

— M-am frămîntat mult, continuă după o pauză Albu, de ce m-o fi chemat. Ce ar fi vrut să-mi aducă la cunoștință. Mergem?

— Nu.

Albu îl privi mirat, dar nu mai insistă.

— Atunci ia loc, te rog. Se așează și el dar nu în spatele biroului, ci lîngă Horvath, într-un fotoliu de piele. Ce vînt te-aduce la noi? Dacă în legătură cu organizația noastră de partid, te pot informa și eu și Bărbuț. El asistă la ședințele noastre. Avem o celulă bună aici. Nu mare, dar bună.

— Am venit să mă interesez de Dudău.

— Dudău? Dar ăsta cine o mai fi?

— Îl știi tu. A lucrat la noi în fabrică, la filatură. A fost acuzat de furt.

— Parcă am auzit și eu ceva. Mă interesez. Se ridică, apăsă pe butonul soneriei și după cîteva clipe apăru un individ cu ținută militară îmbrăcat civil.

— La ordinele dumneavoastră.

— Măi, Tămaș, știi tu ceva despre unul Dudău, un muncitor de al nostru de la textile?

— Da. Este în anchetă.

— Mulțumesc, dragă. Poți să te retragi.

Horvath așteptă ca agentul să iasă și privi întrebător spre Albu. Acesta tocmai căuta o țigară moale într-o tabacheră mare de aur.

— Ai auzit și tu. Este în anchetă.

— Cinci zile de anchetă pentru niște pînză?

— Vezi, pe mine nu mă interesează valoarea furtului, ci faptul în sine. Dacă e în anchetă, înseamnă că încă n-a mărturisit.

— Poate n-a avut ce mărturisi.

— Poate. Dar e posibil să fi mărturisit și acum sînt filați complicii. Este o procedură la noi, pe care o stabilesc cei de la București. Să știi că nu fac nimic de capul meu.

Se auziră bătăi în ușă apoi apăru în prag un comisar pe care îl cunoștea și Horvath. Chiar își aduse aminte și de numele lui. Buzatu. Ieremia Buzatu. Comisarul își bătu călcîiele, milităreşte și începu să raporteze:

— Să trăiți, domnule șef. Permiteți-mi să raportez. Azi noapte la ora două, un spărgător, prins în flagrant delict în Micalaca, a fost împușcat.

— Stai, stai, stai, îl opri Albu. Nu vezi, sînt ocupat. Arată spre Horvath. Vino mai tîrziu.

Buzatu își bătu din nou călcîiele.

— Vezi, asta e munca mea. O spargere în Micalaca, un omor cine știe unde, un vagon de becuri vîndute la suprapreț. Numai belele. Nici nu știu unde-mi stă capul. Și tu vii și te interesezi de unul care fură prosoape.

— Eu am venit să mă interesez de un muncitor pe care îl cunosc de vreo douăzeci de ani. Unul care a condus un pichet al grevi știlor.

— Eu aici am învățat să privesc lucrurile mai la rece. Dacă aș fi sentimental s-ar duce dracului toată șandramaua.

— Te invidiez pentru asta. Eu din păcate n-am reușit încă să mă debarasez de acest balast mic burghez. Ce să fac? Vreau să vorbesc cu Dudău.

— Ai rămas încăpățînat. Lăsă să-i cadă umerii, în sens că se predă și formă un număr la telefon.

— Alo, cine, Corbu?... Foarte bine... A venit cineva să-l vadă pe ăla de la fabrica de textile... N-am înțeles?... Da, da... Zici că e mai bine mîine? Mersi, mă...

Închise receptorul și așteptă ca Horvath să-i dea un semn că a priceput convorbirea, că e mai bine să vină mîine, dar Horvath așteptă lămuriri. Albu trase din țigară:

— Zice Corbu ăsta că e mai bine să vii mîine sau poate chiar poimîine... Cică bătrînul nu se simte prea bine.

— Acum vreau să-l văd.

— N-ai auzit că e mai bine altădată, ce dracu! Omul nu se simte bine.

— Pentru asta aș vrea să-l văd. L-ați bătut? Albu tresări.

— În general, la noi nu se bate, eu am dat și o circulară în acest sens, dar cine poate ști... La o anchetă oamenii se mai enervează, mai ales dacă vinovatul nu vrea să mărturisească. Hai nu fi și tu arțăgos, doar n-o să ne uităm urît unul la altul din cauza unui hoț.

— Dudău nu e hoț. Pun mîna în foc pentru el.

— Dacă iei chezășie pentru el, dau dispoziție să i se dea drumul. Și-i faci o vizită acasă.

— Acum vreau să-l văd.

Dudău avea fața tumefiată și cînd îl văzu pe Horvath începu să plîngă. Plîngea încet, cuminte ca un copil. Albu stătea la capătul coridorului, nu știa ce să facă cu mîinile, pe urmă, îi veni un gînd și rosti tare să fie auzit și de Horvath:

— Petcu ăsta iar și-a făcut de cap, lasă că-l aranjez eu. Porni cu pași apăsați să audă și Horvath că se îndepărtează. N-avea nici un chef să mai discute cu el.

Pe Petcu îl găsi în camera de gardă. Dormea cu capul pe birou. Mirosea a vin. Albu îl scutură de umeri:

— Mă, Petcule, tu n-ai să faci purici la poliție. Tu ești un bou: nu știi unde și cînd trebuie să dai. L-ai învinețit pe ăla de la fabrica de textile.

— Dacă n-a vrut să mărturisească.

— Poate n-a avut ce.

— Poate. Dar domnul Molnar m-a rugat să insist. Spunea că...

— Și tu ca un bou, ai insistat. De ce nu mă întrebi și pe mine, Petcule? Dacă mai lucrezi pe cont propriu, dai de dracu... Să vie Buzatu la mine.

*

— Să trăiți, domnule șef. Permiteți-mi să raportez. Azi noapte la ora două, un spărgător, prins în flagrant delict în Micalaca, a fost împușcat. A fost somat reglementar, s-a consemnat și în procesul verbal. Nu s-a găsit nici un act la el. Medicul legist a ordonat transportarea cadavrului la morgă. Subsecția Curtici-frontieră ne-a remis doi fugari. Un bătrînel, contabil la F.T.W., Sami Percig, și altul, un tip foarte elegant, Vasilică Balș. Acesta din urmă declară că vă cunoaște personal și a avut relații strînse cu dumneavoastră. Sînt amîndoi în beci. Pînă la ora asta, deși au fost interogați sever, n-au făcut nici o mărturisire.

Albu, plictisit de rapoartele zilnice, mereu aceleași, monotone, nu tresări decît cînd auzi că unul din cei doi prinși la frontieră susține că-l cunoaște. Avu senzația că Buzatu,

comisarul de serviciu, a subliniat intenționat acest amănunt. Cine știe, poate o fi tot o cunoștință de-a lui Horvath. Îl măsură din priviri. Buzatu era un om mic, cu umerii osoși și fața obosită, trasă. De sub ochiul stîng, mai mic decît celălalt, o cicatrice roșie, dreaptă, parcă trasă cu linia, îi brăzda obrazul pînă la bărbie. Era o amintire primită într-o încăierare, la Bujac, de la un pietrar beat. Buzatu nu era nici el un dușman al vinului. Dimpotrivă. Acest lucru îl adeverea și nasul lui roșu, mare cît un cartof, așezat strîmb pe linia gurii. Mustățile negre, ca de focă, îngălbenite de nicotină, îi dădeau o înfățișare de om agresiv. Pe vremuri era folosit numai la interogatorii. Lucra repede, și rar se întîmpla să nu obțină mărturisiri.

— Tu ai vorbit cu ei? îl întrebă Albu.

— Încă nu. Eram obosit. Am făcut o razie în piață. Am găsit o fată, domnule șef, o bomboană! Cred că e țigancă. Așa ceva n-ați văzut încă. Vreți să stau de vorbă cu ăla care spune că vă cunoaște?

— Nu, dragă Buzatule... Am să vorbesc eu cu el.

— Cum doriți, domnule șef. Să-l aduc acum?...

„Adică vrea să se convingă dacă mi-e prieten sau nu". Albu avea impresia că oamenii vechi pe care-i găsise la poliție umblă să-l prindă cu ceva, ca să poată trata cu el. Pînă acum s-a purtat foarte corect la toate ieșirile. Chiar și la razii. Deși, uneori, e foarte greu să rămîi în cadrul legii. Cine nu are ceva pe suflet, mai ales în aceste vremuri tulburi; un act lipsă, sau greșit completat, cîteva kilograme de făină mai mult, un radio nedeclarat. Nu există om de care să nu te poți lega. „Dar cinstea, prestigiul — gîndea Albu — sînt ca virginitatea: numai o dată le poți pierde și pentru totdeauna". A vorbit și cu Bărbuț despre asta și el a rămas puțin pe gînduri. Pe urmă, însă, a zîmbit, și, ca și cum ar fi fost vorba de un fapt neînsemnat, banal, a spus într-o doară:

— Vezi, Albule, virginitatea nu se vede. Nu se vede și nu aduce nici un folos. E doar o mîndrie personală, subiectivă.

Și Bărbuț nu e om prost. Totuși, Albu nu voia să se compromită față de cei de la poliție. Altfel n-o să-i mai poată stăpîni. Și asta nu i-ar conveni. Cu atît mai mult

cu cît îi place munca pe care o face aici. Înainte vreme, ani de-a rîndul, n-a fost decît un mic funcționăraș neînsemnat. Pe atunci era convins că oamenii se împart în două categorii opuse, după unghiul din care văd lumea. Era unghiul de sus în jos și cel de jos în sus. De jos, lumea părea mică, meschină, cenușie. De sus, și sus însemna camera lui Wollman, nu știa cum arăta. Totuși și-o închipuia feerică, luminoasă, dătătoare de plăceri. Numai o singură zi ar fi vrut să privească omenirea din acest unghi, dar, din păcate, era convins că lui nu-i va fi dată o asemenea ocazie. Abia cînd a ajuns la poliție și oamenii au început să se teamă de el, de ordinele lui, a avut prima mare satisfacție.

— Să-l aduc acum? mai întrebă o dată Buzatu.

— Da, adu-l acum.

Rămas singur în birou, Albu își descheie nasturii uniformei. Îi plăcea să umble în uniformă. Avea vreo patru. Totdeauna era pus la punct și nu-și punea haine civile decît în misiuni speciale, sau cînd știa că n-o să întîlnească nici un cunoscut. La ședințele de partid venea spilcuit, dădea mîna cu toți și rîdea: știa că toți cei din jur se cam tem de el. Asta îl bucura. Numai Suru nu-i respecta uniforma. Vorbea tare. Îl întreba dacă mai joacă 66 și dacă s-a lăsat de trișat.

— Nu e just, a încercat să-l lămurească o dată, dar Suru l-a bătut pe spate protector.

— Ești înzorzonat, măi, ca un pom de Crăciun. Cum dracu să nu trișeze unul ca tine? și l-a mai îmbrîncit o dată, să-i audă sunînd fireturile.

Pe Suru și în general pe toți cunoscuții vechi îi ocolea. Îi plăcea noua lume care-l înconjura, oamenii care nu știau nimic despre el, care-l admirau. Atunci cînd l-a chemat baronul, a crezut că l-a prins pe dumnezeu de picior. Pe drum își închipuise cum va decurge întîlnirea: sigur că de la egal la egal. Totuși, în sinea lui recunoștea că baronul e mai puternic decît el. Însuși faptul că baronul îl chemase pe el și nu el pe baron îi întărea această convingere. Pe urmă, cînd a plecat de acolo, i-a părut rău că s-au certat. De fapt, cel mai bun lucru ar fi fost să se împrietenească. Dar pe ăsta niciodată nu știi cum să-l iei. În aceeași seară a ținut, la plenara sergenților de stradă,

un discurs atît de înflăcărat împotriva burgheziei și a baronului, încît Suru, care asistase la ședință, l-a felicitat. În clipa aceea, Albu era într-adevăr convins că-l urăște pe baron. Mai tîrziu, cînd a rămas singur, s-a gîndit cu teamă că s-ar putea ca baronul să afle cum l-a înjurat. Atunci a hotărît să nu mai țină discursuri.

Ușa se deschise și în prag apăru Vasilică Balș, însoțit de comisarul Buzatu.

— L-am adus, domnule șef.

Albu se ridică de la birou și se apropie de Balș. În uniformă părea mai înalt, mai impunător. Un timp, Vasilică îl privi curios, pe urmă zîmbi, zăpăcit și puțin speriat. „Nu s-a schimbat de loc — constată Albu. Cam așa a zîmbit și atunci, în podul catedralei. Ce capricioasă e soarta! Amîndoi au pornit din beciul Cetății și au ajuns în aceeași instituție. Numai că în roluri diferite".

— Nu mă recunoști, Iakob? Anume îi spusese pe numele mic, pentru ca intimitatea lor să fie și mai evidentă.

Albu încreți fruntea. Privi cu coada ochiului spre Buzatu.

Acesta îi zîmbi înțelegător. Lui Albu îi năvăli tot sîngele în obraji.

— Cine-i omul acesta? întrebă Albu, întorcîndu-se spre Buzatu.

Buzatu tresări. Luă poziție de drepți.

— Vasilică Balș, tovarășe șef. A fost arestat pentru încercare de trecere frauduloasă a frontierei. Omul despre care v-am raportat mai înainte. Dînsul a susținut că vă cunoaște.

— Acum îl văd pentru prima oară.

Vasilică Balș încremeni. Cercetă fața lui Albu, să se convingă dacă nu s-a înșelat cumva. Nu. Era el, fricosul. Doar au stat trei zile împreună în aceeași celulă.

— Dar am fost în Cetate...

— Nu mă interesează drumurile dumitale, îi tăie vorba Albu. Numai acesta ultimul, de la frontieră, e de competența mea. Și ai spus că ne cunoaștem... Ei bine, atunci poate cunoști și asta? Și-l lovi cu pumnul în tîmplă.

Vasilică Balș se rezemă de perete, privi mirat în jur și auzi stins, ca din încăperea alăturată, rîsul strident al lui Buzatu. „Cum de nu mă recunoaște?" Vru să spună

ceva, dar în clipa aceea Albu îl lovi cu piciorul în genunchi. Simţi o durere ascuţită, apoi încă una în celălalt genunchi. Scăpă un ţipăt.

— Taci, se repezi Buzatu la el. Ţipi aici, în camera tovarăşului şef, să faci demonstraţie, să-l compromiţi!? ... Taci! N-auzi? îl lovi cu pumnul în gură.

Vasilică Balş alunecă de-a lungul peretelui, strîngîndu-se ca o armonică.

Cînd se trezi, privi buimăcit în jur. La început nu-şi dădu seama unde se află; apoi, descoperindu-l pe Albu în spatele biroului, îşi aminti totul. Vru să se ridice, dar încercarea îi provocă dureri cumplite. Îşi simţi limba cleită şi imensă, de parcă ar fi avut un măr în gură.

— Aa, te-ai trezit, domnule Balş? auzi vocea lui Albu şi se cutremură.

Albu se apropie de el şi se lăsă pe vine.

— Vreau să-ţi dau un sfat, dragă Vasilică. Nu mai spune nimănui că ne cunoaştem ... Că nu-ţi prieşte ... De ce ai vrut să treci frontiera?

— Pentru că mi s-a urît aici cu de-al de tine, mormăi ironic Balş. Mi s-a urît şi mi-e lehamite.

— Şi celălalt tovarăş de drum? Percig? Şi lui i s-a urît aici?

— Nu ştiu.

— Uite ce-i, Vasilică. Noi ne cunoaştem şi sîntem într-un fel prieteni. Îţi dau drumul dacă-mi spui. Percig e omul baronului. Cu ce scop a vrut să treacă graniţa? Dacă-mi spui asta, eşti liber.

— Şi-mi daţi şi treizeci de poli?

Albu nu pricepu aluzia. Se încruntă:

— Acum te-am întrebat pentru prima şi ultima oară. Ţine seama de asta, Vasilică dragă. De altfel, ca să-ţi mai treacă de plictiseală, află că la noi aici eşti considerat spion. S-au găsit asupra ta o serie de acte foarte importante. Nu te scapă nici dracu. Ai trei minute.

— E puţin trei minute. În starea în care mă aflu, n-aş reuşi să mă adun.

— Bine, ai cinci minute. Îşi consultă ceasul brăţară.

— Dar atunci te rog să taci. Am nevoie de linişte.

Albu abia reuşi să se reţină şi Vasilică Balş se amuză. Bine că a reuşit să-l enerveze. Îl cercetă pe Albu cu aten-

ție. Acesta își cerceta nasturii de la uniformă. Deodată, Vasilică Balș izbucni într-un rîs histeric. Deși fiecare mișcare îi provoca dureri, nu se putu reține.

— De ce rîzi mă!?... De ce rîzi!?...

Vasilică Balș nu se liniști decît cînd Albu îl lovi cu piciorul între coaste.

— De ce-ai rîs?...

— Nu pot să-ți spun. E o chestie intimă, pur personală.

Albu își consultă din nou ceasul:

— Au trecut cinci minute: vorbește!

— Și ce garanție îmi dai că dacă vorbesc nu mă mai considerați spion?

— Prietenia mea.

— Ești un porc ordinar... dar n-am încotro. Tot trebuie să-ți spun. De ce să-l mai bați și pe el? Transportă dolari pentru baron.

Albu se ridică în picioare.

— Va să zică transportă dolari pentru baron. Se duse la fereastră și începu să zîmbească.

Vasilică Balș se ridică și el și se rezemă de perete: Spuse:

— Sper că ești om de cuvînt, Iakob. Om de cuvînt, zic.

Albu se întoarse spre el:

— Da. Du-te, spală-te și pleacă. Ești liber.

4

— Aștepți pe cineva? întrebă Clara, apoi înainte să fi primit răspunsul, se trînti într-un fotoliu și căscă.

— Da, pe doctorul Molnar.

— Iar vine ăsta? se strîmbă Clara. Știi că mi-e milă de tine, papa. Te întîlnești cu atîția idioți de la o vreme...

Wollman o privi înduioșat.

— Da, Clara. Cu atîția idioți...

Mîncaseră în sufrageria mică, tapetată cu un brocart de mătase vișinie cu motive estompate, niște inele înlăn-

ţuite simetric, uniform, ca o dantelărie orientală. Aici se simţeau mai la îndemînă decît dincolo, în sala mare, rece, neprimitoare, cu colţuri în care stăruiau umbrele. De fapt, de la moartea Henriettei, amîndoi ocoleau sala mare: Wollman pentru că aici se refugia Henrietta în timpul crizelor, iar Clara pur şi simplu pentru că nu-i plăcea.

Wollman fuma liniştit, suflînd colăcei mărunţi de fum albastru, greu, cu miros de trandafiri şi smochine.

— Ce faci astă seară, Clara?

— Mă plictisesc.

— Ca de obicei, şopti el cu reproş. E păcat, eşti atît de tînără.

— Nici tu nu eşti bătrîn, papa. Îmi spunea ieri Trude că arăţi foarte bine. Toate prietenele mele sînt îndrăgostite de tine.

Aşa susţinea şi Henrietta, asta era obsesia ei. Era geloasă pînă şi pe cameriste. Le iscodea dacă le place baronul şi, la cea mai mică bănuială, le dădea afară. Se întîmpla ca Wollman să întrebe mirat:

— Unde e Luize? N-am mai văzut-o de cîteva zile.

— Am concediat-o de două luni. E o hoaţă.

— Hoaţă? Nu mi-aş fi închipuit. Dar Bella?

— Şi Bella e hoaţă.

— Adică şi pe ea ai dat-o afară?

— Da, dragul meu. E hoaţă şi obraznică.

— Ce spui, papa, de Trude?

Wollman tresări:

— De Trude? Aia grăsuţă care rîde mereu?

— Vai, papa, eşti imposibil. Aia e Matilda. Trude e înaltă ca mine. Ai vorbit de cîteva ori cu ea. Ai spus chiar că e o fată deşteaptă.

— Da, da. Acum îmi amintesc. E o fată foarte deşteaptă.

— E îndrăgostită de tine. Spune că nu arăţi nici de patruzeci de ani.

— Clara, o ţintui Wollman, nemulţumit. Ştii că nu-mi face plăcere. Şi ca să fie mai convingător, îşi puse ochelarii şi se aşeză la birou.

O vreme rămase nemişcat, pe urmă neştiind ce să facă, rîndui lucrurile de pe masă. Dădu cu ochii de statueta lui Budha. I-o cumpărase Henrietta. De unde a ştiut ea

că un asemenea dar o să-i facă plăcere? „O fi aflat că mi-am făcut studiile la Cairo... Cîți ani sînt de atunci?... Douăzeci și cinci? Nu, nu... aproape treizeci... Universitatea El Azhar... Ce ciudat. Era o universitate mahomedană și abia erau cîțiva studenți egipteni...“ Pe continent măturа războiul, universitățile își închiseseră porțile, dar el nu putea să piardă anii aceia. Atunci i-a venit bătrînului Wollman ideea ca Eduard să-și termine studiile în Orient. Mai ales că Egiptul era și țara bumbacului și era și indicat pentru un Wollman să cunoască limbi orientale. De altfel, fiul lui Braun frecventa și el cursurile El Azhar-ului.

Acolo a cunoscut musulmani, talmudiști, budhiști... Coranul nu l-a atras niciodată. Nu îngăduie evadarea gîndurilor, a sufletului. Peste tot numai stavile, numai restricții, ca și în talmud, ca și în biblie. Confucius e cu totul altceva. El propovăduiește repausul, împăcarea. Însăși figura lui Budha, zîmbitoare, cu pîntecul rotund, e liniștitoare ca susurul unui izvor. Luă statueta în mînă: cîtă liniște, cîtă împăcare! Un dumnezeu pe care l-a ucis civilizația. Oare ce ar spune Horvath dacă ar vedea această statuetă? Wollman strînse nervos umerii. De ce să mă gîndesc acum tocmai la Horvath? Și totuși își aminti iarăși de ședință.

Intraseră toți, în frunte cu Simon, la opt și un sfert. Horvath se dusese imediat la fereastră și trăsese perdelele în lături:

— E prea întuneric aici.

De obicei, cînd se întîlnea cu comitetul fabricii, Wollman se purta binevoitor, atent, înconjurîndu-i cu griji de gazdă. Acestea toate, de altfel, ascundeau un dispreț rece, gros ca un zid. De astă dată, însă, Wollman intenționat nu se așeză, ca să-i țină și pe ei în picioare. Asta ca o mică plată pentru cristalurile sparte. Dar Horvath nu se sinchisea de conveniențe. Își luă un scaun cu spătarul înalt și se așeză călare, făcîndu-le celorlalți un semn înciudat:

— Hai, ședeți odată, că n-avem vreme.

Numai Simon aștepta să se așeze întîi baronul, dar și el îi ocolise privirile.

„La dracu cu toată istoria asta“. Wollman aprinse o nouă țigară, luă iar statueta în mînă și, privind-o cu ochi micșorați, încercă să nu se mai gîndească la nimic.

Clara căscă. Hotărî să nu meargă la tavernă cu Gigi și cu ceilalți. Era groaznic să stai într-un loc mediocru, să dansezi pe niște melodii arhicunoscute, fredonate de toate servitoarele, sau să asculți cursul dolarului. E înjositor. Cel puțin dacă Edy nu s-ar zgîrci cu plecarea în Elveția. Și, deodată, își spuse că în ciuda tuturor aparențelor, tatăl ei îmbătrînise, devenise un egoist, n-o mai înțelegea, în general înțelegea tot mai puțin. Se ridică și-și netezi rochia pe genunchi. În clipa aceea, ușa se deschise și intră Walter.

— Ce-i, Walter? întrebă Wollman.

— Vă caută cineva de la poliție, articulă valetul liniștit, cu o voce stinsă, fără culoare.

— Pentru dumnezeu, spuse Clara, dar îi fu peste putință să nu se recunoască amuzată.

— Să poftească, spuse Wollman... Lasă-mă singur, Clara. Poate te duci undeva în seara asta...

— Nu, sînt tristă...

— Cum vrei. Walter, dacă vine domnul Molnar, du-l în salon.

— Iar să-i țin de urît? se încruntă Clara.

— Nu te-am rugat, Clara. Bine, Walter, se întoarse spre valet. Cine e?

— Domnul Albu.

— Albu? Să poftească.

Rămas singur, Wollman se întrebă ce anume ar putea căuta Albu la el. E drept, atunci cînd l-a dat afară, acesta l-a amenințat că au să se mai întîlnească, dar întîlnirea la care s-a referit nu era, desigur, o simplă vizită. Sau să se fi răzgîndit, să-și fi dat seama că e mai convenabil pentru amîndoi să ajungă la o înțelegere? N-avea nici un rost să se frămînte, cînd peste două sau trei minute o să afle despre ce e vorba. Continuă să privească statueta chiar după ce pocnetul sec al ușii îi vesti intrarea lui Albu.

— Bună seara, auzi vocea lui Albu.

Se întoarse: dintr-o ochire își dete seama că omul din fața lui era sigur de sine, dar se silea să n-o arate. Își stăpîni un zîmbet și merse în întîmpinarea lui cu mîna întinsă.

— Cărui fapt îi datorez onoarea, domnule Albu?

— Am vrut să vă văd numai, și Albu rîse strîmb, ca de o glumă de care și el se îndoia.

Căută cu ochii un scaun pe care să se așeze, apoi, cu o grație dubioasă, își trase mînecile albe ale cămășii de poplin. Wollman stătea foarte drept, cu fruntea ridicată. Părea că spune: „Aștept, domnule".

— Luați loc, poate e o chestiune mai lungă.

— Da, cam așa ceva.

Albu se așeză apăsat pe scaun și scoase tabacherea grea de argint, cu cercul pentru monogramă necompletat.

— Poftiți, întinse spre el Wollman cutia de mahon cu țigări.

— Mulțumesc, refuză Albu cu un gest scurt.

Aprinse, apoi trase un fum și tuși mulțumit. Se uită o clipă în tavan, pe urmă se aplecă spre birou și dădu cu ochii de statueta lui Budha.

— E originală, îl lămuri Wollman. Din perioada Mahayana.

— Nu mă pricep la chestii de astea.

— Păcat. E amuzant. Mahayana înseamnă a doua perioadă a budhismului. Adică, numai cu un secol înaintea erei noastre și înseamnă „Căruța mare". Să-l poată cerceta mai bine pe Albu continuă pe un ton didactic: Cultul vechi se numește Hinayana și înseamnă „Căruța mică".

— Vă bateți joc de mine?

— Nu. „Căruța mică" înseamnă un cărucior tras de o capră în care încape un singur credincios. Adică drumul spre mîntuire se poate face numai individual. Mahayana, „Căruța mare", e ca un omnibus. Duce credincioșii în grup spre Nirvana. Mituri, religii, prostii ...

Albu nu știa ce să facă. Se simțea prost. Baronul îl copleșise cu cunoștințele lui. Nu voia să pară complet neștiutor. Spuse:

— Ei, n-or fi chiar prostii.

Wollman îi ocoli privirile. Voia să cîștige timp. Luă statueta în mînă și-o răsuci în toate părțile.

— A fost un tip interesant acest Budha. Nici nu propovăduia dumnezeire, nici nu tăgăduia. Spunea că e o miopie și negarea și afirmarea.

— Da, da, e foarte interesant, făcu încurcat Albu.

— Da. Pentru că, dacă nu există dumnezeu — spunea Budha — atunci nu poate influența existența și fericirea oamenilor. Iar dacă există, atunci trebuie să se supună și el circuitului infinit al vieții și al morții. Asta, de altfel, dovedește și moartea și nașterea noilor dumnezei. Probabil de aceea a propovăduit el mîntuirea pe cale individuală.

— Și, asta, contrar voinței lui, într-un fel însemna că tăgăduia dumnezeirea...

— Da, numai că vezi, el, care a fost împotriva dumnezeirii, a fost ridicat la rang de dumnezeu.

— Vorba poporului: Unde dai și unde crapă.

Wollman nu-și putu stăpîni un zîmbet. Albu îl văzu. Supărat se aplecă spre baron:

— Cunoașteți pe unul Percig?

„Adică pentru asta a venit. L-a arestat pe Percig... Își plătește polița". Vru să mărturisească, dar se răzgîndi: s-ar putea să n-aibă nimic la mînă. Întrebă:

— Percig?... Percig... și-și încruntă sprîncenele, simulînd concentrarea. E vreun specialist în budhism?

— He, he, rise înțelegător Albu. E un imbecil, omul dumneavoastră.

— Cred că e o confuzie, domnule Albu.

— Ba nu-i nici o confuzie. Știți tot atît de bine ca și mine că nu este.

Wollman se mira că nu sună valetul să-l dea afară. Cu un an în urmă nu i-ar fi permis nici să intre în camera aceasta și acum un sentiment inexplicabil îl silea să stea nemișcat, să-l asculte și să-l privească în față. Își aprinse încet o țigară și spuse rece, ironic:

— Nu înțeleg, dragă Iakob. Totuși am convingerea că n-ai venit la mine să-mi bîrfești un ins pe care nici nu-l cunosc.

Albu își mușcă buza de jos și privi țintă spre Wollman. Avea ochii atît de negri, încît baronului i se păru că pupilele i-au crescut cît nasturii, acoperind irisul.

— E arestat, zise scurt Albu.

Wollman avut o tresărire abia perceptibilă. Își rezemă palmele pe cristalul rece de pe birou și-și privi mîinile: nu tremurau. Se liniști.

— Îmi pare foarte bine, spuse în cele din urmă, poli-

ticos. Numai că vezi, dragă Iakob, nu știu de ce trebuie să-mi comunici mie toate astea.

Sub privirea absentă a lui Wollman, Albu se fîstîci o clipă.

— Poate nu știți exact cine sînt, spuse apoi, mai apăsat decît ar fi fost nevoie.

— Ba da...

— Mă bucur, domnule Wollman, pentru că în această calitate am venit...

— Sînt acuzat de ceva? întrebă Wollman, serios.

— Nu, rîse Albu zgomotos. Nuuu... Dar Percig este. Stinse țigara în scrumiera grea de bronz. L-am agățat pe Percig. Înșiră pe degete: încercare de trecere frauduloasă a graniței, transport ilegal de valută, patruzeci de mii de dolari...

— Atunci e bine că l-ai arestat, spuse Wollman fără convingere.

„Asta a aflat totul. Dar de ce a venit el personal și nu l-a citat la secție?..." Important era să se poarte ferm cu el. Lucrurile se pot aranja. Nu mai avea nici un rost să tăgăduiască:

— E vorba de Percig, contabilul fabricii? De unde a avut o sumă așa de mare? Nu știam că Percig are dolari...

Albu se înfurie. Își zgîrci degetele și lui Wollman îi fu frică în chip absurd, neașteptat.

— Ar trebui să pricepeți că numai de mine depinde cît de urît poate să iasă afacerea asta. Se ridică de pe scaun și se propti în fața lui Wollman: Percig a mărturisit tot: că dumneavoastră l-ați trimis, că trebuia să depună dolarii la o bancă din Zürich pe numele duduii Clara. Asta e: să nu ne jucăm de-a baba oarba! V-am avertizat că o să ne mai întîlnim!

— Și ce dorești acum, domnule Albu? întrebă pe neașteptate Wollman.

Albu tăcu stînjenit. Îi părea rău că-și ieșise din fire.

— Apoi eu... să vedeți... Se scotoci prin buzunare.

— Servește, îi întinse Wollman cutia cu țigări.

— Hm... Lucky Strike... Prea ușoare... Mulțumesc.

Wollman îl privi drept în față:

— Dorești ca Percig să depună jumătate din sumă pe numele tău?

— Nu, rîse gros și satisfăcut Albu. Prefer... se bătu cu degetul în palma dreaptă. Românești, dacă se poate.

— Văd că ne înțelegem, zîmbi pentru prima oară Wollman. Dar era un zîmbet liniștit, ca și cum totul pînă acum n-ar fi fost decît o discuție banală, obișnuită. Și Percig? întrebă.

— Mîine seară o să doarmă acasă, spuse Albu. Și ar fi recomandabil ca, atunci cînd pleacă din nou... să fiu și eu oarecum informat.

— O să-i atrag atenția lui Percig. Wollman zîmbi din nou. S-a speriat tare?

— A spus totul...

— Atunci n-o să mai plece el.

— E un om slab. Albu se aplecă spre Wollman: Eventual, aș avea eu pe cineva...

Wollman nu răspunse.

— De altfel... Ce voiam să vă spun? A, da. Eu am mulți prieteni... Clipi complice din ochii: unul de la județeană... mi-e foarte obligat...

— Mă bucur, spuse Wollman pe un ton plictisit.

Albu scoase din buzunarul de la spate al pantalonului un plic mare, albastru. Wollman îl luă și-l închise într-un sertar.

— Mă scuzi o clipă...

— Mă rog, domnule Wollman, poftiți...

Rămas singur, Albu se uită împrejur. „E ceva! Lucrurile merg al naibii de bine."

Wollman reveni cu un plic și îl puse pe birou în fața lui Albu. Tăcură. Albu tuși stînjenit, apoi strecură plicul în buzunarul uniformei. Wollman întrebă mașinal:

— Mai plouă afară? Continuă fără să aștepte răspunsul: Dacă nu te superi... Doar erau patruzeci de mii, și în mîinile tale... De ce toate astea?

— Poate... într-o zi, o să vă cer și eu un serviciu, spuse Albu și începu să rîdă. Adevărul e că nu-mi place să lucrez cu valută străină. E ca și cum ai duce în buzunar dinamită.

— Înțeleg... te temi... observă cu satisfacție Wollman.

— Eu? făcu Albu, indignat. Nici de dumnezeu!...
— Atunci, dragă Iakob...
Ușe se deschise încet și în prag apăru Clara.
— Bună seara, făcu Albu, politicos, și se ridică în picioare.
— Fiica mea, Clara, o prezentă Wollman încet. Mi se pare că vă cunoașteți.
Albu rămase mut: privirile i se opriră pe gîtul alb și delicat al fetei. Se lăsă de pe un picior pe altul.
— Da, ne cunoaștem, zîmbi Clara. Dar nu te-am văzut de mult. Am auzit doar vorbindu-se despre tine... Lucrezi la poliție... Nu te speria, sînt discretă, adăugă repede. Numai ție pot să mă plîng. Știi, papa e așa de urîcios cu mine...
Albu rîse încurcat:
— Vai de mine, domnișoară Clara, cum poți spune așa ceva?
— Închipuie-ți, nu vrea să mă lase să plec în Elveția. Zice că nu poate aranja cu oficialitățile, și zîmbi din nou sfioasă.
— De ce nu? făcu Albu încrezut. Pașaport se poate obține, dar... se aplecă spre Clara — nu pentru mult timp...
— Nu-nțeleg?...
— E păcat să lipsim țara de o asemenea făptură. He, he, rîse subțire și se înclină.
— Atunci?
— Clara! interveni Wollman.
— Îl vezi? Așa e el... se întoarse spre Wollman și spuse cu voce scăzută: A venit Molnar... Se plictisește de moarte.
Albu se simți de prisos.
— Îmi permiteți... Eu vă doresc bună seara și noapte bună. Sper că...
— Ești binevenit oricînd, dragă Iakob, spuse Wollman.
Îl conduse pînă la ușă, apoi se întoarse spre Clara:
— Ce-i atitudinea asta? Știi cu cine ai vorbit?
— Fii liniștit. Am ascultat totul la ușă.
— E incalificabil, spuse Wollman, dar nu părea prea nemulțumit. Du-te acum.
— Te las cu cămila aceea cu ochelari. Noapte bună.

1

Dr. Molnar Tiberiu, secretarul județenei partidului social-democrat, avusese o tinerețe zbuciumată. Tată-su fusese morar la Pecica și afacerile îi mergeau bine, cîtă vreme bătrînul nu prinsese încă gustul cărților de joc. Patima îl apucase pe neașteptate, și de atunci își petrecea fiecare noapte în salonul din fund al lui Huciung. Nu mai visa decît valeți de ghindă și decari de treflă. În doi ani pierduse toată agoniseal: avea un ghinion nemaivăzut și în fiecare seară voia să-l spargă. Jocul nu-i mergea nici la „bancă", nici la „tras". Sărăcit, se apucase de băut și se tîmpise foarte repede. Copiii se împrăștiară care încotro: un frate mai mare se apucase de comerț și așa putuse Tiberiu să-și facă studiile la Debrețin și la München.

Trăia greu, dar era tînăr și vesel; acum își aducea aminte cu un zîmbet de ceea ce numea el „mein alter Heidelberg". Păstra încă, printre relicvele lui mai de preț, o kriglă smălțuită cu capac de bronz turnat, pe care era gravată emblema orașului, un urs cu un butoi de bere între labe. Fiecare zi de curs se sfîrșea undeva într-o pivniță răcoroasă, cu mese lungi de stejar, străjuite de chelneri slabi, cu părul lins și cărare la mijloc, ca pe reclama vestitei ape de păr Lizoform.

Totuși, mizeria și neputința de a se realiza într-un mediu de studenți bogați și îngîmfați îl împinseseră spre social-democrație. Scrise cîteva articole pentru „A munkás" și „Die Freiheit"; pe urmă, însă, veni războiul și în fața pericolului care amenința sfînta monarhie austro-un-

gară, Molnar își lepădă principiile și plecă pe front. Se întoarse din Galiția cu un picior țeapăn.

Revoluția maghiară și dictatura proletariatului îl speriaseră cumplit. De aceea hotărî să-și consacre viața păstrării liniei socialiste din tinerețe, aceea a luptei strict economice. Vîrsta îl convinsese că viața are mersul ei comod și că e o prostie să încerci să împingi cu tot dinadinsul carul revoluției. În definitiv, el se aranjase cumsecade, muncitorii aveau ce mînca, și dacă ici-colo izbucnea o grevă, asta încă nu însemna nimic.

Totuși, după 23 August observase semne neliniștitoare chiar și printre muncitorii social-democrați. Temîndu-se că Todor îi va lua șefia partidului, scrise o sumedenie de articole în „Vocea poporului", în care ataca violent pe Maniu și pe Brătianu. Astfel începuse să treacă drept un vehement dușman al reacțiunii. Nimeni nu știa că în albumele lui de timbre păstra o serie de scrisori de la „baci Gyula", unele datate în urmă cu mulți ani, la prima venire a lui Maniu la Arad, în '19, cînd acesta dusese tratative cu guvernul Károly. Ultima, în care Maniu îi dădea dezlegare să-l înjure dacă are nevoie de asta ca să-și crească prestigiul, o primise înainte cu numai cîteva luni.

Molnar se grăbi să intre la Wollman. Acesta îi întinse mîna cu căldură, îl ajută să se dezbrace și-l așeză în fotoliu. Molnar își sprijini bastonul de brațul fotoliului, la îndemînă, și zîmbi recunoscător. Wollman îi privea trăsăturile obosite, părul alb, moale, dinții falși care tremurau cînd vorbea și mustața țepoasă potrivită neîndemînatic cu foarfeca.

— Ce mai e nou, domnule doctor?

— Luptăm, luptăm, își flutură Molnar degetele albe, osoase.

De fapt, știau amîndoi că Molnar de mult nu mai avea nimic nou să spună. În anii care se scurseseră îi povestise și îi repovestise lui Wollman toată viața lui: cum a studiat, cum a trăit și cum s-a însurat. Deși despre această ultimă împrejurare nu prea îi plăcea să vorbească, era cea mai savurată și mai răstălmăcită și de prieteni și de dușmani.

Margareta, nevastă-sa, îi fusese zece ani slujnică credincioasă, cînd într-o zi își prezentă demisia:

— Vreau să plec de la dumneavoastră, domnule doctor.

— Glumeşti, Margareta. Unde vrei să te duci? Ce fac eu fără tine?

Într-adevăr, fără ea nu-şi putea găsi nici măcar bastonul, da'mite o carte sau un pahar. În serile de iarnă, Margareta îl ajuta şi la rearanjarea timbrelor; cunoştea filigranele micilor bucăţele de hîrtie gumate şi valoarea seriilor complete ale raritãţilor.

— De ce vrei să pleci, Margareta?

— Vreau să mă mărit, domnule doctor. Mi-a cerut mîna domnul Strohl.

— Frizerul?

— Da, domnule doctor.

— Şi dacă ţi-aş cere eu mîna? . . .

— Domnule doctor?! . . .

Aşa s-a întîmplat că a luat-o pe Margareta de nevastă. Relaţiile lor nu s-au schimbat cu nimic. Ea a continuat să doarmă în bucătărie, unde se obişnuise în zece ani. La început, Molnar n-a dat în vileag noua lui stare civilă. Pe urmă, cînd totuşi s-a aflat, s-a temut că a făcut o prostie. Dar cei din partid au înfăţişat lucrurile în aşa fel, încît lui Molnar nu i-a rămas decît să se convingă şi el că e un suflet mare. Iar Margareta deretica neobosită prin casă, fără să ştie ce merite i-a adus soţului.

Wollman deschise un sertar şi scoase de acolo o sticlă pîntecoasă şi pahare.

— Aa, Benedictine, fructul muncii bătrînilor călugări. Bun. Molnar îşi şterse buzele cu batista şi se întoarse spre baron. Cărui fapt îi datorez plăcerea de a sta de vorbă cu dumneavoastră?

— Trebuie să fie numaidecît un fapt? Poate vreau doar să mai discutăm. E aşa de greu să găseşti un om luminat, care să ştie şi altceva decît să facă instigaţie. Pentru unii sau pentru alţii. Vreau noutăţi, noutăţi, domnule doctor, dar te rog să fii obiectiv.

— Noutăţi? Dar nu e nimic nou. Veşnica poveste: şedinţe, discursuri, aplauze, optimism şi . . . foame. Molnar rîse: Misticism stupid. Oamenii flămînzesc, au hainele rupte şi se gîndesc la viitorul comunist. În fond e groaznic.

— E groaznic și totuși firesc. Profeții foiesc în toate părțile, ca șobolanii.

Molnar gustă din pahar.

— Îmi aduc aminte, eram încă la Debrețin... Îmi chefuisem paltonul și umblam cu o scurtă de piele încrețită a mamei.

— Cunosc, îl întrerupse baronul. Te-a chemat decanul la el. Paltonul lui cel vechi... Pe urmă a aflat...

— Da. A aflat că frecventez un cerc socialist și m-a chemat din nou la el. Mi-a spus: „Molnar, cunosc nebuniile tinereții. Și eu l-am citit pe Marx. Îți dau un sfat: focul e frumos, dar nu te juca cu el".

Ca să nu fie nevoit să asculte din nou povestea cu decanul, Wollman ii împinse în față cutia cu țigări:

— Iartă-mă, am și uitat.

— Da, mulțumesc. Deși îmi cădea mai bine mahorca învelită în foaie de ziar de pe front. Ziarele vorbeau despre patrie, dar ardeau foarte bine.

— A, să nu uit, se ridică Wollman. Am ceva pentru dumneata. Scoase o mapă din birou. E o serie rară, portugheză.

De emoție, lui Molnar începură să-i tremure mîinile. Scoase o lupă din buzunar și se aplecă deasupra timbrelor.

— Os Lusiadas! Oh! De cîte ori n-am auzit de această serie jubiliară! 1524—1924. Patru sute de ani, domnule baron! Și acest Luis de Camoes, prințul căruia piratii i-au scos un ochi, confundîndu-l cu un condamnat, trăiește încă pe niște bucățele de hîrtie dantelată. Nu e măreț, domnule baron? Se opri îngrijorat. Bine, dar trebuie să fi costat o avere.

— Nu chiar atît, rîse Wollman.

— Mă îndatorați, domnule Wollman. N-o să vă pot refuza nimic. Și asta va fi în detrimentul „cauzei". Rîse.

— O să încercăm să le împăcăm pe amîndouă, susură Wollman.

Tăcură. Afară ploua mărunt și apa se scurgea pe geamuri. În cameră era o liniște încremenită, tristă: nu se putea ridica vocea, se potriveau mai bine șoaptele, cuvintele nerostite. Molnar se gîndi la odaia lui mare, cu pereții albi, văruiți, la biroul întesat cu cărți și cu plicuri cu

timbre, la mirosul stăruitor de igrasie și iaurt, la tusea înecăcioasă de astmatică a Margaretei, la geamurile fără perdele, acoperite cu ziare vechi, numere păstrate multă vreme între coperți de piele, pentru cîte un articol scris de el, și care acum nu mai foloseau decît la asta. Pe vremuri visase să-și tipărească scrierile și să le trimită cu dedicație lui Leon Blum. Ar fi vrut să rămînă pînă noaptea tîrziu la Wollman, dar n-avea ce să discute. Și nici de plecat nu putea să plece. Doar baronul l-a chemat pentru ceva. Oftă ușor: se simțea bătrîn și nemulțumit; îl învălui o stinghereală ciudată. Rosti încet, ca pentru sine:

— Os Lusiadas, Republica Portugheză. Luă un timbru în mînă și-l cercetă atent. Murmură inscripția: Camoes salvando Os Lusiadas do nafragio ...

— Sună frumos, domnule Molnar, spuse Wollman.

— Frumos, ridică Molnar capul și se învioră. Dincolo, în Apus, am impresia că toate sună mai frumos. Nu mai vorbesc peste ocean. Viitorul este acolo, în țările latine din America de Sud. Civilizația omoară tot ce e mai înalt, mai nobil în om: arta. Credeți că acum, în era energiei atomice, se va mai apuca cineva să picteze o Mona Lisa? Dar unde sînt trăsăturile Giocondei? Ați văzut în fabrica dumneavoastră vreo femeie care merită să fie pictată de un Rafael? Dar oare se vor mai naște Rafaeli? Poate că da. Dar nu aici, pe malurile Mureșului sau ale Donului, ci dincolo, la umbra palmierilor de lîngă Amazoane.

— Dumneata ești idealist, domnule Molnar, zîmbi distrat Wollman.

— Poate, domnule baron. Și Cristofor Columb a fost idealist. America Latină abia trebuie descoperită. L-am studiat pe Marx. Nu suflă un singur cuvînt despre asta. Dacă n-ar fi fost un cercetător superficial, ar fi intuit colosalele resurse ale Americii de Sud. Acolo zace îngropat viitorul. Și pînă se va găsi cineva să-l dezgroape, noi n-o să mai fim.

Wollman turnă din nou în pahare. Închinară. Înfierbîntat, Molnar puse paharul neatins pe marginea biroului. Continuă:

— N-o să mai fim ... Nu de mult veneam de la București la Arad, prin Timișoara ... De vreo douăzeci, două-

zeci și cinci de ani n-am mai călătorit pe linia aceasta. De un sfert de secol. Chiar la mijlocul drumului e un orășel: Orșova. În tinerețe am stat acolo vreo doi ani. Cunoșteam fiecare stîncă de la Porțile de Fier, fiecare vîrf de deal din împrejurimi. Îmi amintesc, stăteam ore întregi la marginea Dunării. Pe atunci eram încă visător și mă întrebam cu naivitatea adolescenții: Cine colorează apa de-i la fel de albastră ca cerul? Îmi închipuiam că un uriaș stă undeva pe stînca Babagaiului și varsă în valuri cornete de indanthren. Mă rog, am venit cu trenul pe la Orșova. Apa era tulbure, mîloasă. Nici ceața de odinioară nu mai era în vîrful dealurilor.

— Și de ce-mi spui toate astea?

— Într-adevăr, de ce? Poate pentru că aș fi vrut să revăd Orșova așa cum am cunoscut-o cu un sfert de secol în urmă... Da, într-adevăr, la ce bun... În spatele nostru se încolonează aproape o sută de mii de muncitori și eu vorbesc despre Dunăre și despre ceața din vîrful dealurilor.

Wollman era enervat: nu lipsește mult și măgarul ăsta bătrîn o să înceapă să plîngă după halbele de la München, care nu-l mai așteaptă pe el. Îl întrerupse:

— Nu te supăra... Prefer să facem politică... Dumneata trebuie să știi. De ce sînt atîția muncitori împotriva mea?

„Aha, pentru asta m-a chemat", tresări Molnar.

— Se pare că din pricina unor ringuri rebutate. Imită un orator: „De aceea e rău, pentru că baronul ține mașinile demontate. Trebuie să le montăm de îndată, altfel mizeria o să fie și mai mare!" Făcu un gest cu mîna. În mic, se repetă aici destinul tuturor revoluțiilor. Mizeria cere ispășitori. Mulțimea are nevoie de paleative.

— De astă dată se pare că eu va trebui să plătesc.

— Dar e o copilărie!

Wollman se ridică și începu să se plimbe încet prin cameră; covorul moale, gros, îi înghițea pașii. Molnar îl privi pe furiș. Părea al dracului de tînăr, așa, zvelt, înfășurat în haina de catifea albastră.

— Realitatea e că nu de mult luam totul în rîs. Sfidam pe cei din sindicat, de la partid. De altfel, cred că asta a fost drama societății noastre: nimeni nu i-a luat în serios

și ei, catîrii, au prins rădăcini. Nici acum nu mă tem, dar mă îngrijorează faptul că la tot pasul mă lovesc de ei. Dumitale îți spun deschis: nu voi monta acele ringuri. Unde să le montez? Ar însemna să termin și hala cea nouă. Să investesc bani? Pînă una-alta, eu sînt proprietar și dispun de banii mei. Zîmbi fugar. Crezi că nu cunosc soarta proprietarilor din Rusia?

— La noi sînt alte condiții, încercă Molnar să fie liniștitor.

— Știi dumneata prea bine că nu sînt.

Molnar oftă, apoi spuse cu sinceritate:

— Da, probabil că aveți dreptate. Tîrîm după noi niște ciudate lanțuri invizibile. Doar ați auzit lozinca: „Noi avem o linie politică proprie! Linia adevărată, a lui Marx!"

— Hai să-l lăsăm deoparte pe Marx.

— Imposibil, spuse sentențios Molnar. Asta nu se poate. Nimic nu se poate adăuga istoriei și nimic nu se poate șterge din ea. Rămase pe gînduri: Dar multe s-ar putea ascunde! Vedeți, dacă noi am putea lupta deschis, alta ar fi situația.

Wollman îl privi stăruitor.

— Și problema ringurilor? Repet: eu nu investesc nimic, nici un leu în acest fier vechi. Se opri deodată și întrebă cu o curiozitate sinceră: Dar în definitiv, care este părerea dumitale în problema ringurilor?

Molnar apucă bastonul și se ridică în picioare.

— Aici nu e vorba numai de ringurile acelea blestemate, să mă iertați, domnule baron. Comuniștii vor să transforme toată afacerea într-o chestiune politică. Agitație, domnule baron. Nu sesizați?

— Nu, făcu Wollman din ce în ce mai enervat, dar încep să-i admir. Ei văd lucrurile clar, știu să-și urmărească obiectivele, domnule Molnar. Comuniștii sînt oameni foarte ciudați.

— Una spun și alta fac, rezumă disprețuitor Molnar. Vorbesc despre montarea ringurilor și, probabil, nu vor decît să-i atîțe pe muncitori împotriva dumneavoastră. Cunosc sistemul. Dar vedeți, domnule baron, deschis, eu singur nu pot să mă împotrivesc. E o chestiune foarte delicată.

— Mai ales cînd rişti ca nici muncitorii social-democraţi să nu fie de partea dumitale. Şi nu numai muncitorii. Pînă şi Todor al dumitale are mai multă încredere în faţa maselor decît dumneata. Dar să lăsăm asta. Părerea mea despre montarea ringurilor o cunoşti desigur.

Molnar îl privi întrebător.

— La urma urmei, montîndu-se maşinile, se măreşte producţia. Cine cîştigă? Eu, proprietarul. Îşi aprinse o ţigară cu gesturi moi, absente. Adică, partidul comunist luptă practic pentru interesele mele. De altfel, cred că e destul de clar ceea ce spun... împotriva intereselor mele e normal să vă ridicaţi.

— De acord, murmură Molnar şi se lăsă înapoi în fotoliu.

Se priviră în ochi foarte serios.

— Ar mai fi ceva de adăugat. Eu vorbesc foarte sincer. Gîndeşte-te: dacă mă obligaţi să instalez ringurile, pentru acoperirea deficitului voi trece cheltuielile la costul de regie. Ceea ce înseamnă că voi mări preţul produselor. Ori, ţăranii tocmai asta aşteaptă, urmă el, uitîndu-se în altă parte. Să se mărească preţul fabricatelor. Să vezi cît o să coste făina... M-am gîndit la toate astea. În definitiv, pentru mine nu e mare lucru să investesc bani, care într-un fel nici nu sînt ai mei, dar am în vedere interesele muncitorilor mei... N-ar fi mai util să obţineţi o şi mai mare mărire a tainului? Am putea să ne înţelegem. În general, dumneavoastră, socialiştii, nu faceţi demagogie. Îl privi iarăşi lung, stăruitor.

— Mi-aţi uşurat foarte mult ceea ce voiam să spun, spuse Molnar grav. Continuă rar, apăsat, cu convingere: Eu reprezint un partid proletar şi interesele noastre, domnule baron, sînt contrarii. N-am vrut să vă spun lucrurile acestea în mod direct, ca să nu vă jignesc. Da', desigur, montarea ringurilor e în interesul patronului capitalist. Împotriva intereselor capitaliste ne ridicăm cu înverşunare. O umbră de zîmbet îi trecu peste buze. Am preferat să nu discutăm toate astea, pentru că, independent de problemele politice, m-aţi onorat cu prietenia dumneavoastră.

— Îţi mulţumesc, Molnar.

Nu-şi mai spuseră nimic. Molnar se simţea ostenit.

— E tîrziu, oftă el. O să plec și eu.
— Să-ți dau mașina, plouă prea tare.
— Mulțumesc, mulțumesc.

Molnar părea adormit. Ochii i se închideau aproape. Wollman se ridică să-l ajute. Își luară rămas bun cu oarecare stînjeneală.

Wollman ascultă din ușă zgomotul stins al mașinii, apoi se duse la măsuța din colț și ridică receptorul telefonului. Formă un număr.

— Tu ești, Anne? Da, da... Ai făcut focul în cămin? Trebuie să ardă frumos... Nu, nu-i așa. M-am gîndit la tine... Dacă vrei tu... Totuși, n-am să vin... Sînt tare ostenit, plictisit... Da, poate e bătrînețea.

Ajuns acasă, Molnar își scoase galoșii și pantofii și călcă în vîrful picioarelor să n-o trezească pe Margareta. Voia să revizuiască clasorul Portugalia, să găsească un loc cuvenit seriei Os Lusiadas. Prea mare era ispita acestei plăceri ca s-o poată amîna pentru o altă dată. Și Margareta nu i-ar fi permis să-și strice ochii la lumina slabă a lămpii de pe birou. Încă în mașină se vedea aplecat asupra odontometrului, controlînd zimțurile mărcilor, apoi verificînd datele cu indicațiile catalogului Zumstein. Pînă acum nu văzuse niciodată seria aceasta cunoscută în original: le știa însă, timbru cu timbru din albumul Schaubek, ediție Lucke. De aceea voia să vadă cu ochii lui și imediat prima marcă din seria cu blazonul (cal de mare) al lui Camoes, să constate dacă într-adevăr e tipărită cu o ștanță de mînă și dacă culoarea aceea azurie despre care a auzit atît de mult e într-adevăr atît de fermecătoare cum o descrisese specialistul Hantermüll.

Se așeză lîngă birou, fără să-și scoată pardesiul. Înșiră timbrele pe masă, apoi ca să-și prelungească plăcerea le ascunse sub o sugativă folosită anume pentru acest scop și le scoase pe rînd. Privind primul timbru își aminti de discuțiile purtate în presa de specialitate despre imprimarea valorii în colțul drept al mărcii cu o cerneală de tipar negru. Da, primul timbru avea valoarea indicată cu negru, 2 Centavos, imediat în apropierea inscripției „Camoes em Ceuta".

Trecuse de ora patru, cînd Molnar obosit verifică și ultimul timbru și-l clasă în ordine. Era obosit, dar nu-i

părea rău: știa că nu va reuși să adoarmă, că semi-treaz se va visa alături de Camoes înfruntînd toate pericolele pentru salvarea Lusiadei.

Îi plăceau teribil de mult plimbările prin istorie și ani. Poate de aceea ura tusea seacă a Margaretei din încăperea învecinată care îl readucea la realitate. Nu știa cum să se blesteme mai rău pentru că s-a născut în acest secol și tocmai aici, la periferia lumii. Uneori, numai gălăgia străzii, sau vocea gunoierului îl enervau în așa hal încît se închidea pentru ore întregi în biroul lui și asculta tăcerea ciudată a camerii. La ședințele pe care le prezida era intelectual absent și se întreba rîzînd ce caută printre acești oameni meschini care vor să răstoarne rînduielile firești ale lumii. Iar privirile admirative ale celor din sală, care așteptau de la el soluții practice și concrete pentru rezolvarea sărăciei lor, îl amuzau. Cîteodată, dacă ar fi avut curaj, s-ar fi sculat în picioare și le-ar fi spus: „Măi oameni buni... De ce vă pierdeți vremea la aceste întruniri? Nu vă dați seama că totul e zadarnic? Că nici eu și nici voi și nici împreună nu putem face nimic". Și în fond de ce ar face ceva?!...

Toate aceste frămîntări îl dureau aproape fizic, dar n-avea cui să le împărtășească. A ajuns, nici el nu știe cum, secretarul județenei partidului social-democrat și în această funcțiune trebuia să pară revoluționar. Molnar își dădea seama că niciodată n-a fost așa ceva. Oamenii, tinerețea l-au împins în această direcție, cum la fel de bine ar fi putut fi împins și în altă direcție. În afară de aceste gînduri, care îl înăbușeau cîteodată, îl speria faptul că nu putea ține piept iureșului acesta năvalnic care împingea întregul partid social-democrat spre stînga, spre o identificare cu idealurile comuniștilor. Pe vremuri, atîta timp cît lozincile nu aveau perspectiva împlinirii, lucrurile nu i se păreau atît de grave. Acum, însă, experiența de fiecare zi, lupta economică, politică, agitația nefiresc de vie a oamenilor îl speriau. Ar fi vrut ca într-o zi să-și dea seama că realitatea nu e decît un vis, un vis stupid, un coșmar, și anii care l-au încărcat cu povara bătrîneții n-au fost decît niște clipe, ațipite undeva, într-o berărie din Heidelberg, între două discursuri, că toată viața îi stă încă în față și totul va fi luat de la început. Se temea de

bătrînețe, și nu cu o teamă firească a omului care se apropie de sfîrșitul drumului, ci cu o teamă animalică și cu senzația că are dureri fizice. Dacă nu i-ar fi fost rușine de oameni, de Margareta, ar fi țipat uneori că nu vrea să îmbătrînească, că nu vrea să moară. Poate de aceea îi invidia pe credincioșii care cel puțin se puteau consola în rugăciuni nesfîrșite pentru cerșirea vieții veșnice.

Molnar se dezbrăcă și se vîrî în pat. Spre nemulțumirea lui nu se vedea alături de Camoes, ci în fabrica lui Wollman, printre muncitorii care cereau instalarea unor ringuri pentru niște motive pe care el nu le putea pricepe. De ce toată agitația asta? „Probabil — se gîndi — la fel ca și mine, zeci de oameni se frămîntă, nu dorm și așteaptă nici ei nu știu ce de la instalarea acestor mașini. Probabil, ei sînt convinși că țăcănitul unor mașini scoase din uz va putea să readucă minutele, zilele pierdute pentru acest nimic, sau că, din clipa instalării lor, vor deveni mai fericiți. Tîmpenie! Oare nu e mai plăcut să stai aplecat asupra unor timbre, să le clasezi, să te reîntorci în timp și să visezi? . . .

Timbre, timbre . . . Ce lume ciudată, ce lume imensă se ascunde în spatele lor. Și timbre vor mai apare și după ce eu nu voi mai fi. Poate serii mult mai frumoase decît Os Lusiadas. Mai frumoase, și eu nu le voi controla niciodată zimțurile. Se înduioșă și-i veni să plîngă. Pentru prima oară, după foarte mulți ani, își făcu o cruce. Spre mirarea lui, nu se rușină: dimpotrivă. Oare mai știu textul „Tatălui nostru"?

2

Clara își bălăbănește picioarele în apă: stă la marginea pontonului și privește pierdută caiacurile ce alunecă pe oglinda tulburată a Mureșului. Soarele de după masă, palid, abia se lasă simțit. Apa curge domol, cu o încetineală înșelătoare. Valurile, cu coama rotunjită, așa cum se încalecă tăcute și grele, par de țiței. Dacă vîntul căldut,

care bate dinspre Cetate, nu i-ar mîngîia trupul, n-ar avea nici un rost să mai rămînă aici. Gigi o părăsise cu jumătate de oră în urmă, enervat că săritura de pe trambulina cea mare nu-i reușise: își luase prost avîntul și atinsese apa cu burta. Spectatorii de ocazie, niște ucenici de la fabrica de vagoane, îl petrecuseră, rîzînd, pînă la ieșire.

Privită de pe ponton, Cetatea, cu acoperișurile ei de tinichea oxidată, pare un castel medieval de undeva de la picioarele Alpilor. Atît de mult s-a obișnuit Clara cu gîndul plecării, încît orice imagine îi aduce în minte Elveția.

Stînd așa, cu privirile pierdute în gol, își dă deodată seama că în spatele ei toate zgomotele s-au stins. Se întoarce și vede urcînd scările trambulinei mari în soarele asfințitului o siluetă bronzată, lucioasă. Îi urmărește toate mișcările. Săritorul, un tînăr de vreo douăzeci și cinci de ani, a ajuns la capătul scîndurii de salt. Se înalță pe vîrfuri, cu brațele desfăcute în lături. Are pieptul lat, mai lat ca al lui Gigi și e negru ca un mulatru. Saltă de cîteva ori, ușor, pe loc, de încercare. Scîndura vibrează. Privindu-l mai atent, Clarei i se pare că-l cunoaște de undeva. N-are timp să-l cerceteze mai bine. Săritorul întinde brațele înainte, apoi, elastic ca o minge se aruncă în gol. Un timp pare că se înalță spre cer, pe urmă își schimbă grațios poziția, se întoarce în aer ca un planor și plutește lin spre apă.

Păcat că Gigi a plecat: ar îngălbeni de ciudă.

Tînărul iese din țarcul pontonului în apropierea ei. Își dă părul peste cap și-și șterge fața de apă. În clipa aceasta, Clara îl recunoaște. E tînărul pe care i-l arătase Edy în curtea fabricii, alături de comunistul acela gras. Cum de i-a uitat numele?

Temîndu-se să nu-l piardă din ochi, se ridică și merge spre el pe marginea Mureșului, ca și cînd ar vrea să intre în apă adîncă.

— Ați sărit foarte frumos.

— Da, răspunde Gherasim. Și deodată se fîstîcește: Niciodată pînă acum n-a văzut o fată atît de frumoasă.

Vrea să-i spună că, dacă i-a plăcut săritura, o poate repeta, dar Clara i-o ia înainte:

– Desigur, știți și să înotați foarte bine.

Își dă seama că afirmația e banală, dar e prea tîrziu. Gherasim pleacă privirile:

— Știu.

Acum nu se mai poate schimba nimic. Trebuie continuat pe același ton:

— Ce bine e cînd știi să înoți. În vocea ei e ceva trist, nelămurit. Eu n-am trecut niciodată Mureșul. Singură mi-e frică. Dacă m-ați însoți...

Nu se mai uită la el. Cu vîrful piciorului începe să deseneze niște linii nevăzute pe scîndurile pontonului.

— Vă însoțesc, de ce să nu vă însoțesc? se grăbește să-i răspundă Gherasim. O prinde de mînă și o trage înapoi spre ponton. Sărim?...

E un fleac să treci Mureșul vara. Apa e joasă, cuminte. Dacă ești mai rezistent și poți ține piept curentului, nici nu e nevoie să înoți: poți trece în picioare.

Nisipul de pe malul dinspre Cetate e mult mai fierbinte decît scîndurile pontonului. E o plăcere să stai întins, nemișcat, pe acest pat al naturii, moale și primitor. Mai ales dacă te mîngîie și vîntul călduț care bate dinspre Cetate.

Se înserează. Valurile aduc ușorul miros de mîl al apei lenește. Ramurile subțiri ale sălciilor se ciocnesc unele de altele cu un fîșîit abia auzit, clătinîndu-și mîțișorii fragezi. Clara și Gherasim stau tot unul lîngă altul. Gherasim strecoară nisip printre degete, într-un joc nevinovat de copil.

— Cum te cheamă? întreabă, dar nu ridică privirile.

Firele de nisip sclipesc argintiu. Gherasim nici nu bănuiește de ce întîrzie răspunsul.

— Ana.

El repetă numele, ca și cum ar vrea să se obișnuiască cu el:

— Ana... Ana...

Nisipul e atît de fin că nici nu simți cînd ți se scurge printre degete. Lui Gherasim i se pare că n-a spus destul: ar vrea să născocească ceva, un lucru inteligent, sau poate ceva hazliu, s-o înveselească. Totuși nu spune decît ceea ce are pe inimă.

— Știi că ești foarte frumoasă?

— Știu, zîmbește Clara.

Are un zîmbet ciudat, provocator. Gherasim ar vrea s-o prindă de mînă, dar se teme să n-o strîngă prea tare.

— Ce faci diseară?

— Nimic, răspunde Clara și-i cercetează fața. Abia mai tîrziu își dă seama că a fost vorba de un fel de invitație. Ciudată e lumea și felul de a gîndi al acestora. Nu caută să afle cine ești, ce gîndești: i-ai spus un nume și pentru el, abstracțiunea, Ana, Clara, Valeria e de-ajuns. Sînt niște copii. Pentru ei orice fel de masă e masă; indiferent dacă e făcută din lemn de nuc și e lustruită sau e din brad și nedată la rîndea. Masă. Indiferent de formă: rotundă, pătrată; e important să aibă tăblie și patru picioare. Probabil că și pe mine mă privește la fel, indiferent de nume. Sînt o femeie cu șolduri, cu sîni, cu picioare, dar numai atît: femeie. Spre surprinderea ei, gîndurile acestea o excită: pînă acum a avut de-a face cu oameni care o respectau în primul rînd pentru numele ei: Wollman. Ca și cum acest nume ar fi trebuit să determine toate calitățile mele. „În fond — constată — felul brutal de a gîndi al acestora e mai sincer".

Îl cercetează din nou. Gherasim are fața pătrată și fruntea boltită, osoasă. Cînd strînge fălcile, mușchii maxilarelor tresaltă ca niște broscuțe.

— N-ai vrea să mergem undeva?

Vocea sfioasă contrastează cu trupul lui mătăhălos, puternic. Clara îi privește vinele de la gît, pieptul lat și uită să răspundă. Îi pare rău că timpul a trecut atît de repede.

— N-ai vrea să mergem undeva? o mai întrebă o dată Gherasim.

Clara simte că tot sîngele îi năvălește în față. Ar fi vrut mult mai mult dacă Gherasim i-ar fi poruncit să se întîlnească undeva. Să-i fi spus: „La ora opt ne întîlnim acasă la mine". Și n-avea importanță cum arată casa lui. „Poate că are frați mai mici, pe care îi gonește, ca să poată să rămînă singur cu mine." Gîndul acesta o încălzi și mai mult, încît își strecură mîna sub palma lui Gherasim:

— Unde?

Într-adevăr, unde? E sîmbătă seara: la cinematografe nu se mai găsesc bilete. La restaurant?... La care?...

Pentru cele din centru nu are bani destui, iar la cele ieftine din mahala... În fond, de ce nu? Grătarul şi acolo-i grătar, iar vinul e poate chiar mai bun. Propune timid:

— La o cîrciumă.

Clara tresare: ochii îi strălucesc ca nişte mărgele.

— Da, dar la una mică, ascunsă...

— Desigur, aprobă grăbit Gherasim. Să ne întîlnim la opt, în faţa primăriei, lîngă chioşcul de ziare.

3

— Unde te găteşti, Gherasim?

— La o întîlnire, mamă. Ştie că acum va urma seria întrebărilor: dacă e frumoasă, dacă e harnică, dacă e ceva serios. Ca să le curme şirul de la început, adăugă: E frumoasă, e harnică şi-mi place foarte mult.

Maică-sa îi dă fără un cuvînt banii puşi deoparte pentru coşniţa de a doua zi. Nici măcar nu-i atrage atenţia să nu risipească. A devenit bună, înţelegătoare. Îi pare numai rău că Gherasim a crescut atît de repede şi nu-l mai poate lua în braţe să-l mîngîie. Acum nu se mai cade să-l răsfeţe. Gherasim e bărbat în toată firea. Într-un fel e capul familiei. Totuşi, nu poate răbda să nu-i netezească părul cu palma. Îi îndreaptă şi cravata. Ar vrea să-i spună să facă nodul mai mare, dar n-are nici un rost. Poate aşa-i moda acum.

— A scris tuşa.

Gherasim se întoarce spre ea, o prinde de umeri. E cît pe ce să-i spună: „Nu mă interesează nici tuşa, nici Cornelia!“ Ochii maică-si sînt însă limpezi ca apele unei oglinzi curate. De ce să-i tulbure?

— Bine, mamă.

— Pot să-i scriu s-o aducă şi pe Cornelia?

Faţa ei a încremenit într-o aşteptare evlavioasă. Parcă şi ridurile i s-au şters. Arată ca şi cînd n-ar fi ea, ci numai o fotografie a ei, în mărime naturală. La fel cu aceea atîrnată deasupra patului lui Gherasim. Acolo n-are încă

riduri. O singură cută doar în colțul gurii, cuta ironică pe care a moștenit-o și Gherasim.

— Ții mult de tot?

— Da, Gheri.

Sînt mulți ani de cînd nu i-a mai spus așa. Vocea nu i s-a schimbat de loc. E poate doar puțin mai voalată: atît. Și acum mama lungește melodios vocalele. Pe vremuri, cînd cînta în corul bisericii din Șega, Gherasim îi recunoștea vocea chiar dacă stătea lîngă intrare, sub balcon.

— Bine, mamă. Dar ți-am spus, nu-mi place...

— S-o mai vezi o dată. Chiar azi am să-i scriu. Și sînt convinsă că o să-ți placă.

În drum spre primărie, Gherasim se gîndește să treacă întîi pe la cîrciumă, să vorbească cu patronul să-i rețină o masă.

La ora asta, „Șarpele de aur" e aproape gol. Numai cîțiva ceferiști ciocnesc cinzeci, rezemați de tejghea. Lîngă ei, doi negustori vor să îmbete un țăran venit de la Pîncota cu marfă. Aștia sînt toți mușteriii. Ba nu. Gherasim mai descoperă într-o parte, lîngă perete, îngrămădiți în jurul unei mese rotunde, șase muncitori de la fabrica de vagoane. Printre ei e și Petru Bozgan care lucrează în comitetul sindical. Gherasim îl cunoaște. Îl salută în treacăt și se îndreaptă spre patron, un om subțirel, care tocmai pictează niște liste de prețuri.

Bozgan nu-i răspunde la salut, dar Gherasim nu dă nici o importanță.

— Meștere! se adresează patronului.

Patronul ridică privirile.

— Am nevoie de o masă pentru diseară. Acolo, îi arată spre salonul din fund.

Patronul scoate din buzunar un capăt de cretă și scrie pe o tăbliță agățată de raft: „O masă în salonul din fund".

Gherasim tocmai vrea să plece cînd se aude strigat:

— Măi Gherasim, nu vii să ciocnești cu noi?

Glasul vine dinspre masa celor de la fabrica de vagoane.

— Nu, fraților, sînt grăbit.

— Aa, te grăbești! exclamă Bozgan ironic. Se duce să lingă tălpile baronului...

„Dar asta ce-o mai fi?" Gherasim încruntă sprîncenele.

— Degeaba te uiți urît, mă lingăule! îi strigă unul cu fața smochinită, pe care nici nu-l cunoaște. Vii să comanzi masă, hai! Poate că vă dă și bani Wollman, nu numai pînză!

„Adică despre asta e vorba". Știa că cei de la fabrica de vagoane și de la depoul C.F.R. sînt supărați pe muncitorii de la textile pentru că au obținut tain. Niciodată n-ar fi crezut, însă, că într-atîta. Se uită cu mai multă atenție la ei și constată că sînt beți turtă. Dă din mîini și pornește spre ușă.

— Stai, măi, de ce fugi? Spune-ne cîți metri de pînză vă dă baronul că-l pupați în fund?

— O pupi tu pe mă-ta! i-o întoarce, supărat, Gherasim, și-și continuă drumul.

— Fugi, măi? Te temi? strigă Bozgan după el și se scoală de la masă, apucînd un sifon. Stai o clipă, să te văd mai bine la față!

Gherasim se întoarce, dar nu mai are timp să se ferească de scaunul pe care l-a zvîrlit careva. Ridică numai brațul. În aceeași clipă, Bozgan ajunge lîngă el și-l lovește cu sifonul după ceafă. Au sărit și ceilalți de la masă. L-au înconjurat. „Îs prea mulți" — își spune Gherasim și vrea să fugă. Cel cu fața smochinită îi pune, însă, piedică și Gherasim se întinde cît e de lung. Unul îi sare cu bocancii pe spate. O durere ascuțită îi paralizează umărul stîng. Vrea să se întoarcă pe o parte, dar nu reușește. Iar îl calcă cineva. Îi vîjîie urechile și îi e ciudă că nu are putere să se ridice. Cineva îl lovește cu bocancul în tîmplă. I se face roșu înaintea ochilor și simte cum un șuvoi de sînge i se prelinge pe frunte. Își pierde cunoștința. Se trezește tîrziu, așezat pe jos cu spatele rezemat de un zid. Nu știe cît timp a trecut. Sus, în vîrful stîlpilor, s-au aprins becurile. Privindu-le printre gene i se pare că sînt undeva foarte departe.

— Uite, s-a îmbătat ca un porc!... spune o femeie.

Gherasim vrea să întoarcă capul, dar cea mai mică mișcare îi provoacă dureri. Față de cine și de ce să se scuze?

Își aduce aminte de Ana. Ea, desigur, e acolo la chioșc și așteaptă. Întreabă pe un individ care s-a oprit lîngă el:

— Cît e ceasul?

— Nouă...

Gherasim vrea să se ridice. Tot corpul îl doare cumplit, ca și cum ar fi împănat cu spini. Rămîne nemișcat. Pe urmă face semn unui băiat care cu vîrful pantofului șutează de-a lungul străzii un capac de metal.

— Măi, vrei să-mi faci un serviciu?...

Băiatul îl privește mirat.

— Te duci pînă la primărie, la chioșcul de ziare. E o fată acolo. Înaltă, cu păr castaniu. O cheamă Ana. Îi spui că Gherasim e foarte ocupat, că nu mai poate să vină... Îți dau o sută de lei...

Băiatul cere banii înainte. Gherasim îl lasă să-l scotocească prin buzunare, apoi privește lung în urma lui cum se îndepărtează lovind în capac, cînd cu un picior, cînd cu altul. Nu e de loc convins că se va întoarce.

Se înșală. După o jumătate de oră băiatul apare însoțit de Ana. De rușine, Gherasim ar vrea să se scufunde în pămînt. Își șterge fața cu mîneca hainei și încearcă din nou să se ridice. N-are destulă putere.

Văzîndu-l, Clara rămîne înmărmurită. Se apleacă spre el și, după fața ei, Gherasim bănuie întrebarea care o să urmeze.

— Nu, nu-s beat. M-au bătut... spune repede.

— De ce?

— Pentru că iau tain de la baronul Wollman.

Clara tresare. Pe urmă, foarte calmă, întreabă:

— Să aduc o trăsură?...

Gherasim clatină din cap și închide ochii.

4

Seara, Clara nu-și găsește locul; îi pare rău că nu l-a însoțit pe Gherasim acasă la el, să vadă cum stă. Și poate ar fi avut nevoie și de îngrijire. Niciodată n-a avut o asemenea întîlnire. I se păru că pînă acum a fost foarte departe de ceea ce se numește viață, că dincolo de zidurile locuinței ei este o altă lume, mai ciudată, mult mai in-

teresantă decît cea de aici, împletită cu mătase și lumină. Îl strigă pe Walter.

Walter apăru după cîteva secunde. Era proaspăt ras, se simțea de la depărtare mirosul spirtului pe față.

— Spune-mi, Walter, tu cunoști pe oamenii de la mahala?

— Da, domnișoară Wollman.

— Sînt interesanți?

— Depinde, domnișoară Wollman.

— Vorbește mai concret.

— Depinde ce numiți dumneavoastră interesant.

— Vorbești mereu în parabole. Dă-mi un sfat. Vreau să mă distrez.

— Vreți să jucați șah?

— Nu! Spune, Walter, tu ai luat vreodată morfină?

— Da, domnișoară Wollman.

— Și ce ai simțit?

— Mîncărime.

— Asta e tot?

— Nu. Asta e la început. După aceea adormi și visezi ceva nelămurit.

— Ce anume?

— Nu se poate povesti. Totul e cețos, trandafiriu. Dacă aș vrea să compar visul unui morfinoman cu ceva concret, aș spune că visul se aseamănă cu o bucurie infantilă, tradusă vizual pentru un alt plan, sau mai bine spus în alte dimensiuni necunoscute în viața de toate zilele. E o prostie ceea ce vă spun, domnișoară.

— Vreau să iau morfină, Walter.

— Dacă aude domnul baron?

— Nu trebuie să audă.

— Am înțeles. Acum?

— Da.

Walter dispăru și Clara se simți emoționată. Iar făcea ceva nepermis. Se trînti pe pat și închise ochii. Auzi deschizîndu-se ușa, apoi pașii lui Walter apropiindu-se de pat. Îl privi și cînd descoperi în mîinile lui seringa de injecție se sperie pentru o clipă.

— Trebuie să mă împungi?

— Da.

Își trase rochia și își dezveli pulpele bronzate de soare.

Walter înfipse acul și Clara tresări.

— Au!

Pe urmă, Walter șterse acul și se apropie de fereastră. Clara rămase întinsă pe pat și-i urmări toate mișcările. Walter n-o mai privea, deși ea își lăsase intenționat pulpele dezvelite. Îl chemă:

— Walter. Vreau să-ți dau o palmă.

Walter zîmbi și-i întinse fața.

— Poftiți domnișoară.

Clara îl lovi cu toată puterea. El îi prinse brațul, o strînse și Clara îi văzu tresărind mușchii maxilarelor. Walter slăbi strînsoarea.

— Iertați-mă domnișoară.

Ieși fără să se aplece. Clara aștepta jumătate de oră, dar nu simți nici mîncărime și nici legănarea haotică despre care îi vorbise Walter. Se sculă și cercetă fiola din care îi făcuse injecție Walter. „Apă distilată", citi Clara și vru să strige de furie. Îl strigă pe Walter.

— Ce injecție mi-ai făcut?

— Morfină, domnișoară.

— Și ce scrie pe fiolă, îi aruncă Clara fiola la picioarele lui.

— Apă distilată, domnișoară. Așa se pun fiolele în comerț. Comerțul cu stupefiante este interzis. Mai doriți ceva?

— Da. Vreau să afli totul despre unul Gherasim care lucrează la noi în fabrică. E montor sau așa ceva.

Mai vru să spună ceva, dar o cuprinse o veselie stupidă și-i veni să rîdă. „Începe să-și facă efectul morfina". Se întinse veselă și privi prin Walter ca printr-un obiect de sticlă. Tavanul se depărtă și se apropie, ca și cum ar fi vrut să înlocuiască plapuma, încît Clara întinse brațele să se apere. Rîse zgomotos și avu o scurtă amețeală, ca după un vin dulceag.

— Walter!

— Da, domnișoară.

Clara uită ce voia să spună. Rîse iar și avu impresia că se privește într-o oglindă colorată dincolo de care se legănau valurile trandafirii ale unei mări solide, pe care

oameni transparenți se plimbau cu niște picioare lungi și grațioase ca niște șerpi.

Walter o acoperi, o privi un timp, apoi ieși în vîrful picioarelor.

A doua zi după masă, cînd Clara se trezi cu dureri de cap, îl chemă pe valet. Walter apăru îndată și-i spuse că baia e pregătită.

— 23 grade, domnișoară. Și mi-am permis și puțină apă de brad.

— Lasă baia acum. Te-ai interesat?

— Da, domnișoară Wollman. Și scoase din buzunarul vestonului un carnețel mic cu coperți de piele. Locuiește în strada Brîncoveanu numărul 37, cu mama și cu fratele. Are douăzeci și cinci de ani și e necăsătorit. E montator la F.T.W. Rostea cuvintele egal, pe tonul cu care ar fi dat o informație oficială. Doriți amănunte? Și fără să aștepte răspuns, începu să recite: S-a născut la 2 aprilie 1921. A repetat clasa a treia, fiind operat de apendicită înainte de examene.

Clara nu-si putu stăpîni un zîmbet. Walter îl consideră o laudă. Continuă:

— Sînt în urmă cu plata chiriei pe patru luni. Mama lui vrea să-l însoare cu o fată de la Ineu. Ieri a ieșit din spital. A fost rănit într-o încăierare la „Șarpele de aur", o cîrciumă în apropierea gării.

— Ajunge, Walter.

Ca întotdeauna, avea și acum un sentiment de inferioritate în fața valetului. Ar fi fost mai bucuroasă dacă Walter ar fi uitat să se intereseze de Gherasim, sau s-ar fi dovedit prost informat, ca să-l poată ocărî. Acum nu mai avea putere să-i ceară să facă lucruri absurde și apoi să se distreze pe socoteala lui. Walter o copleșea. Mai de mult, cînd nu-l ura încă și cîteodată chiar voia să-l rețină în camera ei, născocea fel de fel de lucruri ca să-l oprească acolo. O dată îl rugase să-i cînte cîntece populare nemțești. Walter întrebase solemn:

— Triste sau vesele, domnișoară Wollman? și cîntase aproape un ceas în surdină, cu o voce monotonă, ștearsă, ca și cînd ar fi vorbit.

— Poți să te retragi, Walter.

— Mulțumesc, domnișoară Wollman. Noapte bună!

Închise ușa fără zgomot. Clara ar fi vrut să arunce cu ceva în el. Pe urmă îi veni să plîngă de ciudă, dar se răzgîndi. De ce să plîngă? Ar trebui să născocească ceva ca să se poată distra. Să facă baie și să-l cheme pe Walter s-o spele pe spate? Surîse. Nu, Walter și-ar face ceremonios datoria. Ar trebui să-l facă gelos... Dar cum? Dacă tîmpitul de Gherasim nu s-ar fi încurcat cu ăia de la cîrciumă, acum ar putea să-l cheme aici. Ba chiar să-l trimită pe Walter după el. Să-l trimită după el, să-i ordone să păzească intrarea, să nu fie deranjată! Nu se poate ca Walter să nu îngălbenească de ciudă! Deodată tresări: se aruncă în fotoliu și formă un număr de telefon.

— Alo, dă-mi-l, te rog, pe domnul Albu. Cum? E ocupat? Spune-i că e vorba de un lucru foarte important... Nu, nu... Numai personal...

Se supără că trebuie să aștepte și o clipă se gîndi să închidă telefonul, cînd de la capătul celălalt al firului se auzi vocea groasă, răgușită de tutun, a lui Albu.

— Da, eu sînt... Cine? Aa, duduia Clara! O, îmi pare foarte bine. Te rog, scuză-mă. Tocmai voiam să te caut... Mă duc să mă schimb... Cum, așa în uniformă?... În zece minute. Da, sărut mîna...

Clara așeză receptorul în furcă și dintr-o dată se simți ușurată, veselă. Pentru scopul de care avea acum nevoie de un bărbat, Iakob era cel mai nimerit. Își imagină fața albă, fină, cu trăsături șterse a șefului poliției și nu se miră că nu-i provoacă nici un sentiment. Nu-și putea de loc închipui despre ce au să vorbească, dar asta n-o neliniști. Dimpotrivă, așa era mai interesant. Îi păru bine că-l invitase. Aprinsese o țigară, dar o stinse imediat. Nu-i pria acum. Îl sună pe Walter.

— O să mă caute un domn. Condu-l în camera mea.

— Da, domnișoară Wollman.

— După aceea să ai grijă să nu fiu deranjată. S-ar putea ca domnul să rămînă toată noaptea la mine.

Walter se aplecă politicos și ieși. Fața lui nu trăda nimic. Totuși, Clara era convinsă că acum Walter suferă. Acest gînd o bucură. Ar fi vrut să-l pîndească, să vadă ce

mutră va face cînd va da față cu șeful poliției. Ar fi avut o dezamăgire. Walter nu se miră de loc.

— Poftiți, domnule Albu. Spre stînga.

Clara stătea într-un fotoliu în apropierea ferestrei. Lumina lămpii de pe măsuță îi desena pe față umbre de culoarea cobaltului: părea o statuie de marmură albă, delicată și rece, sculptată de un maestru grec de altădată.

— Am venit, Clara. M-ai chemat.

Clara tăcea. După un timp, nemaiștiind ce să spună, Albu adăugă:

— Azi parcă ești mai frumoasă.

— Flori nu mi-ai adus?

Albu se simți prost. Înghiți în sec și-i fu ciudă că nu s-a gîndit la asta. Zise încet, mai mult pentru sine:

— Mă duc să cumpăr. Nu pricepu de ce rîde Clara. Continuă: Iartă-mă. Am venit în grabă, n-am vrut să întîrzii. De obicei nu vin fără flori. Data viitoare am să aduc. Ca să se justifice mai spuse: Am contramandat pentru tine o ședință foarte importantă. Iartă-mă.

Clara rîse din nou, lăsînd să se vadă un șirag de dinți albi, sănătoși. Albu se fîstîci de tot. Ar fi vrut să înjure ca să se răcorească. Clara simți o umbră de vinovăție ca pe vremuri, în copilărie, cînd profesorul de matematică o lăuda pentru ecuațiile rezolvate de Walter. Întinse mîna spre Albu. Albu îi strînse degetele în palmă și i le sărută pe rînd pe fiecare.

— Nu știam că-ți plac atît de mult florile. Am să-ți rechiziționez... vreau să-ți spun, am să-ți cumpăr o florărie întreagă. Ce fel de flori îți plac?

Clara rîse din nou. De astă dată, Albu rîse și el zgomotos, dezlănțuit, și deodată Clarei i se făcu teamă. Îi fixă fruntea boltită pe care sclipea sudoarea. Vru să-și ia ochii de la el, dar nu izbuti. Tapeta vișinie de pe peretele din spatele lui se spălăcise; Clara nu-i mai putea distinge țesătura mată care reprezenta frunze stilizate de smochin, încolăcite pe tulpini de viță. Tablourile se spălăciseră și ele; Clara nu mai vedea decît stropii de sudoare de pe fruntea lui Albu, ochii negri, pătrunzători. Albu încercă un zîmbet, apoi își descheie gulerul vestonului.

— E cald aici.

— Tu ești însurat, Iakob?

— Nu, sînt încă tînăr... Mai am timp, vreau să trăiesc. N-am dreptate?

Clara dădu afirmativ din cap. Dintr-o dată se simți iar în largul ei. Se gîndi ce o să spună Trude a doua zi, cînd o să-i povestească aventura cu morfina și cu acest comunist de la poliție. Desigur n-o să creadă. De fapt, n-are nici o importanță: important e că seara asta nu e ca toate serile. Cel puțin nu se plictisește. Dacă i-ar cere-o, acest om rece și fără expresie i-ar cădea la picioare. Sau cine știe?... În clipa aceea ar fi vrut ca Albu să fie brutal, s-o ia în brațe, s-o strîngă, să strige la ea. Dar Albu se simțea prost, nu știa ce să facă cu picioarele: le întinse, le trase sub el, pe urmă le întinse din nou. Își aprinse o țigară, scrumul căzu pe covor, se aplecă să-l ridice, dar nu izbuti. Supărat, stinse țigara. Pe urmă își mai descheie doi nasturi de la veston. Răsuflă în voie, zgomotos, și Clara se scutură ca de un fior.

— Poker știi?

— Cum dracu nu... Da' ce crezi despre mine? Crezi că toți comuniștii sînt proști?

— Tu ești comunist?

Albu tresări:

— Să nu discutăm despre asta. Mai bine discutăm despre tine. Tu ești frumoasă, Clara. Pe cinstea mea. Ești frumoasă... Domnul Wollman nu-i acasă?

— Nu. Sînt singură.

— Singură de tot?

— Nu, e valetul aici. Dar el doarme. Vorbea tare, s-o audă și Walter. Era convinsă că e undeva prin apropiere și aude fiecare cuvînt. De ce întrebi?

Se ridică și se rezemă de perete. Albu o dezbrăcă cu privirile. Se ridică și el și se apropie de ea. Clara făcu un pas în lături, dar Albu o cuprinse în brațe.

Cineva bătu în ușă. Pe urmă ușa se deschise și în prag apăru Walter.

— M-ați chemat, domnișoară Wollman?

— Da, Walter. Baia e gata?

— Da, domnișoară Wollman.
— Mulțumesc. Condu-l pe domnul Albu.
Albu nu pricepea nimic. Zăpăcit, își încheie vestonul și se înclină în fața Clarei.
Clara aștepta pînă ce auzi poarta închizîndu-se și sună după Walter.
— Dacă te mai prind ascultînd la ușă, zbori! Ai înțeles?
— Da, domnișoară Wollman. Îmi permiteți să mă retrag?
— Du-te dracului!
— Mulțumesc, domnișoară Wollman.

CAPITOLUL X

1

Gherasim se opri lîngă un ring. Văzîndu-l cum încreţeşte fruntea, fata, care înnoda firele rupte, îl privi mirată. O fi uitat ceva?

Gherasim asculta încordat. Deodată, îşi dădu seama ce era: din zgomotul complex al maşinilor lipsea ceva, lipsea uruitul gros, adînc şi monoton al flaierului 12. Flaierul 12 nu funcţionează! Se repezi într-acolo. Zecile de fire descolăcite de pe bobine se încurcaseră ca într-o pînză de păianjen.

— S-o dus afară. I s-or încolăcit firele şi i-am oprit maşina. Avui şi eu nişte fire rupte şi nu i-am putut ajuta încă.

Era drept că în ultima vreme Balotă se plimba grozav de mult. Gherasim strînse buzele, puse jos lădiţa cu unelte şi se îndreptă spre culoar. În apropierea W.C-ului auzi un rîs gros şi o voce cunoscută: a lui Şimand, de la tîmplărie. Ce dracu o fi căutînd aici? Intră. Uşa neunsă scîrţîi ascuţit. Un fum gros de ţigară îi năvăli în faţă. Cîţiva tineri sprijiniţi de perete, cu ţigări în mîini, se întoarseră spre el. N-avu vreme să-i întrebe ce caută aici, de ce chiulangesc, pentru că toţi aruncară mucurile şi porniră cu feţele nepăsătoare spre hală. Gherasim se luă după Balotă şi-l ajunse lîngă flaier, în clipa cînd acesta revărsa asupra firelor încîlcite un potop de înjurături.

— Tovarăşe Balotă . . .

— Ce vrei, tovarăşe Gherasim? Vrei să-mi faci morală? De cînd n-am voie să mă duc la closet?

Balotă ridică spre Gherasim fața lată și rînjită, arătîndu-și strungărețele.

— Ba du-te ori de cîte ori vrei. Dar bagă de seamă: se vede că mașina e stricată într-adins. Și e una din cele mai bune. Altădată s-o oprești înainte să pleci.

— Păi dacă mașina e bună, de ce încîlcește firele? Mai bine v-ați îngriji de astea „bune", decît să vă spargeți capul cu fierăria ruginită din șură.

— Aha, înțeleg, zîmbi scurt Gherasim. Despre asta ați ținut ședință în closet.

— Ai ceva împotriva ședințelor? se proțăpi Balotă în fața lui.

— Împotriva capetelor goale am.

— Nu ne duce tu nouă de grijă, încercă Balotă să fie tăios, răspunde sănătos de producție, că de asta ești plătit. Cît despre mine, pe cît știu încă n-am fost înscris cu de-a sila la voi. Agitație să faci între comuniștii tăi, pe noi lasă-ne în pace. Mai bine v-ați gîndi, tu și deșteptul de Horvath, că dacă se bagă costul instalării mașinilor în banii de regie, iar o să se scumpească țesăturile. Și țăranii o să scumpească pîinea. Nu-i așa ușor cum credeți voi. Aruncați o vorbă în vînt... și muncitorii culeg furtună.

Gherasim îl privi liniștit și spuse rar, apăsat:

— Pînă acum credeam că ești social-democrat. Acum aflu că ești omul baronului.

Balotă scuipă într-o parte și-i întoarse spatele lui Gherasim.

— Lasă-mă să-mi văd de treabă. Sîmbătă n-o să-mi pot cumpăra nici pîine din salariu.

Gherasim dădu din umeri. La o mașină depărtată îl văzu pe Șimand vorbind cu cîteva femei. Strînse fălcile și porni într-acolo.

Deasupra mașinilor pluteau nori albi de puf străveziu. Era un aer cald, închis. Dinspre vopsitorie veneau mirosurile tari ale acizilor. Respirațiile erau iuți, arzătoare, sîngele zvîcnea în tîmple. În zumzetul stăruitor, vorbele nu se auzeau: muncitorii se obișnuiseră să le ghicească după mișcarea buzelor. Curelele de transmisie își suprapuneau umbrele jucăușe pe pereții cenușii, scorojiți de igrasie.

Horvath se strecură cu greu printre mașini.

— Nu-i lesne să umbli, cînd ești gras ca un butoi, strigă cineva în urma lui.

— Nu-i greu să spui prostii cînd ai tărîțe în cap, i-o întoarse răstit Jilovan, apoi îi făcu lui Horvath semn cu mîna.

Horvath rîse și amenință în glumă cu pumnul. Cînd ieși în curte, trase adînc în piept aerul aspru, curat. Vru să rămână cîteva minute pe loc, cu fața la soare, dar își aduse aminte de ședința de la județeană. Scoase grăbit ceasul: era abia unu, mai avea timp să se ducă pînă la cantină. În ușa scărmănătoriei apăru Simon. Horvath îl văzu. Strigă:

— Vii la cantină, tovarășe Simon?

Se opri să-l aștepte. Simon se uită repede împrejur. Căuta un motiv să rămînă singur, dar Horvath zîmbea liniștit și părea hotărît să aștepte oricît.

— Mă duc, răspunse. Deși în zilele cu mămăligă mai bine mănînc acasă.

— Pîine albă, rise Horvath, dar Simon știa că vorbise serios.

Răspunse, zîmbindu-i cu prietenie:

— Da, pîine albă și friptură de gîscă. Cu varză și morcovi. Își scoase ochelarii și-i șterse cu batista lui mare și roșie. După un timp urmă grav: Măi Horvath, tu știi că n-am mîncat orătănii de aproape un an de zile? Îl luă de braț. Hai, hai să mergem. Discutăm ca doi oameni fără nivel politic.

Portarul îl salută respectuos, fără să-i controleze la ieșire. Horvath se încruntă, îl prinse de reverul hainei și începu să strige:

— Dacă nu-ți faci datoria te trimit în fața comitetului de disciplină și te zbor de aici! Auzi?!

Omul dădu să bîiguie ceva: era așa de speriat, că se retrase doi pași înapoi, de parcă s-ar fi temut să nu primească o palmă.

— Lasă-l, omule! se înfurie Simon. Eu am dat dispoziția asta!

— Te rog s-o contramandezi imediat. Și tu, se întoarse spre portar, ești muncitor. Învață-te să nu lingi tălpile nimănui! Notează-ți asta pe o hîrtie și s-o spui

în fiecare seară după rugăciune. Pufni și se îndepărtă cu pași mari.

— Da' ce-i cu tine? N-ai dormit bine azi-noapte de ești așa de arțăgos? făcu Simon, venind repede după el. Dacă ești pus pe ceartă, mai bine du-te singur. Nu vreau să-mi fac nervi la stomac.

— Nu-s de loc pus pe ceartă. Te-am chemat la cantină să mai vorbim de cîte unele. Sînt atîtea probleme și atîta lume la comitet, că nu mai găsim două clipe libere.

— Da, ai dreptate. Seara cînd mă întorc acasă, abia mai găsesc putere să mă dezbrac. Dacă n-ar fi nevasta, m-aș culca cu bocancii în picioare. Lucrez ca o mașină. Iar tu... tu te îngrași.

— Da, eu mă îngraș, încuviință Horvath, Spune, Simon, asta-i linia voastră? Ca cei din secții să fie contra montării mașinilor? Să țină ședințe conspirative în closete?

Simon privi în altă parte.

— Nu discut probleme de partid. Știi prea bine că nu e voie.

— Da, îl țintui Horvath cu privirea. „Vigilența..."

Simon nu părea a fi priceput batjocura. Se aplecă spre Horvath, rezemîndu-i-se de umăr.

— Totuși ție îți spun, fiindcă am încredere în tine. Eu n-am dat nici o dispoziție.

— Atunci de ce fac Șimand și Balotă agitație deschisă împotriva montării mașinilor?

— Lasă masa să se frămînte, zîmbi nepăsător Simon. Doar tu ai spus: instinctul de clasă al muncitorilor nu se înșală niciodată.

— Nu eu am spus-o, ci Lenin. Dar frămîntarea și dezbinarea sînt două lucruri diferite.

— Voi discutați astăzi la județeană problema ringurilor? întrebă pe neașteptate Simon.

Horvath îl privi aspru, cercetător.

— Tu vrei să te certi, măi? începu să rîdă potolit Simon.

— Nu. Știi că nu. Dar ai tu un fel de-a ocoli întrebările. Ce vorbă-i asta: „Vrei să te certi?" Ce sîntem noi, copii, să ne certăm una-două?

— Eh, privind lucrurile de sus, sîntem niște copii în mîna istoriei. Niște copii mici de tot, tare mici, sugaci aproape, ori poate doar niște hîrtii pe care le ridică vîntul.

Horvath se uită lung la el, ca și cum l-ar fi văzut prima oară, apoi spuse încet, tărăgănat:

— Uite ce e, tot nu-ți place mămăliga. Du-te și mănîncă acasă. Teoriile astea ale lui Molnar le-am mai auzit, și-mi fac greață.

— De ce te legi de cuvinte? se enervă Simon. Totdeauna le sucești în fel și chip. Știu, știu, sînt greutăți și, la urma-urmei, mămăliga nu-i chiar atît de proastă. Îmi amintesc, pe front, aproape de Stalingrad . . .

Nu termină. Răspunse ceremonios unui muncitor care-l saluta.

— Ce-a fost la Stalingrad? întrebă Horvath.

Simon zîmbi, arătîndu-și dinții.

— Ce-a fost la Stalingrad? Păi i-au bătut rușii pe nemți.

Gherasim și Trifan stăteau de vorbă în fața cantinei. Văzîndu-l pe Horvath, se apropiară de el.

— Libertate! ridică pumnul Simon.

— Bună ziua, făcu Gherasim.

— Să veniți după masă la mine, să vă spun ce-a fost la județeană, începu Horvath.

— De ce? bîlbîi Gherasim și arătă din ochi spre Simon.

— De aia. Sau nu vă interesează problema montării mașinilor . . . Apoi îl bătu pe umăr pe Gherasim: Nu-i nici un secret. Tovarășul Simon a fost informat deja.

În drum spre județeană, Horvath era încă supărat de discuția cu Simon. Mai ales că între comuniști erau încă unii care dădeau apă la moară acestui demagog. „În general, mulți oameni stau prost cu nivelul politic, își spuse. Vorbesc de mălai, de prețul hainelor și de lipsa de talpă pentru bocanci, de salariul nenorocit, de tain și de inflație. Unii citesc pe ascuns „Vocea Ardealului" și răspîndesc știri despre război, care sigur va veni, între americani și ruși. Dar cei mai buni, din filatură, din țesătorii, de la cazane, se frămîntă, încep să-i cunoască pe oamenii lui Molnar. Apoi gura ăstora, nimeni n-o va putea astupa".

Își aduse, deodată, aminte de o expresie care îi plăcuse: comunismul — primăvara vieții, și-i veni să rîdă. Doar n-o să înceapă să vorbească limba înflorită a lui Hîrțău, de la „Patriotul"!

O clipă îi păru rău că nu luase mașina sindicatului, pe urmă grăbi pasul: „Nu-mi strică oleacă de plimbare pentru micșorarea proporțiilor".

2

Bărbuț se așeză încet în fotoliul de piele scorojită. Se întinse în voie și oftă. Deși era obosit, fața îi era luminată de un fel de încîntare lăuntrică. Nici el nu știa ce îl mulțumise mai mult: ședința de patru ore de la care tocmai venea, sau purtarea grijulie a Silviei.

— Să spun că nu sînteți aici? întrebase ea cînd îl văzu intrînd în birou.

— Da, tovarășă Silvia. Comunici tuturora că sînt plecat pe teren. Sînt foarte obosit. Numai dacă e ceva foarte important...

— Tuturor li se pare că vin cu treburi importante. Trebuie să vă odihniți și dumneavoastră, și închisese în urma lui ușa capitonată.

„Un secretar de județeană are și el dreptul la cîteva clipe de odihnă". Întinse mîna după ziare, conform ceremonialului căruia, chiar cînd era singur, îi dădea o oarecare importanță; apoi scoase din sertar pîinea cu unt, învelită în pergament unsuros. Își aduse aminte de ședință, își căută carnetul și notă: Agitatorii n-au fost bine pregătiți și, în general, s-a aplaudat foarte nepotrivit. Manifestări neprincipiale. La începutul ședinței se scandase numele lui:

— Băr-buuț! Băr-buuț!

Totuși lucrul ăsta e bine să se audă la Comitetul Central, să știe și cei de la București cît de mult îl iubește

masa. Își însemnă să vorbească cu Partoș, de la agitație, poate pomenește asta într-un raport. Se ridică și apăsă pe butonul alb al soneriei de birou.

În pragul ușii se ivi secretara. Bărbuț citi în ochii ei mirați o nuanță de reproș: „De ce nu vă odihniți?"

— Dă-mi legătura cu redacția „Patriotului". Cu tovarășul prim-redactor, tovarășul Hîrțău.

— Imediat, și ușa se închise.

Bărbuț se duse la fereastră. În curte, cei veniți din județ își ștampilau delegațiile. Trase perdeaua și se întoarse la birou chiar în clipa cînd sună telefonul. Îl lăsă să țîrîie de cîteva ori, apoi ridică receptorul cu un gest moale:

— Alo... da... Cu tovarășul Hîrțău... Tu ești, măi? Da, da, despre articolul de mîine. Cine îl scrie? Aha, chiar tu, frate? Bine... Foarte bine... Așa... În pagina întîia, desigur! Ce? Cu poză? Mă rog, eu nu sînt de părere, dar nu mă amestec în treburile interne ale redacției. Tu ești responsabilul acolo, nu eu. Bine, bine... La revedere... Pe cînd? Nu știu, sînt extraordinar de ocupat... Sarcini peste sarcini... Noroc, măi frate.

Închise receptorul, se trînti în fotoliu și rupse o bucată din pîinea cu unt. Vru s-o înghită, dar în clipa aceea intră Silvia. Părea enervată. În fața palidă, ochii ei sticleau.

— Tovarășul Horvath de la F.T.W...

Bărbuț se ridică pe jumătate, nemulțumit, dar n-avu timp să răspundă nimic, căci Horvath apăru în prag:

— Bine că te-am găsit, slavă tatălui. Se întoarse spre Silvia: Vezi să nu pice nimeni aici.

Bărbuț îi întinse mîna și spuse cu un ton plictisit:

— Ca turcii.

Horvath crezu că e o laudă. Rîse înfundat și se lăsă într-un fotoliu care pîrîi din încheieturi.

— Ce se mai aude, tovarășe Bărbuț?

— Nimic nou, tovarășe Horvath. Nimic nou, adăugă, după un timp.

Horvath își întinse picioarele; covorul se încreți. Se aplecă cu un geamăt să-l netezească.

— Lasă, tovarășe Horvath.

Horvath îl îndreptă totuși, apoi se întoarse spre Bărbuț și-l privi în ochi. Bărbuț avea ochii negri, migdalați, și o față ovală, aproape femeiască. Numai în cele două părți ale bărbiei unde-i creștea barba mai des părea că e mînjit cu funingine.

— De ce nu m-ați chemat joi la ședință?

Bărbuț așteptase întrebarea aceasta, însă nu chiar atît de repede, așa că răspunse numai după o pauză:

— Nu s-a discutat nimic important. N-am mai vrut să te deranjez.

— De cînd tactica asta nouă? Comitetul județean discută lucruri fără importanță și nu deranjează oamenii...

Bărbuț se ridică în picioare. Vocea îi devenise uscată:

— Tovarășe Horvath, cum vorbești dumneata despre partid?

— Despre tine vorbeam, nu despre partid. Dar hai s-o lăsăm, asta-i povestea cu Pipăruș Pătru. Îl privi îngrijorat: Știți ce spun muncitorii din fabrică?

— Ce spun?

— Că sînteți niște incapabili. Și noi cei din fabrică, și voi de la județeană.

— Lasă glumele.

— Nu glumesc. E foarte multă vreme de cînd ne batem să-l silim pe baron să monteze niște ringuri și nici un rezultat. Baronul a făcut din asta o chestie de prestigiu. Încearcă marea cu degetul. Ar fi bine să-și dea seama că...

— Nu știam că ești un agitator atît de bun, rîse Bărbuț. Văzînd că Horvath se încruntă, adăugă: Hai, dă-i drumu' mai departe.

— Am terminat.

— Nu fi copil!

Horvath se foi în fotoliu:

— Ai dreptate, n-o să mă supăr pentru o tîmpenie! Bărbuț se strîmbă, dar nu spuse nimic. Am auzit că baronul vrea să mărească tainul

— Nu e rău, interveni Bărbuț. Situația economică... Factorul economic...

— Asta ați discutat la ședința de birou? se încruntă iar Horvath.

— Nu, dar nu văd de ce n-am face-o. Doar știi că cele mai multe greutăți le avem la voi la F.T.W. Ceilalți muncitori, de la vagoane și de la C.F.R....

— Ei, în sfîrșit am ajuns și aici. Acum o săptămînă l-au bătut pe Gherasim.

— „La Șarpele de aur".

— Nu e important unde, ci pentru ce l-au bătut.

— O fi fost beat.

— Gherasim nu-i bețiv. L-au bătut din cauza tainului. Și acum baronul vrea să dubleze tainul. Te pomenești că dumnealui nu mai poate suporta mizeria clasei muncitoare? Și-a dat seama în ce condiții grele trăiesc sărmanii muncitori și, deodată, i s-a înmuiat inima...

— Asta a fost întotdeauna boala ta, spuse plictisit Bărbuț. Ai vopsit pe pereți, fie că era nevoie, fie că nu.

— Atunci spune-mi tu care-i realitatea?

— O știi la fel de bine ca mine, dar te încăpățînezi, încercă Bărbuț să vorbească liniștit. Muncitorilor le merge rău. Dușmanii spun: de aceea e mizerie, pentru că comuniștii nu știu conduce. Și din nenorocire asta prinde.

— Iar acum o să spună: comuniștii nefiind în stare să conducă, din milă creștinească înălțimea sa domnul baron salvează clasa muncitoare de la foamete?

— Tovarășe Horvath, pentru dumnezeu! strigă Bărbuț. Apoi schimbă tonul: Eu ți-am spus părerea mea. Te rog lasă-mă și să nu mă mai ții din muncă pentru toate nimicurile.

— Am venit cu o problemă foarte importantă.

— Tu ai mereu probleme importante.

— Nu eu, filatorii. Dracu' știe, dar toate problemele pe care le ridică ei sînt importante pentru fabrică.

— Despre ce e vorba?

— Știi că ne-a sosit un transport de bumbac.

— Eu am aranjat.

— Nu tu, dar n-are importanță. Acum e momentul să pedalăm pe montare. Dacă județeana hotărăște montarea, atunci nouă ne vine mai ușor. Înțelegi...

— Înțeleg. Uite, eu îmi notez și la prima ședință de birou discutăm. E bine?

— Bine, tovarășe Bărbuț.

3

Lui Bărbuț îi era cald: își scoase basca și-o înghesui în buzunar. Plouase și, sub lumina tremurătoare a felinarelor, asfaltul strălucea ca smoala topită. Farurile mașinilor măturau bulevardul. Trăsuri, lume: bărbați și femei se îngrămădeau la catedrală să asculte vecernia. Bărbuț zîmbi cu superioritate și trecu ciocănind în trotuar cu tocurile pantofilor. În general, nu-i plăcea să umble pe jos. I se părea că dispare în mulțimea cenușie, necunoscută, că valul de anonimat îl înghite, îi zdrobește personalitatea. Dar acum nu se gîndea la asta: îl durea capul îngrozitor. Fusese la ședința de birou unde s-a discutat despre ringurile lui Horvath și au fumat cu toții ca niște dobitoci. Ar fi vrut să intre într-un cinematograf. La Savoy rula „Curcubeul" și se spunea că merită să fie văzut; în timpul unui spectacol, doi șoferi de la țărăniști stricaseră sonorul. Totuși acum nu avea timp pentru asta. Se uită la ceas și văzu că întîrziase. N-ar fi vrut ca Albu să plece de acasă. Traversă grăbit strada, ferindu-se de o mașină care claxona într-una.

Albu locuia în strada Kogălniceanu, într-un apartament modern, la etajul II al unui bloc clădit înainte de război. Lui Bărbuț îi plăceau scările scăldate într-o lumină blîndă, balustradele de nichel și ebonit. Sună de trei ori scurt, așa cum sunau la Albu intimii, și așteptă cu răbdare să i se deschidă.

— Tu erai? îl primi Albu, zîmbind prietenos. Am venit acasă de un ceas. Dar tu, ca de obicei, în întîrziere.

Bărbuț luă cuvintele drept un reproș și-i ocoli privirile.

Albu era proaspăt bărbierit și frezat, și mirosea a levănțică. Era îmbrăcat într-un halat gros, cafeniu, cu revere de mătase de culoarea vișinei putrede. Bărbuț nu se putu reține să-l compare cu un pește care-și întîmpină amanta.

— Ce făceai? întrebă.

— Lucram.

Intrară în odaia aproape rotundă, cu geamuri mari ascunse după perdelele de pluș. Ardea numai lămpița de pe

biroul înțesat cu dosare. Albu aprinse lumina, apoi îi făcu semn lui Bărbuț să se așeze. El se duse la birou, scrise în grabă cîteva rînduri, apoi umezi un plic cu limba și-l închise.

— Na, am gătat pentru azi.

Pe măsuța de fumat, alături de o vază de cristal albăstrui, în care se ofileau niște flori, Bărbuț văzu o fotografie de amator. În parc, Albu alături de o fată înaltă, subțire, cu părul lung acoperindu-i umerii. Fotograful îi surprinsese în mers, rochia fetei se ridica deasupra genunchiului. Nu părea să aibă mai mult de cincisprezece ani.

— Cine e?

— He, he, rîse Albu.

Pe Bărbuț îl miră aerul lui stînjenit.

— O fetiță. Buzatu mi-a făcut rost de ea.

Albu luă fotografia și o închise în sertarul biroului. Apoi se așeză în fața lui Bărbuț.

— Am niște țigări franțuzești... De la legiunea străină. Grozav de tari. Am prins pe unu la frontieră. Avea un geamantan întreg.

Bărbuț căscă. Avea ochii încercănați și obrazul tras, pielea feței îi atîrna făcîndu-i pungi la fălci.

— Ce-i cu tine? Nu te simți bine?

— Eh, la dracu. Sînt obosit. Mă doare capul, inima, stomacul, mîinile, picioarele...

— Pentru boala asta complicată cunosc un singur medicament grozav. Cu mișcări repezi scoase o sticlă și turnă în pahare un lichid gros, unsuros. Trage o dușcă.

Bărbuț sorbi din pahar, apoi plecă pleoapele: îi părea rău că venise. În general nu-i plăcea să aibă de-a face cu Albu. Iar acum nu știa cum să deschidă discuția, îi era greu să înceapă și celălalt nu-l ajuta cu nimic.

— Ce mai e nou? întrebă mașinal.

— Nimic, îi răspunse Albu și se ridică din fotoliu, ca de obicei. Apoi se întoarse spre Bărbuț: A, da. Țărăniștii vor să facă mîine o întrunire. Nu se potolesc, ori dracu' știe, nu le-am muiat de ajuns oasele bandiților de la Savoy?

— He, he, rînji fără chef Bărbuț.

Își alese o țigară moale din cele franțuzești, o aprinse la a lui Albu, apoi spuse cu o intonație de sinceritate:

— Nu știu ce am. Sînt ostenit. Mi-ar trebui o lună-două de odihnă, să nu mă mai gîndesc la nimic, să dorm și să uit de toate.

— Ce a fost la ședința de astăzi?

— Problema ridicată de Horvath: instalarea ringurilor. Comitetul județean și-a însușit propunerea. A hotărît montarea. Țuguie buzele cu un aer copilăresc. Nu știu ce-i cu omul ăsta?! Pune patimă în toate măgăriile. Parcă-i un școlar care se joacă de-a politica. Zîmbi îngăduitor. Și n-are umbră de nivel politic. Într-o zi, nu știu cum a venit vorba, mi-a spus: „Dialectica este aceea care merge mereu înainte". Deveni grav. Și cu astfel de oameni trebuie să lucrezi. Inconștienți, cărora li s-a dat puterea în mînă. Și ce-i mai rău, e că a fost ilegalist.

— Mulți au fost, spuse Albu serios și suflă pe nas două șuvițe de fum.

Bărbuț tresări. „O aluzie?" îl privi pe Albu cu coada ochiului: prin norișorul de fum, pe obrazul celuilalt se putea citi un fel de zîmbet ironic. Bărbuț risipi fumul cu mîna. Albu continuă:

— De altfel sînt lucruri care se uită. Bineînțeles, în condiții convenabile. Și rîse scurt.

— Tu, de cînd lucrezi la poliție, nu mai ești om, murmură Bărbuț.

— Da' ce dracu' sînt? întrebă Albu. Dimpotrivă. Aici mi-am găsit menirea. Lucrez ca un taur. Nu ca tine. De aia ești tu bolnav și obosit, că nu faci nimic. Stai toată ziua și dîrdîi de frică.

— Tu știi că nu e vorba de asta, spuse Bărbuț, fără să se supere. Cum să ai chef de muncă? Oamenii nu vor să vadă adevărata față a lucrurilor. Ne merge rău și noi, totuși, ne mințim. Dar pentru dumnezeu, să nu ne îmbătăm cu apă rece, cu propria noastră minciună. Dădu din mîini a lehamite: Mi-e greață.

— Dacă omul se apucă să gîndească, e vai și-amar, spuse deodată Albu. Vezi, la mine e cu totul altceva: dosare, oameni, cîțiva pumni în fălci. Nu mai am cînd să gîndesc. Și vremea trece. Asta-i esențialul.

— Am încercat și eu să nu gîndesc, spuse Bărbuț. Dar nu merge. Se uită ciudat la Albu. Da' la tine e altceva.

— Și mă disprețuiești pentru asta? întrebă tăios Albu.

— Nu, nu, se grăbi să răspundă Bărbuț. Eu nu disprețuiesc pe nimeni. Eu înțeleg pe toată lumea. Nu ca tine. De ce mă fierbi așa fără apă?

— Știi ce? schimbă vorba Albu. Văd că azi ești morocănos. Hai să mergem la „Colorado". Au whisky. E fum, lume multă, femei despuiate. Am poftă să mă îmbăt. În fond, și eu sînt amărît.

Fără să mai aștepte răspuns, ieși în odaia cealaltă să se îmbrace.

Bărbuț își luă paharul. Îi era foame și coniacul i se urcase la cap. Simți o neliniște ciudată, ca într-o casă străină unde tot timpul te temi să nu te surprindă cineva. Se ridică și privirile îi căzură pe mulțimea de dosare îngrămădite pe biroul lui Albu. Făcu un pas într-acolo, apoi încă unul. Începu să răsfoiască dosarele cu degete tremurinde. Literele îi fugeau pe dinaintea ochilor.

„Declarație... Mult prea stimate domnule Comisar șef... subsemnatul... el mi-a spus, dar eu nu sînt vinovat cu nimic... Vă implor... Am trei copii... colț cu strada Trîmbiței... Cuțitul era la... Dumitru Floroiu..."

Răsfiră repede dosarele, căutînd, apoi își dădu seama că cineva îl privește.

— Ei drăcia dracului, rîse gros Albu. Nu sînt chiar atît de tîmpit... Nu e acolo.

Albu îmbrăcase un costum albastru, cu dungi subțiri, alb-cenușii și o cravată stacojie. Rînjea cu gingiile dezvelite, sigur de sine.

— Nu, nu... Nu de aceea... M-am uitat doar așa... Bărbuț simți sîngele urcîndu-i-se la cap: Crezi că lucrez cu metodele tale? În definitiv, dacă e vorba de asta, am un atu foarte bun... Activitatea mea de acuma...

— Asta o aud în fiecare zi, făcu batjocoritor Albu. Știi ce e rău la tine? îl țintui pe neașteptate cu degetul îngălbenit de nicotină. Ești un laș... Ai fost laș și atunci, ești laș și acum... Hai, ia-ți paltonul...

— E tîrziu, spuse deodată Bărbuț.

— N-avea nici o grijă. Pentru mine se găsește oricînd o masă. Mi-e dor să văd o femeie frumoasă, cu ciorapi de

mătase străvezie. Clipi din ochi. Poate facem ceva în seara asta.

— Numai la tîmpenii te gîndești, se încruntă Bărbuț.

— Fără comentarii, spuse nepăsător Albu. Să mergem.

Ieșiră. Pe scări se încrucișară cu un domn bătrîn care, văzîndu-l pe Albu, își scoase pălăria cu un gest larg:

— Am onoarea să vă salut, domnule Albu.

Albu mormăi ceva, pe urmă, cînd celălalt se îndepărtă, se întoarse spre Bărbuț:

— Știi cine-i tipul ăsta? Profesor universitar. Ceva doctor. Se spune că-i grozav de citit. O somitate. Și se teme de mine ca de dracu'... De altfel, toată lumea se teme de mine. Am eu grijă de asta. Mă impun.

Bărbuț tresări: „Cu Albu ăsta nu puteai niciodată să știi dacă nu face vreo aluzie".

Afară, orașul își începuse viața de noapte, strălucitoare, gălăgioasă și ciudată. Lui Bărbuț i se păru totul neliniștitor, ca și în tinerețe, cînd frecventa școlile de dans și ședea ore întregi mut într-un colț, fără să aibă curajul să ceară pe cineva la dans. O clipă se gîndi la nevastă-sa care stătea acasă și ținea focul în plită, să-l poată aștepta cu fiertura caldă, pe urmă la Silvia, căreia îi datora niște bani de mai bine de trei luni.

— Mergem pe jos? întrebă Albu.

— Cum vrei.

Ceasul de pe turnul primăriei arăta unsprezece și un sfert. O ceată de tineri beți ieșiră, clătinîndu-se, dintr-o cîrciumă. Vorbeau zgomotos și înjurau. Unul dintre ei se depărtă de ceilalți și se lipi de un zid, cu mîinile la spate.

— Fii atent, șopti Albu. Reacțiunea.

Pe zid, în urma băiatului, rămăsese o fițuică albă. Bărbuț se apropie și citi:

„Trăiască Maniu. Jos comuniștii!"

Albu alergă doi pași și-l prinse pe tip de rever. Era un băiat cu părul cîrlionțat, cu ochi mari, întunecați, negricioși și îmbrăcat elegant. Cravata galbenă se strîmbase și-i atîrna pînă la poalele hainei lungi.

— Ce faci aici, huliganule? se răsti Albu la el.

— Nimic, se proțăpi tînărul mai bine pe picioare și dădu să se smucească.

Albu îi cîrpi o palmă zdravănă. Tînărul duse mîna la falca înroșită. De uimire rămase mut. Albu îi întoarse spatele.

— Haidem, făcu el.

— De ce nu-l arestezi? întrebă, mirat, Bărbuț.

— Nu vezi? e un copil. Taică-su are tipografie pe Eminescu. N-are nici un rost să mă pun rău cu el.

Cotiră într-o stradă prost luminată, strîmtă, cu clădiri înalte, cenușii.

— Aici e locul potrivit să dai cuiva una în cap, mormăi Bărbuț.

— Da, foarte potrivit. Uite, am ajuns.

Intrară într-o curte mare, pietruită, plină cu murdării. Din subsolul sărăcăcios luminat al unei clădiri joase, răzbăteau zvonuri de rîs și o muzică languroasă, punctată de răpăituri de tobă. Bărbuț părea că se codește să intre, dar Albu îl luă de braț.

— Hai, vino.

Coborîră cîteva trepte într-un coridor unde mirosea a mîncare, a parfum, a fum de țigară.

— După toată osteneala de azi, numai asta mai îmi lipsea, spuse Bărbuț, dar Albu nu-l auzi.

În localul cu tavanul foarte scund, mesele erau rînduite pe lîngă pereții igrasioși, acoperiți cu desene reprezentînd păduri de palmieri, negri îmbrăcați în fracuri albe care suflau în niște instrumente necunoscute, femei goale cu picioarele lungi și o ploaie de note muzicale. Bărbuț se sfia să privească împrejur; se temea să nu-l vadă vreun cunoscut, sau cineva de la județeană.

— Salut, făcu Albu către o masă la care, între două femei, stătea un om uscățiv, cu părul rar, negru, lipit în creștetul capului și despărțit la mijloc printr-o cărare roză, lată de un deget.

Lui Bărbuț i se păru că-l știe de undeva. De aceea își roti ostentativ privirile de jur-împrejur, ca un om care se află pentru prima oară aici și acum cîntărește toate cu dispreț și curiozitate.

— E Iovanovici, directorul fabricii de zahăr, șopti Albu. Un băiat foarte de treabă.

Patronul, un individ înalt, încă tînăr, cu o cravată argintie și garoafă albă la rever, se apropie de ei în grabă. După mișcări, părea un dansator de profesie.

— Vă salut, vă salut, domnule șef... O masă? Unde doriți?

— Lîngă muzică, spuse Albu.

— Da. Foarte bine. Imediat. Făcu semn unui chelner, apoi se aplecă la urechea lui Albu: Avem niște numere colosale astăzi. Cîntă Cheo Morejon... Ceva senzațional. Mai așteptați pe cineva?

— Nu, făcu repede Bărbuț. Pe nimeni.

În clipa aceea sosi și chelnerul purtînd o masă deasupra capului. Bărbuț nici nu observă cînd le aduse farfurii. Și-o trase pe a lui mai aproape și se miră că era caldă. Un picolo mărunt și tăcut apropie de masă o vadră argintie, de unde răsăreau capete de sticle și de sifoane.

— Ce iei înainte? întrebă Albu. Ceva... cosmopolit? Whisky?

— Nu, răspunse Bărbuț. Zîmbetul batjocoritor al lui Albu îl enervă.

După ce-și tăie friptura în bucățele mărunte, privi în sală. Din tavan atîrnau încolăcite serpentine multicolore. Ondulau ca niște șerpi, legănate de palele unui ventilator agățat sus, într-un colț.

Bărbuț nu fusese niciodată într-un asemenea local. Simți o ușoară undă de invidie văzîndu-l pe Albu în largul lui, pe buze cu un surîs satisfăcut, șiret. De la un timp încoace, lui Bărbuț i se părea tot mai des că șeful poliției își bate joc de el.

— Hai să bem, îl îndemnă Albu. Am poftă să petrec, să mă pilesc.

Goliră paharele. Picolul se grăbi să le umple din nou. Vinul amărui, cu un iz ciudat de frunză de nuc, i se revărsa lui Bărbuț în vine. Rîse zgomotos, ca să pară vesel.

— Îți place? îl iscodi Albu. Practică asta mai des și o să te scutească de o serie întreagă de frămîntări tîmpești. Hai noroc și la mulți ani!

Bărbuț ridică paharul cu un gest larg.

— Așa te vreau, dragă, îi rîse Albu în față. Vezi, meseria asta a mea te învață multe. Și acum, să trăiești!

Alături, la o masă pătrată, șchioapă, căreia chelnerul îi înțepenise piciorul mai scurt cu niște bancnote de douăzeci de lei împăturite, o femeie cu părul blond, oxigenat, plîngea încet, în timp ce bărbatul de lîngă ea o privea calm și plictisit. Ea îl pîndea printre degetele răsfirate cu care își acoperea obrazul vopsit.

— Ești un porc... Ești un porc... Sînt supărată pe tine.

— Taci, nu te da în spectacol.

— Burghezia putredă, scrîșni Bărbuț.

Albu nu-i dădu nici o importanță; era ocupat cu friptura.

Tot felul de fraze se întretăiau, zburau de la o masă la alta, ajungînd la ei într-un zvon nelămurit.

— Era să ne agațe. Noroc de Popa că a avut pistol.

— Se caută sarea dincolo?

— O-ho-ho... Și încă cum... Și țigările. Pentru o sută de „Carpați"...

— Ești un porc și nu te mai iubesc...

Deodată, luminile se stinseră, o rază violetă se legănă pe parchetul lăsat liber pentru dans. Patronul făcu în dreapta și în stînga cîteva reverențe rapide ca un acrobat de circ.

— Doamnelor și domnilor... Bună seara, bună seara... Urmează senzația serii. Marele boxer din Chile, Cheo Morejon, ne va cînta un șlagăr la modă. Pian...

Din cîteva părți răpăiră aplauze stinghere. Apăru un negru solid, cu o mutră tristă, îmbrăcat, ca și negrii zugrăviți pe pereții localului, într-un costum alb, să-i scoată și mai mult în evidență culoarea pielii. Făcu un semn spre saxofonist, un tinerel bondoc, care era și șeful renumitei orchestre, Tom Tom, apoi zîmbi și începu să cînte cu voce guturală, ciocnind una de alta două bucăți de lemn:

— Amor, amor, amor...

Bărbuț închise pleoapele. Îl învălui o mulțime de gînduri de care îi era rușine. Albu îi trase cu ochiul:

— Cîntă bine cioara.

Discuțiile continuau, la început mai încet, pe urmă tot mai tare.

— Îmi faci rost de niște aspirine?

— Cît?

— Vreo zece mii.

— Mult.

— Nu mai are curajul să sară de pe trambulină... Ați auzit? Gigi n-o să mai sară niciodată.

— Ești un porc... un porc mic și nu te pot suferi.

— Taci, ți-am spus!

— Am și lame. Oțel suedez. Un geamantan întreg.

La intrare apăru un grup de tineri. Începură să comande zgomotos:

— O masă. Hei, patron... Hei, Iosca...

Negrul cînta cu ochii închiși:

— Amor, amor, amor...

La o masă îndepărtată se scula un om înalt, cu părul mare, alb, căzîndu-i în șuvițe lungi pe frunte. Gesticula cu paharul pe care-l ținea în mînă și se clătina, roșu la față. Deodată, răcni din toate puterile:

— Românește, să cînte românește... Ceilalți de la masă îl traseră înapoi pe scaun. Românește! urlă el. Să cînte românește!...

Îl podidiră lacrimile.

Cheo Morejon deschise ochii mari și privi mirat în toate părțile. Tom Tom termină cîntecul cu o improvizație, apoi, temîndu-se de scandal, începu repede altul: „Ecateri-no, vedea-te-aș mo-artă".

— Nu, zbieră bătrînul... Nu asta... Să cînți după mine: „La noi sînt codri verzi de brad..." auziți, mă!... De brad!... Codri verzi de brad!... și cîmpuri de mătase, mă!...

— Stai jos! zbieră unul de la o masă vecină, un om slab, cu ochelari și cu fața asudată.

— Nu stau... La noi sînt codri verzi...

— Te privește personal... Să vină patronul... Iosca!... Unde ești, Iosca?...

— Ce vrea dobitocul ăsta?

— Dolari?

— Nu. Cucurigu...

— Bun. Te găsesc mîine.

— Să vină patronul!...

— Amor, amor, amor... începu să cînte boxerul din nou.

— Auzi? Să cînți: „Deșteaptă-te, române“... Și clătinînd amenințător pumnul, bătrînul caută după o sticlă de sifon.

— Așa, așa, trăiască Ardealul! strigă cineva.

Bărbuț recunoscu glasul lui Moga.

— La dracu, și ăsta-i aici.

— Am o mie de becuri.

— Sare?

— Amor, amor, amor...

— Hai să mergem, îi șopti Bărbuț lui Albu. N-avem ce căuta aici.

— Vai de capul tău, făcu Albu nemulțumit. Ești fricos ca o babă.

— Vino îndată, zbieră Bărbuț. E o rușine să stai aici! Auzi?!

Se ridică și porni cu pași siguri spre ieșire. Albu îl înjură încet și se luă după el, petrecut de închinăciunile adînci ale patronului.

— Amor, amor, amor...

Undeva la o masă explodă un sifon.

— Asemenea locuri frecventezi tu? se încruntă Bărbuț. Mă mir cum de nu-ți crapă obrazul. Apoi continuă mai mult pentru sine: O să măturăm noi curînd de tot gunoiul ăsta de profitori. Curve, șovinism, afaceri... Ai plătit?

— Vezi-ți de treabă, ocoli Albu întrebarea cu un aer vinovat.

Mergeau tăcuți, supărați unul pe altul. Bărbuț respira adînc, vrînd parcă să-și curețe plămînii de tot gunoiul din tavernă. Albu se gîndea la Clara. Oare ei nu i-ar place aici?... Ar trebui s-o invite. Că, în fond, o singură dată trăiește omul. Îi veniră în minte dulapurile-clasoare de la F.T.W., cele trei perechi de mînecuțe și se cutremură.

— Ce ai? îl întrebă mirat Bărbuț.

— Nimic. Mi-am stricat seara. Hai să mergem pe mal, Petre. Nu mi-e somn azi.

— Nici mie, mărturisi Bărbuț. Îi făcuse plăcere faptul că celălalt îi spusese pe numele mic. Mi-a pierit și oboseala.

Își aminti iar de nevastă-sa. Desigur e tot lîngă plită și păzește focul. Mama ei de viață!

Se așezară pe o bancă în parc.

— Tu ai ceva pe suflet, Petre, spuse deodată Albu. Așa-i?

— Nu, n-am nimic.

Dar se dădu mai aproape de Albu.

— Mîine am iar o ședință la fabrică.

— Pe chestia mașinilor?

— Da. Să fiu al naibii dacă-l înțeleg pe Wollman ăsta. În definitiv, de ce se opune? Doar el ar profita primul. Cel puțin temporar, și rîse cu subînțeles.

— Wollman n-o să fie de acord niciodată, zise Albu.

Își aprinse o țigară și, la lumina măruntă, pîlpîitoare a chibritului, Bărbuț îl privi cu mirare.

— De unde știi?

— Mai aflu și eu cîte ceva, dădu Albu din umeri, evaziv.

— Atunci o s-o pățească, soarele lui de baron! Îl bag la sabotaj economic.

— O să iasă de acolo.

— Dar o să-l coste scump.

— Ești nebun?!... spuse Albu gros, amenințător.

— Ce-i cu tine? întrebă speriat Bărbuț. Ce-s vorbele astea?

— Ce-s vorbele astea... îl îngînă Albu și deodată se înfurie: Ce-s tîmpeniile pe care le debitezi tu! Ori crezi că ai de-a face cu Horvath! Mai dă-o dracului! Ești membru în biroul județean! Gîndește-te puțin!

— Mi se pare că ești beat, spuse Bărbuț liniștit.

— Poate că sînt beat. Prefer să fiu beat, decît să fiu tîmpit. Beția trece. De ce să te certi cu Wollman? Deocamdată...

De pe o bancă alăturată se auzeau șoaptele a doi tineri: se țineau în brațe, se sărutau și-și vorbeau tot timpul, ochi în ochi.

— Nu vrei să discuți întîi cu Wollman? întrebă pe neașteptate Albu.

— Cu Wollman?... Cum să ajung la el? se miră Bărbuț mai mult pentru sine, apoi tresări și-l scuturâ pe Albu de umăr: Ce înseamnă asta?... N-auzi... ce-nseamnă asta!?

— Asta nu înseamnă nimic, făcu Albu și se degajă. Dacă vrei să vorbești cu el, îți aranjez eu întîlnirea. Tăcu o clipă. Apoi adăugă ironic: Tu ai un mare dar de convingere. Discuți cu el despre montarea ringurilor. Poate îl lămurești... La urma urmei, ai spus-o și tu, e spre binele lui... și al nostru... Cel puțin o să știi ce ai de făcut. Dacă e de acord, vorbești într-un fel, dacă nu, într-alt fel. Nu-i așa?

Un timp, Bărbuț rămase tăcut. „De unde să știi ce-i în capul ăstuia?" Dar Albu îl avea la mînă. Nu era nici o ieșire: trebuia să primească. Întrebă:

— Atunci, mă anunți tu?...

— Da.

— Ești în legătură cu Wollman?

— Da' de unde, rîse Albu. De unde-ți vin idei de astea?

Tăcură iar. Din apropiere se auzea susurul lin al Mureșului.

— Vezi, Petre, nu-s toate așa de încurcate cum par...

Bărbuț suspină. După un timp, spuse:

— Dracu' știe. Hai să mergem să ne culcăm. Pe mine mă așteaptă nevasta.

Mergînd spre casă, după ce se despărți de Albu, se simți biruit de legătura asta ciudată a lui Albu cu Wollman și de alte lucruri pe care numai le bănuia. Ar fi vrut ca a doua zi să meargă la un birou modest, unde să claseze acte, sau să se întoarcă la uzina electrică, la tabla de comandă, și acasă, undeva în două odăițe la marginea orașului, să-l aștepte cinci copii gălăgioși.

O clipă îi veni să fugă, să gonească spre casă. Dar apoi își aminti că-i trecuse somnul: îi era groază să se întindă în pat, să asculte întrebările nevesti-si și să se gîndească la toate încurcăturile astea. Ea, desigur, l-ar întreba ce are, ar căuta să-l mîngîie, să-l liniștească. La ce bun?

Cerul era senin, dinspre Mureș începuse să bată un vînt rece. Mai bine se duce la județeană. Tot mai are o mulțime de hîrtii de rezolvat și poate așa să treacă noaptea mai ușor. Îi părea rău că se dusese la Albu: îi era grozav de teamă de întîlnirea de mîine cu Wollman.

Mergea repede, privind în lungul străzilor pustii. Era

singur. Orașul părea încremenit într-o tăcere grea, nefirească. Coti spre județeană.

Oamenii de la pază îl priviră mirați, cu admirație.

— Noroc, îi salută pripit. Mai am puțină treabă. Portarul îi întinse cheile camerei. Urcă fără zgomot treptele de marmură acoperite cu preșuri. Intră în biroul lui și se așeză într-un fotoliu. În încăpere era un aer închis, cu miros acrișor de fum stătut. Se ridică, se duse la fereastră și o deschise larg. Răcoarea nopții îi mîngîie fruntea. Dintr-o dată îl înecă o disperare de mult cunoscută, senzația apăsătoare că nu poate scăpa dintre patru pereți.

„Dumnezeule, gîndi el, aș vrea să lucrez liniștit, din toată inima. De ce căile astea ocolite, murdare și nici o ieșire nicăieri?"

Îl cuprinse o ură grea împotriva lui Horvath, apoi împotriva lui Albu. Invidia, brutalitatea, nepăsarea șefului poliției. Acesta avea siguranța omului care nu trebuie să se teamă de nimeni.

Pe Bărbuț îl durea capul, ochii îi ardeau și, deodată, își dădu seama că era frig, întocmai ca atunci... Încercă disperat, cu neputința omului slab, să se împotrivească gîndurilor. Se duse încet pînă la birou, și se înfundă în fotoliu. Tîmplele îi vuiau. Acum îi era totuna: trecutul îl copleșea.

4

...În 1936, la F.T.W. se hotărîse o grevă de protest împotriva concedierii unor muncitori. În sala cinematografului Savoy, la o adunare a sindicatelor galbene, secretarul partidului social-democrat, Molnar, condamnă deschis ideea grevei, vorbind foarte pornit împotriva agitatorilor care duc o activitate subversivă, antimuncitorească, chiar în momentul în care sindicatul desfășoară tratative cu baronul pentru o serie de revendicări economice.

Totuși greva izbucni. Baronul era plecat în Anglia, direcția, zăpăcită, nu știa ce să facă. Trimise prin cablu

cîteva telegrame la Manchester, dar Wollman nu mai era acolo, sau nu voia să răspundă. Precup se internă în spital, iar lucrurile își urmară cursul lor. O mulțime de muncitori social-democrați, în frunte cu Breban, au participat la grevă, cu riscul de a fi excluși din partid.

Bărbuț lucra ca electrician la Uzinele Electrice Comunale. Era un om liniștit, cu greutate. Oricînd se iveau neînțelegeri cu primăria, era din oficiu delegatul uzinei. Muncitorii știau că fusese în '18 în Gărzile Roșii și de aceea vorbeau cu el deschis.

Și între cei șaisprezece muncitori de la uzinele electrice era fierbere. De trei luni lucrau aici doi electricieni veniți de la Ploiești: Ionescu și Drăghici. Erau oameni tăcuți, prietenoși și cinstiți. Drăghici știa pe dinafară „Împărat și proletar" și „Manifestul comunist". Uneori, seara după terminarea lucrului, se duceau cu unul sau cu altul la „Șarpele de aur" ca să stea de vorbă. Bărbuț îi bănuia că ar fi comuniști, dar nu suflă o vorbă și mergea și el din ce în ce mai des la întîlnirile de la „Șarpele de aur". Aici, la un pahar de vin, vorbeau despre lucruri obișnuite: despre războiul din Spania, despre Hitler și nu rareori despre Rusia.

În ziua cînd se declară greva la F.T.W., Bărbuț se dusese cu maică-sa la Asigurările Sociale să-i facă rost de ochelari și veni mai tîrziu la uzină. Găsi muncitorii adunați lîngă dinamuri. Erau și cîțiva electricieni de traseu. Veniseră de la lucru și Drăghici îi oprise acolo. Ionescu vorbea, urcat pe o lădiță de metal:

— Asta-i tovarăși. E vorba de oameni ca noi, cu copii, cu familie. De ce să-i dea afară? Pentru că în clipa de față pare a fi o scădere la bursa acțiunilor de textile? Sîntem puși să muncim ca niște vite, din răsputeri, pentru ca în clipa cînd pe cerul sistemului capitalist se arată un nor, să fim aruncați pe drumuri.

— Asta-i curată porcărie! strigă un tinerel șașiu cu mustăți rare și foarte lungi, care lucra la dinamuri.

— Și încă ceva, urmă Ionescu. Dacă greviștii de la F.T.W. sînt lăsați singuri, dacă noi, frații lor, îi lăsăm să ducă lupta singuri, o să fie învinși.

— Apoi să-i ajutăm atunci, vorbi un traseist. Să-i ajutăm.

— Bine, dar cum? îl întrebă Drăghici, ridicîndu-se pe vîrfuri să-l vadă mai bine.

Traseistul nu răspunse.

— E limpede, interveni Ionescu. Noi sîntem aici șaisprezece oameni. Dacă ne solidarizăm toți cu cei de la F.T.W., orașul rămîne fără lumină. Asta-i.

Ionescu se dădu jos de pe ladă.

— Ce zici, mă? îl iscodi pe Bărbuț tinerelul saşiu.

— Are dreptate, spuse el. Așa trebuie să facem.

— Şi pe urmă ne dă afară și rămînem pe drumuri. Ne pierdem pîinea.

— Dar dacă te-ar concedia pe tine, se repezi Bărbuț, ce ai zice să te părăsească toată lumea?

— Așa-i. La dracu' cu fricoșii, făcu bătăios tinerelul.

— Atunci? strigă Ionescu.

— Să fie grevă!

Şi seara, orașul rămase în întuneric. Patrulele din regimentul 93 infanterie colindară toată noaptea străzile cufundate în beznă.

Muncitorii de la uzina electrică își aduseseră de acasă lămpi de petrol și stăteau fumînd în sala dinamurilor.

— Cam așa vine treaba, vorbea Drăghici. Pînă cînd muncitorii sînt uniți, sînt tari. De aceea încearcă unii să spargă unitatea asta.

Au sporovăit așa multă vreme. Bărbuț își aducea aminte de serile din tranșeele de lîngă Győr. Vorbeau și atunci multe, credeau în viitor, dar au venit armatele și gărzile albe ale lui Horthy, iar revoluția a căzut. De multe ori i se părea și lui că uitase vremurile acelea, dar uneori, auzind cuvintele obișnuite, simple, despre solidaritatea clasei muncitoare, se revedea în uniforma răpănoasă, plină de noroi întărit, cu steaua roșie la capelă.

Direcția F.T.W. îi trimise lui Wollman încă o telegramă disperată și în aceeași noapte sosi răspunsul:

„Situația e de competența autorităților de stat. Wollman".

La prefectura poliției zbîrnîiau telefoanele. Vorbiră cu ministrul de interne, cu senatorul Dragoman și ordinul veni repede: să fie imediat arestați atițătorii în solda Moscovei.

Primul drum, camioanele prefecturii de poliție l-au făcut la uzina electrică. Polițiștii, comandați de comisarul Buzatu, au înconjurat uzina și au arestat toți muncitorii; l-au lăsat acolo numai pe maistrul elctrician Tapoș, să pornească dinamurile.

Cînd au ajuns în curtea prefecturii, soseau tocmai camioanele cu arestații de la F.T.W. I-au îngrămădit pe toți într-o sală mare, pardosită cu ciment.

A doua zi, după masă, au început interogatoriile.

Lui Bărbuț i-a venit rîndul abia spre miezul nopții. Așteptînd pe coridor, văzu cum îl scoteau tîrîș pe Drăghici cu fața vînătă și cu fruntea mînjită de sînge. Tresări. Drăghici îi zîmbi încurajator și îi arătă pumnul strîns.

Biroul în care îl îmbrînciră era mare, cu mobile pufine, dar cu covor pe jos și cu o scuipătoare într-un colț. Avea numai două uși: una pe care intraseră și a doua care dădea în coridorul dinspre curtea clădirii. „Probabil că aici înăuntru se fac cercetările". Covorul era curat, cu franjurii pieptănați. Asta îl mai liniști.

La masă ședea Varta, prefectul poliției, un om slab, cu părul încărunțit la tîmple și pungi negre sub ochi. La stînga lui stăteau în picioare Buzatu, dezbrăcat în cămașă, și un alt comisar în uniformă neagră, cu fireturi albe, descheiat la gît. Toți trei erau asudați și respirau greu.

— Numele?

— Bărbuț Petre, muncitor electrician la...

— Nu te-am întrebat unde muncești! zbieră Buzatu.

Se lăsă o tăcere de cîteva clipe.

— Dumneavoastră ați fost instigați la grevă, spuse încet prefectul. Nu-i așa, Bărbuț?

Bărbuț tăcea.

— De ce nu răspunzi?

— Nu știu ce înseamnă cuvîntul instigație, domnule prefect.

— Ahaa! rînji Buzatu. Și ăsta face pe prostul.

— De ce ați declarat grevă, Bărbuț?

— Nu știu, domnule prefect. Eu sînt un simplu...

— Uite ce e, Bărbuț, urmă prefectul, cu aceeași voce joasă, obosită, cu care începuse. Dumneata pari un om deștept. Să știi că sîntem necruțători cu comuniștii. Preferi să treci drept unul de-al lor?

— Nu, domnule prefect.

— Atunci spune-ne cine i-a instigat pe muncitori la grevă. Doar orice efect are o cauză, și-i zîmbi prietenos.

Bărbuț tăcu iarăși.

— Aștept, Bărbuț.

— Nu știu, domnule prefect.

— Duceți-l dincolo, arătă Varta spre o a treia ușă, mascată, pe care Bărbuț n-o văzuse pînă atunci.

Cei doi comisari îl înhățară de brațe și-l împinseră într-un cabinet alăturat, fără mobilă, pe jos cu ciment cărămiziu și cu o singură fereastră cu geamurile văruite.

— Ai zece minute să te gîndești, boule, spuse Buzatu, și-l îmbrînci în zid.

Bărbuț rămase singur. Abia în clipa aceea își dădu seama cît îi era de frică. Își auzea bătăile inimii: răsunau înăbușit, ca înfășurate într-o cîrpă. Încercă să și le numere, apoi simți un gol în stomac și își aduse aminte că nu mîncase de vreo două zile. De dincolo, din camera alăturată, se auzi țîrîitul insistent al telefonului, pe urmă vocea prefectului:

— Da, eu. Aa, să trăiți, domnule ministru, am onoarea să vă salut... Se poate să nu fi citit?... Tripla alianță economică între Italia, Austria și Ungaria... Da, știu. Azi a iscălit Mussolini... Nu, aici nu prea avem presă străină... Cum, așa au pus problema? Din cauza asta am rămas noi pe dinafară?... Da, sigur, fac cercetări, domnule ministru... Am să rezolv, fiți fără grijă... Cu metodele obișnuite... Nu, nu merită. Am onoarea să vă salut.

Se auzi păcănitul receptorului pus în furcă, apoi vocea prefectului:

— Aduceți-l. Ajunge.

Îl traseră din nou în fața biroului și Buzatu îi răcni în ureche:

— Spune, mă, cine v-a aţîțat la grevă?

— Nu știu.

În clipa următoare, primi dintr-o parte o lovitură puternică în bărbie. Un cerc roșu îi jucă cîteva clipe înaintea ochilor și din spate auzi strigătul comisarului:

— Scuipătoarea! Scuipătoarea! Nu vezi că scuipă pe covor?

Bărbuț scuipă mașinal, ca la dentist, apoi, la o nouă lovitură, în bărbie, ochii i se încețoșară de durere; își mușcase limba.

Prefectul stătea la fereastră și privea afară.

— Nu vorbești?! răcni iarăși Buzatu și, fără să aștepte răspunsul, îl plesni peste gură cu dosul palmei.

— Nu mai scuipa, dobitocule, spuse celălalt comisar, apoi îl lovi cu piciorul în fund.

Prefectul se întoarse spre el:

— Stați o clipă! se apropie de Bărbuț: Dă-o dracului, Bărbuț, dumneata ești om în toată firea: la ce bun toate astea? Noi aflăm oricum instigatorii. S-ar putea să ni-i spui dumneata. S-ar putea să nu ni-i spui. Atunci o să mai interogăm cinci oameni. Și încă cinci. Unul din ei tot o să vorbească. Dumneata te dovedești lipsit de simțul camaraderiei muncitorești. De ce să nu le eviți colegilor dumitale o suferință inutilă?

Lui Bărbuț îi dădură lacrimile în ochi. Abia acum începea să se simtă umilit, înjosit. O durere îi înjunghie capul și se temu că are să plîngă în fața acestor brute.

Prefectul se duse din nou la fereastră. Comisarii se repeziră peste Bărbuț.

Se trezi mai tîrziu, rezemat de perete. Îi udau fața cu o cîrpă înmuiată în apă. Prefectul stătea aplecat spre el:

— Ești un erou, Bărbuț. Te-ai purtat vitejește. Pe neașteptate, îi întinse mîna: Te admir. Fumezi? Nu, acum nu ți-ar face bine. Văd că te-ai rănit la gingie.

Îi dădu un pahar de apă.

— Erau Ionescu și Drăghici, nu-i așa? Au venit de la Ploiești, trimiși de comuniștii de acolo. Vezi că știm totul?

Bărbuț tăcea. Era obosit, grozav de obosit. Odaia se învîrtea cu el, capul prefectului i se păru nemăsurat de mare.

Se trezi într-un pat tare, acoperit cu o pătură aspră, militărească. Nu știa cît timp trecuse, trupul îi ardea. Ațipi și se deșteptă din nou, simțindu-se privit de prefect și de cei doi comisari.

— Ionescu și Drăghici au fost? întrebă Buzatu. Pe pumnul lui ridicat lucea stins un box.

Pe Bărbuț îl dureau toate mădularele. Era amețit și i se părea că patul se scutură cu el.

— Ei au fost?

Boxul îi sfîșie buza de jos și bărbia.

— Ei, îngăimă cu gura plină de sînge.

Apoi prefectul spuse încet:

— Bun, dragă, acum n-o să te mai tulbure nimeni.

A stat cîteva zile în spital. Pe urmă, la un nou interogatoriu, l-au silit să semneze o declarație. S-a mai împotrivit puțin, de formă. La ce bun să nege, oricum știau totul.

A urmat procesul de la Timișoara și un an de închisoare. S-a întors slab, cu o tuse cronică și dezgustat de toate. L-au reprimit la uzina electrică. O vreme îi era greu să adoarmă și dimineața se trezea cu trupul scăldat de sudoare. În vis îl urmăreau fețele judecătorilor militari, ale celor din închisoare. Despre Ionescu și Drăghici aflase că erau la Doftana pe opt ani de zile.

De atunci a început să se ferească de oameni. Umbla după cărți pe la biblioteca comunală. Căuta literatură marxistă, dar nu erau decît niște broșuri de Kautsky și de Bogdanov din biblioteca socială.

Viața trecea liniștită și pînă în '38 nu se întîmplă nimic deosebit. Atunci începură să umble zvonuri între muncitori că cei de la Camera de muncă s-ar fi înțeles cu baronul și trădează interesele muncitorilor, că o să vină o nouă criză, că, dacă iau legionarii puterea, baronul o să dea faliment.

Pe ziduri apăreau manifeste trase la șapirograf.

Muncitorii de la uzină, care îl știau pe Bărbuț ilegalist, căutară să-l atragă iar în acțiune. Era gata să primească, cînd l-au chemat la prefectura de poliție.

Noul prefect era un colonel încă tînăr, masiv și roșu la față, care îl luă în primire rece, brutal:

— Dumneata ai fost în gărzile bolșevice?

— Da, domnule prefect, bîigui Bărbuț.

— Bun. Și ai fost condamnat la un an de zile pentru instigație la grevă?

— Pentru participare, domnule prefect.

— Taci. Acum eu vorbesc. Dumneata ești un om deștept. Știi de ce ai fost condamnat numai la un an?

— Știu, domnule prefect.

— Ne spui cine se adună, cînd și unde. Dumneata ești un bun român, un element de mare valoare, țara așteaptă multe de la dumneata. Îmi pare bine că am avut ocazia să ne cunoaștem. Iscălește foaia asta.

La început, după ce au fost arestați organizatorii mișcării din oraș, în frunte cu Horvath de la F.T.W., Bărbuț s-a temut ca nu cumva să i se ceară să facă cine știe ce. Dar l-au lăsat în pace și nu l-a revăzut pe prefect decît de departe, la paradă, cînd, după ce se distinsese în luptele de la Sevastopol, acesta a fost avansat general. Ionescu și Drăghici au murit striviți sub zidurile Doftanei.

Bărbuț ajunse maistru electrician. Era prețuit de muncitori pentru căldura cu care îi îmbărbăta să aștepte zile mai bune, pentru dîrzenia cu care le apăra interesele în conflictele cu primăria, într-o perioadă cînd curțile marțiale lucrau fără întrerupere și pentru o nimica toată erai condamnat ca bolșevic.

Pe urmă veniră zile grele, bombardamentele, cînd Bărbuț trebui să stea și să păzească uzina, în timp ce orașul vuia de bubuiturile dese ale antiaerianei.

Bărbuț se scîrbise adînc de război. Doi frați îi căzuseră la Stalingrad, iar al treilea, un ceasornicar, se întorsese de pe front tuberculos. Cînd a auzit de actul de la 23 August, s-a gîndit să se retragă la Radna; pe urmă, socotind că e mai cuminte să vadă întîi care e situația, se întoarse la Arad și luă legătura cu Farcaș și cu Suru. Probabil că arhivele poliției fuseseră distruse și, oricum, cine o să mai găsească hîrtioarele acelea? La mitingul din fața primăriei îl întîlni și pe Horvath și, spre marea lui bucurie, constată că Suru îl apreciază foarte mult. În zilele pe care le petrecu în beciul din Cetate, meditâ foarte mult asupra vieții lui. Ajunse la concluzia că prin cîte trecuse și-a răscumpărat pe deplin păcatele.

Ieșind din Cetate, nici nu s-a mirat că a fost ales în comitetul județean. Lucra și ziua și noaptea și, uneori, i se părea că abia începe să trăiască.

Pe urmă, Albu fu numit comisar activ la Siguranță și se evidenție descoperind firul unui sabotaj la gară. În scurt timp stîrpi toate bandele care terorizau cartierele mărginașe. Bărbuț se purtă prietenos cu el, pînă ce îl văzu la bufet împreună cu Buzatu. De atunci începu să se

teamă. În primele luni, Albu era foarte respectuos cu el, îi spunea dumneavoastră și îl lăsa să treacă cel dintîi pe ușă. Apoi într-o zi spuse dumneata și peste puțin timp începu să-l tutuiască.

Într-o luni dimineață, Albu intră neanunțat în biroul lui Bărbuț. Afară așteptau o mulțime de oameni. Bărbuț spuse grăbit:

— E o problemă importantă, tovarășe? Sînt îngrozitor de ocupat.

— Și încă ce problemă! plescăi din buză Albu. În legătură cu un membru al biroului județean.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Bărbuț, nervos.

— Am dat, din întîmplare, peste niște hîrțoage de-ale Siguranței. Între ele e un dosar pe care e scris numele tău.

Bărbuț se făcu alb ca peretele.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Aproape nimic, rînji Albu. E un dosar subțirel. O declarație din '36. Asta a costat viața a doi tovarăși. Și încă una, din '38. Pentru asta s-au prăpădit vreo cinci la Rîbnița. Asta-i tot.

Mîinile lui Bărbuț se chirciră pe tăblia biroului: îl privi o clipă fix pe Albu cu ochi mari, ieșiți din orbite, apoi își lăsă capul pe birou.

— Ei drace, dar nu te demonta așa, îl îmbărbătă Albu și se întinse să-l bată pe umăr. Nu sînt decît niște bucățele de hîrtie. Gîndește-te ce noroc ai avut că nu le-a găsit șeful Siguranței. Doar îl știi pe Turcuș... Un om vechi, plin de pete, gata oricînd să se reabiliteze pe spinarea noastră. El s-ar fi bucurat tare mult dacă ar fi dat peste declarațiile tale.

O clipă lui Bărbuț i se spălăci totul în față. Și chipul grav al lui Albu.

— O să-l schimb. O să te pun în locul lui.

— Îmi place, Bărbuț, că mergi drept la țintă, zîmbi Albu. Asta e bine pentru toată lumea. Și pentru mine și pentru tine.

— Și hîrtiile acelea? întrebă aproape șoptit Bărbuț.

— Cînd faci propunerea?

Bărbuț se foi neliniștit în scaun.

— Dar pe ce motiv să cer schimbarea lui Turcuș?

— Pe ce motiv? E manist! Știe toată lumea. De ce tărăgănează de un an cercetările în asasinatul învățătorului ungur de la Ineu?

— Și hîrtiile?

— O să le înrămez, făcu Albu și rîse la început încet, apoi tot mai tare.

Afară, zorile se ridicau cenușii, înecînd orașul într-o lumină lăptoasă. Bărbuț era tot în biroul lui de la județeană. Oftă, apoi se uită la ceas: era ora cinci. Se duse la telefon, formă un număr și așteptă neliniștit țîrîitul.

— Cine-i? mormăi o voce groasă, somnoroasă.

— Eu, Bărbuț. Spune, Albule, ai ars hîrtiile acelea?

Întîi nu auzi nici un răspuns, pe urmă Albu urlă în receptor:

— Și pentru asta m-ai trezit la cinci dimineața? Dobitocule!

CAPITOLUL XI

1

După două ore de aşteptare zadarnică, Simon se ridică în picioare şi spuse supărat:

— Nu mai aştept nici un minut... Acum am pierdut şi masa. Nu de aceea spun, dar nu-i frumos ce face tovarăşul Bărbuţ. Ar fi putut să ne dea un telefon, să nu stăm să-l aşteptăm ca evreii pe Mesia. Nu vreau să fac nici o comparaţie între Bărbuţ şi Molnar al nostru, dar nu-mi amintesc ca secretarul nostru să fi întîrziat vreodată de la o şedinţă...

Îşi trase răsuflarea ca să poată continua, dar Horvath îl opri cu un gest.

— Aşa-i, tovarăşe Simon.

Îi era ciudă că trebuie să-i dea dreptate, dar n-avea încotro. Într-adevăr, Bărbuţ ar fi putut să anunţe că nu mai vine, să-şi motiveze într-un fel absenţa.

— Plecăm şi noi. Hai, Gherasim.

Gherasim tresări. Un timp moţăise, pe urmă, luat de gînduri, nu mai auzise şi nu mai văzuse nimic în jur. Îi era tot una dacă stă aci în biroul comitetului de fabrică, la cantină, ori în altă parte. Important era să stea undeva, să nu fie nevoit să se ducă acasă să dea ochii cu Cornelia. Îl anunţase Petre în timpul lucrului că a sosit Cornelia de la Ineu şi că vor avea azi un prînz copios. De altfel, de vreo trei zile, maică-sa nu mai vorbea decît de sosirea ei: deretica prin casă şi împrumutase şi ceva bani, să poată vărui odaia de dormit.

— Nu vii?

Gherasim se ridică în picioare, privi buimac în jur şi porni după Horvath, ca un somnambul.

— Ce-i cu tine, măi, ai adormit?
— Aproape.
— Te pomenești că ești îndrăgostit?
În clipa aceea, cineva îi strigă lui Horvath să se ducă la telefon, că-l caută județeana.
— E, desigur, Bărbuț. Mă duc și-l beștelesc de o să-i meargă fulgii. M-a făcut de rîs față de Simon și nici problema mașinilor n-am rezolvat-o.
Se întoarse în biroul comitetului. Din ușă văzu cum Gherasim pornește încet spre casă. Dădu din mîini a lehamite și se duse la telefon.
— Alo, aici Horvath... Bine, măi tovarășe Bărbuț!... Cum? Cine? Noroc, tovarășe Suru... Nu, nu sînt pornit... Credeam că vorbesc cu Bărbuț... Nu-nțeleg. Să vin după masă la voi?... Da, foarte bine, tot aveam de gînd să trec pe la județeană... Bine, tovarășe Suru, chiar acum. Noroc.
Obosit mort, Horvath urcă cu greu scările județenei: nu putea nicicum pricepe de ce și-a instalat Suru cabinetul tocmai la etajul doi. Totuși, cu toată oboseala urcușului, era pătruns de un simțămînt plăcut, asemănător aceluia al drumețului ostenit de umblet, care își zărește, în sfîrșit, căminul. Aici fiecare treaptă, fiecare colț îi erau cunoscute și dragi. În zilele începutului, el a fost primul care a scos zvasticile de carton de pe pereții fostului club al grupului etnic german, el a mobilizat oamenii la muncă voluntară pentru prima curățenie generală, și tot el a prins pe tapetul cenușiu al sălilor de întruniri primele lozinci, scrise cu creionul. La început, la etajul doi era secția de agitație. În camerele mari, nemobilate, stăteau risipite zeci de căldări cu var și cu păcură pentru agitația vizuală. De aici porneau uteciștii cu bidinelele în mînă să scrie, pe toate zidurile și gardurile, „Vrem guvern F.N.D.". Iar mai tîrziu, în perioada alegerilor, aceste camere au adăpostit miile de șabloane perforate în formă de soare și zecile de mii de afișe, chemări și ziare, sosite cu întîrziere din cauza manișitilor de la oficiile poștale.
Acum, peste tot de-a lungul pereților erau agățate vederi din întreprinderile din localitate și lozinci pictate cu dibăcie de pictorii din oraș.

În fața cabinetului secretarului, Horvath se opri pentru cîteva clipe să-și tragă sufletul. Apoi bătu ușor în tăblia ușii și aștepta răbdător răspunsul secretarei.

— Da.

Horvath intră încet, călcînd ostentativ numai pe covor.

Acest ceremonial se datora unui incident pe care-l avusese mai de mult cu Bărbuț. Chemat urgent la județeană, Horvath dăduse buzna în biroul lui Bărbuț. Acesta îl poftise afară:

— Județeana de partid, tovarășe Horvath, nu-i birt, să năvălești în ea ca un necioplit. Te rog să ieși afară și să bați la ușă. Aștepți pînă ce ți se răspunde. Abia atunci intri și calci numai pe covor, ca să nu murdărești parchetul. Ai înțeles?

Horvath n-a înțeles. Supărat, nici n-a mai întrebat de ce l-au chemat. S-a întors înapoi la fabrică. După cîteva zile a venit Suru la fabrică și l-a criticat foarte aspru:

— Am avut o ședință foarte importantă. S-a discutat propunerea lui Bărbuț în legătură cu numirea lui Albu la conducerea poliției. Voiam să auzim și părerea ta. Dar tu te-ai bosumflat ca un copil și te-ai dus acasă. În fond, Bărbuț a avut dreptate...

— În casa mea să intru ca la Wollman? sări Horvath să-și apere dreptatea. Aici, unde fiecare colțișor...

— Tocmai pentru că e casa ta trebuie să te porți civilizat... E drept că Bărbuț a greșit și el că nu ți-a vorbit prietenește... Dar ăsta nu era motiv să faci o asemenea demonstrație... Ei, ce părere ai?...

— Eu cred că Bărbuț...

— Nu de el e vorba... De Albu te întreb... Tu-l cunoști din fabrică, ați stat închiși împreună... Crezi că e potrivit acolo?

În problema lui Albu, Horvath avea un complex de inferioritate. I se părea că dacă îl critică, oamenii o să creadă că o face din cauza divergențelor pe care le-a avut cu el, cînd fusese arestat.

— Da, Albu nu e rău...

— Ăsta nu e un răspuns, tovarășe Horvath. Nu e rău înseamnă că dacă nu e altul bun, merge și ăsta. Te-am întrebat dacă e bun? Cum a lucrat în fabrică?

— Despre asta nu pot să-ți spun nimic. Efectiv nu știu. Lucra la birouri, era un fel de funcționar, dar cred că e bun. Îi place munca pe care o face și în zilele acelea a fost cu noi.

— Mi s-a spus că în închisoare s-a cam temut...

— Cine nu se teme în închisoare? Erau zilnic execuții, îți spun drept, și eu m-am temut. E bun acolo. Cred că trebuie din cînd în cînd controlat să nu creadă că locul de muncă e împărăția lui. Ce nu-mi place la poliție e că sînt prea mulți oameni vechi.

— Nu-i pot schimba cu activiști de partid.

— Atunci cred că alegerea e bună.

— Aveți grijă, tovarășe Horvath, ați călcat iar lîngă covor, îl întîmpină cu o glumă secretara lui Suru și arătă cu degetul spre picioarele lui.

Horvath zîmbi. Întrebă:

— Suru-i aici?...

— Da, vă așteaptă...

Suru îl pofti într-un fotoliu în fața biroului.

— Ce mai faci, Horvath?

„Dacă mă ia așa, pesemne e vorba de un lucru foarte grav". Horvath se propti mai bine de spătar și răspunse pe același ton familiar:

— Mulțumesc, bine...

Tacticos, Suru își aprinse o țigară, apoi veni lîngă Horvath și-și trase un scaun în fața lui:

— Uite de ce te-am chemat... Muncitorii de la fabrica de vagoane, de la C.F.R. și de la celelalte întreprinderi sînt foarte nemulțumiți. O duc greu.

„Poate vrea să mă trimită în altă muncă. La dracu, doar Farcaș e de zece ori mai bun ca mine..." N-avu timp să-și termine gîndul, cînd Suru continuă:

— O duc foarte greu. Și-s supărați pe muncitorii de la textile... Știi de ce?

„Aha! Asta e!" tresări Horvath.

— Știu! Pentru tain.

— Da, ei n-au ce să ceară patronilor... Locomotive?...

— Locomotive nu, dar primesc și ei cîte ceva. Pot să se plimbe cu trenul cît poftesc. Noi de la F.T.W. nu putem.

— Şi crezi că, plimbîndu-se, se satură? Horvath nu răspunse. În fond, era de acord. Iar cei de la fabrica de vagoane nici atîta n-au.

— Ştiu, tovarăşe Suru. Spuneam ce vorbesc oamenii din fabrică. Eu înţeleg.

— Atunci e bine... Trebuie făcut în aşa fel, încît să nu mai existe acest motiv de dezbinare între muncitorii din oraş. Mai ales că duşmanul se agaţă de el şi oamenii dau înapoi ca racul.

— Da, tovarăşe Suru.

— Ne-am sfătuit aici şi am ajuns la concluzia...

— Să renunţăm la tain.

— Exact. Bineînţeles, voiam să auzim şi părerea ta. Tu cunoşti mai bine situaţia din fabrică.

— Eu cred că...

— Nu-mi spune nimic acum. Du-te înapoi în fabrică şi sfătuieşte-te cu activul. E bine aşa?

— E bine. Dar va fi foarte greu. Pînă acum ne-am bătut pentru tain, şi acum dintr-o dată... Nu, nu mă întrerupe, tovarăşe Suru. Ştiu şi înţeleg importanţa lucrurilor. Doar din pricina tainului l-au bătut pe Gherasim cei de la fabrica de vagoane... De atunci s-a cam lăsat pe tînjeală...

— Refuză sarcini?

— Nu refuză. Face tot ce trebuie făcut. Nu lucrează cu inimă... Se întrerupse brusc. Apoi, urmă cu vocea nesigură: Ascultă, nu crezi că ar fi mai bine să mă schimbaţi?... Să vină un alt tovarăş care vede lucrurile mai clar, mai din afară... şi el să ceară desfiinţarea tainului?...

— Măi, Horvath! Ce eşti tu, ţărănist sau liberal, să-ţi dai demisia din munca de partid? Da, pînă acum a fost bine că am avut tain, şi de acum înainte va fi bine dacă n-o să mai avem. E clar? Lucrurile nu stau niciodată pe loc. Întrebarea este ce crezi tu: e just sau nu să fie aşa?

— Doar cunoaşteţi foarte bine părerea mea. Am vorbit de nenumărate ori despre asta cu Farcaş. Toată munca lui se poticneşte din cauza noastră. Ştiu. Dar de aceea am spus toate astea, pentru că va fi foarte greu.

— E drept, tovarăşe Horvath. O să trebuie să lupţi, să păstrezi încrederea pe care masa o are în tine... E

o sarcină grea și de ce să n-o spunem deschis: ingrată. Nu e lucru simplu să convingi muncitorii să renunțe la un bun cîștigat. Bineînțeles, tovarășii conștienți o să privească altfel problema, cei mai mulți însă... Suru se ridică în picioare. Dar noi credem că o să izbutești.

— Mai e ceva, tovarășe Suru. Nu știu în ce măsură cunoașteți voi de la județeană problema mașinilor.

— Păi știm cîte ceva. După cîte îmi amintesc, ne-am însușit propunerea voastră de la F.T.W. Am avut și o ședință de birou.

— Da, dar concret nu s-a făcut nimic. În afară de faptul că ați fost de acord în principiu. Ar trebui să luați o hotărîre. În aparență e vorba de un lucru mic. Dar dacă ar fi așa, nu s-ar împotrivi baronul într-atîta. E vorba de un nou schimb la filatură și asta înseamnă cîte un schimb la fiecare țesătorie. Am putea da de lucru la toți textiliștii șomeri din oraș, care nu fac nimic sau fac speculă. Dacă începem campania împotriva tainului, ar fi bine ca paralel să punem la punct problema mașinilor. Județeana să hotărască și să ne dea dezlegare... Că pe urmă facem noi ce trebuie făcut.

— Vrei să convocăm biroul?

— Da.

— Bine. Suru își cercetă carnetul de notițe, apoi întrebă: Duminică îți convine?

— Și-n noaptea învierii, tovarășe Suru.

2

La Ineu Gherasim n-a avut timp s-o cerceteze pe Cornelia mai îndeaproape: la masă trebuia să fie atent la discuțiile celor din jur, la privirile cercetătoare ale lui Ruja. Cornelia stătuse în dreapta lui, se fîțîia în toate părțile, rîdea, era pusă pe chef, n-a putut s-o privească în ochi, să discute cu ea. Mai tîrziu, în camera mare, cînd rămăseseră singuri, era semiîntuneric, apoi intervenise din nou Ruja și după aceea Gherasim se gîndise numai la

el. Acum Gherasim o cercetă cu atenție. Cornelia nu era fată urîtă: avea ochi mari, negri și gene lungi și dese ca peria. Părul negru-albăstrui îl purta împletit în două cozi groase, terminate cu funde galbene, scrobite și călcate cu grijă. La tenul ei măsliniu se potrivea de minune pulovărul verzui, tricotat din lînă de angora. Primul cusur, care i-l observă Gherasim, era că nu scăpa o ocazie să facă aluzie la zestrea ei. Probabil fusese instruită de acasă. Apropourile erau, uneori, atît de străvezii, încît Gherasim se simțea prost pentru ea. Cornelia, însă, nu-și dădea seama de nimic. Ciripea într-una, senină, ca o pasăre automată:

— Vai ce șifonier drăguț. Dar al meu e mai mare. Are trei uși date cu lustru. A costat șaizeci și patru de mii de lei, încă acum un an cînd banii nu erau atît de stricați. Iar o ușă, aia din mijloc e căptușită cu oglindă. Optsprezece mii de lei am plătit pentru ea. Dar merită. E înaltă ca mine. Seara cînd mă dezbrac mă văd toată. Rîse.

— Stai jos, Cornelia dragă, o îmbie mama lui Gherasim. Stai jos.

— Da, mulțumesc. Știți, m-am obișnuit cu scaunele mele. Am șase, toate la fel, tapițate cu stofă groasă, vărgată. Patru mii a costat bucata. Numai tapițatul.

Cînd intră în casă Gherasim, se minună de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară:

— Acum pari mai mare, Gherasim. Dar tot ai încăpea în patul meu. E tot lustruit, și-i la fel de lat cît îi de lung. Tu l-ai văzut. Nu știu cum o să încapă toată mobila în camera asta!

Mama lui Gherasim își făcu de lucru în bucătărie; tinerii rămaseră singuri.

— Nici nu m-ai țucat de bun venit, făcu îmbufnată Cornelia.

Gherasim se aplecă spre ea și o sărută pe frunte.

— Ca tata m-ai sărutat. Rîse. Ți-a trimis vorbă Ruja că dacă ai putea interveni pentru el să se angajeze aici la Arad.

— De ce vrea să se mute la oraș? După cîte știu are casă acolo.

— E smintit. Caută pe unul gras care l-ar fi omorît pe

frate-su. Dar lasă-l în plata domnului. Nici nu mi-ai spus: îs frumoasă?

— Eşti.

— Sînt. Şi-ţi plac?

Gherasim se foi de pe un picior pe altul.

— Ştiu, e greu să spui asta de prima dată. O să ne înţelegem noi.

Petre, care se întorsese mai tîrziu acasă, se repezi la Cornelia şi o cercetă din toate părţile.

— Va să zică tu eşti Cornelia...

Trase cu ochiul spre Gherasim, apoi ieşi în bucătărie să vadă ce adusese fata de-ale gurii de la Ineu. Se pare că inspecţia l-a mulţumit. A revenit în camera de dormit, a mai spus cîte ceva, apoi a întrebat, ca într-o doară:

— Cînd prînzim?

Bineînţeles, şi farfuriile Corneliei de-acasă erau mai lucioase şi dantelate pe margini.

— Şi-s pline cu floricele albastre. Eu ziceam că sînt „nu mă uita", iar mama că sînt flori fără nume. Cum pot fi flori care să nu aibă nume?

Gherasim mîncă tăcut şi se gîndi tot timpul la Ana. „Unde o fi dispărut?" De cîteva seri, de cînd ieşise din spital, colindase tot oraşul, cu nădejdea să-i dea de urmă. Ea, însă, era de negăsit. Îi părea rău că nu o întrebase şi de numele celălalt. Dacă ar fi ştiut cum o cheamă, acum ar fi fost simplu de tot. S-ar fi dus la Albu, şi el ar fi găsit-o în douăzeci şi patru de ore. Odată se gîndise să treacă oricum pe la Albu, poate ar putea s-o găsească şi aşa, numai după descriere. Pe urmă îşi dăduse seama că s-ar fi făcut caraghios faţă de Albu şi asta n-o voia nici în ruptul capului. Mai ales că Albu, pe care nu-l întîlnise de la eliberare decît de vreo patru sau cinci ori, se purtase cu el distant, oficial.

Seara, după cină, Cornelia, rămasă singură cu Gherasim, îl întrebă:

— Tu eşti în partid, Gherasim?

— Da. De ce întrebi?

— Numai aşa. O să se bucure tata. A zis că n-ar fi rău dacă barem tu ai fi în partid. Nu-i aşa?

Gherasim zîmbi.

— Şi spune-mi cît timp vrei să rămîi la noi?

— Asta nu mi-a spus tata. Mi-a spus numai să vin și să stau aici, să mă poți vedea bine. Și mi-a mai spus ceva, dar asta mi-e rușine să-ți spun.

Gherasim nu-i răspunse. „Dacă-i de rușine, mai bine să tacă".

— Eu îți spun totuși, rîse Cornelia și-și lăsă privirile în pămînt. Mi-a spus să fiu cuminte...

— Foarte bun sfat, mormăi Gherasim. Numai să te ții de el.

— Că trebuie, așa mi-a spus tata.

Mama lui Gherasim pregătea patul din odaia de dormit, pentru Cornelia.

— Tu, draga mea, dormi acolo înăuntru, iar Gherasim și Petre aici, în bucătărie.

— Și tu, mamă? întrebă Gherasim.

— Am vorbit cu doamna Rozsi, o să stau la ea. Soțul tot îi e plecat la Sibiu. Nu se întoarce decît poimîine... Petre n-a venit încă?

— Nu, făcu supărat Gherasim. „Barem de ar veni o dată, să nu rămîn singur cu Cornelia".

Petre se întoarse acasă după miezul nopții: era puțin cherchelit.

— Am fost cu niște prieteni la „Trei păduchi". Un vin, ca apa lui dumnezeu. Nu mă mai duc niciodată la „Șarpele de aur". Fata unde e?

Gherasim îi făcu semn cu capul:

— Înăuntru.

— Ei, v-ați sfătuit? O iei?

— Ce, îs nebun?

— De ce n-o iei? insistă Petre. Nu-i urîțică și mai îmi pică și mie ceva. A mai rămas ceva de la prînz?

— A rămas.

Ușa camerei se deschise și în crăpătură apăru capul Corneliei:

— A venit cineva?

— Eu, dragă Cornelia, îi răspunse Petre. Credeam că dormi.

— Nu pot dormi. Aș mai fi vrut să stau de vorbă cu voi... Credeam că la oraș oamenii nu se culcă așa devreme ca la noi, la Ineu.

— Trebuie să ne culcăm, mormăi ursuz Gherasim. Dimineața mergem la lucru.

— Eu lucrez după masă, făcu Petre. Dacă vrei să discuți cu mine, dragă Cornelia, cu mare plăcere. Voi încerca să-l înlocuiesc pe frate-meu.

— Atunci iau ceva pe mine, spuse Cornelia și se retrase din ușă.

— De ce n-o lași în pace să doarmă?

— Aa, dacă tu ții la ea, e altceva... Mă rog...

— Nu țin la ea!

— Atunci ce vrei? Vine săraca fată de la Ineu să dea de un bărbat și vrei să se întoarcă acasă dezamăgită? Îi țin puțin de urît. Trase cu ochiul.

Gherasim vru să-i tragă o palmă, pe urmă se răzgîndi. Se culcă și trase pătura peste cap. Nu trecură decît cîteva minute și auzi cum Petre intră la Cornelia. Gherasim vru să adoarmă, dar somnul îl ocoli. Pe urmă auzi rîsul strident al Corneliei: trase cu urechea. Cornelia rîse din nou:

— Vai, Petre, nu mă gîdila...

„Ar trebui să intru la ei, spuse Gherasim, dar se răzgîndi iar. De ce să mă bag? Ea e înarmată cu sfaturi, iar pe Petre îl privește personal."

— Și zici că ai perini multe? se auzi glasul lui Petre.

— Opt, îi răspunse Cornelia și rîse din nou.

— Mari?

— Petre!...

— Vie aveți?

— Două hectare...

— Și cît vin iese din asta?

— Petre!... Petre!...

— Mai încet că ne-aude Gherasim.

Gherasim trase din nou pătura peste cap. Își aduse aminte de Ana, de părul ei mătăsos, de mîinile ei albe, și-și strînse pumnii.

Cornelia mai rîse de cîteva ori, pe urmă nu se mai auzi nimic din odaia alăturată.

Dimineața, cînd se trezi, Gherasim îl găsi pe Petre pe marginea patului fumînd.

— Ce-i cu tine? De ce nu dormi?

— Nu mi-e somn... Mă, știi ce femeie e Cornelia? E focoasă ca un cal nărăvaș...

— Te-ai culcat cu ea?

— Ea a vrut, ridică Petre din umeri. De ce s-o refuz? De ce să nu plece mulțumită de la noi?

Din ziua aceea, Cornelia nu-l mai băgă în seamă pe Gherasim. Stătea tot timpul cu Petre și acesta îi făcu toate pe plac. O duse la cinematograf să-i arate pe Tarzan și pe Tom Mix, o plimbă seara pe bulevard și cinară la „Trei păduchi".

Cornelia plecă acasă, la Ineu, după două săptămîni și era foarte, foarte fericită. Nu știa că Petre nici gînd n-are să se însoare cu ea.

3

Vopsitorii de la fabrica de vagoane au văruit sediul județenei prin muncă voluntară. Bărbuț se plimba sub schelărie și era mîndru ca și cum această clădire ar fi fost a lui personală. Intra în vorbă cu muncitorii (la prînz mînca împreună cu ei la cantină), le povestea întîmplări din activitatea lui, despre grevele de la uzina electrică și rîdea de cîte o vorbă hazlie a vreunui vopsitor. Îi bătea pe umeri, le dădea țigări și le promitea că la vară îi va trimite pe toți în concediu la Moneasa, la Casa Sindicatelor. Ba, pe unul îl chemă duminică acasă la el, îl ospătă și nu se împotrivi cînd acesta propusese să-i văruiască și odăile lui.

Într-un fel, Bărbuț era un om mulțumit: dacă n-ar fi fost problema asta blestemată cu montarea mașinilor la F.T.W., nu l-ar fi durut nici capul. Acum, din cauza lui Horvath care ceruse convocarea comitetului județean (și tocmai duminica, bată-l dumnezeu să-l bată!), trebuia să stea aici, în biroul lui, pînă la ora unsprezece, cînd vor sosi și tovarășii din plăși, și să privească siluetele zvelte ale schelelor proiectate pe perdeaua străvezie de mătase. Nici țigările nu-i mai priau. Prin ușa capitonată se strecu-

rau frînturi de voci de pe coridor: recunoscu rîsul zgomotos al lui Horvath. Fără să știe de ce, îl cuprinse o ură nelămurită împotriva lui. Cum poate să rîdă acest om atît de dezlănțuit, ca unul care n-are griji, care n-are probleme. Oricît de mult își frămînta creierii, nu-și putea închipui cu ce se îndeletnicește acest om în orele lui libere. Știa că are o fetiță, dar n-o văzuse pînă acum niciodată. Încercă să-și imagineze o față de copilă, împrumutîndu-i trăsăturile adînci ale lui Horvath, și izbucni în rîs. Apoi se gîndi la Mircea, la fiul său, îl cuprinse un sentiment plăcut, ca pe vremuri, în copilărie, cînd în fața brutăriilor i se strecurau în nări aburii pîinilor proaspăt coapte. Da, din Mircea va ieși omul cel nou, despre care scrie Hîrțău pe cîte trei coloane în „Patriotul". Îl vedea mare, îmbrăcat în uniformă cu galoane și decorații, ori diplomat cu mașină la scară. „În orice caz va fi un om mare" — își spuse ca încheiere a gîndurilor și ieși pe coridor. Dădu mîna cu tovarășii adunați în fața ușii lui și se bucură că-i deschiseră drum. Îl recunoscu pe unul de la Șiria:

— Ce-i, Pantea, ce se mai aude la voi la Șiria?

Pantea tresări: era un om mic, cu ochii verzi, mereu închiși pe jumătate. Răspunse aproape milităreste:

— Salariații agricoli stau și se pîrjolesc la soare. N-au de lucru.

— Cum asta? Acum în toiul muncilor? . . .

— Da. Chiaburii angajează moldoveni pe capete. Le convine. Pentru hrană, adică mămăligă și ceapă, moldovenii lucrează cîte șaisprezece ore pe zi. Și pe brînci. Iar argații din sat se încaieră cu ei. E mizerie mare, tovarășe Bărbuț . . . De ce nu veniți o dată pe la noi? Eu dorm cu revolverul sub pernă . . .

Bărbuț se întoarse cu spatele spre oameni, făcu patru pași pînă la capătul covorului și se întoarse brusc. Ceilalți îl priveau tăcuți, cu respect, cu oarecare stînjeneală. Numai Horvath stătea cu mîinile în buzunar, adîncit în admirarea unei fotografii afișate pe perete, care îl reprezenta pe Bărbuț vorbind la un miting. Stătea călare pe umerii muncitorilor, cu pumnul strîns, zvîrlit înainte, cu capul întors spre aparatul care l-a eternizat. Horvath își

aminti că mai văzuse undeva poza asta, dar nu-i veni în minte unde.

— Nu e o poză reușită, auzi în spatele lui. Se întoarse și-l privi pe Bărbuț drept în ochi.

Acesta își lăsă privirile în pămînt, rușinat parcă. Lui Horvath i se păru în acest moment că Bărbuț nu mai e omul energic din trecut, capabil să conducă o grevă. E un om care n-ar mai avea curajul să vorbească deschis în fața cuiva, un om nou pe care abia acum îl cunoaște. Același lucru simți și Bărbuț, numai că la el acest simțămînt se dublă cu o ură inexplicabilă, dar trainică, venită de undeva, din adîncurile inimii. Zîmbi totuși:

— Măi Horvath, tu nu te-ai schimbat cu nimic.

— Tu, însă, parcă ești altul. Nu te recunosc, Bărbuț. Ești ca o muiere care, nefardată, se simte prost.

— Tu glumești întotdeauna, Horvath ...

— Nu totdeauna.

— Știi ce, hai să lăsăm asta. Crezi că dacă îl vom sili pe baron să monteze mașinile, se vor îndrepta lucrurile la F.T.W.?

— De îndreptat nu se vor îndrepta, îi răspunse după un timp Horvath. Cred că dimpotrivă. Dacă baronul se va vedea silit, atunci se va încăpățîna în alte lucruri. Că doar n-ai vrea să se lase doborît de bună voie. Asta se numește luptă de clasă.

— Iar folosești cuvinte mari ... Cînd o să te dezobișnuiești de asta, Horvath? Eu credeam că după un an, doi, vei veni și tu să lucrezi la județeană, în birou, dar cu o așa mentalitate, zău, nu știu ...

— Nu te necăji de asta, tovarășe Bărbuț. E important să montăm mașinile. După aceea, o să vedem. Sînt curios ce o să spună. Dar uite că vine tovarășul Suru ... Cred că putem începe ședința.

Înainte de a intra în sală, Horvath îl trase pe Bărbuț deoparte:

— Tu, Bărbuț, tu ești pentru montarea mașinilor?

Bărbuț se gîndi o clipă, apoi își compuse o mască disprețuitoare și spuse rîzînd, cu o ușoară nuanță de ironie:

— Tu crezi într-adevăr că aș putea să fiu contra?

— Nu, și e bine așa, îi răspunse liniștit Horvath, și acest „și e bine așa" suna ca o înștiințare de victorie.

4

Wollman trase perdelele grele, plușate și rămase nemișcat lîngă geam. Acum, desigur, n-o să mai vină... Îi era ciudă că s-a angajat față de Albu să-l aștepte pe Bărbuț. Acest tîmpit ori s-a speriat de întrevedere, ori s-a răzgîndit, și cine știe ce o să facă. De la oameni simpli ca acesta te poți aștepta la orice. Ar fi fost mult mai bine să refuze: atunci n-ar fi trebuit să aștepte ca o pilăriță părăsită și să se facă de rușine față de Clara. „Rău am ajuns" — constată cu amărăciune, și se întoarse de la fereastră.

Clara stătea tolănită în fotoliul de piele verde, care o înghițea în întregime. Părul îi alunecase pe față, dîndu-i un aer aproape vulgar, de cocotă. Se juca nervoasă cu unghiile subțiri și palide.

Lui Wollman i se păru că și ea se amuză pe socoteala lui. Nervos, se așeză pe marginea unui scaun de lucru, sculptat, cu spătarul înalt, care părea că îl apără ca un scut. Clara îl privea insistent: avea ochi mari, mirați și buzele umede, vopsite apăsat. Se întinse leneșă după o cutie de țigări.

— Te-ai liniștit, papa?

Wollman se aștepta la această întrebare. Cu toate astea, tresări. Făcu un gest, ca și cum ar fi vrut să se ridice și să se apropie de ea, dar rămase locului, tăcut.

— Te-ai liniștit, papa? îl mai întrebă o dată Clara.

Căută în ochii ei o urmă de înțelegere, dar nu văzu decît o undă părelnică, ironică.

— Am impresia, Clara, că de la o vreme nici tu nu mă mai înțelegi.

— Ți-am spus de mai multe ori: ce căutăm noi în țara asta? În țara asta de dobitoci! Doar am putea trăi liniștit în Elveția, în Anglia, în America... Dacă vrei, îți arăt niște fotografii din Rio de Janeiro... Cel mai frumos loc din lume. Avem și bani și încă nu sîntem bătrîni. Nici tu nu ești... De ce te încăpățînezi?

Și la asta se așteptase Wollman. Se ridică în picioare și se propti în fața ei:

— Tu, Clara, știi prea bine ce avem aici și ce trebuie să salvăm. Și mai știi ceva, că nu-ți permit să te amesteci acolo unde nu te pricepi, acolo unde nu judeci cu capul, ci cu...

— Poate și în dragoste ai vrea să judec cu capul?

— În special acolo.

— Așa cum ai judecat și tu... Acum încep s-o înțeleg pe mama.

— Nu-i adevărat! izbucni Wollman. Nu înțelegi nimic.

— De ce strigi, papa?

— Am strigat? întrebă Wollman, politicos. Iartă-mă... Sînt obosit... Vrei să mă lași singur?

— Mă dai afară?

— Ia-o cum vrei. Mă doare îngrozitor capul.

Clara se ridică în picioare și ieși fără să salute. Wollman n-o urmări cu privirile. Aștepta numai să se închidă ușa în urma ei, apoi scoase cheița din buzunarul vestonului și deschise sertarul unde ținea jurnalul Henriettei.

Citirea jurnalului era un fel de autopedepsire. Ori de cîte ori își dădea seama că a comis o greșeală, se retrăgea în camera lui și răsfoia jurnalul Henriettei.

Îl deschide la întîmplare.

22 AUGUST

Ca totdeauna, stau singură și părăsită. Am plîns toată noaptea.

27 AUGUST

Întîmplător am dat de corespondența lui Edy cu tata. Atunci, cînd mi-a spus tata că va trebui să mă mărit la ora patru, nu mi-am dat seama că sînt vîndută. Abia acum, citind corespondența, mi-am dat seama de acest lucru. Niciodată nu mi-aș fi închipuit așa ceva despre Edy. Îi transcriu scrisoarea ca odată, dacă îi va cădea acest jurnal în mînă, să-și dea seama cît de neom a putut să fie.

„Stimate domnule Le Gard,

Voi fi scurt, așa cum, probabil, v-ați obișnuit să fiu.

1. Am aflat că starea Henriettei e mult mai gravă decît mi-am închipuit. Gîndiți-vă că voi fi nevoit să suport

toate crizele. De aceea să nu credeți că am făcut cine știe ce afacere. Contrar datelor din scrisoarea anterioară, nu renunț la cele 14% și, bineînțeles, nici la vopsitoriile din Berna.

2. V-aș ruga să nu faceți publicitate din această căsătorie. În primul rînd, pentru că nu e bine pentru renumele ginerelui dumneavoastră.

3. În două săptămîni să se treacă la vinderea imobilelor trecute pe numele Henriettei și să se cumpere acțiuni Vickers.

Eduard Wollman".

2 IANUARIE

Numai Walter m-a felicitat de Anul Nou. Edy mi-a spus că ăsta e un obicei de mahala.

7 IANUARIE

Azi iar și-a adus o femeie. Și eu n-am să-i mai cer socoteală. De ce să-mi spună că se teme că am să-i fac o criză în pat? Sînt foarte nefericită. Dacă n-ar fi Clara, n-ar mai avea nici un rost să trăiesc.

18 MARTIE

Mi-a spus că o să-mi zidească o vilă la Moneasa. Desigur, vrea să mă țină departe de el. Walter mi-a adus flori proaspete. Am încercat să stau de vorbă cu el, dar s-a scuzat și s-a retras. E un băiat ciudat Walter acesta.

19 MARTIE

Am încercat să vorbesc cu Edy despre Walter. A ocolit problema. Ceva nu e în regulă. Am avut impresia că Edy se teme de el. Va trebui să dau de secretul lui Walter.

27 MAI

Și tatăl și bunicul lui Walter au fost în slujba Wollmanilor. Bunicul lui Walter a fost căpitan în armata aus-

tro-ungară. A lucrat la statul major. După cîte am înțeles eu, a fost un fel de organ de control din partea Curții pe lîngă Wollmani . . .

Se auziră bătăi în ușă și în prag apăru Walter. Wollman ascunse jurnalul în sertarul biroului.

— Ce-i, Walter?

— A venit domnul Albu.

— Să intre.

Albu intră val-vîrtej. Așteptă pînă ce se închise ușa în urma valetului, apoi se așeză în fotoliul în care stătuse Clara.

— S-a întîmplat ceva? întrebă Wollman, mascîndu-și emoția.

— Da. Adică și da și nu. Bărbuț n-a fost?

— Nu.

— Mi-am închipuit. E un fricos. Se teme de Horvath. Azi s-a hotărît definitiv montarea mașinilor. Sper că acum n-o să vă mai împotriviți.

— Eu nu sînt un comerciant ambulant, domnule Albu. Mi-am spus părerea în legătură cu montarea mașinilor.

— Ăsta e ultimul dumneavoastră cuvînt?

— Da.

— Atunci o să fie distracție interesantă. Bărbuț n-are altă ieșire decît să aplice hotărîrile comitetului județean . . .

— Dar nu înțeleg, de ce toate astea? . . .

— Dobitocul de Horvath . . .

— Ce vrea în fond acest Horvath? . . .

— Nu știu ce vrea. Poate vrea să ajungă în comitetul județean. Nu-și încape în piele.

— Ce ar fi să-l lăsați pe Horvath în seama mea? . . .

— Ar fi foarte . . . Ce vreți să spuneți cu asta?

— Nimic . . . Uite, Iakob. Să vorbim deschis.

— Mai deschis decît am vorbit pînă acum nu se poate.

— Ba da. Contul tău de la Geneva e deschis. Lasă-l pe Horvath în seama mea. Nu e vorba numai de mașini. E vorba și de prestigiul meu . . . Cred că niciunde în țară nu și-au luat oamenii atît de mult nasul la purtare ca în întreprinderea mea. Aș vrea să . . .

— Eu nu știu despre nimic... Problema Horvath nu mă interesează.

— Îți mulțumesc, dragă Iakob. Nu vrei să-i faci o vizită Clarei? E foarte părăsită și tristă...

— Ba cum nu. Cu cea mai mare plăcere. Mă onorați, domnule baron... Unde?

Wollman arătă cu capul spre ușa Clarei. După jumătate de oră de la plecarea lui Albu, Wollman îl sună pe Walter.

— M-ați chemat, domnule Wollman?

— Da, Walter. Stai jos. Ce crezi despre anii care au trecut de la intrarea rușilor?...

Walter își încruntă sprîncenele.

— Nu înțeleg, întrebarea, domnule Wollman.

— A fost bine pentru noi sau nu?

— Nu, domnule Wollman.

— Așa cred și eu. Aș avea o mare rugăminte la tine, Walter.

— Ordonați, domnule Wollman.

— Am un om în fabrică, Walter, care mă deranjează peste măsură. Aș da ori cît ca să...

— I-ați oferit?

— Sînt oameni care nu pot fi mituiți.

— Știu, domnule Wollman. V-ar place să plece?

— De tot.

— Am înțeles, domnule Wollman. Îmi permiteți să vă pun o întrebare?

— Te rog.

— De ce n-ați discutat problema asta cu domnul Albu. El are mii de posibilități.

— Am vorbit cu el. Îmi dă mînă liberă. În sensul că m-ar ajuta să dispară toate urmele.

— Vă mulțumesc pentru încrederea pe care mi-o acordați, discutînd asemenea lucruri cu mine. Mă simt onorat, domnule Wollman.

— Știam că mă pot bizui pe tine.

— Aș vrea foarte mult, să nu mă înțelegeți greșit. Eu nu pot să-mi murdăresc mîinile.

— Nici nu mi-ar place să stau sub același acoperămînt cu un om cu mîinile murdare.

— Am înțeles, domnule Wollman. O să caut pe cineva.

— Te privește. Despre problema asta n-aș vrea să mai discut niciodată. Mi-e foarte neplăcut.

— Vă înțeleg, domnule Wollman.

— Detaliile ți le va da domnul Precup... Și dacă ai greutăți te adresezi direct domnului Albu.

— Prea bine, domnule Wollman. Îmi permiteți să mă retrag?

— Da, Walter.

Omul cu părul nisipiu se opri în fața fabricii: părea un țăran care și-a cumpărat pentru prima oară haine orășenești. Pe spatele lui încovoiat, stofa de celofibră se întindea netedă, gata, gata să crape la cusături. Portarul îl măsură din priviri, apoi văzîndu-l neajutorat, îl întrebă:

— De unde ești, frate?

— De la Ineu.

— Și ce cauți aici? Vrei să te angajezi?

— Da.

— La Camera de Muncă ai fost?

— Am fost. Ca să fie crezut pe cuvînt îi arătă un imprimat plin de ștampile.

— Da' buletin de Arad ai?

— Am.

— Atunci du-te la cadre... Numai nu te băga la filatură, acolo e greu.

Omul cu părul nisipiu mulțumi, aprinse o „Națională" și intră. Cînd trecu, însă, de ghereta portarului nu se mai duse spre secția de cadre, ci o luă spre clădirea principală, unde își avea biroul Precup.

Secretara inginerului-șef nu voia să-l lase înăuntru. Țărănoiul se încăpățînă, însă, și în cele din urmă obținu să fie anunțat:

— Cum te cheamă?

— Ruja. Atît. Știe dumnealui.

Spre mirarea secretarei, Precup îl primi imediat.

— Și unde ați vrea să munciți, domnule Ruja?

— La secția de pompieri, la pază.

— Aha, să poți fi oriunde... Foarte bine. Te duci și te prezinți la comitetul sindical, la tovarășul Simon.

1

— De ce se împotrivește Horvath tainului?... Desigur, el nu mai are nevoie, el a furat destul. E în comitetul de fabrică, pe el cine îl controlează la poartă cînd iese? Nimeni! Nu vedeți cît de mult s-a îngrășat?... De ce?... că nici el nu cîștigă mai mult decît noi. Desigur, din ce i-a dat baronul. Noi slăbim de ni se pot număra coastele, pruncii ni-s palizi ca seul, îs goi ca puii de potîrniche și Horvath se ridică împotriva tainului! Cică asta este politica partidului. Nu spune partidul comunist că luptă pentru binele clasei muncitoare? Și spuneți și voi, tainul nu e bine pentru noi?... Că noi ce dracu' sîntem dacă nu clasă muncitoare?... Eu nu vreau să critic partidul comunist, că eu sînt muncitor, mă știți pe mine, și vă spun drept, eu nu prea îl iubesc pe Molnar, da ieri, cînd a vorbit a amintit și de tain. Degeaba te strîmbi, tovarășe Petre, noi discutăm problemele deschis. Și tovarășul nostru Molnar a arătat că dacă primim tain, slăbește burghezia. Că așa este. Noi sîntem vreo șase mii de muncitori în fabrică și dacă la fiecare li se dă numai cu douăzeci de metri de pînză mai mult ca pînă acum, atunci asta înseamnă... înseamnă foarte mult... Mii de metri de pînză. Mii de metri de pînză de pe care banii nu intră în buzunarul patronului, mama lui de patron, ci intră în buzunarul nostru.

— Numai că asta face ca să se scumpească pînza.

— Nu mă întrerupe, tovarășe Petre. Aici sîntem la „Trei păduchi", nu la fabrică. Lasă-mă să spun ce cred eu despre tain și despre tovarășul Horvath... Și nu e vorba numai de tovarășul Horvath, ci și de frate-tău, de

Gherasim, și de Trifan și de alți coate-goale, care dracu' știe de ce se opun intereselor clasei muncitoare... Eu așa zic, că dacă noi la plenară ne ridicăm cu toții, ei nu mai au ce face... Ori este democrație ori nu este... Că legionarii nu tot coate-goale erau și nu lucrau tot așa? Se ridicau împotriva binelui.

— Tu prea bine știi cum lucrau legionarii.

— Ți-am spus, nu mă mai întrerupe!

— Așa-i, lasă-l să vorbească, dacă are de spus ceva. Noi n-avem țoale pentru copii, ne cîrîie mațele și tu...

— Te bag în mă-ta, Petre, auzi? Dacă nu-ți place, pleacă de aici, adăugă un muncitor mărunt, chel, cu nasul roșu de băutură. Să fiu al dracului dacă socialiștii nu sînt mai cu muncitorii decît ai noștri.

— Care ai voștri, măi, că tu nu ești în partid?

— Eu sînt cu muncitorii.

— Lăsați-mă să vă spun. Că noi nu facem secrete din cele ce discutăm la partid. Molnar al nostru a arătat că trebuie să smulgem burgheziei cît mai multă pînză. Că e în interesul nostru, al clasei muncitoare.

— Și cei de la C.F.R.?

— Ei să-și rezolve problemele lor cum pot. Tu cînd trebuie să te duci undeva, îți dă cefereul biletele gratis? Nu-ți dă... Lasă-i pe ceferiști... Nu te îngriji tu de soarta lor. Au și ei tainul lor... Și cei de la vagoane la fel. Ei au cartele B. Și noi?... Cică noi sîntem industrie ușoară... Parcă munca noastră ar fi mai ușoară ca a celora de la vagoane. După voi, după Horvath, ar trebui să ne frămîntăm de soarta ceferiștilor și nu de a noastră... Nu, tovarăși... Eu spun că trebuie să ridicăm cuvîntul la plenară... Baronul vrea să ne dea pînză și atunci noi, proști ce sîntem, refuzăm...

— Că bun s-a făcut dintr-o dată baronul.

— Nu s-a făcut bun. Trebuie să ne dea. A avut Molnar o discuție cu el și i-a arătat situația clasei muncitoare. Că așa nu mai poate dura mult. Sau tu vrei să venim în pielea goală la lucru? Ți-ar conveni să vezi buricele femeilor... Dar nu e numai asta. Burghezia e rea, nu spun, dar baronul nostru are suflet bun... În fond, de ce e vinovat el că a moștenit fabrica? Dacă o moșteneam eu sau oricare dintre noi? Nu ar fi fost și el patron?... Și

încă ce patron!... Nu vă aduceți aminte că a dat medicamente pentru Ifrim? Care burghez ar fi dat medicamente pentru Ifrim? Nici unul. Nu spun să dăm mîna cu baronul, nici pentru că a făcut creșă, nici pentru că zidește din banii lui stadionul și nici pentru biserica sîrbească din Gai, nici pentru spitalul evreiesc și nici pentru azilul de bătrîni. Nu! Asta e treaba lui. Dar dacă el a văzut că n-are încotro, că partidul social-democrat i-a impus să dea tain mai mult, să dea... Eu zic să închinăm în cinstea tainului, încheie Balotă.

— Și în cinstea lui Molnar, adăugă Șimand. Umplu paharele celor de la masă și se ridică în picioare.

— Beți, beți, interveni Petre de la masa alăturată și scuipă, că din cei treizeci de arginți pe care ați vîndut interesele clasei muncitoare, aveți de unde. Ați putea închina și în cinstea baronului. Era puțin beat și îi era ciudă pe Balotă.

— Nu mă scuipa, Petre, că te bag în mă-ta! Ai auzit? se răsti la el chelul cu ceafa groasă, lucioasă de sudoare. Te bag în mă-ta! Crezi că dacă ești în partid, poți să mă scuipi?

— Nu te-am scuipat.

— Minți, și eu am văzut cînd l-ai scuipat, făcu Balotă. Se întoarse spre chel: De ce te lași scuipat?

— M-a scuipat? întrebă speriat chelul și se căută pe nădragi.

Cineva îl îmbrînci și se lovi de masa lui Petre. Acesta îl împinse de lîngă el: căzu un pahar, se sparse. Chelul ridică un sifon: cîrciumarul încercă să intervină, pe urmă socoti că e mai bine dacă se ascunde în spatele tejghelei.

— Nu-ți trebuie tain? Hai!...

— Lovește-l mă! Nu te lăsa!

Și stinse lampa. Cineva răsturnă o masă, oamenii s-au îngrămădit la ușă. Pentru o clipă se auzi gîlgîitul înfundat al vinului care se scurgea dintr-o sticlă. Pe urmă iar lovituri, înjurături. Se răsturnă încă o masă.

— De ce dai în mine, ai înnebunit?

— Tu ești, Balotă, de ce nu spui?

— Eu cred că a murit...

Dintr-o dată se făcu tăcere. Cineva deschise ușa. Aerul răcoros al serii năvăli în încăpere. Acum nu se mai

auzeau decît bocetele cîrciumarului și pașii stinși ai fugarilor.

Petre a stat trei săptămîni la spital. Se reîntoarse în fabrică bandajat și jură că-l va omorî pe Balotă.

— Îl omori pe dracu. Păcat că nu te-au bătut și mai rău. Ce te-a apucat să discuți problema tainului în cîrciumă. Adică ai dreptate, acolo se discută asemenea lucru, că tu te-ai mutat acolo. Vii acasă tîrziu, faci gălăgie, n-o lași nici pe mama să se odihnească...

— M-am săturat de morală, Gherasime, și încep să cred că socialiștii văd mai clar lucrurile decît voi. În fond de ce să renunțăm la tain.

— Ești tîmpit! Asemenea idei numai în cîrciumă se nasc. Eu zic să-ți bagi mințile în cap. Acasă ai o grămadă de scrisori de la Cornelia și nici nu le-ai deschis. Dacă ți-o plăcut noaptea cu ea fă bine și cel puțin răspunde-i.

— Acum te bagi și în viața mea particulară? Asta în calitate de membru în comitetul de fabrică?

— Nu, asta în calitate de frate. Și în această calitate, dacă n-ai fi bandajat ți-aș cîrpi una mai ca Balotă. Din cauza ta m-a chemat Bărbuț și m-a frecat de mi-au ieșit fulgii.

Dacă n-ar fi intervenit Horvath s-ar fi luat la ceartă.

— Sînteți nebuni, aici în secție v-ați găsit să vă certați?

— Dacă nu dă acasă decît după miezul nopții, se dezvinovăți Gherasim. Undeva trebuie să stau de vorbă cu el.

— Pîndește-l după miezul nopții. Nu-i nevoie de circ. E destul și fără să-l faceți voi. Vino cu mine.

Se retraseseră în biroul scărmănătoriei: aerul era uscat, abia se putea respira. Prin ferestrele mici, murdare abia se vedea ceva din secție. Totul era alb, nins, numai muncitorii pe jumătate goi care se luau la trîntă cu baloturile pline cu inscripții străine, păreau niște pete colorate.

— Nu știu cum o să ne descurcăm cu problema tainului, începu după o pauză lungă Horvath. Parcă s-ar fi oprit roțile dințate din creierul oamenilor. Nici nevasta mea nu mă mai înțelege...

— Nici mama, îl completă Gherasim. Ea știi, nu se bagă, îmi spune numai: proastă politică faceți voi acolo în fabrică! Zice că, de cînd îi lumea, minerii primesc cărbuni, pădurarii lemne și cei de la textile tain. De ceferiști să nici nu-ți spun: douăzecișipatru de călătorii gratis. Dacă socotești călătoriile lungi pînă la București, ai încă un salariu.

— Știu, Gherasime, știu. Mi-au venit muncitorii cu calcule să-mi arate avantajele cartelelor B. La îmbrăcăminte au o sută de puncte în plus, la alimente la fel. Dar așa e bine. Așa cum spune și județeana. Simt asta. Poate n-aș fi în stare să explic unui om flămînd acum, cînd e și inflație, și scumpete, dar simt că așa e bine.

— Și cu ce te pot ajuta eu?

— În orice caz nu certîndu-te cu frate-tău. Cînd trec prin secții, oamenii se uită la mine chiorîș. Sînt convinși că sînt omul baronului. Dar m-am plîns destul. Du-te și vezi-ți de treabă.

Privi lung după Gherasim, îl invidia puțin: nu era însurat, putea să se întoarcă acasă liniștit, să se odihnească. El n-avea liniște nici acasă: Florica era pornită de cîteva săptămîni. Poate și din cauză că fetița avusese guturai, stătuse o săptămînă încheiată în pat și slăbise.

Se întoarse acasă tîrziu cu speranța s-o găsească pe Florica adormită. Dar ea îl aștepta în bucătărie, cu mîncarea pusă pe masă. Horvath vru s-o îmbuneze.

— Vezi și tu, s-au schimbat multe...

— Nimic nu s-a schimbat.

Vocea Florichii, subțire și rea, se revărsa ca un val în toată încăperea. Horvath o privi tăcut: era mult prea obosit ca să se poată împotrivi.

— Tu pleci dimineața și te întorci noaptea. Ca pe vremuri. Și tot greu o ducem! Unde sînt cei doi ani despre care mi-ai vorbit? Unde sînt?... Uită-te la mine! Am încărunțit și tot te-am crezut ca o proastă... Și ție nici că-ți pasă! Dai înainte ca orbul! Acum ai ridicat și pe muncitorii din fabrică împotriva ta. De ce te zbați ca un lud pentru mașinile acelea?!... Ce ai tu din toate astea? Uită-te la Sofica: n-are ce îmbrăca!

— Tu nu înțelegi asta, Florica.

— Ba da. Înțeleg foarte bine. Pînă acum am dus-o rău că nu eram la putere. Acum o ducem rău pentru că sîntem la putere. Ce nu-i de înțeles în asta? Îmi pică ochii de rușine numai cînd ies pe stradă. Parcă aud cum șușotesc femeile în spatele meu: „Uite, asta e nevasta lui Horvath care umblă să nu ne mai dea baronul tain". Spune, tu n-ai nevoie de pînză?

— Ba da.

— Atunci?... Ești prost și nu vezi că oamenii își bat joc de tine. O dată te pun să ceri pînză, iar acum te pun să refuzi pînza. Și ei, acolo în umbră, își bat joc de tine.

— Florica! Cum vorbești de tovarășii mei?!...

— Și tu cum te porți cu familia ta?... Tovarășii te interesează, familia nu! Atunci de ce te-ai mai însurat? Spune!

— Într-o zi am să-ți explic. Acum mi-e somn.

— Acasă mereu ți-e somn. Acolo, în fabrică, nu te prinde somnul?

— Ajunge, Florica!

— Nu ajunge. Am auzit că azi trei ore nu s-a lucrat din cauza tainului. Nimeni n-a vrut să muncească. Și tu, nu și nu! De ce nu vine Suru sau Bărbuț în fabrică?

— Pentru că pe mine mă cunosc mai bine tovarășii. Eu pot să le explic mai bine că oprirea tainului este în interesul lor.

— Cum poate fi în interesul lor? Îi dai unui muncitor un salariu mai mic și-i spui că asta e în interesul lui.

— Da, așa este. Dacă vrei, îți explic.

— Dar să nu-mi vii cu dialectica, sau cum dracu' se numește aceea...

— Ba da. Ascultă, Florica. Ăsta e singurul lucru ce-ți mai spun, că sînt obosit și mi-e somn. După stabilizare, cînd am pus bani deoparte pentru un aparat de radio, am mîncat mai puțin. Așa-i?

Florica nu știa unde vrea să ajungă Andrei. Clătina din cap.

— Adică am oprit din banii noștri de mîncare. Așa-i?

— Da.

— Ni s-a părut că ne merge mai prost. Dar ni s-a părut numai. Pentru că peste șase luni am cumpărat un aparat de radio...

Florica nu știa ce să răspundă. Mormăi ceva, pe urmă spuse resemnată:

— Tu faci ce faci și-ți dai mereu dreptate. Mie niciodată! Parcă eu n-aș fi om!

Încet, începu să plîngă cu sughițuri. Horvath se duse lîngă ea și o îmbrățișă.

— Hai, nu mai plînge, Florică... e greu, știu... De aia mă zbat să nu mai fie... Hai să ne culcăm... Mîine dimineață am ultima ședință cu lăcătușii de la filatură. Dacă-și vor da seama și ei că e mai bine să renunțăm la tain, totul e în regulă. Atunci degeaba va încerca să se opună Simon... Hai, Florică...

De îndată ce Horvath se întindea în așternutul rece, ofta adînc și avea impresia că o dată cu aerul slobozit din plămîni i se duce și sufletul. Abia în pat își dădea seama cît era de obosit. Toată ziua alergînd prin secții, uita de povara trupului, se agita ca și cum ar fi fost cel mai sănătos om de pe suprafața pămîntului. Seara, cînd picioarele nu mai trebuiau să suporte cele peste o sută de kilograme ale corpului, lui Horvath i se părea că membrele inferioare îi sînt umflate ca baloanele și zac alături, ca niște corpuri străine. Numai tolănit printre perne putea să invidieze cu adevărat pe oamenii slabi; uneori avea vise ciudate cum că, printr-un miracol, i s-a aprobat să împartă din greutatea lui unor oameni mai slabi din fabrică: lui Pop zece kilograme, lui Gherasim cinci și alte zece nanei Ifrim. Cînd se trezea dimineața avea dureri de cap și era neodihnit. Îi era o ciudă cumplită pe doctori pentru că i-au interzis să ia somnifere: fără ele nu putea adormi și-și petrecea jumătate din noapte zvîrcolindu-se în așternut. De obicei, în clipele acelea de nesomn, îi părea rău că n-are creion și hîrtie la el ca să-și poată nota tot ce avea de făcut a doua zi. Își defalca sarcinile aproape pe minut și era convins că va putea face față la toate. În fabrică, însă, se iveau probleme neprevăzute care-i răsturnau întregul plan de activitate. Așa s-a întîmplat și cu problema tainului. Suru i-a dat răgaz trei luni de zile: să aibă timp să analizeze problema cu toate celulele din uzină, și să nu ia nici o măsură pripită. E drept, lucrurile sînt pe sfîrșite: dacă trece și de secția filatură, atunci treaba s-a și rezolvat. La început, n-ar fi crezut că o să

primească un ajutor atît de serios din partea lui Trifan. Acesta, ca şi cum el ar fi avut sarcina din partea comitetului judeţean, stătea ore întregi la şedinţe şi explica oamenilor de ce trebuie să se ia această măsură. Cea mai mare victorie în această campanie a avut-o atunci cînd un ţesător social-democrat s-a ridicat la o şedinţă de secţie şi a vorbit de sprijinul pe care îl vor da muncitorii social-democraţi pentru lichidarea tainului. Simon l-a privit chiorîş şi a anunţat că ei, cei de la judeţeană, n-au analizat încă problema tainului, aşa că antevorbitorul n-a avut dreptul şi nici calitatea să vorbească în numele muncitorilor social-democraţi. Sute de muncitori s-au alăturat ţesătorului. Acesta s-a mai ridicat o dată la cuvînt şi a vorbit despre social-democraţii de la C.F.R. şi de la fabrica de vagoane care se uită la muncitorii de la fabrica de textile ca la nişte privilegiaţi ai baronului.

— Dacă nu s-a analizat, încă, e destul de rău, dar noi nu putem sta şi aştepta la infinit, ca tovarăşii noştri metalurgişti să ne privească cu îndoială, dacă nu cu ură.

Datorită lui a reuşit şedinţa de la ţesătorii. Cînd a povestit lui Suru cum a decurs şedinţa, acesta i-a mai atras o dată atenţia despre necesitatea colaborării cu tovarăşii social-democraţi.

— Uite, Horvath. Noi în comitetul de colaborare ne înţelegem de minune. Breban a luat atitudine făţişă. Şi Mazilu. Înseamnă că nu peste mult timp, cei care se bucură de încrederea muncitorilor vor fi în majoritate. Eu cred că şi adjunctul lui Molnar, Todor, e foarte cinstit.

Trecuse de miezul nopţii cînd Horvath simţi că-l lasă puterile. Se întoarse spre Florica şi, în clipa aceea, îşi aduse aminte de un lucru foarte important:

— Florică, Florică...

Ea se ridică în capul oaselor:

— Ce-i, ce s-a întîmplat?

— Tu, Florică, tu ştii că Mao Ţze-dun scrie poezii?

Cînd se trezi Florica, Horvath nu mai era acasă. Supărată, începu să deretice prin casă, vorbind de una singură ca o smintită: „Acum nu mai eşti obosit... Cînd e vorba de fabrică, niciodată nu eşti obosit. Numai cînd eşti acasă... Văd, ţie nu-ţi trebuie nevastă, ci slujnică... Păi asta am fost eu... Tu, Sofica, urcă în pat, de ce umbli

desculță prin casă? ... Răcești! ... Uite nici prețuri n-am fost în stare să cumpărăm ... Coboară fata din pat și răcește ... "

— Mămico, tati Rudi de ce nu mai vine pe la noi? ...

Florica tresări. De mult nu s-a mai pomenit numele plăpumarului în casă. Cum de i-a venit în minte Soficăi tocmai acum? Se duse lîngă ea.

— Spune, Sofica, ție ți-a plăcut tati Rudi?

— Da, mico ...

— Spune, întrebă înfrigurată de un gînd. Ai vrea să fii cu el?

— Da, mico ...

Un timp rămase îngîndurată, apoi, hotărîtă, începu să se îmbrace.

— Unde te duci, mico?

— Nu întreba acum. Stai acasă ... Și să nu cobori din pat! Mă întorc imediat.

Cînd ajunse în stradă, o năpădiră sudorile. Cum să se ducă la tati Rudi? Ce să-i spună? Că s-a răzgîndit? ... Și dacă între timp s-a răzgîndit tati Rudi? ... Era atît de îngîndurată, că se ciocni de o vecină care tocmai se întorcea de la piață.

— Ce s-a întîmplat? întrebă aceasta îngrijorată. S-a întîmplat ceva? E bolnavă Sofica? ...

Florica tresări: recunoscu vecina și o liniști, mormăind că nu s-a întîmplat nimic.

Aproape de atelierul lui Rudi își încetini pașii. Se opri în fața unei cofetării și se privi în oglinda vitrinei. O clipă rămase înțepenită: „Doamne, cînd am îmbătrînit atîta?" Își pipăi fața de parcă atunci s-ar fi văzut pentru prima oară. Vru să-și aranjeze părul, pe urmă își îndreptă spatele și porni hotărîtă înainte. În pragul atelierului plăpumarului, șovăi o clipă, apoi apăsă clanța.

Tati Rudi stătea aplecat asupra unei mese ticluită din șipci. Își ridică privirea și nu vru să-și creadă ochilor. Spuse abia perceptibil:

— Tu aici?

— Da, Rudi. Am venit.

— Nu înțeleg, Florica.

Florica își strîmbă buzele într-un zîmbet amărui și se

miră că nu mai era emoționată. O clipă se simți numai femeie.

— Am venit. Am venit să te întreb dacă tu... Știi, m-ai întrebat odată dacă nu vreau să vin la tine... Acum aș veni... Nu știu dacă aș putea să te iubesc vreodată altfel decît ca pe un prieten... dar... Știi, e vorba și de Sofica... de viitorul ei...

— S-a întîmplat ceva cu Horvath?

— Nu s-a întîmplat nimic. Dar nu mai e omul pe care l-am așteptat... Nu pot să-ți spun mai mult...

— Florica... da... desigur că vreau să vii... Am așteptat foarte mult timp... Îți spun drept, nu mai speram...

— Atunci vin chiar astăzi. Mă duc să-mi aduc lucrurile.

— Nu adu nimic...

— Numai lucrurile mele și ale Soficăi... Atît.

— Vin cu tine să te ajut... să... să nu te răzgîndești...

— Nu mă răzgîndesc... Sînt foarte hotărîtă.

Acasă o îmbrăcă pe Sofica și, cînd era gata de plecare, luă o foaie de hîrtie și se așeză la masă. Stătu mai bine de un sfert de oră pînă caligrafie cîteva cuvinte:

ANDREI,

M-am gîndit mult pînă am luat hotărîrea asta. Cred că e mai bine și pentru tine și pentru mine dacă ne despărțim. M-am mutat la tati Rudi. Te rog nu veni după mine. În legătură cu divorțul o să te caute el.

FLORICA.

2

Tăcerea s-a lăsat peste clădiri, o dată cu seara, învăluind coșurile zvelte. Departe, dinspre secția de filatură, se lăsa spre pămînt adierea unui vînt răcoros. Mătura

leneș curtea, răscolind fulgii de bumbac, scăpați dintre brațele de metal ale ventilatoarelor.

Sub becurile mărunte, ce străjuiau drumurile dintre clădiri, stăruiau cercuri de lumină galbenă, alunecînd, cu fiecare bătaie de vînt, peste liniile înguste ale vagonetelor.

Horvath se rezemă de zid și privi îngîndurat curtea lunguiață. Cunoștea fiecare piatră, știa unde se adună apa în zilele de ploi, și unde trebuia aruncat pietriș să nu umble muncitorii prin noroi.

Dinspre gară se lăsa tot mai jos un nor negru, împovărat.

„Are să plouă", se gîndi. Își privi mîinile și surîse. Ținea de picioare o păpușă de gumă, păpușa Soficăi. Bine că și-a adus în sfîrșit aminte: azi cel puțin o să doarmă liniștit. Florica n-o să aibă ce să-i spună. În adîncul lui, într-un fel, totuși îi dădea dreptate. Sînt căsătoriți aproape de zece ani, dar n-au fost încă zece zile împreună.

Se apropie de ghereta portarului.

— Ține, tovarășe Marian, jucăria asta. Mă întorc îndată, numai să dau o raită prin curte.

— Las-o aici, tovarășe Horvath, poate să stea blîndă pînă dimineața. N-are să umble nimeni cu ea.

Horvath făcea pași mărunți, înceți. Pătratul luminat al ferestrei de la bucătăria de vopsele a apreturii se profila ondulat pe dîmbulețele de nisip, răsfirate în lungul clădirii.

„Ore suplimentare, se gîndi. Cadre puține". De la o vreme, unele probleme îl dureau aproape fizic. Cadre, cadre, cadre. Își aminti cu bucurie de cei patrusprezece muncitori trimiși la școala de subingineri țesători. Printre ei e și fiul lui Gombaș, roșcovanul acela cu gura mare. S-a bucurat nespus bătrînul. De cîte ori își aduce aminte, zîmbește larg, de unul singur, arătîndu-și dinții mari, galbeni.

— Feciorul meu, Alexandru, e inginer, spune. Și dacă cineva îl îndreaptă: „subinginer", se înfurie și răspunde cu voce ridicată: „No, că-i și frîng oasele. Ori iese inginer, ori înapoi la mătură".

De multe ori, bătrînul minte, dar nimeni nu-l ia în serios, nici măcar Horvath, căruia îi vine să dea în capul mincinoșilor.

— Mi-o trimis feciorul meu, Alexandru, niște bani. De fapt, Gherasim l-a prins de cîteva ori expediind o sută de lei pe numele fiului, că de! un viitor inginer nu poate trăi la București fără bani în buzunar.

Norul negru se destrămă în fîșii lunguiețe, sfîșiat parcă de coșurile înalte ale fabricii de vagoane. Departe, pe cerul peticit, apăru o stea. „Luceafărul" — se gîndi Horvath. De fapt, pentru el fiecare stea era Luceafărul, pentru că îi plăcuse numele și era ușor de ținut minte. Mai ales că învățase și la școală o poezie cu titlul acesta. Bine e de acela care scrie poezii. O singură dată a încercat și el, acum la bătrînețe, dar n-a putut găsi o altă rimă pentru „23 August" decît cuvîntul „must". Și așa ceva n-are ce căuta într-o poezie revoluționară. De atunci nici n-a mai încercat. De ce să-și piardă vremea de pomană?

Ajunse în fața țesătoriilor. Se simți, deodată, foarte stingher, în tăcerea asta zdrobitoare. Era mult mai dureroasă decît zgomotul care-ți sfîșie urechea. „Nu se lucrează decît în două schimburi... Tot vina baronului... Sînt greutăți cu materiile prime. Și cele sosite din Olanda sînt de cea mai proastă calitate, parcă înadins s-au adus așa, pentru că olandezii se pricep la pînzeturi... Ori poate, totuși, nu e vina baronului, ci a noastră. Ar trebui să-l luăm frumos de guler, să-i tragem un picior în spate să se ducă la dracu'... Da, da, e vina noastră."

Ocoli după colț. Abia acum își aduse aminte de ce voia cu tot dinadinsul să dea o raită prin curte. Toată ziua n-avusese vreme să vadă cum stă clădirea cea nouă, mîndria muncitorilor de la F.T.W. Zilnic se uita cum craca verde de salcîm, așezată pe zidul cel mai de sus al clădirii, se înalța cu un metru-doi. Cînd se turnau stîlpii de beton, lui Horvath i se părea că n-o să se mai isprăvească niciodată. Întreba în fiecare zi:

— Nu s-a uscat încă betonul?

Dacă ar fi fost după el, ar fi dărîmat încă din prima zi schelăria de lemn. Doar păienjenișul de oțel, care răsărea ca niște gheare din trupul betonului, arăta pînă unde o să se înalțe clădirea.

Din depărtare, toată construcția părea o umbră profilată pe peretele cerului. Îl străbătu un fior de bucurie.

„Clădirea a crescut de ieri — își spuse. Să mă bată dumnezeu, dacă n-a crescut".

Se apropie de schele, dar se opri brusc. Din spatele lui se auzeau pași bocănind printre pietre.

— Cine-i? întrebă cu voce tare.

— Eu, pompierul de serviciu. Dumneata ești, tovarășe Horvath? Credeam că nu mai vii azi!

Acum îl recunoscuse: era Ruja, omul cel nou, la a cărui angajare se opusese. De fapt nu se sprijinea pe nimic, doar pe asemănarea izbitoare cu celălalt Ruja, pe care îl lichidase Vicu în podul catedralei. L-a și întrebat de cum l-a văzut pentru prima oară:

— Ai avut un frate, dumneata?

— N-am avut, minți Ruja.

— Am cunoscut un om care semăna mult cu dumneata.

Pe urmă l-a nemulțumit și insistența cu care au pledat Precup și Simon pentru el. Nici n-a putu să-i verifice actele: dosarul nu îi era încă completat. Acum nici nu-și mai aduce aminte cum de a consimțit, deși nu s-a înșelat niciodată atunci cînd era împotriva unui lucru pentru care insista direcțiunea.

— Și cum te împaci cu slujba, tovarășe Ruja?

— Mulțumesc de întrebare, tovarășe Horvath, bine. S-a mai ridicat cu douăzeci și trei de rînduri de cărămizi, arătă Ruja spre clădire.

— Douăzeci și trei de rînduri... frumos, îi răspunse Horvath. În curînd va fi gata.

Mergeau alături, ocolind scîndurile și grinzile aruncate în drum.

— Încoace, îi arătă Ruja drumul, prinzîndu-l de mînă. Acolo s-a scurs mortarul.

În fața lor se ridica un morman de cărămizi zidite cu atenție, cărămizi noi unele, altele curățite de moloz, provenind de la vechea clădire.

— N-o să ne ajungă varul, plescăi din buze Ruja.

— Varul? întrebă mirat Horvath. Cum dracu', abia ieri a sosit un vagon întreg. S-a iscălit de primire. Să nu fi ajuns în fabrică? Nu se poate: doar Ilieș a povestit despre stingerea lui, că a ieșit prea subțire. Or, Ruja nu-și face cumsecade rondul?

Întoarse pașii spre groapa cu var. Ruja se luă după el. Deodată, se aplecă să pună la o parte o cărămidă de pe drum.

Horvath se apropie de groapa cu var: era plină.

— Vezi că...

Auzi în spatele lui o respirație adîncă, gîfîitoare, dar n-avu timp să se mai întoarcă. Simți o lovitură zguduitoare în ceafă și căzu cu fața înainte.

Strigătul se înăbuși într-un zgomot estompat, ca plînsul cufundat în perini al unui sugaci.

Ruja sări la o parte să nu se stropească, apoi apucă un leat pregătit dinainte, să-l împingă în fund. Nu mai era nevoie. Varul, ca un val de smîntînă, îmbrățișă trupul greoi al lui Horvath. Se auziră cîteva clipocituri groase.

Ruja rămase cu ochii pironiți spre groapa cu var. Își șterse sudoarea de pe frunte și simți cum cămașa i se lipește de spate. Se întoarse și privi în jur: îi era rău de la stomac.

Zidurile întunecate se ridicau spre cer, învăluite de schelărie. Din depărtare răsăreau miile de lumini ale orașului, ca niște semne, ca niște licurici împrăștiați în noapte. În stînga, în dreapta, clădirile fabricii. I se păreau mai înalte, mai țepene. Simți pe umeri un răpăit ușor. Ploua repede și pînzele de apă treceau luminate prin razele becurilor. Umbre mari îmbrăcau tăcerile.

Un vuiet prelung, țipător, de sirenă, îl făcu să tresară. La fabrica de vagoane, schimbul trei își începea munca.

3

Florica toată ziua nu-și găsi locul în casa lui Rudi. Își puse hainele în dulap și le scoase, le agăță într-un cuier, dar și acolo i se păreau nelalocul lor. Îi era teamă să se atingă de lucruri. Sofica, care la început era preocupată de toate lucrurile noi care o înconjurau, se plictisise și ea și ceru să se ducă acasă.

— Taci, Sofica.

— Da' e tîrziu, mico, o să vină tata și n-o să aibă gata cina.

Într-adevăr, la asta Florica nu se gîndise pînă acum. Andrei o să vină obosit de la fabrică, o să se învîrtă prin casă, și pe urmă o să dea de scrisoare... Îl vedea învîrtindu-se prin bucătărie. Nu era în stare să facă nici măcar o supă de chimion. Ori punea prea multă sare, ori nu punea nimic.

— Nu mergem, mico?

— Nu!

Florica căuta prin casă după ceva treburi, dar nu găsea nimic de făcut. Acasă nu avea o clipă liberă. Ar fi trebuit să țeasă ciorapii lui Andrei, că-i rupea de parcă ar fi avut o mie de perechi. În casa lui Rudi era belșug, dar parcă toate lucrurile ar fi fost moarte, expuse ca într-o expoziție. În gînd, Florica îi mulțumi lui Rudi că a rămas toată ziua în atelier. I-ar fi fost greu să stea față în față cu el. O vreme stătuse la geam și privise în stradă. Se mira cît de mulți oameni se plimbă prin oraș. Ea, acolo, acasă, n-a văzut niciodată strada. Stătea mereu în bucătărie, aplecată asupra plitelor. Chiar și cînd era Andrei acasă. El, cîteodată, venea afară la bucătărie și o bătea pe fund. Florica făcea pe supărata, îl trimetea înapoi în casă și, cînd pleca, se furișa după el: să vadă dacă nu e supărat cumva. Ciudat om era Andrei! Nici pînă azi n-a știut ce i-a plăcut la el. Nici măcar să mîngîie nu știa. Avea mîini mari, grele, și se purta ca un prostănac. De cîte ori a mîngîiat-o pe cap, Florica a avut impresia că o mîngîie ca pe un copil. De fapt, uneori chiar așa îi și vorbea, iar cînd era cherchelit (e drept, asta se întîmpla rar de tot) vorbea porcos. Dar parcă și asta avea un farmec la el.

În timpul zilei, Rudi n-o vizită decît o singură dată. Venise din atelier legat în față cu un șorț vărgat și o întrebă cum se simte.

— Nu știu, îi răspunse Florica. Nicicum. Mă simt foarte prost...

— O să te obișnuiești, Florica. O să te obișnuiești... De cină nu te îngriji, aduc eu de la restaurant.

Și Andrei obișnuia să aducă cina cu el. Atunci spunea:

— Azi facem ospăţ, şi scotea din buzunar o bucată de salam. La atîta se mărginea fantezia lui. Pentru cină, salam. Ori de cîte ori îl ruga Florica să aducă ceva de mîncare, Andrei aducea salam.

— Altceva n-ai găsit?

Horvath clătină nevinovat din cap.

— Asta am găsit. Bun şi ieftin.

Spre seară, Florica nu mai avea astîmpăr. „Acum, desigur, Andrei s-a întors de la lucru. Probabil a găsit şi bileţelul. Aştepta din clipă în clipă să-l vadă intrînd şi să-i ordone: „Hai, împachetează şi vino acasă! Ce înseamnă prostiile astea!" „În fond, nici nu mi-ar pare rău — îşi mărturisi — dacă ar veni Andrei şi m-ar duce acasă." Cel puţin n-ar trebui să-i dau explicaţii lui tati Rudi. Îi părea rău pentru acest pas necugetat. Ce caută ea aici, în casa asta străină? Ce să-i spună lui Rudi, dacă noaptea o să vrea să se culce lîngă dînsa? Cum să-l gonească?...

Pe la ora zece, cînd se întoarse Rudi acasă, o găsi pe Florica cu geamantanul făcut.

— Iartă-mă, Rudi, îl primi Florica. Ştiu, par neserioasă... Cred că n-am cugetat destul. Trebuie să mă întorc... Chiar dacă o să fie greu... Aici n-aş putea să mă simt niciodată acasă. Eşti bun, înţelegător... Iartă-mă...

Rudi puse pachetelul, pe care îl adusese, pe masă şi-şi lăsă să-i cadă braţele. În clipa aceea îşi dădu seama Florica cît era de bătrîn. Ar fi vrut să-l mîngîie, să-i spună o vorbă bună, dar nu găsi cuvintele potrivite. Se îndreptă spre uşă, Rudi îi făcu loc şi rămase neclintit, fără să privească în urma lor.

Pe stradă, Sofica văzu că maică-sa plînge. Începu să plîngă şi ea. Florica nu se temea. Ştia că va fi destul de puternică să-l privească pe Andrei în faţă. Spre mirarea ei, acasă găsi geamurile întunecate. S-o fi culcat... Nu-i nimic... Se duse la geam şi bătu uşor cu degetul. Ştia că Andrei adoarme greu şi tresare la primul zgomot. Nu-i răspunse nimeni. Mai bătu o dată. Pe urmă ocoli casa şi găsi cheia sub preş, unde o pusese încă ea. Intră în casă. Constată că Andrei nu se întorsese de la fabrică. Luă hîrtia, vru s-o rupă, pe urmă se răzgîndi. Nu e cinstit s-o rupă. O să-i arate cînd o să-i povestească cele întîm-

plate. O culcă pe Sofica și se apucă să pregătească cina.

Pe la miezul nopții, văzînd că așteaptă în zadar, îi trecu prin minte că poate, totuși, n-ar fi trebuit să se întoarcă acasă. Goni însă acest gînd. Desigur, are o ședință importantă. Pregăti paturile, și se culcă.

Peste noapte, cerul se înseninâ și dimineața un soare fierbinte potopea cu lumină curțile, acoperișurile, geamurile și frunzele grase ale pomilor. Un ucenic scutura un trunchi subțire de salcîm, să-și ude prietenii. Răsunau rîsete, ecoul se întorcea fără de înțeles, ca un freamăt al mulțimii, undeva, pe o nemăsurată scenă, în dosul culiselor.

Portarul deschise poarta mare, de fier cenușiu, culegînd bonurile de transport ale camioanelor încărcate cu marfă. Păreau cocoșate, sub povara sulurilor de pînză de diferite culori. Pe caroserie atîrnau vignete mari, cu ramă neagră, ca un anunț de doliu, iar în mijloc, luceau litere de culoarea bronzului:

FABRICA DE TEXTILE WOLLMAN

Pneurile camioanelor lăsau dîre adînci în pămîntul muiat de ploaie. Portarul duse mîna la colțul chipiului împodobit cu aceeași emblemă, coroana cu cinci colțuri și litere mari, drepte: F.T.W. Cu aceste litere apărea duminica echipa de fotbal a fabricii, învingătoarea „Ciocanului" și a „Carmen"-ului, oameni cumpărați cu bani de la diferite cluburi din țară și străinătate. Pe multe uși de camioane străluceau acele trei litere și pe multe vagoane de cale ferată; pe căruțe de lemn; erau arse cu fierul roșu în coapsa cailor mari, molîi, de Mecklemburg; pe cutii, pe Buickurile directorilor.

Pompierul, care pînă acum stătuse rezemat de gheretă, văzînd că se apropie o femeie, se îndreptă:

— Legitimația, vă rog!

Portarul interveni:

— Las-o, mă, e nevasta tovarășului Horvath.

Florica îi mulțumi printr-un zîmbet.

— Bună ziua, tovarășe... Bărbatul meu e aici?

— Nu știu. Nu l-am văzut azi toată ziua. Știu că l-au căutat și tovarășii. O să vă spună cei de la sindicat.

Sofica privi în jur: îi plăcea să vie la fabrică. Şi taică-su o aducea atît de rar! Numai dacă fusese cuminte multe zile în şir, dacă o ascultase pe mica, şi dacă lua untura de peşte să ajungă grasă ca tata.

— O să te saturi tu de fabrică, îi spunea maică-sa. Ai vreme destulă să te tot duci.

Amîndouă s-au întors în curînd: nici cei de la sindicat nu ştiau ce-i cu el.

— Am crezut că e bolnav şi o fi rămas în pat, îi spuse Simon care o petrecu pînă la poartă.

— Nu, nici n-a dat pe acasă.

— Atunci, de bună seamă că e la judeţeană. Că la „ăia" foiesc mereu problemele. O să dau un telefon după el.

— Lasă că dau eu, răspunse Florica şi vocea îi trăda o neliniştе nefirească. Dar era aşa ori de cîte ori Horvath nu venea acasă şi, în ultima vreme, asta se întîmpla destul de des.

— Aveţi un pachet, se apropie portarul. Şi îi întinse ceva lunguieţ, înfăşurat în ziar. Mi-a lăsat-o pe masă portarul de noapte. Spunea că trebuie să treacă tovarăşul Horvath după ea. Florica desfăcu pachetul şi sîngele îi năvăli în faţă. Sofica băgă de seamă că e o păpuşă şi i-o ceru, strigînd.

Pe drum nici una n-a scos un cuvînt. Sofica era ocupată cu păpuşa cenuşie de gumă şi mama sa cu gîndurile.

„Am să-l cert — îi trecu prin minte. Numai să vie acasă . . . "

4

Gherasim o găsi pe Cornelia în bucătărie, alături de maică-sa. Salută înciudat, gîndindu-se că va trebui să doarmă iarăşi în bucătărie. Se aşeză şi el la masă şi o cercetă pe Cornelia: i se părea mai împlinită ca rîndul trecut. Îi spuse:

— Te-ai îngrăşat, Cornelia. Arăţi bine.

Mama lui Gherasim făcu un semn, dar prea tîrziu. Cornelia se ridică în picioare și-și arătă burta. Nu mai era nevoie de nici o explicație căci se vedea, de la o poștă, că era însărcinată. Gherasim își aduse aminte de sfatul pe care îl primise Cornelia, cînd venise pentru prima oară la Arad, și-i veni să rîdă. Totuși, se reținu.

— Adică te-ai măritat...

— Încă nu, făcu Cornelia. Mi-a spus tata că va trebui să mă mărit foarte repede.

„Asta înseamnă că va sta pe capul nostru pînă își va găsi un bărbat" — gîndi Gherasim. O întrebă:

— Și ai găsit pe cineva?

— Pe Petre.

— Pe Petre? întrebă mirat Gherasim. Pe urmă îi trecu prin minte că frate-său și ea... Da, da... și Petre unde e?

— Încă n-a venit de la fabrică, răspunse maică-sa.

Deși se gîndi cu milă la Petre, nu-și putu ascunde un zîmbet.

— Petre o să fie foarte bucuros...

— Da, aprobă Cornelia. I-am adus un pachet mare. Arătă spre colțul bucătăriei, unde era un coș mare de nuiele.

— Dar dacă Petre n-o vrea să te ia? întrebă Gherasim, doar așa să vadă ce spune Cornelia.

— Nu se poate, îl lămuri Cornelia. Mi-a spus tata că trebuie. De aia m-a trimis pe mine, că poate ne înțelegem cu vorbă bună. Dacă nu, o să vină și el și a spus că merge la procuratură. Eu n-aș vrea să-l aresteze pe Petre. Îl iubesc tare mult. Și el mă iubește. Așa mi-a spus cînd am fost aici... De două ori mi-a spus. În prima seară și la plecare. O zis să plec liniștită, că mă iubește și o să se gîndească foarte mult la mine.

— Atunci totul e în regulă, o încurajă Gherasim ca să încheie discuția.

Dar Cornelia se arătă vorbăreață.

— Și voi unde o să vă mutați?

— Noi? întrebă iarăși Gherasim. Unde să ne mutăm?

— Mă gîndesc că dacă Petre o vrea să locuim aici.

— Nu cred. O să vă căutați locuință în altă parte.

— Și eu am spus lui tata. I-am spus să ne cumpere o casă.

— Așa de mulți bani aveți?

— Avem, că tata a fost strîngător. O zis că Petre să n-aibă nici o grijă, o să-i cumpere de toate. Și haine de mire, negre...

— Păi dacă-i faceți rost și de haine de mire, atunci totul e în regulă. Lui Petre numai asta îi lipsea.

— Tu ești nebun, Gherasim, îl dojeni maică-sa. Tu iei totul în glumă. Petre e aproape copil.

— Cum să fie copil, mamă! Nu vezi ce a făcut?!...

— Așa îi spuneam și eu, interveni Cornelia, Petre nu mai e copil. Rîndul trecut m-o strîns atît de tare că am fost vînătă două săptămîni. Nu e copil. Și ce șmecher e... A spus să închid ochii că vrea să-mi spună ceva. Și m-a sărutat. Pe urmă a spus că i-e frig, să-l las lîngă mine. Eu i-am spus să fie cuminte. Și el mi-a promis, zău. Pe urmă n-a fost cuminte și cînd i-am cerut socoteală, a rîs și mi-a spus că în gînd a spus și „bu".

— Dar „bu" ăsta ce înseamnă? întrebă Gherasim.

— Buzău...

— Să știi, Cornelia, că Petre e tare șmecher. O să vă aveți bine. Dar tu îl iubești?

— Foarte mult. Mi-aspus și tata că trebuie să-l iubesc.

— Dar parcă, la început, m-ai plăcut pe mine?

— Da. Tu mi-ai plăcut mai mult, dar Petre seamănă cu tine și...

— Și?

— Îmi place Petre.

— Apoi, dacă ție-ți place, atunci lucrurile îs ca și aranjate.

Mai tîrziu, Gherasim ieși în stradă să-l aștepte pe Petre, să-l avertizeze ce-l așteaptă. Petre sosi foarte bine dispus. Fluiera de parcă toată strada ar fi fost a lui.

— Apoi eu te felicit, frate-meu, îl luă în primire Gherasim. Ai făcut o afacere foarte bună.

— Ce afacere?

— Cu Cornelia. E aici. Te așteaptă. Și ea și fiul tău.

— Ce?

— Fiul tău. E însărcinată. A venit să te însori cu ea.

— Nu mă însor.

— Te reclamă la poliție. Legea o să te silească.

— Legea nu mă poate sili.

— Ba da. În orice caz te silește să crești copilul pînă la majorat. Asta înseamnă cincizeci la sută din cîștigul tău.

— Și dacă copilul nu e al meu?

— Asta n-o poți dovedi. În orice caz nu te invidiez.

Petre intră foarte mohorît în casă. Cornelia îi sări de gît, îi arătă burta și pachetul pe care l-a adus de la Ineu.

— Bani ai? o întrebă Petre.

— Am.

— Atunci mergem la „Trei păduchi" și discutăm. N-avem nevoie de martori.

— Așa-i, făcu și Cornelia. Dacă spui tu că n-avem nevoie, n-avem nevoie! Hai...

Gherasim, nevrînd să asculte bocetele maică-si, plecă și el în oraș. Cutreieră fără țintă străzile, pe urmă hotărî să dea o raită și prin fabrică, să vadă ce mai e nou. Tot avea de pregătit alegerea unui responsabil de grupă sindicală la schimbul doi.

În strada Mărășești o văzu ieșind dintr-o prăvălie pe Ana. O strigă, dar ea nu se întoarse nici o dată. „Desigur nu se lasă acostată în mod așa de vulgar". O ajunse și o prinse de mînă. Ana făcu un gest de apărare, pe urmă recunoscîndu-l, rămase pironită locului.

— Gherasim?

— Da, Ana. De cînd te caut... Unde ai umblat pînă acum?

— Am fost bolnavă, minți Clara.

Gherasim numai în clipa aceea o cercetă mai de aproape: i se păru extrem de elegantă.

— Tu ce ești?

— Cum adică?

— Ce muncești?

— De ce întrebi?

— Pentru că... pentru că...

— Aa, pentru că mă vezi atît de bine îmbrăcată?

— Îhîm...

— Nu sînt lucrurile mele... Hai. N-are nici un rost să mă vadă cineva. Sînt hainele stăpînei... Sînt cameristă la... la... un bogătaș... Hai... Îl trase într-o stradă lăturalnică. Și tu? Tu ce faci?

— Eu sînt montator la F.T.W. Şi pînă cînd eşti liberă azi?

— Azi... azi sînt liberă toată ziua... adică pînă mîine sînt liberă... Ai mei sînt plecaţi la Bucureşti... Altminteri nici n-aş fi îndrăznit să îmbrac aceste lucruri... Nu te superi, Gherasim?

— Nu, de ce să mă supăr?

Clara se opri locului.

— Ştii la ce m-am gîndit? Ce ar fi să vii pînă la noi?

— Cum?

— Foarte simplu... Ai mei sînt plecaţi... Sînt singură în toată casa. Hai! Ştii să dansezi?

— Ştiu, bîigui Gherasim. Nu-i plăcea toată aventura asta. Îi veni în minte Cornelia, apoi faptul că a doua zi trebuia să se ducă devreme la fabrică.

— Nu vrei să vii?

— Ba da... dar...

— Nu, nici un dar... Azi sînt liberă... Cine ştie cînd o să fiu din nou liberă...

Un timp merseră tăcuţi, apoi în faţa casei baronului, Clara îşi încetini pasul. Gherasim îi arătă ferestrele întunecate:

— Vezi, aici locuieşte baronul Wollman. A lui e fabrica de textile.

„Ce bine că nu m-am apropiat de poartă" — se gîndi Clara. Ocoli după colţ şi-l conduse la intrarea servitorilor din strada alăturată.

— Am ajuns. Clara scoase cheile şi trecut o bună bucată de timp pînă ce reuşi să deschidă poarta. Pe aici, de obicei, circula numai Walter.

— Vino.

Traversară un parc foarte îngrijit, trecură pe lîngă seră, apoi ajunseră la clădirea principală.

— Stau bine ai tăi...

— Sînt foarte bogaţi.

Clara îl conduse în camera ei.

— Aici e camera doamnei. Stai, încă nu aprinde lumina. Las întîi obloanele. Obloanele căzură zgomotos şi Gherasim simţi cum îl trece un fior. Spuse:

— Mă simt ca un hoţ.

Clara rîse și aprinse o lampă pe noptieră cu becul pitit între două rînduri de cristale albăstrui. Părea mai mult o lanternă, decît o lampă electrică.

— Stai jos, îl îndemnă Clara.

Gherasim se așează pe un taburet de lîngă oglindă. Cercetă covorul, tapeta, candelabrul ornamentat cu același cristal albăstrui ca lampa de pe noptieră. O clipă avu senzația că e în camera descrisă de Jilovan, pe urmă nu mai avu timp să se gîndească la nimic. Ana se așează în fața lui pe o pernă și-și desfăcu părul.

— E frumos aici? Nu-i așa?

— Da. Nu-s proști burghezii. Știu să trăiască. Nu poate să pice nimeni?

— De ce? Te temi?

— Nu. Dar n-aș vrea să-ți fac neplăceri. M-aș fi simțit mult mai bine dacă ne-am fi dus la cinema sau oriunde. Aici, dracu' știe de ce, parcă îmi vine greu să mă mișc.

— Nu-i nevoie să te miști. Stai acolo și-mi povestește.

— Ce să-ți povestesc?

— Orice. Despre tine.

— Ce-aș putea să-ți spun despre mine? Sînt foarte neinteresant. Am douăzeci și cinci de ani, sînt sănătos și . . .

Clarei îi plăcu toată situația creată. Îi plăcea și neliniștea lui Gherasim, și faptul că era o situație inedită, ieșită din comun. Nici dacă ar fi aranjat lucrurile, nu puteau să iasă mai bine. „Acum Trude desigur mă așteaptă — își spuse. Și mă blestemă, că i-am stricat seara". Își aduse aminte și de Gigi, și-i păru bine că-l întîlnise pe Gherasim. „M-aș fi plictisit ca întotdeauna. Gigi ar fi povestit aceleași lucruri vechi pe care le-a mai povestit, ar fi făcut un comentariu despre situația internațională, ar fi înjurat pe ruși și ar fi descris lagunele din Veneția. Asta știe. Și să danseze."

— La ce te gîndești, Ana?

— La nimic. Aștept să continui povestea despre tine.

— Păi, asta e tot. Sînt sănătos, am un metru și șaptezeci și doi centimetri înălțime, și-mi place să înot.

— Cît cîștigi tu?

— Atît ca să nu mor de foame.

— Spune, Gherasim, îți plac?

— Da.

— Atunci, așază-te lîngă mine.

Gherasim se așeză lîngă ea. La lumina palidă, albăstruie a lămpii, pielea ei părea străvezie.

De afară se auziră pași. Gherasim tresări apoi se ridică în picioare:

— Ai spus că nu e nimeni în casă. Vorbea încet, Clara abia îl înțelese. Începu să rîdă:

— Nu credeam despre tine că ești atît de fricos. E valetul. Un fel de grădinar, dădu ea lămuriri mai concrete. Mă duc să-i spun să nu umble prin casă. Făcu un pas spre ușă dar Gherasim o prinse de mînă:

— Să nu stai mult...

— Ți-e frică sau vrei să fii cu mine?

— Și una și alta.

— Îmi place că ești sincer. Sărută-mă.

Gherasim se aplecă spre ea și o sărută pe față. Ea îi căută buzele dar văzînd că Gherasim își ține fălcile încleștate se duse să stea de vorbă cu Walter. Gherasim rămase cu ochii pironiți pe ușa albă dată cu lac. Lumina palidă a lămpii se resfrînge în ea: părea o apă tulbure. Clara se întoarse curînd, zîmbitoare; părea nespus de bine dispusă.

— Ți-e foame?

— Nu, minți Gherasim. Am stat pînă tîrziu în fabrică și am mîncat la cantină.

— Înseamnă că nici nu te-ai spălat...

— Ba da, pe mîini...

— Atunci facem o băiță.

— Nu, protestă Gherasim, dar fără succes. Clara se încăpățînă și trecu alături în camera de baie. Cînd aprinse lumina, Gherasim rămase cu gura căscată: nu-și închipuise niciodată că o cameră de baie poate fi atît de frumoasă și atît de mare.

— Dar dacă vine cineva? încercă să se opună.

— Ți-am spus, nu poate să vină. Sînt plecați la București.

Faianța băii era albăstruie ca cerul primăvara. Clara surîse unui gînd: turnă în cadă fel de fel de săruri, totul mirosea a pădure de brad. Gherasim n-avu încotro: rușinat, puțin umilit se dezbrăcă, ar fi vrut să închidă ușa băii

dar Clara se postă în cadrul ei și-l privea cum își scoate cămașa.

— Nu-ți fie teamă, nu mă uit.

Plecă și Gherasim o auzi trecînd în camera alăturată unde discutase mai înainte cu valetul. Mai tîrziu auzi că formează un număr la telefon. Din cauza apei ce se scurgea din robinet nu pricepuse nimic din ce discutase Ana la telefon, înțelese doar un nume, Trude, și uneori rîsul ei cristalin. Pe urmă Clara reveni și se rezemă de pervazul ușii:

— Trebuie să-ți lași hainele în camera mea. Aici se umezesc din cauza aburilor. Fără ca Gherasim să fi putut protesta, ea îi luă hainele, ieși în camera ei și nu mult după aceea se auzi muzică transmisă de posturile de radio din București.

Chiar și după ce se îmbrăcă Gherasim mirosea a frizerie. Era chiar mai stînjenit decît cînd venise.

— N-ai nici un leu la tine, spuse ea rîzînd.

— Vin de la lucru, se scuză Gherasim și-i fu ciudă că ea îi umblase prin buzunare. Involuntar își duse mîna la buzunarul de sus al hainei unde avea carnetul de partid. Îți simți și se liniști puțin.

— Te-ai îmbrăcat ca și cum ai vrea să pleci.

— Nu, dar...

Ea se apropie de el, îl ajută să-și scoată haina apoi o aruncă pe un taburet.

— Dormi aici?

— Cum să dorm aici?

— Foarte simplu. Cu mine. Spune Gherasim, tu ești comunist?

— De ce întrebi?

— Doar așa. Ți-am văzut carnetul. Spune, tu ai putea iubi o fată burgheză, o fată de mare capitalist?

— Vorbești prostii, Ana.

— Nu vorbesc prostii, făcu Clara și-i aruncă un bobîrnac. Pe urmă, se duse la comutator și-l răsuci. Sînt Clara Wollman. Sărută-mă!

Gherasim privi speriat în jur. Dintr-o dată păru mai înalt de cum era. Se încruntă:

— Ce-i gluma asta proastă?

— Nu-i glumă. Sînt Clara Wollman. Arătă spre o fotografie de pe perete. Gherasim se uită într-acolo și văzu fotografia Anei cu umerii goi. „Înseamnă că asta e camera ei".

— Vreau să plec.

— Așa de repede? făcu Clara ironică. Parcă spuneai că-ți plac...

— Atunci nu știam că minți...

— Oo, ești principial. Și ce vor spune oamenii, dacă vor afla că „tovarășul" Gherasim a stat la picioarele mele?...

Gherasim se apropie de ea.

— Vrei să mă sperii?

— Nu. Ai noroc că ești femeie.

— Și dacă n-aș fi? întrebă Clara provocatoare.

Gherasim trase rulourile și se uită în stradă. Nu încăpea nici o îndoială. Era casa lui Wollman.

— Spune de ce vrei să pleci?... De ce nu vrei să rămîi?... Nici dragoste nu se poate fără politică?

— Nici.

— Te uiți la mine ca un ucigaș. Așa sînteți voi, mîrlanii. Poate ai vrea să mă bați?...

— Da.

— N-ai curaj... Așa-i, tovarășe Gherasim, că n-ai curaj? Și Clara începu să rîdă forțat, ostentativ.

Gherasim ridică mîna, dar se răzgîndi. Deschise fereastra, măsură înălțimea, și apoi se aruncă în gol. Cînd vru să se ridice, cineva îi puse mîna pe umăr:

— Te-am prins, drăguțule...

Gherasim se smuci din toate puterile, se eliberă, dar în clipa aceea îl recunoscu pe Vasilică Balș.

— Balș, tu ești?

— Eu, ia uite, e domnul Gherasim. Iartă-mă, credeam că e altcineva... Nu mai lipsesc decît doi și atunci toți cei din celula șaptesprezece își vor da întîlnire sub fereastra lui Wollman.

– Dar tu ce cauți aici?

— Îl aștept pe Albu. Am o socoteală cu el.

— Cum pe Albu?

— Păi, el are obiceiul să vină pe aici. Îl urmăresc de două luni... vreau să pun mîna pe el, să-i plătesc dato-

ria. Pentru că Vasilică Balș nu obișnuiește să rămînă dator. Așa am fost educat. Ce să fac...

— Cum, e vorba de Albu de la poliție?

— Da.

— Aici, la Wollman?

— Da. După cît mi-am dat seama, face curte domnișoarei Clara.

— Nu greșești?

— Nu. Doar n-ai crede că mi-aș sacrifica timpul de pomană. Nu-i aici?...

— Acum nu.

— Dar tu ce-ai căutat în casa asta?... Fata, sau... te-ai stricat și tu?... Doar nu...? îl amenință cu degetul. Îți dau un sfat. Nu se iese așa zgomotos. Ai să „cazi" foarte repede...

Gherasim rîse.

— Vii spre centru?

— Dacă spui că nu-i aici, da. Balș îl luă pe Gherasim de braț și porni cu pași lungi, săltăreți, ca de dans. Ce se mai aude în fabrică? Munciți, munciți?...

— Muncim, făcu mașinal Gherasim. Nu putea să-și alunge gîndul de la Albu.

Balș îl invită într-un restaurant de mîna întîia. Cînd se așezară la masă, chelnerul se grăbi să-i servească.

— Ce doriți, domnule Vasilică?

— Ceva ușor, puiule... Ușor și original. Unicum ai?...

— Am, dom' Vasilică.

Vasilică Balș începu să povestească fel de fel de lucruri despre unul Fănuță, dar Gherasim nu-l asculta. Tresări numai atunci cînd un individ cu fața trasă și cu haine șifonate se așeză la masa lor.

— Să vă prezint, făcu ceremonios Vasilică Balș. Dommul Gherasim muncitor, și domnul profesor... membru la două sau la trei academii.

Profesorul arătă două degete.

— La două academii, se corectă Vasilică. E cel mai bun medic ginecolog. El a operat-o și pe regina Maria, își lăudă prietenul Vasilică. Acum e șomer. Face raclaje. Tot Albu l-a aranjat. Are un prieten, un doctor norvegian sau suedez. În orice caz, un scandinav. Așa-i, doctore?...

— Da, aprobă profesorul.

— Se spune despre el, continuă Vasilică Balș, că e cel mai mare doctor la operații de cap... Nu știu cum îl cheamă, dar e mare. Cum îl cheamă, profesore?

— Olivercrona.

— Așa, așa. E un nume de boxer, dar dacă profesorul îl socotește geniu, atunci așa este. Ei, vezi, o capacitate ca asta e desființată de domnul Albu...

La o masă alăturată, un domn își potrivi ceasul. Gherasim îl întrebă cît e ora.

— Unsprezece și jumătate...

— E tîrziu, spuse Gherasim și vru să se ridice de la masă.

Vasilică Balș îl împinse înapoi pe scaun.

— Stai... Dacă ai venit cu mine, trebuie sa bem un pahar împreună. Se sculă și plecă după chelner să-l anunțe că se grăbește.

Chelnerul sosi după cîteva secunde și puse pe masă trei pahare cu Unicum.

Vasilică își ciocni paharul de tăblia mesei:

— Noroc, domnule Gherasim, noroc, domnule profesor. Bău paharul pînă la fund.

Gherasim se sculă iarăși, dar Vasilică îl trase din nou înapoi. Pe urmă scoase din buzunar un ceas de aur. Era același pe care l-a văzut Gherasim cu cîteva minute înainte la vecinul de la masa alăturată. Își încruntă sprîncenele.

— Te-am văzut că n-ai ceas, îi șopti Vasilică. Nu e frumos să întrebi, să deranjezi oamenii. Poftim, e o amintire de la Vasilică Balș.

Gherasim luă ceasul și îl puse pe masa vecinului.

— E al dumneavoastră? L-am găsit pe jos.

Individul se căută în buzunare, apoi întinse mîna după ceas și începu să mulțumească.

Vasilică se strîmbă, scîrbit.

— Ești un om pierdut, domnule Gherasim. Nu mai poți fi salvat. Du-te și culcă-te că ai să întîrzii mîine de la fabrică... Și mai vreau să-ți dau un sfat. Poate e ultimul. Fiecare din noi trăim vreo cincizeci de ani. Cincizeci de ani și, din păcate, numai o singură dată... Păcat

să-ți risipești anii prostește ... Noapte bună, domnule Gherasim.

Gherasim ajunse după miezul nopții acasă. Maică-sa îl aștepta trează.

— Unde ai fost pînă acum, Gheri?

— În oraș. Am avut treabă. Petre?

— E înăuntru cu Cornelia. S-au înțeles. O ia de nevastă. Mi-a spus că n-are nici un rost să tragă toată viața mîța de coadă. Ea are avere și... Mi-a spus că vrea să mă ia și pe mine la ei...

— Și tu, mamă?

— Eu, Gheri...

— Știi ce, mamă? Rămîi tu aici... Chiar dacă mai tragem mîța de coadă. Că nu se poate să nu se îndrepte lucrurile.

CAPITOLUL XIII

1

Din ziua în care zidarii au găsit trupul lui Horvath, Gherasim deveni morocănos. Îi părea bine doar că s-au spulberat zvonurile ce prinseseră aripi în anumite secţii, unde lucrau oamenii lui Simon, precum că Horvath ar fi fost omul patronului şi că ar fi fugit peste graniţă cu o geantă mare de dolari. Alţii spuneau că şi-ar fi lăsat nevasta şi fetiţa pentru o femeie bogătă, care avea moşie, undeva, în fundul Moldovei, şi cu care s-ar fi cunoscut la Bucureşti, la o conferinţă.

Gherasim îşi simţea inima grea şi mult timp nu-i veni să creadă că Horvath nu mai este. Privirile lui treceau dincolo de miile de fire albe ale maşinilor, de ţeserea lor răbdătoare şi delicată, dincolo de zidurile cenuşii pe care atîrnau resturi de afişe, şi se opreau cu o dureroasă încăpăţînare la groapa cu var. Şi-l închipuia în fel şi chip pe Horvath; alunecînd pe scîndurile ude de ploaie, împiedicîndu-se de o cărămidă, sau... Ştia că Horvath avea obiceiul să se ducă la noua clădire: era o bucurie a lui copilărească şi nu o dată au fost împreună. Lui Gherasim îi plăcea să-l necăjească puţin, spunîndu-i că zidul e aproape la fel ca şi cu o zi în urmă. Horvath se înfuria, striga şi începea să ţină discursuri despre miopia lui mic-burgheză.

Gherasim începu să colinde şi el drumurile lui Horvath. Mergea încet, gînditor, şi-şi dădu seama că-l interesa sincer zidirea noii clădiri. De altfel, i se părea că fabrica trăieşte numai aici: în rest, uzina era acoperită de pînze apăsătoare, de somn, de inerţie, aducînd ceva dintr-un oraş mort, învins.

Toate lucrurile căpătaseră acum o însemnătate nouă, ceva serios și grav. Acum îi părea rău de toate clipele pe care le-a pierdut într-o mulțime de nimicuri copilărești. În trecut, nu apucase destul de dîrz pe drumul tovarășilor din ilegalitate. E drept, fusese tot timpul cu ei, dar mai mult ca o umbră, ca un ecou al lor, fără să fi știut limpede cu ce a ajutat și cu ce n-a ajutat partidul.

Deseori, seara, se închipuia întors în trecut: acum știa ce ar fi trebuit să facă. Îl durea că era nevoit să recunoască că n-a făcut tot ce ar fi trebuit să facă. Moartea lui Horvath îl puse în cumpănă. Iar cînd se gîndi pentru prima oară că Horvath a fost ucis, se cutremură. Ucis?... De ce?... Și se sili să uite toate aceste gînduri bolnăvicioase, dar fără voia lui, întrebarea reapărea mereu.

Mergea uneori pe la familia lui Horvath. Florica primea o pensie care nu-i ajungea și începuse să coasă pentru domnișoarele din cartier. Avea cearcăne la ochi, dar nimeni n-a văzut-o plîngînd. Numai Gherasim observă la ea multe îndoieli, gînduri nesănătoase. Începu să meargă pe la ea cît putea mai des. O lua pe Sofica pe genunchi și-i povestea întîmplări ciudate, făurite stîngaci din mintea lui ostenită de gîndurile de peste zi. Îi era o ciudă grozavă că habar n-avea cam ce ar putea face zmeii, Împăratul Roșu, cam ce probleme ar putea să-l frămînte.

Sofica îl ruga să stea cît mai mult și să rîdă ca tăticu.

— Nu așa, Gherasim, deschide gura mai mult. Așa!

Gherasim rîdea strîmb, uneori se înduioșa de-i venea să plîngă și trebuia să se sforțeze să nu-i dea lacrimile.

Apoi se revoltă: în afară de cîțiva muncitori, toți păreau să-l fi uitat pe Horvath. Într-o zi vorbi cu Trifan și-i păru bine că acesta gîndea la fel.

Gherasim își scoase lădița de scule din dulap și se strecură printre mașini.. Cimentul era umed, fulgii de bumbac se lipeau pe pereții transpirați. Îi făcea impresia că ceasurile gonesc cu o iuțeală uimitoare și se mira cînd sirena urla, vestind sfîrșitul lucrului. Acasă, maică-sa îl certa pentru tăcerea lui încăpățînată. Îl credea bolnav și începea să plîngă cînd el înjura pe toți doctorii din oraș și toate medicamentele. De altfel, în ultima vreme, ea plîngea pentru fiecare fleac. Plecarea lui Petre la Ineu, întrebările și compătimirile vecinilor, șușotelile lor, pri-

virile piezișe, toate îi storceau lacrimi. În zadar încerca Gherasim s-o liniștească, cearcănele de la ochii ei creșteau. Începuse să fie îngîndurată, tăcută, și Gherasim se temu că maică-sa iar a luat drumul bisericii. Ea îl asigură că nu, și el n-o mai pîndi. Își spuse: „Din respect pentru mama".

Dar din toate astea, mai grav era că problema montării mașinilor parcă dispăruse o dată cu Horvath. Se înfuria, și Jilovan, secretarul sectorului, îl critica pentru asta.

— De ce te mai agiți? Problema depinde de județeană. Au hotărît o dată.

— Dar atunci de ce nu se face nimic?

Jilovan ridica din umeri și schimba vorba. N-avea ce să spună.

„Nu, nu e bine să te copleșească gîndurile astea — își spuse o dată Gherasim. Mai ales după întîmplarea cu Balotă".

Stătuseră față în față la cantină și vorbeau despre Horvath.

— S-o fi sinucis, îi spuse rîzînd Balotă. Era un tip tare melancolic.

Gherasim văzu roșu înaintea ochilor și, fără să se mai gîndească, îi trase pe neașteptate un pumn, cu sete, din toate puterile, drept între ochii cafenii cu unde roșiatice. Pentru asta, comitetul de disciplină i-a oprit trei zile din salariu, că toată afacerea era pusă în socoteala lui, ca și cum l-ar fi lovit pe Balotă din răzbunare, pentru că acesta l-a bătut odată pe frate-său. Gherasim dădu dracului și banii și avertismentul pe care îl primise de la comitetul sectorului. Jilovan, însă, îi vorbi mai mult de jumătate de oră și, la el în birou, Gherasim se simțise oarecum rușinat, dar n-a putut să-i spună că i-a părut rău de ceea ce a făcut, și n-a spus-o.

— N-ar fi trebuit să faci asta acum în preajma completării comitetului sindical. S-ar putea să nu te aleagă.

— Și?

— Ce vorbă-i asta? Vrei ca locul lui Horvath să fie preluat de un socialist?

— Ai dreptate. Dar acum nu mai am ce face.

— Ba da. Pînă poimîine cînd aveți adunarea la cantină vorbește cu oamenii. Cu fiecare în parte.

— Să-i rog să mă aleagă..

— Nu fi prost, știi tu foarte bine ce trebuie să le spui. Le vorbești de montarea mașinilor. Asta trebuie să fie platforma ta.

Sala mare a cantinei era plină pînă la refuz. Cei care n-au mai prins locuri pe bănci stăteau înșirați lîngă pereți, înghesuiți întocmai ca sardelele. Pe scena improvizată, în spatele unei mese ornamentate, se aflau Simon, Jilovan, Precup și ceilalți doi membri ai comitetului sindical: Tipei și Turcu, responsabilul cu problemele de tineret. Jilovan își termina tocmai discursul despre importanța activității comitetului sindical și dădu cuvîntul lui Simon. Acesta așteptă să se facă tăcere, apoi se ridică, se duse în fața microfonului și începu să vorbească:

— Tovarăși, noi știm cu toții rolul ce revine unui membru în comitetul sindical, ce sarcină grea își asumă tovarășul care va fi ales să reprezinte interesele dumneavoastră în fața direcțiunii. Trebuie să fie un tovarăș devotat, încercat, demn de o așa cinste. Demn de încrederea pe care i-o acordă clasa muncitoare. Eu nu vreau să vă țin mult. Știu că sînteți obosiți, ați lucrat doar, ați creat bunuri și acasă vă așteaptă nevestele, bărbații, părinții și copiii. Are cineva dintre dumneavoastră vreo propunere?

O mulțime de oameni ridică mîna spre tavan.

— Poftește, tovarășe Șimand, dădu Simon cuvîntul prietenului său. Pe cine propui?

— Îl propun pe tovarășul Balotă, strigă Șimand, ca să fie auzit de toți cei din sală. Dumneavoastră îl cunoașteți cu toții, îl iubiți, îl respectați...

Dudău, ascuns în mulțime, strigă:

— Nu e bun!

— Liniște! ordonă Simon în megafon. Liniște!... Așa nu ne putem înțelege.

Șimand își drese vocea și continuă:

— Eu îl cunosc pe Balotă încă din '36, de pe vremea grevei... Cînd s-a oprit munca în fabrică, a părăsit primul uzina...

— Și s-a angajat mecanic la o batoză. Așa e ușor să faci grevă...

— Liniște!...

— Noi muream de foame și el cîștiga șapte sute pe săptămînă... Bun grevist!...

— De ce nu l-ai propus pe Wollman? Nici el n-a lucrat în timpul grevei!...

— Liniște!... Liniște!... strigă Simon. Cine e pentru propunerea tovarășului Șimand?

În sală nu ridicară mîna decît vreo patruzeci de oameni. Simon, care se apucase să numere voturile, se lăsă păgubaș. Își șterse fruntea cu batista și întrebă din nou, ceremonios:

— Cine e împotrivă?

Sute de mîini se ridicară spre tavan.

— Se abține cineva? Nu?... Atunci fac eu o propunere.

Trifan se ridică în picioare.

— Eu propun ca înainte de asta, pentru că e prima plenară de cînd a murit Horvath, să-i cinstim memoria. Un minut de reculegere. Merită.

Toți oamenii se ridicară în picioare. Și cei de la masa de prezidiu.

După un minut de reculegere, Trifan rămase în picioare.

— Și acum, în cadrul ordinei de zi, îl propun în comitetul sindical pe tovarășul Gherasim. Sînt convins că el se va bate pentru montarea ringurilor.

— Este o propunere din masă, îl întrerupse Simon. Nu mă opun. Dar spun de la bun început că votez împotrivă.

— Nu influența oamenii! strigă Dudău.

Pop se înfurie și el:

— E o porcărie ce se întîmplă aici. De ce influențezi oamenii?

— Eu nu vreau să influențez pe nimeni, se sperie Simon. Mi-am spus numai părerea. Este cineva pentru Gherasim?

Afară de cîțiva oameni, toți cei din sală își ridicară mîna. La masa de prezidiu, Simon, nehotărît, se uită la cei de lîngă el, apoi, încet, își ridică și el brațul.

Cineva începu să aplaude.

Imediat după alegerea lui Gherasim în comitetul sindical Jilovan îl invită la sector.

— Am o idee, Gherasime. Ce ar fi să forțăm mîna județenei?

— Nu înțeleg. I se păru că Jilovan vorbește urît despre județeană dar nu era sigur. Aștepta ca acesta să continue.

— Ce nu-i de înțeles? Ai fost de față cînd tovarășul Suru ne-a comunicat că județeana e pentru montarea ringurilor? Acum nu-i aici să vorbim cu el. Bărbuț nu vrea să se amestece. Ce ar fi să-l chemăm la o întrunire de-a noastră și să-l rugăm să vorbească. Nu se poate ca oamenii să nu ridice problema mașinilor. Va trebui să ia atitudine.

— Ideea nu e rea, constată și Gherasim după ce rumegă îndeajuns cuvintele lui Jilovan. Vrei să-l invit eu?

— Invită-l. Dar ședința trebuie bine pregătită.

— Lasă-mă pe mine.

2

Bărbuț vorbi pe larg, ca de obicei. La început cu o voce monotonă, limpede, apoi din ce în ce mai tare, ca la urmă să apese pe fiecare cuvînt.

— Da, măi tovarăși, și-și ridica pumnii spre tavan. Pe noi nu ne înspăimîntă moartea lui Horvath, indiferent ce vorbesc oamenii despre el.

Trifan, care stătea în apropierea lui, tresări: voi să-l completeze, dar se mulțumi să șoptească ceva la urechea tovarășului care stătea în apropierea lui. Acesta, un filator cu haine verzui, îl ascultă cu luare-aminte și, înainte ca Trifan să-l fi putut opri, strigă pițigăiat:

— Că bine zice Trifan de lîngă mine. Nu ce vorbesc oamenii, ci dușmanul de clasă.

Cineva strigă din fundul halei:

— Ești avocatul lui Trifan?! ... El n-are gură? ...

Bărbuț se sperie că-l vor întrerupe. Urmă repede:

— Are dreptate tovarășul Trifan. Trebuie să luptăm împotriva dușmanului de clasă, măi tovarăși! Dușmanul turbă de furie la fiecare realizare a noastră. Și nu trebuie să uităm nici un moment că totul depinde de noi, de felul cum vom munci și cum ne vom putea îndeplini mă-

rețele sarcini ce stau în fața noastră. Sarcini tot mai mari, în interesul nostru, al celor ce muncim.

Privi în jur: o ceață ușoară îi stăruia înaintea ochilor. Aceasta i se întîmpla ori de cîte ori vorbea. Nu vedea decît fețele oamenilor care îl urmăreau, vii ca niște lumini mișcătoare. Încheie:

— Trăiască Partidul Comunist Român, avangarda clasei muncitoare!

Un val de aplauze zgudui hala. Bărbuț stătea pe o ladă și putea cuprinde întreaga masă de muncitori. În clipa asta ar fi putut face orice pentru ei. Îi zvîcneau tîmplele, gata, gata să plesnească. Pentru o clipă îl cuprinse senzația că încheiase prea repede, că nu-i știuse entuziasma cu totul, să nu mai fie o mulțime de oameni, ci unul singur, cu o singură gîndire, cu o singură voință.

Cineva începu să-i scandeze numele:

— Băr-buț! Băr-buț! Băr-buț!

Pereții zguduiți de ecou răspundeau.

Bărbuț începu iar:

— Tovarăși! să nu ne încredem nici un moment în cuvintele mieroase ale baronului. Interesele lui merg împotriva intereselor noastre, pentru că noi luptăm pentru lichidarea exploatării omului de către om. Și o vom lichida!

Căută privirile lui Hîrțău, dar nu-l văzu prin mulțime și se neliniști. Îl sunase la telefon, a vrut să-l aducă cu mașina lui, dar Hîrțău își motivă întîrzierea cu niște treburi urgente. A dat însă asigurări că va veni negreșit. Numai să nu întîrzie și să piardă această atmosferă electrizantă.

— Noi, tovarăși, făuritori ai vieții noi, făuritori ai tuturor bunurilor nu ne putem permite ca niște piedici mici să ne sperie. Cauza noastră este dreaptă și vom învinge . . .

Alte aplauze văluiră în hală. Bărbuț bătu și el din palme și coborî de pe ladă. Îi era ciudă pe Hîrțău: nici ăsta nu mai știe să aleagă între un lucru important și unul neimportant.

Jilovan, care conducea ședința, își roti privirile:

— Cine se înscrie la cuvînt? îl căută pe Blidariu care era pregătit. Apoi, deodată, pe fața lui negricioasă se în-

tinse un zîmbet larg: zeci de mîini se ridicau din toate părțile.

— Tovarășilor, începu un muncitor bătrîn, îmbrăcat cu o salopetă unsuroasă. Tare mi-a plăcut. A fost frumos. Dar tovarășul secretar de la județeană n-a vorbit nimic despre montarea mașinilor. Pe noi asta ne doare.

„Uite cum poate să strice o ședință un cuvînt aruncat aiurea" se gîndi Bărbuț și se întunecă și mai mult cînd îl văzu pe Hîrțău intrînd în hală. „Mai prost nici nu putea să pice."

Din toate părțile se auzeau încuviințări:

— Da, da, ce-i cu montarea...

— Cînd le montăm?...

Încurajat de voci, muncitorul continuă:

— De ce nu se montează ringurile? De ce nu se spune nimic despre asta?

Bărbuț se urcă din nou pe ladă.

— Pentru că noi, comuniștii, sîntem luptători și nu babe, care sporovăim despre lucruri care s-au rezolvat deja.

— Cum s-a rezolvat? strigă Gherasim, înaintînd spre lada unde stătea Bărbuț. Tocmai asta...

— Tovarăși, interveni Jilovan. Tare e bine că s-a ridicat această problemă, dar vă rog să luăm cuvîntul disciplinat. Te înscrii la cuvînt, tovarășe Gherasim?

— Da. Cer cuvîntul.

— Poftește.

Gherasim se cățără pe un flaier. În hală se făcu deodată liniște, se auzea numai zumzăitul adormitor al ventilatoarelor. Bărbuț zîmbea oficial, încurajator.

— Tovarășul secretar al județenei are dreptate. Noi, comuniștii, nu trebuie să sporovăim multe. N-are rost și-i pierdere cumplită de vreme. Așa spunea și Horvath.

Trifan se întoarse repede spre Gherasim și-i trase cu ochiul. „Dă-i înainte".

— Totuși, montarea mașinilor se tărăgănează. Cu toate că județeana a hotărît să se monteze. La asta să ne răspundă tovarășul Bărbuț.

Bărbuț tresări. Se uită în jur, ca și cum ar fi vrut să-și caute ajutoare.

Oamenii îl încurajau, însă, pe Gherasim.

— Asta spun și eu întrebare...

— Așa-i, așa-i...

— De ce nu se montează dacă s-a hotărît? Să nu se supere domnul baron?

Bărbuț își dădu seama că, dacă nu intervine, va pleca din fabrică cu prestigiul știrbit. Și asta n-ar fi vrut cu nici un preț. Sări pe ladă.

— Am impresia, tovarășe Gherasim, că mergi prea departe. Nu-ți convin hotărîrile comitetului județean? Spune-o deschis. De ce te joci cu cuvintele? Mi se pare că e foarte clar.

— Ba nu e clar de loc, făcu Gherasim. Eu am întrebat de ce nu se montează mașinile, și dumneata...

— Aci nu e vorba de mine, ci de partid! Și nu permit un asemenea ton la adresa partidului. Ce vrei dumneata? Ce propui?

— Același lucru ca și tovarășul Horvath. Că dacă județeana a luat hotărîrea să se monteze mașinile, să n-o mai tărăgăneze. Să se monteze în cel mai scurt timp. Hotărîre există, baronul rîde în pumni și noi ținem discursuri. Și dacă județeana e de vină, să răspundă județeana. Noi, filatorii, dacă e nevoie, sîntem hotărîți să facem zilnic cîte două ore de muncă voluntară.

Trifan începu să aplaude.

3

Clara se uită mirată spre taică-su.

— Dacă înțeleg bine... asta înseamnă că aluzia de acum cîteva zile în legătură cu Albu...

— Da. Dacă la început te-am rugat să fii politicoasă cu el, acum, în interesul nostru, ți-o pretind. Înțelege, Clara. Acum nu mai e ca în trecut. N-aș putea să-ți spun nimic concret, dar mă tem.

— Tu, papa? tresări Clara, uimită.

— Da, Clara. Credeam că dacă a murit Horvath, oamenii se vor liniști. Și ei dimpotrivă. De aceea mă tem, Clara. Mi-e rușine, crede-mă, dar n-are nici un rost să te mint. Un timp am încercat să mă mint pe mine însumi și n-am reușit. Ăsta e adevărul. Poate dacă aș fi cu mult mai tînăr... E destulă nenorocire că n-am avut nici un băiat. De aceea îți spun toate astea. Aș vrea să fac din tine o femeie puternică, așa cum am fost și eu. Vreau să te învăț să trăiești pentru...

— Pentru ce, papa?

Mărturisirea de adineauri îl făcu să se simtă ușurat:

— În nici un caz pentru a fi o păpușă de lux, care să-ți întreții amanții din averea mea. Pentru că viața asta nu constă numai din a te tîrî de la masă la pat, și de acolo iarăși la masă. Adu-ți aminte de bunicul nostru care...

— Cunosc povestea, făcu plictisită Clara. Negustorul de fluiere din Galiția, împrumutul, cumpărarea titlului, diligența istorică, hochțilindrul, moara cea mică, fabrica de spirt, războaiele de tuci, perseverența, acțiunile, investițiile și faimoasa avere... Bine, dar pentru memoria acestor lucruri, pentru că s-a mai găsit un nebun care să ceară montarea unor mașini, eu trebuie să fiu politicoasă cu Albu? Pentru atîta lucru? Spune și tu! Pentru asta? Dacă mi-ai fi cerut așa, de distracție, era cu totul altceva. În fond, și tu ai făcut sacrificii pentru mine... Trebuie să mă înțelegi... E un tip vulgar, plictisitor...

— Toată viața e vulgară și plictisitoare, Clara. Toată. Și așa cum vrei și tu, într-o zi tot va trebui să plecăm. Eu am nevoie de ajutorul cuiva...

Ușa se deschise și intră camerista, o fată tînără, angajată cu două săptămîni în urmă.

— A venit domnul Albu.

— Bine, spuse Wollman. Și după ce ieși fata, se întoarse neliniștit, încordat, spre Clara. Ea tăcu un timp, privind în altă parte. Clara, făcu el umilit, cu o voce rugătoare.

— Fii liniștit, spuse ea cu o undă de biruință în glas. Mă culc cu el. Îl văzu pe taică-su rușinat, oarecum învins, și simți o mulțumire ciudată, amestecată cu milă.

Wollman se apropie de ea și o sărută pe frunte.

— Ești fată bună, Clara.

Ea se întoarse și fugi repede spre camera ei.

Albu părea întunecat. Nici nu-și desfăcu centura ca de obicei. Părea că vrea să termine discuția repede.

— V-am spus că nu-mi place să mă chemați ca pe o paiață. Nu-mi place și nu e bine. Nici pentru mine și nici pentru dumneavoastră. De ce m-ați chemat?

— Pentru că am vrut să-ți spun ceva, și apoi și Clara a vrut să te vadă. Mi s-a plîns că vii atît de rar...

— Am mii de treburi, sînt ocupat, se scuză Albu mecanic. Despre ce e vorba?

Văzîndu-l grăbit, Wollman socoti că e cel mai bine dacă îi spune totul pe șleau:

— Nici după Horvath nu s-au liniștit lucrurile...

— V-am prevenit eu...

— Nu e chiar așa... Un singur om se agită. Dacă n-ar fi el...

— Nu se poate! se sperie Albu.

— Nu despre asta e vorba... Ar putea să-l liniștească cineva de la voi... După cum sînt informat, a fost ales în comitet, în locul lui Horvath. Prin asta i s-a dat nas. Nu s-ar putea muta undeva?...

— Cine e?

— Gherasim!

— Țțțț... făcu nemulțumit Albu.

— Mutat undeva la țară... Asta e tot. Cred că Bărbuț ar putea să rezolve totul foarte ușor... De altfel, el a făcut tot ce i-a stat în putință... Poți să-i transmiți că-i mulțumesc... că am să mă revanșez. Și acum nu te mai reții... Dacă vrei să treci și pe la Clara, e dincolo. Arătă spre camera ei. E singură.

Albu privi spre ușă, rămase o clipă nemișcat și avu senzația că repurtase o victorie: n-ar fi putut-o exprima în cuvinte ce anume victorie dar știa că baronul avea nevoie de el și asta era important.

— Poate ar fi mai bine să n-o deranjez? întrebă forțînd nota. Poate e ocupată. Ar fi vrut ca Wollman să-l rețină, să insiste să treacă pe la Clara. Baronul însă îl crezu într-adevăr ocupat și spuse într-o doară:

— Cum crezi... Dar să știi că nu e ocupată... Mă rog, dacă ești grăbit, altădată...

— Pentru o clipă totuși deschid ușa, să-i spun sărut mîna.

Își trase mînecile vestei, apoi cu pași hotărîți porni spre camera Clarei. Intră.

— Te-am așteptat, Iakob. Ia loc. Nu, întîi toarnă-mi te rog. Arătă spre măsuța unde erau pregătite două pahare cu picior lung, lîngă o sticlă cu coniac. Clara stătea într-un fotoliu cu picioarele strînse sub ea. Albu îi întinse paharul.

— Mulțumesc, Iakob. Stai jos... Aici, aici lîngă mine.

Stînjenit Albu se așeză pe covor, pe urmă se amuză. Oare ce ar spune cei de la județeană dacă l-ar vedea ghemuit la picioarele Clarei?

— Povestește-mi ceva, Iakob.

— Ce aș putea să-ți povestesc? Am arestat ieri o țărancă de vreo cincizeci de ani care și-a ucis soțul cu un topor.

— Nu asta. Povești romantice nu știi?

— Ba da, știu și chestii romantice.

Clara începu să rîdă.

— Ia spune-mi o chestie romantică.

Albu se încruntă apoi se ridică în picioare.

— Te rog nu fă pe supăratul. Mai bine, sărută-mă.

La plecare, ca de obicei, Albu stătu cîteva clipe sub poartă, la pîndă, să vadă dacă nu sînt cumva prea mulți trecători care ar putea să-l recunoască. Nu văzu pe nimeni. Ieși și, cînd se văzu singur pe strada pustie, îl umplu o bucurie caldă: Clara se arătase mai drăguță ca de obicei. „Desigur, și-a dat seama că nu sînt un oricine — își spuse cu mîndrie, și-i veni să fluiere. În fond, viața, cu toate complicațiile — meditâ în gînd — are farmecul ei. Ar fi o prostie să te dai îndărăt, să n-o înfrunți cu bărbăție. Că la urma urmei, cuvintele goale, ca „luptă de clasă", „partid", nu te pot încălzi ca „un sîn de femeie". I se păru că într-un fel descoperise sensul vieții. Și ce simplu e! Rîse la gîndul că oamenii nu-l descoperă tocmai pentru că e atît de simplu.

Din față, de pe bulevard, se apropiară doi beți care păreau că se ceartă. Albu se apropie de zid, să-i ocolească,

însă ei se opriră drept în fața lui. Vru să se dea un pas îndărăt, dar mai mult simți decît auzi că și acolo e cineva. Se întoarse brusc și se lovi piept în piept cu un individ cu pălăria trasă pe ochi. O clipă se gîndi că sînt niște tovarăși de la poliție care l-au urmărit, pe urmă, recunoscîndu-l pe Vasilică Balș, băgă mîna în buzunar, unde-și ținea pistolul. Unul dintre bețivi îl prinse de braț.

— Fără zgomot, puișor...

Albu vru să strige după ajutor, dar nici pentru asta nu mai avu timp. Celălalt bețiv îi închise gura cu palma. Începu să dea din picioare, pe urmă auzi cuvîntul „sacul" și simți o lovitură în moalele capului. Își pierdu cunoștința.

Albu se trezi într-o cameră puternic luminată, fără nici o mobilă. La început nu-și dădu seama unde se află, pe urmă își aduse aminte de Wollman, de Clara, de plecare și de întîlnirea cu Vasilică Balș. „Apoi scump ți-o plătesc asta" — își spuse și vru să se ridice, dar o durere ascuțită, care-i sfîșia capul, îl țintui pe loc. Totuși, se sforță. În clipa aceea se deschise ușa și în prag apăru Vasilică Balș, urmat de cei doi bețivi care l-au însoțit și pe stradă.

— Oo, ți-ai revenit? întrebă Vasilică Balș, ștuguindu-și buzele. Ai căpățîna tare...

— Știi că asta te va costa scump! strigă Albu. Îți ordon să...

— Sssst, făcu unul dintre cei doi însoțitori ai lui Vasilică. Mai încet, puișor...

— Cum o să mă coste scump? întrebă cu mirare prefăcută Vasilică Balș. După socotelile mele abia acum îți plătesc datoria. Știi, mie îmi place să am catastivul curat. Nici împrumut și nici datorie.

— Ești un pungaș ordinar, mormăi Albu.

— Pungaș, da, dar nu ordinar. Asta nu-ți permit. Și dacă mai vorbești necuviincios, îi rog pe prietenii mei să te pună la punct. Amîndoi lucrează curat și sînt foarte ambițioși. Nu-i așa, Șora? întrebă pe cel din stînga lui, o namilă cît un urs.

Acesta mormăi ceva a aprobare. Apoi spuse deslușit, să-l înțeleagă și Albu:

— Curat, tare și repede.

— Poate dumneavoastră nu știți, eu sînt șeful poliției, încercă Albu să-i intimideze.

— Niciodată nu m-a interesat calitatea clientului, îi răspunse Șora. Știți, domnule șef, ăsta e un lucru foarte bun. Altminteri, te pomenești înduioșat, și înduioșat nu poți face treabă ca lumea.

— Și ce vreți de la mine? întrebă Albu speriat.

Vasilică se apropie de el:

— Vreau să țin cu tine o plenară despre memorie. Un subiect foarte interesant. Rîndul trecut, cînd ne-am întîlnit, ai uitat că mă cunoști. Știi, lipsa de memorie chiar și la poliție e rea. Nu-ți prea folosește. Acum, desigur, te temi că am să pun pe prietenii mei să te bată. Știi, eu din păcate nu pot face muncă fizică, pentru că trebuie să-mi păstrez sensibilitatea degetelor. Dar nu te voi da pe mîna lor, dacă vei fi cuminte... Desigur, mă întrebi de ce nu te-am mardit undeva pe întuneric... Nu, eu nu fac lucruri atît de vulgare. Eu am să-ți încrustez în memorie numele lui Vasilică Balș. Atît. Și eu îmi voi aminti de bătaia aceea de la poliție. Nu pentru bătaie, pentru că bătaie am mai luat eu, chiar și mai zdravăn, ci pentru faptul că tu nu m-ai recunoscut, și tu ai fost acela care m-ai bătut. Asta m-a supărat. Eu sînt un om foarte sensibil. Stai jos...

Albu se uită în jur, vrînd parcă să spună „pe ce?"

— Pe parchet, puișor, îl îndemnă Șora.

Celălalt vlăjgan care părea mai tăcut, morocănos, văzînd că Albu se foiește, spuse încet, cu voce groasă, amenințătoare:

— Stai jos, dacă ți-a spus Șora! Nu zic bine? și se întoarse spre Șora, așteptînd parcă confirmarea. Acesta clătină din cap în semn de aprobare.

Albu alunecă de-a lungul peretelui și se așeză. Își dădu seama că n-avea nici un rost să se împotrivească. Pe urmă ascultînd unui gînd, începu să strige cît îl ținu gura:

— Ajutor! Ajutor!...

Morocănosul îi cîrpi o palmă:

— Nu striga că mă asurzești... Tot nu te aude nimeni...

— Nu striga, îl sfătui și Vasilică. Am pregătit totul minuțios. Aici nu locuiește nimeni prin apropiere și prietenii mei n-au ureche muzicală. Și, pe deasupra, tu ai o voce foarte, foarte urîtă.

Albu se resemnă:

— Și ce vreți de la mine?

— Ți-am spus doar, vreau să-ți stimulez memoria. Cînd ne-am sfătuit pentru prima oară, Șora a ținut morțiș să te mutileze. Să-ți taie o ureche sau nasul. Așa-i Șora?

— Și nasul și urechile, răspunse Șora.

Albu încremeni. O clipă se gîndi să se ridice în genunchi și să-i implore să-l ierte. Fără să vrea își duse mîna la față și-și pipăi nasul. Vasilică continuă:

— Iar el, arată spre morocănos, el a fost mai categoric. Lui nu-i plac complicațiile. De altfel, el are o filozofie proprie despre viață. E drept, e primitivă, dar e interesantă în felul ei. Cică viața e mult mai simplă decît o cred oamenii. Neînțelegînd-o, o complică inutil.

— Eu n-aș putea să mă exprim cu cuvintele pe care le folosește domnul Balș, spuse morocănosul, dar cred că e așa cum spune dumnealui. Nu sînteți de aceeași părere, domnule șef? Dacă vă lăsați urechile aici, s-ar putea ca peste un an, doi să ne întîlnim din nou și, eventual, eu să stau jos și dumneavoastră în picioare. De ce e nevoie de acest risc, de această complicație? Nu-i așa?

Albu se holbă la el, desfigurat de spaimă. Vru să spună ceva, dar nu reuși decît să bolborosească.

— Dar eu sînt de altă părere. Eu sînt un artist, spuse Vasilică, candid. Îți aduci aminte acolo la poliție la un moment dat am izbucnit în rîs? Albu nu-i răspunse. Da, sau nu? țipă Vasilică.

— Da, mormăi Albu.

— Atunci e bine. M-ai întrebat de ce am rîs și eu ți-am spus că nu știu. Știam. Eu nu-s tîmpit să rîd așa aiurea. Atunci m-am gîndit cum să te sancționez. Și am găsit soluția. De aceea am rîs. M-am gîndit ce ar fi dacă la prima noastră întîlnire ți-aș propune să-ți mănînci nasturii de la uniformă. Cine știe, poate asta ți-ar stimula memoria... Știi, încă la poliție, cînd m-ai lovit, mi-a ve-

nit ideea asta... Ce-ar fi dacă, odată l-aș sfătui pe Albu să-și consume nasturii?... E o idee bună, nu-i așa?

Se apropie de Albu și-i rupse un nasture de la veston. Era un nasture mare, de metal, dat cu sidol. Albu își încleștă dinții.

— Poate că e prea mare de început, spuse Vasilică, și-i rupse un nasture mic de la manșetă. De aperitiv ți-o fi bun și ăsta... Hai, nu te lăsa rugat... Ești ca o fată mare... Îl înghiți sau nu?...

Albu, văzînd că nu-i totul atît de grav, cum i se păruse cu cîteva minute mai înainte, răspunse hotărît:

— Nu.

Morocănosul făcu un pas spre el. Albu se trase mai la o parte, apoi se tîrî pînă în colțul încăperii. Morocănosul îl urmări pas cu pas.

— Uite, Albule dragă, îi vorbi pe un ton părintesc Vasilică. Nu e bine dacă te încăpățînezi. Iei bătaie și tot mănînci nasturii. Așa am hotărît. Dacă nu ești în stare să-i înghiți, te îndopăm ca pe o gîscă... Hai, Albule, fii cuminte, nu-i supăra pe prietenii mei. De ce să-și cheltuiască energia?

Puse nasturele între buzele lui Albu. Acesta îl scuipă. Morocănosul arătă spre nasture:

— Ia-l! Imediat!... și cu privire plictisită, ca și cum ar fi vrut să înlăture din cale o cutie goală de tinichea, îl lovi cu piciorul între coaste.

— Nu! făcu Albu încăpățînat.

— N-are nici un rost să faci pe martirul. Nu mă impresionezi, îi spuse Vasilică.

Morocănosul îl lovi iar cu piciorul.

Albu se tîrî pînă la nasture și-l luă în mînă. O clipă se uită în jur, să vadă dacă cei de față nu s-au răzgîndit cumva, dar nu citi nimic asemănător pe fețele lor. Puse nasturele în gură.

— Adu puțină apă, făcu Vasilică Balș spre morocănos, poate are gîtlejul uscat. Morocănosul se duse în camera alăturată și se întoarse cu un pahar cu apă.

— Na.

Albu se sforță de cîteva ori și înghiți nasturele. Întinse mîna după pahar.

— Ei, cum îți place? îl întrebă Vasilică. Gustos? Încerci pe ăsta marele, sau mai iei unul mic?...

Albu înghiți patru nasturi mici și unul mare. Era palid și avea ochii bulbucați.

— Îi dăm și eghileții? întrebă morocănosul.

Albu își privi eghileții cu spaimă.

— Nu, făcu Vasilică Balș. Cred că îi ajunge. Spune, dragă Albule, îți vei aminti totdeauna de mine, nu-i așa?

— Totdeauna, făcu Albu printre dinți.

— Atunci e în regulă. Asta am vrut. Acum îți legăm picioarele și-ți punem căluș. Dar jur că în jumătate de oră trimit un polițist după tine. N-aș vrea să stai toată noaptea culcat pe podea. Răcești și ar fi păcat de tine. Hai, băieților, am terminat.

CAPITOLUL XIV

1

Bărbuț îl anunță pe Gherasim că vrea să stea de vorbă cu el. Din felul cum l-a anunțat, Gherasim a înțeles că ar vrea să-l scuture nițel.

Mai erau cîteva minute pînă la ora cinci. Își luă repede o cămașă curată. Mamei sale îi sclipiră ochii.

— Te întîlnești cu cineva?

— Nu, mamă. Am o ședință. Văzu că pe fața, brăzdată de riduri, coboară un val cenușiu de decepție.

— Fii liniștită, mamă, am să mă însor și eu în curînd. Apoi adăugă repede, fără să asculte întrebarea de pe buzele bătrînei: Încă nu știu cu cine. Găsește-mi dumneata pe cineva... O fată bună, gospodină, ascultătoare...

În clipa aceea își aduse aminte de Petre și de Cornelia și-i păru rău de cele spuse. Mai cu seamă că maică-sa era foarte mulțumită de însurătoarea lui Petre. „Și-a făcut un rost — spunea ea. Nu-l mai doare capul pentru nimic. Are de toate..."

Cu cîteva zile în urmă, Petre venise în vizită. Era îmbrăcat după ultima modă: pantaloni bufanți din stofă cadrilată și cizme de lac. Nu era decît de cîteva luni la țară, dar se îngrășase, încît hainele îi stăteau strîns pe corp, gata să plesnească.

— Cum? N-aveți bani? întrebă el, nu fără răutate. De ce nu-mi spuneți mie? și scoase un portmoneu din piele pe porc, îndesat pînă la refuz cu bancnote de toate culorile. Na, mamă... ia cît vrei...

— N-avem nevoie de bani, Petre... Chiar azi am luat salariul, minți Gherasim.

— Va să zică nu vreți să primiți nimic de la mine?... Bine, făcu supărat Petre și băgă portmoneul în buzunar. Chiar dacă mi-ați cere, n-am să vă mai dau... Nici un ban...

Gherasim închise ușa și porni spre județeană. În oraș, aproape de primărie, văzu un om gras și-și aduse aminte de Horvath. Cu el avea obiceiul să colinde fără țintă pe străzi, să se oprească în fața vitrinelor și să cerceteze fețele oamenilor care se holbau la bunătățile din spatele sticlelor. Odată văzuseră un om uscățiv, îmbrăcat într-o salopetă murdară, turtindu-și nasul de vitrina unui magazin de delicatese.

— O fi flămînd, îl înghionti Horvath pe Gherasim. Tu ai ceva bani la tine?

Gherasim îi întinse patruzeci de lei. Uscățivul din fața vitrinei se uită nedumerit la banii din mîna lui Horvath, apoi strîmbă din nas și scuipă:

— Nu primesc bani de la burghezi.

Horvath pufni în rîs.

— Îl vezi, spuse, după ce se depărtară. Păcat că nu-l cunosc pe acest slăbănog. Peste cîțiva ani, însă, sînt convins că am să-l întîlnesc undeva, poate conducînd o ședință foarte importantă, sau... Spune, Gherasim, tu ai avea curajul să-l pui pe flămîndul ăsta primar?

În fața județenei, Gherasim strînse din fălci. „Horvath din toate lucrurile trăgea concluzii optimiste, iar eu sînt ca un castravete murat".

— Stai jos, tovarășe Gherasim, începu Bărbuț. Vorbea încet, neobișnuit de limpede, cu o voce domoală. În ultima vreme, era foarte elegant. Purta haine cenușii închise, vrînd parcă să sublinieze prin asta sobrietatea pe care i-o impune funcțiunea. Îi arătă fotoliul. Gherasim se așeză cu băgare de seamă, dar cînd văzu că se cufundă prea adînc în fotoliu, apucă de spătar un scaun, îl trase mai aproape și se așeză apăsat.

În camera mare, cu pereții văruiți, era o liniște fluidă: bîzîia stins ventilatorul, clătinînd ușor frunzele de fuxia din fereastră. Bărbuț ridică capacul cutiei de bronz pentru țigări, dar al muncitorilor de la fabrica de vagoane, își aprinse o țigară cu mișcări cumpănite, pline de grație.

Lui Gherasim îi veni să scuipe și se înfurie pe el pentru mojicia asta.

— M-ați chemat, tovarășe Bărbuț! spuse într-un tîrziu. Am venit.

Bărbuț mai trase un fum, apoi nervos, repede stinse țigara și se sculă în picioare, rezemîndu-și degetele de marginea biroului greu de stejar.

— Să spui cinstit, dar să nu începi cu „noi comuniștii", ori cu alte cuvinte mari, pentru că „noi", apăsă el, nu te considerăm comunist.

Gherasim tresări. Căscă niște ochi mari, apoi spuse aproape bîlbîit:

— Nu înțeleg, tovarășe Bărbuț. Simți cum tot sîngele îi năvălește în obraji.

— Îmi închipuiam că vei începe așa. Și brusc întinse degetul spre obrazul lui Gherasim: Știi că partidul nu permite fracțiuni?

— Tot nu înțeleg, tovarășe Bărbuț, spuse mai liniștit Gherasim. Despre ce fracțiuni este vorba?

— Despre activitatea dumitale din fabrică. Văd că de cînd ai fost ales, din greșeală, în comitetul de fabrică, ți s-a urcat la cap. Știai foarte bine că județeana a luat măsuri în legătură cu montarea mașinilor. De ce mai era nevoie de agitația dumitale în cele patru celule de partid? Ce urmărești? Montarea ringurilor. O măsură care s-a luat? Asta? Nu, firește că nu! Și dacă poftești, îți spun eu: vrei să sapi autoritatea comitetului județean, să te autoevidențiezi, să parvii. Și pentru asta, tovarășe Gherasim, întrebuințezi aceleași metode ca social-democrații de dreapta.

— Mă agit pentru că direcțiunea, în frunte cu inginerul Precup, se opune montărilor, ne sabotează și rîd de noi. Am vrut să ne apucăm, dar au pus lacăt și pază la ușă. Ori poate faptul că vă critic pe dumneavoastră, cei din comitetul județean, pentru că nu sînteți destul de energici, înseamnă fracționism?

— Mai încet, domnule Gherasim, spuse dintr-o dată Bărbuț. O șuviță de păr se desprinse din părul bine pieptănat și alunecă pe frunte.

Gherasim se ridică în picioare. Își strînse pumnii.

— Nu „domnule", ci tovarășe Gherasim. Asta o pretind chiar și de la dumneavoastră.

— Stai jos, te rog, spuse Bărbuț și răsuflă adînc. Te-am chemat să-ți pun unele întrebări.

— Spuneți deschis: interogatoriu!

— Stai jos, te rog. Fața lui Bărbuț se lumină de un zîmbet binevoitor. Gherasim se așează înnegurat. Vezi, continuă Bărbuț, această atitudine stîngistă te va duce pe urmele grăsunului Horvath.

— Adică voi fi și eu ucis?

—Ai înnebunit? răcni Bărbuț și se făcu alb ca varul de furie. Ce vorbe spui aici...

— Am crezut că e potrivit să vorbesc așa Mai ales dacă e vorba de un erou al clasei muncitoare, și nu de „grăsunul Horvath". De ce m-ați chemat, tovarășe Bărbuț?

— Numai să te avertizez... De altfel, va decide celula. Un lucru te rog. Să nu spui că nu te-am avertizat.

— Da, tovarășe Bărbuț, acum cred că înțeleg. După o avertizare ca asta e posibil să fiu exclus din partid, că în fond totul depinde de dumneavoastră... Sînteți doar...

— Nu de mine, de partid depinde. Învață asta.

— Dacă e așa, nu mi-e teamă. Drept să vă spun, nu mi-e teamă nici dacă depinde de dumneavoastră. Și vă spun de acum: voi lupta din toate puterile, pentru ca moartea lui Horvath să nu fie moarte zadarnică.

— Uite, tovarășe Gherasim, începu Bărbuț pe un ton prietenos, sincer, ca și cum l-ar fi durut orbia celuilalt. Dumneata ești un tovarăș cu un nivel destul de ridicat. Eu ți-am arătat numai unde poate duce drumul pe care ai apucat. Și ar fi păcat de dumneata. Partidul ar pierde un cadru, care ar deveni foarte valoros într-o zi... Avem sarcini mult mai importante în momentul de față, decît problema montării unor mașini uzate.

— Nu sînt mașini uzate.

— Bine, sînt noi, dar lipsesc o sumedenie de piese care nu se pot face decît numai în Apus.

— Nu-i adevărat. Se pot face și aici. Și dacă lipsesc e pentru că n-am fost destul de vigilenți. În ultimele două săptămîni s-au furat majoritatea pieselor.

— Dar nu despre asta e vorba. Brusc schimbă tonul. Uite Gherasime, n-are nici un rost să discutăm cu nervi. Aşa nu vom ajunge la nici o soluţie. Să discutăm ca doi oameni cu experienţă. Părerea mea e că în fabrică există un curent împotriva ta. De aici şi sesizarea, şi de aceea te-am chemat. Dacă aş da curs sesizărilor, ar trebui luate unele măsuri. Eu ştiu că nu e cazul. Cel puţin aşa simt. Aş vrea să te ajut.

— Eu n-am nevoie de nici un ajutor.

— Te rog foarte mult, ascultă-mă pînă la capăt. După aceea faci ce vrei. Am spus că într-o zi poţi deveni un cadru foarte valoros. Pentru asta însă e nevoie ca dosarul tău să nu fie pătat. Acum în fabrică lucrurile, chiar dacă mai tîrziu s-ar lămuri, acum spun, ar putea să ia nişte întorsături nedorite. Nici de tine şi nici de cei din comitet. M-am gîndit la o soluţie de tranzit. O soluţie, care să împace şi capra şi varza. Era bucuros că găsise spre exemplificare acest proverb. Era convins că l-a impresionat şi pe Gherasim. Ce ar fi să-ţi dau posibilitatea să te reabilitezi? Să spunem, să lucrezi în altă parte şi în fabrică lucrurile să rămînă încurcate.

— Cine ar trage foloase dacă în fabrică lucrurile ar rămîne încurcate.

— Să nu încercăm să căutăm justificări de pe poziţii de clasă. Îţi dai seama că pe astea şi eu le cunosc. Poate termenul n-a fost bine ales, încurcată am înţeles, în ceea ce priveşte persoana ta. Ca tu să rămîi curat. De exemplu în Şiria nu avem secretar. Şi ştii ce plasă importantă este Şiria? Noi de la comitetul judeţean ne-am gîndit la dumneata.

— Nu mă mut la Şiria.

— Adică refuzi o sarcină de partid!

— Da.

— Bine, tovarăşe Gherasim. Am luat notă.

— Iar eu aş vrea să vă întreb ceva: a hotărît sau n-a hotărît comitetul judeţean montarea maşinilor?

— Desigur că a hotărît.

— Atunci?

— Aici eu pun întrebări! ţipă Bărbuţ. Am terminat, tovarăşe Gherasim! Un tovarăş care refuză o sarcină de partid nu mă mai interesează.

Gherasim așează cu băgare de seamă scaunul la locul lui, apoi se îndreptă spre ușă. Puse mîna pe clanță, dar se răzgîndi și se întoarse.

— Ce mă sfătuiți, tovarășe Bărbuț, să nu mai fac agitație în jurul montărilor?

— Eu ți-am spus tot ce am avut de spus. Cred că am fost destul de clar.

— Da, la fel cred și eu. Ieși fără să salute.

A doua zi toate i se păreau negre lui Gherasim: și secția, și mașinile, și firele. Nu-și găsea locul, umbla de colo pînă colo, cu lădița de scule pe umeri. N-avea chef să stea la ședințele interminabile ale comitetului de fabrică. Era bucuros că a fost cooptat ca un simplu membru și nu l-au scos din producție. Ar fi înnebunit să asculte aiurelile lui Simon despre noul tip de socialism care se va înfăptui, fără doar și poate, în America Latină, despre ce se va întîmpla peste o sută de ani, cînd oamenii nu vor mai munci decît două ore pe zi și vor fi desființați banii. Simon era atît de documentat în această privință, că un neavertizat îl asculta cu gura căscată.

Trecînd printre mașini, Gherasim răspundea obosit, plictisit la cîte un salut, apoi peste o clipă se întreba singur dacă l-a salutat pe Blidariu sau pe Achiței.

— N-a dormit bine, spuneau cei din jurul lui, s-o fi certat cu muierea.

— E becher, măi, nici atît nu știți, rîse o fetișcană cu părul de culoarea flăcărilor, ca și cum acest fapt trebuia știut la fel de bine ca și tabla înmulțirii.

— E supărat pentru dulap, adăugă după un timp tot roșcata, și avea puțină dreptate. Cineva din schimbul de după masă a spart lacătul de la dulapul lui Gherasim. E drept, nu i s-a furat nimic. Singura pagubă era lacătul strivit, dar chiar și așa, dacă făptașul ar fi picat în mîinile lui Gherasim, acesta de bună seamă l-ar fi tăbăcit în bătaie.

Dar Gherasim nu se gîndea la toate astea: avea gînduri mai negre, legate de Bărbuț. Ieri a colindat toată după masa în oraș, ca să se liniștească. Seara i-a trecut prin minte că n-ar fi rău să treacă pe la Suru să-i spună cele întîmplate. Urcă iar scările județenei și-l prinse pe Suru

chiar într-o scurtă pauză dintre două ședințe. Suru, de cum l-a văzut, i-a făcut semn să se apropie:

— E drept, Gherasim, că ai refuzat să te duci la Șiria?

— Da, dar să vedeți . . .

— Uite unde am ajuns: pînă și tovarășii de nădejde au început să se strice. Nu-mi vorbi cu dar, cu dacă . . . Spune deschis. Ai refuzat o sarcină de partid.

— Da.

— Nu e bine, Gherasim. Dacă tu refuzi asemenea sarcini de cinste, atunci ce să spunem de tovarășii cu un nivel mai slab ca al tău . . .

— Eu vreau să montez mașinile, tovarășe Suru.

— Crezi că e mai important să montezi mașini, decît să fii secretar la o plasă? Oameni care să monteze mașini găsim o sută . . .

— Și, totuși, nu se montează.

— Ajunge, tovarășe Gherasim. Are dreptate tovarășul Bărbuț. Mereu vorbești de altceva și nu despre vina ta. Aș fi vrut să fii autocritic. Mi-a spus Bărbuț că o să te pună în discuția celulei de partid. Va fi și bine . . . Gherasim își lăsă capul în pămînt. N-ai nimic de zis?

— Nu, tovarășe Suru. N-am . . .

Ținea atît de strîns în pumn mînerul unei șurubelnițe, încît degetele albiră la încheieturi. Hotărît că era pus pe ceartă. I se păru că toți oamenii seamănă cu Bărbuț, că toți îi pun întrebări neașteptat de curioase, că nimeni nu se împacă cu el. Se ceartă cu o țesătoare din pricina unei mașini.

— Mereu o strici, nană Ștefania . . . De ce n-ai grijă de rabla asta de mașină?! Nu vezi că trebuie să-i schimbi rotița?!

— Da' bine te mai plăt'ește Wollman că-i păzești mașinile.

Gherasim vru să-i răspundă răstit, pe urmă se răzgîndi. N-avea nici un rost să se ia la harță, așa că repară roata dințată, fără vorbă. Numai cînd sfîrși, se apropie de filatoare:

— De ce ești necăjită, nană Ștefania?

— Că mi-s sătulă de voi, auzi? La ședință îl înjurați

pe baron, iar în timpul lucrului sînteți de partea lui. Așa și comitetul de fabrică. De față îl face bandit, dar cred că acasă la el i-ar pupa și fundul, dacă domnul Wollman l-ar socoti demn pentru așa ceva.

La asta n-avu ce să răspundă. Comitetul de fabrică, de cînd Simon preluase locul lui Horvath, s-a învoit, într-adevăr, să țină ședințele de colaborare acasă la baron. Gherasim s-a împotrivit, dar a rămas în inferioritate.

— Ce vrei dacă baronul nu are timp?... Să nu ținem ședințele?... Să nu putem îndeplini contractul colectiv?... Pentru că tu te găsești mai deștept decît noi toți...

N-avea ce face. A fost și el de cîteva ori. La început se temea la gîndul că o să dea ochi cu Clara, pe urmă ridică din umeri. Dar mai tîrziu, cînd baronul a început să-i trateze cu gustări, nu s-a mai dus. A căutat să invoce fel de fel de motive și lipsea. Veștile despre aceste ședințe, bineînțeles, deformate într-o oarecare măsură, au ajuns pînă în secții.

Funcționarii comentau gustările baronului, cafelele negre, țigările, băuturile și rezultatele care n-au întîrziat să se arate. La economat nu se mai găsea decît pastă de dinți și de ghete, cafea de ovăz „Patria" și rar de tot, mălai mucegăit. La cantină, muncitorii nu mai primeau tacîmuri pe motivul că se furau. Simon își făcuse un costum nou de culoare verde, și duminicile, la meciurile de fotbal, stătea în loja oficială alături de baron.

— Uite, nană Ștefania, cum vine problema asta cu mașinile. Mașinile astea, de fapt, nu mai sînt ale baronului, ci ale noastre. Că de vîndut nu le mai poate vinde. Pînă și o anumită cantitate destul de mare din pînză trebuie să vîndă pe prețul fixat de stat. Așa că mașinile sînt ale noastre.

— Dacă vreau, le pot duce acasă, nu-i așa?

— Nu, tovarășă Ștefania... Acasă nu le poți duce nici dumneata.

— Adică sînt tratată la fel ca și baronul.

— Nu.

— Du-te dracului, Gherasim... vorbești prostii. Eu te credeam om serios. Tăcu o vreme, pe urmă se aplecă

la urechea lui Gherasim: Spune drept, și tu ți-ai făcut un costum nou din banii baronului? Așa-i. Numai că ți-e rușine să-l porți.

— Nu mi-am făcut nici un costum.

— Ești un prost. Eu mi-aș fi făcut. De ce să facă Simon două și tu nici unul? Mai ales că am auzit că vă merge greu. Petre a plecat de acasă și nu vă ajută, mai-că-ta e bolnăvicioasă și tu... coate-goale... Pînă la urmă tot te scoate din partid... Cel puțin să te alegi, cît se poate, cu ceva.

— Cine ți-a vorbit că voi fi scos din partid?

— Cine? Parcă tu nu știi... Am auzit aici în secție. Cică ai fost ieri la județeană pentru asta. E drept?

„Oare cine o fi anunțat oamenii din fabrică?... Doar n-a vorbit cu nimeni. N-a spus nimănui de cele petrecute ieri după masă. Bărbuț? El să fi anunțat pe cei din fabrică?... Te pomenești...“

— Ei, de ce taci? Așa-i?

— Și nu știi de ce voi fi scos din partid? o întrebă Gherasim.

— Pentru că ești omul baronului. Acum nu i-ai păzit mașinile?

Gherasim hotărî s-o lămurească, dar ea se întoarse spre mașină în semn că nu mai are ce discuta. Își luă și Gherasim lădița și porni spre filatură.

Huruitul mașinilor îi îneca pașii; nu putu distinge nici un alt zgomot. I se părea că fiecare ciocănitură se produce undeva, în apropierea timpanelor: zgomotul creștea, descrește, tocmai ca o melodie transmisă prin radio pe unde scurte.

În filatură, huruitul era mai estompat și parcă, totuși, mai sălbatic. Gherasim îl asemăna cu horcăitul unei fiare doborîte, sau cu răsuflarea grea, înfundată, a pămîntului. Dintre secții, filatura îi plăcea cel mai mult. Mai ales acum toamna, cînd razele soarelui mai stăruiau prin ochiurile ferestrelor murdare. Aici era inima uzinei. Miile de curele de transmisie, ca niște artere, învîrteau bobinele, dădeau viață păienjenișului alb al firelor.

La un ring, aplecată asupra bobinelor, o recunoscu pe Marta Mesaroș. Acum i se părea mai slabă ca atunci cînd

o văzuse pentru prima oară. Ba nu. Halatul cadrilat îi stătea strîns pe șoldurile rotunde și Gherasim, fără să vrea, se opri locului. Ea, ca și cum ar fi simțit că o privește cineva, se întoarse. Îl recunoscu și începu să zîmbească. Își strînse buzele mici, roșii, umede, și pe obrajii palizi îi apărură două gropițe. Gherasim se miră că pînă acum nu observase gropițele.

— Ce mai faci, Marta? Cum te împaci cu mașina?

— Bine, dar tu?

Gherasim se miră că-l tutuiește, dar se făcu că nu bagă în seamă.

— Bine, îi răspunse.

Ea se întoarse spre niște fire rupte și Gherasim o urmări cu privirile.

„Păcat că e prea tinerică! De ce e păcat?" se întrebă tot el după un timp și nu știu ce să-și răspundă. Zîmbi în gol și porni mai departe. Dar nu se mai putu concentra. Își aduse aminte că a auzit de cina cu nasturii de metal a lui Albu. Îl vedea pe șeful poliției legat la gît cu un șervețel, consumîndu-și nasturii de la veston, apoi vedea fața transfigurată a lui Bărbuț, pe nana Ștefania, pe Simon, și revedea mereu gropițele Martei, genele lungi, ninse, buzele mici, șoldurile ... Îi repetă numele: Marta ... Marta ... parcă și numele avea ceva simpatic, ceva tinerese în el. Cînd ieși din hală, începu să fluiere.

„Na drace, mă dă afară din partid și eu fluier". Își grăbi pașii spre cazangerie, la Trifan. Acesta stătea rezemat de peretele murdar de praf de cărbune și-și răsucea tocmai o țigară din foaie de ziar:

— Ei, ce-i, Gherasime? De ce ești atît de vesel?

În ultima clipă se reținu să nu-i vorbească de Marta. Se încruntă.

— Nu-s vesel, și-i povesti întreaga întîmplare cu Bărbuț.

Trifan socoti că ar fi bine să discute problema și cu Jilovan de la sector, sau cu Suru de la județeană. Gherasim îi povesti și întrevederea cu el.

— Nu-i nimic. După schimb ne întîlnim la sector.

Gherasim se întoarse în secție, tot prin filatură.

2

— Uite, spuse după o tăcere lungă Jilovan, eu am vorbit și cu tovarășul Bărbuț. Nu știu ce să cred. Eu te cunosc de mult... Dacă crezi că nu mai are nici un rost să discuți cu tovarășul Suru, atunci scrie Comitetului Central. Cere o anchetă...

— Parcă ei n-au alte treburi decît să se deplaseze și să ancheteze neînțelegerile dintre membrii de partid. Au ei de lucru, de nu-și văd capul...

— Totuși, asta e singura soluție, spuse Trifan, îngîndurat.

— Dar spune, de ce nu vrei să te duci la Șiria? îl întrebă Jilovan pe Gherasim.

— Pentru că am impresia că cineva vrea să scape de mine.

— Ești încrezut... Nu ești tu o personalitate atît de mare, ca să fie nevoie să fii înlăturat.

— Ți-am spus doar că nu e vorba de mine, ci de mașini...

— Acum de ce vrei să pară că tu ești singurul care se interesează de această problemă? Ce folos ar avea Bărbuț dacă nu s-ar face?

— Pui foarte greșit problema, îl întrerupse Gherasim. Nu e vorba de folosul lui Bărbuț, ci de folosul lui Wollman. Răspunde-mi tu: de ce nu se montează?

— Nu știu, recunoscu Jilovan. Ăsta e singurul lucru pe care nu-l înțeleg...

— Vezi? Și Bărbuț mereu ocolește problema asta. Îmi vorbește de Șiria, de tot ce vrei și nu vrei, numai despre mașini nu. De aia n-am vrut să plec acolo. Dacă o lăsăm așa, mașinile vor rugini în șură încă un an sau doi.

— Eu, în locul tău, totuși aș scrie C.C.-ului.

— Nu. Ți-am mai spus. N-are nici un rost să-i deranjăm.

— Asta-i o tîmpenie! făcu supărat Trifan. Auzi, să nu-i deranjăm! De aia sînt acolo, să ne ajute! Și acum e nevoie de acest ajutor. Mie nu-mi place faptul că ți-au găsit pricini. Nu vi se pare ciudat că Horvath, care s-a ocupat cu montarea mașinilor, a murit nu se știe cum,

iar pe Gherasim vor să-l trimită la țară? În interesul cui se fac toate astea? E clar. Numai baronul poate trage foloase, dacă Gherasim pleacă sau e pus în discuție și lichidat. De aceea trebuie, Jilovane, să avem grijă. Înțelegi? ... Te pomenești că va fi exclus.

— Asta nu se poate, făcu înciudat Gherasim. Oamenii mă cunosc. Și la urma urmei, chiar dacă m-ar exclude, important e să se monteze mașinile. Așa a spus Horvath. Ți-aduci aminte. Că oamenii n-or să mă judece după carnet, ci după fapte.

— Da, numai că așa ți se ia piuitul ...

— Eu am dreptate.

— Dreptate. Asta se vede totdeauna la urmă ...

— Bine, dar eu nu vreau decît binele fabricii.

— Eu sînt convins, spuse Jilovan, că și Bărbuț vrea binele.

— E posibil, făcu Trifan. Numai că, în cazul acesta, mi se pare că binele lui nu se potrivește cu binele lui Gherasim. Ei, cine are dreptate? ... Vezi, aici e. La urmă o să vedem. Că așa e dialectica asta. E ca un termometru. După un timp arată cine a avut dreptate. Numai că pînă atunci ... De aceea spun că ar fi bine să scrii celor de sus.

În cele din urmă, Gherasim îi făgădui că va scrie tovarășilor de la București, dar în sinea lui nu era convins de necesitatea acestui lucru.

Ajuns pe stradă, nu se mai gîndi la toate astea. Problema i se păru rezolvată. E clar că are dreptate și dacă se pune problema lui în celula de partid, și altundeva nu se poate pune, nu i se va putea întîmpla nimic. Porni spre casă liniștit, cu pași tărăgănați și se gîndi la cele două gropițe ale Martei.

Acasă o găsi pe maică-sa discutînd cu Cornelia. Se miră de sosirea ei neașteptată, mai ales că era în ultimele săptămîni. O întrebă chiar înainte de a o saluta:

— Ce cauți la noi, Cornelia? S-a întîmplat ceva? ...

— Da, răspunse ea repede. Abia am așteptat să te întorci. Tata e arestat ...

— Arestat?

— Da, și începu să plîngă. L-au arestat ieri.

— Dar pentru ce?

— Pentru nimic. Pentru că e pîinea lui dumnezeu. De aia! Nu se are bine cu ăia de la partid și l-au ridicat alaltăieri dimineață. Au venit doi oameni de la poliție... Dar nici nu știu dacă au fost de la poliție, că nu aveau uniformă, și l-au arestat. Au răvășit toată casa. Pînă și în dulapul lui Petre au căutat...

— Au avut ceva hîrtie la mînă?

— Au avut ceva. Dar eram atît de speriată, că abia am citit-o. Ceva poliție economică, sau așa ceva... Pe urmă am fost la primărie și ăia de acolo mi-au spus că tata e chiabur...

— Aha, acum înțeleg, făcu îngîndurat Gherasim. O fi făcut afaceri...

— Tata? întrebă Cornelia, uimită. Atunci nu-l cunoști! Era bisericos ca nimeni altul. N-ar fi înșelat pe nimeni, pentru dumnezeu...

— Poate totuși a făcut ceva, insistă Gherasim. Adu-ți aminte.

— Nimic! dacă-ți spun. Nici n-a ieșit în ultimele săptămîni din casă. Era ocupat cu fierberea țuicii. Că a fost o recoltă anul ăsta... Pînă și prunii ăia care păreau că-s uscați au făcut poame...

— O fi fiert prea mult.

— Atît cît a fost. Ca în fiecare an.

— Și Petre unde e?

— A venit și el la Arad... El a fost în toate părțile. A fost și la ăia la partid și a spus cine e, dar ăia n-au vrut să facă nimic. Atunci am hotărît să venim la tine. Că oricum, tu ești mai cunoscut printre ei. Îmi pare rău că Petre n-a mai avut răbdare să te aștepte. Dacă ai vrea să fugi la județeană, pînă la Bărbuț, l-ai găsi acolo. S-a dus să se plîngă la el... Nu se poate să nu ne ajute. Nu te duci după Petre?...

— Nu, făcu Gherasim obosit. Nu mă duc...

Se lăsă pe un scaun și se simți atît de obosit de parcă ar fi cărat toată ziua saci în spate.

A doua zi, Gherasim s-a învîrtit prin uzină ca un somnambul. A vrut să se ducă de cîteva ori la Trifan să-i spună povestea cu Petre, dar niciodată n-a avut destulă putere. Mereu își găsea ceva de făcut ca să amîie întrevederea, și la trei, cînd a sunat sirena, i-a părut rău că

nu se află după discuție. În timpul mesei, la cantină, a stat lîngă Trifan, dar și aici a găsit o justificare să nu-i vorbească: erau prea mulți oameni de față. Iar mai tîrziu, cînd se pomeni singur în sala de mese, își spuse că o să se ducă acasă la el.

Toată după masa a cutreireat orașul, malul Mureșului, și a privit apa mîloasă ieșită din matcă. Sălciile desfrunzite, cu ramurile uscate, atîrnau ca niște țurțuri subțiri. Vîntul de seară le legăna încet; lovindu-le unele de altele sunau sec, trist. Cînd se întunecă, Gherasim, obosit de atîtea drumuri fără de rost, hotărî să nu mai amîie discuția. Fie ce-o fi.

Porni spre casa lui Trifan. Pe drum încercă să caute justificări și, fără să vrea, se întrebă de ce trebuie să fie vinovat pentru rubedeniile lui Petre. Pe urmă, rușinat de aceste gînduri, își spuse că e vinovat în aceeași măsură ca și baronul, care ar putea, la rîndul lui, să se întrebe și el: „De ce sînt vinovat că am moștenit fabrica?" Comparația i se păru stranie și de aceea își grăbi pasul. Trebuia să discute toate astea cu Trifan. Socotea că el era singurul om care putea să judece totul la rece, fără părtinire.

În poarta casei lui Trifan se întîlni cu Marta, care tocmai pleca.

— Tata nu-i acasă, îi spuse ea în loc de salut. A plecat la Farcaș. Spune că vrea să stea de vorbă cu el. Tu ce faci?

— Asta voiam să fac și eu, să stau de vorbă cu el, răspunse Gherasim și nu putu să nu recunoască că, într-un fel, îi părea bine că nu l-a găsit pe Trifan acasă. Acum cel puțin avea un motiv adevărat ca să amîie discuția.

— Eu nu pot să-l înlocuiesc? întrebă Marta cu șiretenie.

— Cum să-l înlocuiești?

— Așa. Să discuți cu mine... Sau eu nu sînt destul de serioasă?... Hai, nu vrei să mă conduci în oraș?

— Ba da, răspunse Gherasim repede. Cu plăcere. Unde te duci?

— La malul Mureșului. Mi-a spus tata să mă plimb în fiecare seară cîte o oră. Cică asta îmi face bine la plămîni...

— Da, da, aprobă fără nici un rost Gherasim.

Cu două zile în urmă, dacă i s-ar fi ivit prilejul să se plimbe cu Marta, ar fi fost foarte bucuros. Acum, însă, nu putea să se concentreze la cele ce ciripea ea. Gîndul îi zbura la frate-său, la întrevederea acestuia cu Bărbuț și la urmările care nu puteau să întîrzie.

Petre s-a întors foarte bucuros de la județeană și a povestit cît de prietenos l-a primit Bărbuț.

— Nici nu m-aș fi așteptat la o așa mare înțelegere, spuse el. Tot timpul a zîmbit și și-a notat ceva într-un carnețel. Mi-a spus că îi pare foarte bine că m-am dus la el și am avut chiar impresia că e bucuros într-adevăr...

— La ce te gîndești, Gherasim? întrebă Marta pe neașteptate.

Gherasim tresări:

— La nimic.

— Ești totdeauna așa de tăcut?

— Nu, de obicei sînt vorbăreț. Dar știi...

— Ce să știu?

Gherasim uită ce voia să spună. Mergea cu capul plecat în pămînt și-i era ciudă că nu era în stare să lege nici o discuție. În cele din urmă o întrebă:

— Tu cîți ani ai, Marta?

— Optsprezece...

— Da, optsprezece, făcu Gherasim gînditor.

Marta începu să rîdă:

— Știi că ești foarte caraghios?

— Eu? se miră Gherasim. De ce?

— Pentru că tu ești un băiat tînăr și umbli atît de încruntat de parcă ai avea șaizeci de ani... Tu, în afară de fabrică și de ședințe, ce faci?

— Cum ce fac? Trăiesc...

— Nu-i adevărat. Cînd am fost în Frunze, mergeam în fiecare zi la spital să scriu scrisori pentru răniți. Mi-amintesc, era într-o duminică. La poarta spitalului am văzut un rănit înarmat cu un pistol automat. Pînă atunci nu văzusem niciodată pază la poartă și mi s-a părut foarte caraghios să văd o santinelă în halat alb de spital. L-am întrebat de ce e acolo? Contra cui apără spitalul? N-a vrut să-mi răspundă. Pe urmă am aflat. Împotriva doctorilor. Știi, într-o zi, bolnavii au ținut o ședință și au dis-

cutat despre medici. Au hotărît ca duminica, fiecare medic, afară de unul de serviciu, să nu aibă voie să intre în spital. Să stea acasă, să se odihnească, să se spele și să doarmă. Că, într-adevăr, medicii umblau ameţiţi de nesomn și nu mai știau care e bolnav și care e doctor. Doctorii, însă, nu s-au lăsat intimidaţi. Au intrat în spital, sărind gardul și lucrau pînă ce căzeau frînţi de oboseală. Atunci a intervenit comitetul de partid în conflictul de la spital și au criticat aspru pe bolnavi. Aceștia, însă, au spus că războiul poate să dureze încă ani mulţi și că de medici va fi nevoie. Că totdeauna vor fi mai mulţi răniţi decît doctori. Trebuie să avem grijă de ei. Așa au spus răniţii, și comitetul de partid a trebuit să le dea dreptate pînă la urmă. De aceea au stat de pază la poarta spitalului.

— De ce mi-ai povestit toate astea?

— Pentru că am impresia că și tu ești ca doctorii ăia care au sărit gardul. Socialismul nu se face peste noapte...

— Îmi ţii lecţii de educaţie politică?

— Nu, Gherasim. Mă gîndesc numai la tine. Cu toţii vrem să fie mai bine. Dar a nu mînca șase zile, ca să te poţi îndopa duminica, e o prostie... Ai văzut „Steaua fără nume"?

— Dar asta ce e?

— E o piesă de teatru. Am impresia că e o piesă burgheză, dar am stat două ore încordată în fotoliu, și cînd am ieșit, m-am gîndit la o mulţime de lucruri. Și, în primul rînd, că sînt o serie de frumuseţi pe care noi nu le mai vedem, din cauză că ne-am obișnuit cu ele. Soarele, de pildă. Ieri, cînd m-am dus la lucru, tocmai răsărea. Era atît de mare și atît de galben... M-am gîndit la tine. M-am gîndit, oare tu-l vezi?...

— Cînd m-am dus ieri în fabrică, soarele nu răsărise încă... Și chiar dacă ar fi fost răsărit, eu nu puteam merge ca capul în nori. Pe strada noastră e atît noroi că, dacă nu te uiţi unde calci, te scufunzi pînă la genunchi...

— Bine, dar aici nu e noroi...

— Nu.

— Și tot nu observi nimic?

Gherasim își ridică ochii spre cer: printre norii fugari apăru cornul ascuțit al lunii.

— Uite, a apărut luna, spuse Gherasim prostește și nu pricepu de ce rîde Marta. O întrebă: De ce rîzi?

— Așa.

— Înțeleg.

— Nu înțelegi nimic.

Gherasim o privi lung: la lumina părelnică, fața ei căpătă o culoare ciudată, palidă. Numai ochii mici scînteiau aprinși. Gherasim se apropie de ea. Marta făcu un pas îndărăt, apoi încă unul, dar Gherasim o ajunse la rigola aleii, o prinse de umeri și atunci Marta nu se mai feri. Gherasim se aplecă spre ea s-o sărute, dar se răzgîndi în ultima clipă: „Numai asta îmi lipsește acum să mă bag și în alte încurcături". Spuse, ca și cum i-ar fi privit numai ochii:

— Nici nu știam că ai ochi atît de negri...

— Da, făcu ea deziluzionată. Am ochi negri, tovarășe Gherasim. Vrei să mă conduci acasă? Cred că a trecut o oră...

— Da, așa cred și eu. Hai să mergem.

3

Închise cu băgare de seamă ușa dormitorului și ieși în bucătărie. Era încă devreme, nu trecuse nici de cinci, dar Elena Trifan era obișnuită așa încă de mult, din copilărie. Și pe urmă n-ar fi putut lăsa pe nimeni să se amestece în bucătăria ei. Chiar dacă ar fi vorba de Marta sau de Gheorghe. E drept, cu el se mai lua din cînd în cînd la harță pentru cîte ceva (rareori avea și el dreptate), dar aici în bucătărie nu. Privi mulțumită fețele de masă albe. Toate vecinele o întreabă cum face de par mereu noi, abia luate din prăvălie.

Nu e nici o taină, trebuie doar să le speli și să le aspreștI bine, dar vecinele își închipuie că face cine știe ce vrăji. Se uită cu luare-aminte la șervete. Să nu se lege

Gheorghe de ele. De la o vreme își vîrî nasul în toate lucrurile muierești. Parcă nu era întotdeauna așa.

Puse laptele la fiert și începu să întindă untura pe feliile de pîine. Așa-i plăcea Martei. Și trebuie să aibă grijă de ea; de la o vreme i se pare că a slăbit ca o surcea. Nici nu-i de mirare.

Se simțea nemulțumită. Ea nu era ca Gheorghe, care se arăta încîntat de toate cîte se petrec în lume, și mai ales de „fata lui". Elena nu se putea împăca cu atîtea ședințe fără de sfîrșit. Oare ce pot vorbi acolo? Pierd vremea, de bună seamă. Numai Gheorghe o dăscălea, fără cruțare:

— Trebuie, femeie! Trebuie!

Atît îi spunea și ea trebuia să înțeleagă, dacă nu voia să aibă bucluc cu el. Uneori, se necăjea că el nu-i spune mai mult. Doar nu e așa de mărginită să nu priceapă. Numai că bărbatul ei, în ultima vreme, era tare scurt la vorbă și morocănos. În vremurile de mult trecute ale tinereții, îl plăcuse tocmai pentru asta. Nu era ca atîția feciori de vîrsta lui, care îndrugau vrute și nevrute. Numai că acum, cînd anii au trecut ca un pîlc de cocori (și anii nu se întorc ca pîlcurile de cocori!) ar fi vrut să stea mai mult împreună, la gura sobei, să vorbească despre toate și să se sfătuiască pe cine ar fi bine să ia Marta de bărbat.

Puse feliile de pîine pe o farfurioară cu marginile aurii. De patru luni de zile, în fiecare dimineață îi pregătește de mîncare. Cît s-a necăjit la început! Nu voia s-o lase la fabrică, era așa de slabă! Și acolo la Wollman. la bumbac, mai toți se îmbolnăvesc de plămîni. Ar fi vrut s-o țină acasă, s-o învețe cum se fac prăjiturile cu nuci și cum se prăjește carnea de purcel să fie fragedă, cu coajă rumenă.

— Să faci bine să nu te încăpățînezi! s-a răsit Gheorghe. Și cu el nu se prea putea ieși la capăt.

Și de atunci, a fiert în fiecare dimineață laptele, înainte de șase. Privi fitilul lămpii. „Arde bine, doar e curățată de ea, nu de cine știe ce vecină" — se gîndi cu mîndrie.

Se necăji, aducîndu-și aminte că Marta n-o să vie pînă seara tîrziu. La început era mai bine. Ieșea la două,

două jumătate, dar de la o vreme încoace întîrzie pînă seara tîrziu. La ce îi trebuie Martei slujba cu ședințe și încă fără plată? N-are destulă treabă la mașina ei? Și o silesc să stea la felurite comitete, pe ea, fată mare! E drept, față de vecine se laudă cu deșteptăciunea ei. Se uită la ceas: cinci și douăzeci. O mai lasă cinci minute.

Se apropie de geam și privi afară în curte. Nana Lina mătura curtea. „Femeie de treabă e Lina asta. numai gura îi umblă puțintel cam mult". Totuși e bine așa, căci mai are cu cine să schimbe o vorbă, două. Ei i-ar fi rușine să se intereseze de soarta mătușii doamnei Topîrlea. Dar nana Lina întreabă, vede și aude tot ce se întîmplă în curte, la vecini. Numai cu Gheorghe nu-i place să stea de vorbă.

— Nu mai trăncăni, femeie! Așa are obiceiul să-i spună Gheorghe.

Nana Lina s-ar supăra, dar nu poate. Mai vine din cînd în cînd după o măsură de mălai, două-trei ouă și alte lucruri trebuitoare la casa omului.

Elena se simți ostenită. Se așează pe colțul unui scaun să-și tragă răsuflarea. De la o vreme, obosește repede. Nu mai e nici ea ceea ce a fost pe vremuri. Trec anii, unul după altul, în șir, și te trezești femeie bătrînă, cu fată de măritat.

— Cînd se mărită Marta? o întreabă mereu nana Lina, gata să dea de veste întregului cartier.

Va trebui să stea de vorbă cu Gheorghe. Marta are optsprezece ani, azi-mîine e fată în vîrstă și o să rămînă cu ea pe cap. „Doamne ferește!" se închină ea înspăimîntată. Și-ar da sufletul de rușine, măcar că nu e fata ei.

Auzi pași grei în odăița de dincolo, apoi Gheorghe apăru în prag.

— Gata-i ujina fetei?

— Gata. Și tu de ce te-ai sculat? Azi-noapte, să tot fi fost trecut de unsprezece cînd ai venit...

— Am avut ședință, făcu Gheorghe, aspru.

„Iar ședință? se gîndi ea, dar nu-i mai spuse nimic. De ce s-o fi sculat Gheorghe? Lucrează doar în schimbul doi, avea tot timpul să doarmă."

— Ai tu grijă de lapte, nu de somnul meu!

Elena sări la plită și suflă în cratiță. Gheorghe se așeză pe laviţa de brad. În cămașă de noapte, cu părul încîlcit, părea și mai bătrîn. Ea îi privi înduioșată părul cenușiu, altădată negru ca smoala. Gheorghe scoase pacul cu tutun și-și răsuci o ţigară groasă.

— Iar aprinzi pe inima goală?

— Așa-i bine.

Trase adînc fumul în pieptul lui lat. Era doar fochist: de treizeci și doi de ani azvîrlea cărbuni în cele patru cazane ale lui Wollman.

— Ai grijă să nu răcești, spuse ea și-i trase un covoraș sub picioare.

El se întinse și căscă.

— Bine-mi pică pipa asta! Mergi de scoală fata, să nu întîrzie.

— Nu te teme.

— Mai bine să fie mai devreme, să aibă grijă de mașină. Căci mașina, ca omul, dacă nu o îngrijești, se strică. Du-te!

Elena intră în cameră, apoi se întoarse mulţumită.

— S-a sculat. E harnică, are cu cine semăna.

— Are, spuse Gheorghe.

Elena porni spre ușă.

— Unde te duci? se încruntă Gheorghe.

— După lemne.

— Stai, m-oi duce eu! Adă-mi nădragii!

Cînd se întoarse Elena, Gheorghe nu mai era în bucătărie. Îmbrăcase pantalonii cei buni, călcaţi de cu seară.

„Ce om!... își spuse. Taie lemne îmbrăcat cu pantalonii cei buni. La urma urmei, și pentru casă poate să strice pantalonii, nu numai pentru preumblare".

Elena se duse la ușă, să-i spună fetei că se răcește laptele.

— Hai, să nu întîrzii, că se supără Gheorghe pe mine.

Marta intră în bucătărie. În pătratul ușii de la sobă, focul pîlpîia vesel, trosnind. Elena aruncă o privire mulţumită peste bucătărie.

Șterse cu șorţul colţul dulapului și suflă niște fire închipuite de praf, de pe spătarul scaunului. Din curte se auzea glasul lui Gheorghe, mormăind o frîntură de cîntec numai de el știută.

Dădea zdravăn în butuc, icnind.

— Gata! se ridică Marta de la masă.

Elena o privi. Era frumoasă, de nici n-ai fi crezut că o să ajungă așa, pe vremuri, cînd era fetică subțire și ștearsă.

— Ai grijă la tramvai, o dăscăli Elena. Dacă e prea plin, așteaptă altul. Nu-i bine să te grăbești niciodată. Mai ales azi, cînd mînă ca nebunii. Îmi aduc aminte cum în '45 a tăiat picioarele unui pensionar. Și mi-a spus nana Lina că și pe ea era s-o calce de cîteva ori. A avut noroc că a tras-o cineva repede înapoi. Altfel, cine știe ce se întîmpla, săraca de ea! Gheorghe zice că banul rău nu piere, d-apoi nana Lina! Tu-l știi pe el, vorbește să se afle în treabă.

— Știu, știu, zîmbi Marta. O sărută pe Elena și ieși în goană.

— Nu fugi! strigă Elena în urma ei. Ai grijă... Pe urmă adăugă întristată: Iar am rămas singură!...

Gheorghe intră cu un coș mare de lemne. Îl trînti lîngă sobă, apoi se așeză la masă, despăturind ziarul. Îi plăcea foșnetul hîrtiei și mirosul de cerneală proaspătă. „Ce-o mai fi nou?" se gîndi el, în timp ce Elena puse o bucățică de slănină într-o tigaie.

Gheorghe citi cîtva timp, dar literele îi fugeau înaintea ochilor. „Pare îngîndurat și foarte îmbătrînit", își spuse Elena, privindu-l. De la o vreme, se întoarse spre ea:

— Femeie, adă-mi hîrtie și tintă.

— La ce ți-o trebui? îl iscodi, curioasă, Elena. Vrei să scrii lui Crișan? Nu uita să-l întrebi ce face nevastă-sa...

— Nu-i scriu lui.

— Da' cui?

— Multe vrei să știi, muiere, se răsti Gheorghe. Parcă ai fi nana Lina. Adu hîrtie...

Elena se întoarse repede din cameră cu cîteva foi ministeriale și o călimară. Le puse pe masă.

Gheorghe își răsuci trei țigări, să le aibă la îndemînă. Lăsă loc gol pentru titlu, așa că Elena i se întinse în zadar peste umeri. Abia cînd i se urî ei de pîndit, începu să scrie:

„Eu știu că sînteți tare ocupați acolo și e destul de greu de citit scrisul meu. Dar eu îs mai obișnuit cu lopata de la cazangerie decît cu pana. De fapt, n-ar trebui să vă scriu eu, ci Gherasim Nichita, dar el e prea mîndru și are prea mare încredere în el și în dreptatea lui. Și trebuie să știți de la bun început că Gherasim are dreptate. Eu îl cunosc de mic. Tatăl său a lucrat tot la fabrica de textile. A murit de oftică, bătrînul, pentru că trebuie să mai știți că la noi oamenii mor lesne, dacă n-au pieptul lat și mîncare deajunsă. De mic, Gherasim a fost un copil tare blăstămat. Dar a fost crescut între muncitori și a ieșit muncitor cinstit din el. Îmi aduc aminte că ei locuiau casă în casă cu mine, adică eram vecini. Gherasim tocmai ieșise din închisoare, că a dus mîncare greviștilor cînd au apărut manifeste pe stradă. Unii numai își dădeau cu bănuiala, dar eu știam cine le face. Era o seară ploioasă, să tot fi fost prin septembrie și eu mă întorceam acasă de la lucru. În colț cu strada Dimitrie Cantemir stătea o birjă goală și împrejur stăteau cîțiva oameni.

Erau în uniformă. M-au lăsat să trec, iar eu m-am făcut că nu-i văd și am fluierat. Pe stradă mă întîlnesc cu Gherasim. Era ud pînă la piele. Abia l-am putut hotărî să se întoarcă acasă. Noaptea pe la două a venit un polițist la mine, să mă duc numaidecît la Gherasim. M-am dus. Mamă-sa stătea culcată în pat. Iar Gherasim era în cămașă, rezemat de perete. Comisarul Buzatu, care e tot la poliție, zbiera la bătrînă: „Doamnă Gherasim, roagă-l pe băiatul dumitale să spună adevărul. Unde-i șapirograful?“

Maria, că așa o chema pe maica lui Gherasim, s-a ridicat în cot și l-a rugat pe Gherasim: „Spune-le, maică, adevărul, domnii nu ne vor răul“.

La care cuvinte, Gherasim a răspuns liniștit: „Le-am spus, mamă. Adevărul le-am spus. Nu știu unde e. Și nici nu știu ce-i aia“.

„Atunci, domnilor polițiști, puteți fi liniștiți, a spus Maria. Feciorul meu nu știe unde e aia ce căutați. Că Gherasim nu minte.“

Șapirograful era în patul ei și, mîine zi, ei mi l-au dat mie să-l țin cîteva zile. Pe urmă l-a luat Gherasim și nu

mai știu de el. Gherasim e un băiat înalt, pe vremuri umbla cu părul ciufulit.

Un scriitor din București a și scris despre el. S-a făcut om în toată firea și tare bun muncitor. Dacă nu mă credeți pe cuvînt, puteți să-l întrebați pe Jilovan, secretarul sectorului, sau pe oricare din fabrică. Cel mai bine îl cunoștea Horvath, dar el, săracul, nu mai este, și Gherasim crede că a fost ucis. De ce a fost ucis, nici noi nu știm și nici dumneavoastră nu bănuiți, că, nu știu din care pricină, ziarele noastre n-au scris nimic despre asta. Horvath a vrut să dea de lucru pentru încă un schimb de noapte, dar despre asta am să vă scriu altă dată.

Iacă de ce m-am hotărît să vă scriu. Am stat de vorbă cu Gherasim și cu tovarășul Jilovan de la sector. Acolo am hotărît ca tovarășul Gherasim să vă scrie amănunțit despre montarea ringurilor. Dar eu n-am încredere în el că o să vă scrie, sau dacă o să vă scrie, o să vă scrie foarte scurt. Așa are obiceiul și la vorbă, și mă tem ca să nu se treacă cu vederea. Și nu trebuie să se treacă cu vederea asupra faptelor ce se petrec aici la noi. Banditul de Wollman este împotriva montării. Bărbuț de la județeană spune mereu cu vorba „Să montăm, să montăm", dar de făcut nu face aproape nimic. Mai ales de cînd Horvath care a condus toată acțiunea a fost aruncat în groapa cu var.

Eu nu pot dovedi că așa a fost. În locul lui a venit Gherasim și a început să facă agitație pentru montarea mașinilor. Nu i-a fost ușor. Și acum Bărbuț a pus să fie judecat în celulă. N-ar fi nimic în asta, că noi din celulă știm ce să facem, dar de cîteva zile vine mereu un instructor de la Cadre și vorbește despre Gherasim ca despre un bandit. Chiar acest cuvînt a spus, și muncitorii au vrut să-l bată și atunci a fost chemat iar Gherasim la Bărbuț că instighează muncitorii. Nu e adevărat!!! Pe urmă au vrut să-l mute pe Gherasim la Șiria, dar el nu s-a dus. El vrea să se instaleze ringurile și vă dau cuvîntul meu de tovarăș că așa este. Eu lucrez de treizeci și doi de ani la fabrică, puteți să mă credeți pe cuvînt. Ședința a fost fixată pentru 12 noiembrie și ar fi tare bine dacă ați putea trimite pe un tovarăș de la București, cu nivel politic serios, care să vadă cum stau lucrurile.

Nu vă supărați că v-am scris așa de lung, dar mă tem că nici așa n-am spus toate cîte erau de spus.

Vă urez multă sănătate și spor la muncă.

Trifan Gheorghe, fochist, membru de partid,
Strada Florilor Nr. 14

Împături scrisoarea și o puse în plic. Scrise apoi cu litere mari, de tipar, să nu greșească:

COMITETUL CENTRAL AL P.C.R.

București

CAPITOLUL XV

1

Radu Damian, proaspăt inginer textilist, coborî din tren. Era obosit, își ținea tot trupul țeapăn. Gara i se păru neprimitoare, cu pereții ei arși, distruși de bombardament, deși deasupra zidăriilor care se ridicau sfîșiate către cer, se revărsa un soare călduț, cu razele unduitoare.

Damian își trase geamantanul lîngă un stîlp și se așeză pe el. Se simțea la fel ca atunci cînd, după o vară petrecută pe malul mării, începea anul școlar, cu lecții care trebuiau tocite, cu neliniștea tezelor. Asocia totdeauna senzația asta plăcută cu primele brume ale toamnei, cu frunzele galbene ale castanilor, cu o tristețe nelămurită.

Nu-și putuse închipui niciodată cum va arăta stația din care va porni să cucerească „Cetatea Albă" — așa avea obiceiul să spună profesorul lor de analiză textilă despre fabricile de textile. Oare cum va arăta această cetate unde a fost repartizat de minister? Știa că F.T.W.-ul e cea mai mare fabrică textilă din țară: avea poate treizeci de secții. Asta însemna posibilitatea de a te specializa în orice ramură. Pe el însă îl atrăgea filatura. Aici e inima fiecărei fabrici de textile. Prelucrarea, repartizarea firelor analizate din punctul de vedere al tăriei, grosimii și rezistenței i se părea lucrul cel mai important și totodată cel mai frumos.

Peronul era pustiu, doar un călător întîrziat, cu mișcări lenețe, se apropie de el și-l întrebă ceva. Radu ridică din umeri:

— Nici eu nu sînt de aici, și omul se depărtă nemulțumit.

Atunci Radu Damian se opinti, își ridică geamantanul greu, galben. La stația de tramvai se ciocni cu un tovarăș de compartiment. Era un om mărunt, tăcut, trecut de patruzeci de ani. Radu voise să intre în vorbă cu el, dar el era adîncit în citirea unei cărți groase al cărei titlu nu-l putea desluși. Îl întrebase:

— E interesantă cartea?

— Foarte.

Și el s-a simțit tare rușinat de insistențele lui necioplite.

— Poftiți, spuse acum politicos, lăsîndu-l să treacă întîi, apoi își smuci geamantanul și se așeză pe el.

— Dumneata ești de aici? îl întrebă fostul tovarăș de compartiment.

Vru să răspundă „nu", dar se răzgîndi. Într-adevăr, începînd de azi, e localnic.

— Da, de aici, răspunse după o pauză.

— Nu știți, cumva pe unde vine F.T.W.-ul? . . .

Un călător vorbăreț îl salvă:

— Trebuie să vă urcați pe cealaltă parte. Tramvaiul acesta merge în oraș.

Omul mulțumi călătorului, apoi și lui Damian și coborî grăbit la prima stație.

La hotel nu se găsi decît o cameră în tovărășie. Radu Damian era indispus: tot orașul i se păru antipatic, cu oameni încuiați și neprimitori. Despachetă în grabă, îmbrăcă un costum serios, albastru, și coborî scările de piatră.

La fabrică se întîlni din nou cu persoana din tren. Părea îngîndurat și păși grăbit cu mîinile la spate, alături de un om spătos care gesticula larg. Îl întrebă pe portar dacă îl cunoaște.

— Nu, răspunse acesta. E pentru prima oară în fabrică. Și, credeți-mă, eu îi cunosc pe toți.

— Și tovarășul care e cu el?

— E tovarășul Jilovan, secretarul sectorului de partid.

Din partea direcției nu era nimeni în fabrică, numai domnul Wollman, dar acesta n-avea timp să-l primească . . . Cei din sindicat erau la Comisia locală.

Deși avea repartizarea ștampilată de Ministerul Industriei, portarul nu-l lăsă în fabrică. Se întoarse la hotel,

înciudat, nervos. Din depărtare, coșurile fabricii îi păreau severe și străine. Îi fu milă de el însuși, la gîndul că va trebui să-și petreacă zilele în această cetate, care nu i se mai părea albă, ci sură, neprimitoare. Se gîndi cu groază ce va scrie mamei sale la Constanța.

2

— Tu ai scris? îl întrebă Trifan pe Gherasim, cînd acesta intră în sala de ședințe.

— Nu, răspunse Gherasim. Nu era nevoie. Ce să-i mai încurcăm, au și așa destule pe cap. Toată problema e clară și limpede ca lumina zilei. Te pomenești că ar fi luat vreun tovarăș din muncă să-l trimită aici. Dar tu ai scris?

— Nici eu, minți Trifan. Mă gîndeam ca tine.

Îi era rușine să recunoască, mai ales că n-a venit nimeni de la București: poate nu l-au luat în seamă și nu voia să se facă de rîs. Pînă la prînz mai nădăjdui. O ținu într-o fugă pînă acasă și la poartă i se tăie răsuflarea.

— Nu m-a căutat nimeni, muiere?

Elena se cruci văzîndu-l cum răsuflă:

— Dar ce-i cu tine? Ai înnebunit? Dezbracă-te și iute în pat! Asuzi ca unul bolnav de plămîni... Doamne, ferește-ne și apără, la anii tăi...

Gheorghe voi să-i spună ceva tare urît în legătură cu tinerețea și bătrînețea, dar se răzgîndi la timp.

— Pune-mi hainele bune, celea negre. Mă duc la ședință, și intră repede în cameră să nu-i audă ocările.

Apoi a venit repede încoace. Pe drum a înfulecat în pripă o bucată de pîine cu untură.

Gheorghe își răsuci țigara groasă ca degetul cel mare și privi spre Gherasim. Acesta părea liniștit, răsfoia niște foi de hîrtii pline cu însemnări. Pe urmă apăru și Dudău. Venea de la frizerie cu obrazul roșu de brici. Hainele de doc verzui îi erau prea lungi. „A cam slăbit de la o vreme — își spuse Trifan. De, anii nu iartă". Dudău pășea apă-

sat, cu greutate, doar ochii îi scînteiau, trădînd o mulțumire ascunsă, aproape copilărească. Cînd îl văzu pe Trifan, se aplecă ceremonios în chip de salut și se duse repede în celălalt capăt al sălii. Trifan îl lovi cu cotul pe Gherasim și îi făcu cu ochiul. Acesta se uită la el mirat, n-avea chef să-l întrebe de rostul acestui semn tainic. Era gînditor, se întreba ce-ar fi făcut Horvath în situația asta. Nu, nici el n-ar fi fost emoționat. Poate i-ar fi luat pe oameni de guler și ar fi zbierat la ei: „Ce dracu' vreți de la mine?" Și se întrebă de ce nu începe ședința o dată.

Afară, pe coridor, stăteau Bărbuț și Dumitriu, instructorul județean. Vorbeau încet, și oamenii, trecînd pe lîngă ei, îi salutau respectuoși, cu oarecare teamă. Cunoscuților, Bărbuț le întindea mîna și ei zîmbeau mulțumiți. Soseau delegații celorlalte celule din fabrică.

Bărbuț se aplecă spre Dumitriu:

— Trebuie să fii foarte partinic, tovarășe Dumitriu. Și nu uita, o atitudine partinică presupune că n-ai voie să fii slab, nici milos... Mila, în problemele de partid, este o atitudine mic-burgheză, lașă și condamnabilă. Ai date destule?

— Da, tovarășe Bărbuț. Întocmai după indicațiile dumneavoastră.

— Nu indicațiile mele, ale partidului! Și dumneata ești aici un membru de partid care apără interesele partidului. Nu trebuie să fii modest, nici timid. Această acțiune de demascare este meritul dumitale, pe care noi îl apreciem.

Dumitriu, un om înalt, foarte slab, cu un păr lipicios, îl asculta cu atenție.

— Ai pregătit cîțiva tovarăși?

— Da. Dar nu știu dacă vor corespunde... Mi-a fost foarte grea munca aici. Gherasim are mulți prieteni.

— Credeai că lupta de clasă e o jucărie! și Bărbuț rîse tainic, cu asprime. Acum du-te în sală.

Bărbuț își aprinse o țigară și privi îngîndurat pe fereastră. Clădirile cu acoperișurile de sticlă luceau ascuțit în lumina fierbinte, dar oarecum ostenită, leneșă, și molcomă a soarelui. De cîte ori privea îngrămădeala puternică de clădiri a fabricii, Bărbuț simțea un tremur aproape evlavios, ca în copilărie cînd privea coloanele mari și pe-

numbra tremurătoare a coloanelor din catedrala catolică. Nici bisericile nu-i plăcuseră niciodată: se simțea mic, zdrobit, și-și dădea seama de nemernicia istorică a omului. De aceea mergea rar la biserică. Îl supăra zgomotul ucigător de ritmic, care te înalță, care-ți zdrobea toate gîndurile, întreaga personalitate. La fel și mișcările muncitorilor, mecanice ca ale mașinilor, îl făceau să se sperie, să se simtă stingher ca un călător în mijlocul unui oraș străin, neprimitor.

Aștepta cu nerăbdare ședința: lui Dumitriu nu-i spusese nimic despre fratele lui Gherasim. Își rezervase această ultimă carte pentru cazul cînd va trebui să intervină și să-l demaște el. Muncitorii nu vor avea nimic de spus dacă vor auzi că Gherasim are un frate chiabur și rubedenii la închisoare, condamnați pentru speculă, ca dușmani ai regimului. Privi în jur cu superioritatea omului sigur pe sine.

Jilovan, secretarul sectorului, ieși și chemă oamenii să intre. Bărbuț intră preocupat și se așeză între muncitori.

Dudău îl privi cu ciudă. De ce era nevoie să fie chemați la ședință și străini, ca vecinul lui de bancă, un om mărunt, tăcut, cu un costum fin, cenușiu și pe care îl mirosise din prima clipă, după aerul lui, că nu mai călcase niciodată în fabrică?

Străinul îi zîmbi și Dudău se simți tulburat, deoarece nu știu ce să-i răspundă. Ce o mai vrea și cetățeanul ăsta? Întoarse capul, dar străinul îl trase de mînecă:

— Care e tovarășul Gherasim?

Dudău îl arătă cu capul.

— Îmi închipuiam eu. Și cel de lîngă el e tovarășul Trifan, care locuiește în strada Florilor 14?

Dudău încuviință din cap și îl privi cu luare-aminte: avea ochi jucăuși, albaștri. Fața îi trăda o osteneală pe care el căuta s-o ascundă, dar ochii lui Dudău nu puteau fi înșelați. Nu-și putu răspunde la întrebarea: „Cine e tovarășul ăsta?“, căci Jilovan se sculă în picioare.

— Deschidem ședința plenară cu caracter extraordinar, a celulei 4 filatură, la care participă și alți membri de partid din fabrică. Salutăm în mijlocul nostru pe tovarășul Bărbuț, membru în biroul județean.

Toată sala se ridică în picioare, să-l vadă mai bine.

— Care e? întrebă omul. Acela din banca întîia?

— Da, răspunse Dudău.

După încetarea aplauzelor, Jilovan urmă:

— De asemenea salutăm în mijlocul nostru pe tovarășul Dumitriu, instructorul județean.

L-au aplaudat și pe el. Jilovan ridică de pe masă o foaie de hîrtie și citi ordinea de zi:

— Primul punct, rosti el cu voce tare, metalică, discuții asupra atitudinii nepartinice a tovarășului Gherasim. Punctul doi, concluzii, pe care le va trage tovarășul Bărbuț. Dăm cuvîntul tovarășului Dumitriu.

Dumitriu se apropie de masă și își turnă un pahar cu apă.

— Tovarăși, începu el. (Avea o voce peltică, de emoție se bîlbîia puțin.) Nu este întîmplător că această ședință are loc tocmai în fabrica dumneavoastră. Nu, nu este întîmplător spun, pentru că aici încă din '45 s-a creat o atmosferă nesănătoasă, de îngust patriotism local. Și acest aspect, din păcate, ia proporții. Vă pot da exemple concrete de la această ședință. Întîmplător știu că tovarășii Trifan și Pop trebuiau să participe în acest moment la o ședință mult mai importantă de la Comisia locală, în vederea aprovizionării fabricii cu bumbac, materia primă fără de care, dumneavoastră știți mai bine ca mine, fabrica e ca și moartă. Aș putea să mai citez exemple, dacă n-ar trebui să ne grăbim să rezolvăm problemele pentru care ne-am adunat.

Răsuflă adînc, apoi continuă:

— Noi știm că în fața fiecărui membru de partid nu este nimic mai sfînt decît partidul, farul nostru călăuzitor. Statutul nostru scrie clar: minoritatea trebuie să se supună hotărîrii majorității. De ce nu te supui, tovarășe Gherasim? strigă el, ascuțit. Tovarăși, să vedem faptele. Comitetul județean a hotărît montarea mașinilor în ședința biroului din... se opri o clipă încurcat... din 16 mai. Care a fost atitudinea tovarășului Gherasim? S-a făcut că nu știe nimic de această hotărîre și a continuat să agite pe muncitori într-un spirit nesănătos. Ce rost avea, tovarășe Gherasim, să ațîți oamenii pe o chestie pe care comitetul de partid a rezolvat-o? Ce dovedește asta? Do-

vedește neîncredere în partid! Neîncredere în forța conducătoare a clasei muncitoare, în hegemonul luptei de clasă. Ceea ce e mai grav, că printr-o astfel de atitudine net dușmănoasă, se aduce apă la moara dușmanului de clasă. Dar, tovarăși, tovarășul Gherasim este un muncitor cinstit. Noi nu vrem să credem că ceea ce a făcut a făcut conștient. Tovarășul Gherasim nu este o coadă de topor a baronului.

— Har domnului! zbieră Dudău roșu la față, și văzu că omul de lîngă el zîmbește. Ce-aveți cu Gherasim? și începu să tușească de emoție.

Dumitriu îl privi, înfuriat.

— De ce nu vorbești mai limpede? mai strigă Dudău și se așează țeapăn.

— Foarte bună întrebare, îi șopti vecinul de bancă.

— Așa m-am gîndit și eu, făcu Dudău.

— Nu întrerupeți ședința, tovarăși, spuse Jilovan.

Dumitriu continuă:

— Care sînt cauzele atitudinii lui Gherasim? Tovarăși, cînd cineva n-are încredere în tovarășii cu posturi de răspundere în partid (în gîndul lui își spune: Eu aș face mai bine), ei nu sînt capabili. Carierism! țipă. Asta e cauza! Știți unde duce asta? Duce în mod direct în tabăra dușmanului de clasă. Direct la baronul Wollman.

Trifan se sculă încet:

— Să mă ierți, tovarășe instructor, dar eu nu înțeleg, Wollman a fost de la început împotriva montării mașinilor. Gherasim e învinuit că face prea mare agitație tocmai ca aceste mașini să se monteze. Cum, asta e unul și același lucru? Cum face Gherasim jocul baronului? Vorbește mai limpede, tovarășe instructor, că noi nu înțelegem nimic.

— Are dreptate tovarășul Trifan, se ridică și Pop. Era încruntat de parcă l-ar fi înjurat cineva de mamă.

— E foarte clar, spuse rece Dumitriu. Dacă mă întrerupeți mereu, n-o să ne putem înțelege. Privi furiș spre Bărbuț. Acesta zîmbi și dădu ușor din cap.

Numai Dudău prinse acest zîmbet, se înfurie și se aplecă spre omul de lîngă el:

— Apoi ce se face aici e o porcărie ordinară.

— Nu, tovarășe, spuse el. Așa se întărește partidul nostru.

Dudău nu înțelese ce înțelege străinul prin asta.

Buzele lui Dumitriu tremurau ușor. „Nici aceste întreruperi nu sînt întîmplătoare, aici se ascund lucruri foarte grave". Urmă:

— Tovarăși, eu n-o să vă mai rog să nu mă întrerupeți. Dacă dumneavoastră socotiți că prin această atitudine întăriți partidul, purtați-vă ca atare: o să trageți toate consecințele.

— Dumneata de cînd îl cunoști pe Gherasim? sări Trifan.

— Asta, tovarășe Trifan, are importanță numai pentru dumneata. Da, e drept, eu nu sînt familiar cu Gherasim.

— Se vede, pufni Trifan.

— Tovarășe Trifan, se ridică Gherasim înfuriat, te rog să nu întrerupi ședința.

— Tu să-ți ții gura! se răsti Trifan. Aici nu e vorba de tine. E vorba de montarea mașinilor.

— Să lăsăm, deocamdată, mașinile, strigă Dumitriu.

Atunci se ridică omul care stătea lîngă Dudău:

— Ba să nu le lăsăm, pentru că sînt strîns legate una de alta.

— Dar dumneata cine ești, tovarășe? întrebă Bărbuț, și se ridică în picioare. Nu-l mai văzuse niciodată pe vorbitor.

— E tovarășul Constantin Baciu, din partea Comitetului Central, îl prezentă Jilovan. A sosit astăzi, special pentru această ședință.

Se lăsă o tăcere grea ca de plumb. Dumitriu, încurcat, începu să bîlbîie:

— Salutăm în mijlocul nostru . . .

Omul îi făcu semn cu mîna:

— Lasă, lasă . . . și se așeză.

Neavînd ce face, Dumitriu se întoarse spre Trifan:

— Continuați, tovarășe Trifan.

— Eu am gătat. Și se așeză pe banca de lemn tare. I se părea că e pernă de puf.

— Nu, n-ai gătat, tovarășe Trifan, spuse Constantin Baciu, și mă mir de dumneata. În scrisoarea către Comitetul Central ai fost mult mai limpede.

Dudău se ridică în picioare și strigă din toate puterile:

— Trăiască Comitetul Central!

Un tunet de aplauze zgudui sala. Trifan se uita în jos, dar, ciudat, nu-i era rușine că nu găsește nici un cuvînt de spus.

— Vedeți... eu cred... eu cred că toate astea le poate spune mult mai bine tovarășul Gherasim.

— Aveți cuvîntul, tovarășe Gherasim, spuse repede Dumitriu.

Gherasim se sculă. Stăruia în el ceva cald, ca și cum sîngele i-ar fi gonit mai repede în vine.

— Noi, și băgă de seamă că vocea-i tremura, noi avem foarte multe greutăți. Baronul, direcția și rămășițele noastre. Nu ne găsim timp să citim cît trebuie. Unii din noi, cum e tovarășul Dudău, aproape că au uitat slovele.

„Nu-i pică obrazul de rușine? se întrebă Dudău. Chiar de mine se leagă?"

— Și trebuie să știm tare multe. Pentru că e greu, și de multe ori greșim. De pildă, eu. În momentul cînd sarcina noastră e să atragem pe muncitorii social-democrați cinstiți, eu am spart gura lui Balotă. Așa, privind la suprafață, nu eram vinovat nici dacă-i rupeam gîtul. Dar nu e așa: sînt foarte vinovat. Și mai sînt altele, pe care partidul le știe, altele de care poate nici eu nu-mi dau seama. Dar în problema ringurilor, tovarăși, acolo am toată dreptatea. Să trecem peste multe din cele spuse de tovarășul Dumitriu. A vorbit frumos și a spus multe lucruri interesante. De exemplu, că biroul județean a hotărît montarea ringurilor în ședința din 16 mai. Azi sîntem în 12 noiembrie. Dacă n-am fi organizat o pază muncitorească în jurul șurei, astăzi, într-adevăr, n-ar mai fi acolo decît fier vechi. Tovarăși, eu stau drept în fața partidului și sînt gata să răspund oricînd pentru faptele mele. Și pentru că am refuzat să mă duc la Șiria, și pentru că s-a închiaburit fratele meu. Știți cu toții ce înseamnă montarea ringurilor. Problema asta e. Eu îmi iau angajamentul să lupt din toate puterile pentru ca hotărîrea comitetului județean să fie pusă în viață. Atît am avut de spus.

— Mai are cineva ceva de întrebat? se ridică Jilovan.

— Cînd se montează ringurile? întrebă cineva.

— Asta avem de întrebat! spuse și Dudău și se încruntă spre Gherasim.

— Poate, făcu Jilovan, tovarășul Constantin Baciu, delegatul Comitetului Central, ar vrea să ne spună cîteva cuvinte...

— Da. Foarte puține, spuse Constantin Baciu și se ridică în picioare. Pun și eu aceeași întrebare ca tovarășii: cînd se montează ringurile? Și am de făcut o propunere: să se ancheteze toate întîmplările în jurul morții tovarășului Horvath. Altceva n-am nimic de spus... Deocamdată.

— Mai are cineva de adăugat ceva? Să ne înscriem la cuvînt, tovarăși, să ne înscriem la cuvînt, îi îndemna Jilovan. Nimeni? Atunci dăm cuvîntul tovarășului Bărbuț, de la județeană.

— Tovarăși, începu Bărbuț cu vocea lui mlădioasă. Uriașă este forța partidului nostru. Nimic nu-i poate sta în calea mersului înainte spre victoria clasei muncitoare. Noi toți am avut de învățat foarte multe din această ședință. Am văzut atitudinea nejustă, plină de patimă a instructorului județenei, care a anchetat cazul în chip superficial, influențat.

Boabe mari de sudoare curgeau pe obrazul lui Dumitriu. Nu-și găsea batista și nu înțelegea nimic.

— Tovarăși, oricine va sta în calea noastră va fi zdrobit fără milă de însuși mersul necruțător al istoriei. Pentru că stîlpii partidului nostru sînt acești muncitori, bravi ilegaliști care au înfruntat teroarea albă și pericolele ilegalității, care cu sîngele lor au cimentat temelia vie a viitorului omenirii. Tovarăși de care partidul și clasa pot fi mîndri. Tovarășul Gherasim e un tovarăș minunat...

Afară începu să plouă mărunt, cenușiu.

3

Dumitriu îl aștepta pe Bărbuț în poarta fabricii: era ud leoarcă. Părul îi stătea lins, lipit pe frunte și din capătul cravatei picura o zeamă roșie pe pantalonii cenușii, cu genunchii ieșiți de prea mult șezut. Portarul îl îndemnă

de cîteva ori să intre în cabină, sau măcar să se tragă sub streașină, dar Dumitriu refuză; nu voia cu nici un preț să-i scape Bărbuț. În timpul ședinței fusese zăpăcit complet, mai pe urmă, gîndindu-se la cele petrecute, își dădu seama că a fost tras pe sfoară.

Bărbuț întîrzia: rămăsese în sală împreună cu delegatul de la București și cu Gherasim. Dumitriu a vrut o dată să intre peste ei, să-și lămurească poziția, dar Bărbuț îi făcu semn să plece. Abia după ce se întoarse din nou la poartă își dădu seama că ar fi trebuit să insiste, să vorbească față de Gherasim și celălalt tovarăș. Cine știe ce îi mai pune în socoteală Bărbuț. Era convins că se întîmplase un lucru necinstit. De fapt a intrat la bănuieli chiar la început cînd primise această sarcină. A încercat să-și dovedească temeiurile încă atunci, dar Bărbuț l-a chemat la el în birou și l-a beștelit, spunîndu-i că un bun activist își îndeplinește întîi sarcinile și numai după aceea își expune observațiile critice. Pe urmă nu s-a mai gîndit la toate astea. În spatele lui stătea Bărbuț, biroul județean, așa că a trecut peste părerile proprii și și-a dus sarcina pînă la capăt. Niciodată nu i-ar fi trecut prin minte ca tocmai Bărbuț să fie acela care se va lepăda de el.

În cele din urmă apăru și Bărbuț. Era roșu la față și asudat. Dumitriu avu o mică satisfacție meschină: poate a fost și el beștelit.

Bărbuț, de îndată ce-l văzu, se apropie de el și-l prinse de reverul hainei:

— Pleacă să nu te vadă tovarășul de la București. N-ai nici o grijă, o să se lămurească problema ta. Du-te acasă și nu te arăta vreo cinci zile pe la județeană. Hai repede, pînă nu te vede cineva... Pe mine poți conta.

Dumitriu bîlbîi ceva, uită toate cîte voia să spună și se întoarse să plece. O clipă șovăi, dar Bărbuț îl împinse din spate și atunci nu mai avu ce să facă. Porni de unul singur, prin ploaie, și-i era ciudă că n-a avut putere să se împotrivească: „Sînt un laș" — își spuse cu amărăciune, și scuipă scîrbit. Ajuns în oraș, hotărî să se ducă la Suru.

Cînd Dumitriu se pierdu după colțul străzii, Bărbuț răsuflă ușurat. Își șterse sudoarea de pe frunte și rămase intenționat sub ploaie să se răcorească. Dar temîndu-se să nu fie ajuns din urmă de cei care rămăseseră în sală,

porni spre casă. Într-un fel era totuși mulțumit. I-a întors pe toți pe degete. Pînă și Gherasim i-a vorbit frumos, deși, la început, a încercat să ridice tonul. Vina, bineînțeles, a pus-o în cîrca lui Dumitriu, fără să uite să repete la infinit că „e și vina mea că nu l-am controlat".

„Cine știe ce s-ar fi putut întîmpla dacă nu eram de față! spuse îngîndurat. Și cine s-ar fi gîndit că acest Dumitriu, care are o origine bună, un trecut destul de curat, să se fi avîntat într-o asemenea aventură, să arunce cu noroi într-un om cinstit, așa cum e Gherasim... Pînă și eu am fost puțin influențat. În orice caz e bine că s-a sfîrșit totul cu bine..."

Numai un singur lucru nu i-a plăcut, și anume că delegatul de la București nu și-a spus părerea. A zîmbit numai de parcă ar fi ascultat o istorioară hazlie, a clătinat din cap și a pus o serie de întrebări care păreau complet deplasate. La toate cîte putea Bărbuț răspunde, ca să pară foarte bine informat.

„Baronul? ăsta e o cutră... Ne-a făcut cîteva zile fripte... Dar nu ne mai joacă el mult... Azi-mîine îi venim de hac."

Îi păru bine și de faptul că Gherasim se descoperi ca un om fără pic de nivel politic. L-a lăudat pe baron, că-i deștept, că ar trebui învățat de la el. Bărbuț zîmbi îngăduitor și căută privirile delegatului. Acesta, însă, aprobă cele spuse de Gherasim prin clătinarea capului. Bărbuț îl privi mirat, apoi socoti că n-avea nici un rost să-și mai piardă timpul de pomană, așa că se scuză că are de lucru și plecă. Pe urmă își dădu seama că plecarea a fost o inspirație bună: cel puțin a putut să-l rezolve pe Dumitriu fără martori.

În drum spre casă se întrebă dacă n-ar fi fost, totuși, mai bine să rămînă acolo, împreună cu el, să nu poată fi bîrfit. Totdeauna îl încerca acest sentiment: se temea că, plecînd, oamenii discută numai despre el, și nu așa cum i-ar fi fost lui pe plac. Odată, mai demult, cînd a ieșit de la Suru din birou, a rămas la ușă să asculte dacă nu e luat în răspăr. N-a auzit însă nimic. S-a aplecat la gaura cheii și în această poziție l-a surprins femeia de serviciu. Bărbuț a roșit pînă în vîrful urechilor și, temîndu-se să nu fie dat în vileag, a făcut o notă informativă, cum că

ar fi surprins-o pe femeia de serviciu trăgînd cu urechea la ușa lui Suru. Femeia a fost mutată undeva la o fabrică și Bărbuț o revăzuse după un timp la o ședință, stînd alături de un muncitor în vîrstă. Bărbuț nu și-a putut lua ochii de la dînsa. Ea s-a aplecat spre tovarășul ei și i-a șoptit ceva la ureche. Bărbuț, care tocmai rostea un discurs, se încurcă, începu să se bîlbîie. Era convins că ea a povestit cum l-a văzut trăgînd cu urechea la gaura cheii. După ședință, Bărbuț se duse la serviciul de cadre și o ponegri.

— E o femeie foarte periculoasă, tovarășe... Aveți grijă de ea.

— Glumești, tovarășe Bărbuț. Nana Floarea are aproape șaizeci de ani și o droaie de copii. Cum să fie periculoasă? E văduvă de vreo douăzeci de ani și membră de partid cam tot de atîta vreme. A lucrat și la voi la județeană...

— Da, dar a fost scoasă de acolo.

— Și pentru ce?

— Acum nu mai știu, minți Bărbuț. Dar știu că era ceva foarte grav. Ți-aș propune să-l chemi pe tovarășul acela care a stat lîngă dînsa. Am văzut cum, în timpul ședinței, ea i-a spus ceva. Am avut impresia că ceva împotriva mea. Că și acolo, la județeană, a răspîndit o serie de zvonuri calomnioase la adresa membrilor biroului.

Responsabilul de cadre l-a chemat pe tovarășul care stătuse lîngă nana Floarea.

— Ce ți-a spus nana Floarea în timpul ședinței?

— Că se dă săpun pe tichet. Asta mi-a spus, și că, dacă nu-l scot, să-i dau ei tichetul că vrea să spele săptămîna asta...

Cînd ajunse acasă, se întunecase de-a binelea. Nevastă-sa, o femeie mărunțică, îndesată, cu ochi mici, albaștri, îl ajută să-și scoată lodenul și-l sili să se așeze lîngă cuptor.

— Să nu răcești, Petre... E timpul înșelător... Te mai duci undeva?

— Nu.

Acasă era un fel de stăpîn atotputernic.

— Mircea s-a culcat?

— Da. Pe urmă se apropie de Bărbuț, puse mîna în buzunarul șorțului și întrebă rîzînd: Ghici, Petre, ce am aici?

— Nu știu. Și ți-am mai spus că mă plictisesc întrebările astea tîmpite! Am eu griji destule, să ghicesc ce e în capul oamenilor... Vrei să fiu activist și acasă?... Ce ai în buzunar?

— Na, îi întinse ea supărată un petic de hîrtie.

— Ce-i asta?...

— Uită-te. Chitanța de la mașina de cusut. Am plătit rata.

— De unde ai avut bani?

— De aia te-am întrebat, să ghicești. A fost azi aici un om, care s-a prezentat Percig, și care a lăsat un plic pentru tine. L-am întrebat ce e în plic și el mi-a spus că: „Domnul Bărbuț știe", și a zîmbit. Mi s-a părut curios că îți spune „domnul Bărbuț". Cînd a plecat, am desfăcut plicul și ce crezi că am găsit în plic?...

— Iar îmi spui ghicitori?

— Bani.

— Bani?

— Da.

— Ce fel de bani?

— Nu știu. Percig acela a spus că tu știi despre ce e vorba. Uită-te. Trase sertarul mesei și scoase un plic mare, albastru, plin cu bancnote de o mie de lei. Este și o notiță acolo. „Cu mulțumiri, E. W."

Bărbuț sări de pe scaun. Luă plicul în mînă și se învîrti prin cameră. Se uită la bani, la nevastă-sa, apoi iar la plic.

— Dă-mi hainele!...

— Ai spus că nu mai pleci de acasă.

— Trebuie! Sînt bani de la baron!... Vrea să mă cumpere!... Trebuie să mă duc să anunț județeana. Dă-mi repede hainele!... În gînd se și vedea la județeană, stînd în biroul lui Suru și arătîndu-i plicul. Poate o să fie de față și tovarășul de la București. O să vadă cît de cinstit sînt... Da, da, nu mai trebuie să am nici o grijă în legătură cu cazul lui Dumitriu.

— Dar nu-s toți banii... îngăimă nevastă-sa. A fost voiajorul și a cerut rata pentru mașină...

— Ce?

— Ți-am spus doar.

— Nenorocito!

Ridică pumnul și o lovi drept în față. Ea, speriată, se chirci și începu să smiorcăie.

— Nu da!

Bărbuț se repezi la ea și o mai lovi o dată din toate puterile.

— Nu da, îngăimă ea încet, abia perceptibil.

Bărbuț îi forță mîinile la spate și-i cîrpi încă o palmă zdravănă.

— Na, să-ți mai bagi nasul în treburile mele.

Ea se lovi de perete și alunecă pe ciment. Bărbuț o privi un timp, apoi se așeză înapoi pe scăunelul de lîngă sobă și privi plicul. „Doamne, de ce trebuie să fiu atît de bătut de dumnezeu? De ce trebuie să se întîmple toate astea cu mine? Alții stau liniștiți la casele lor, iar eu mereu cu griji, mereu cu încurcături".

Nevastă-sa se așeză și ea pe un scaun ștergîndu-și fața cu o cîrpă muiată în apă.

Lui Bărbuț i se făcu milă. Ar fi vrut să se ducă la ea, să-i ceară iertare, că la urma urmei tot nu s-ar fi putut duce cu banii la județeană. Ce-ar fi spus: De ce i-a trimis Wollman tocmai lui bani? De ce nu i-a trimis lui Suru?... Pentru că... Da, pentru că e acest „pentru că" la mijloc. În fond e bine că a cheltuit ea din bani, altminteri, poate s-ar fi dus la județeană și s-ar fi demascat singur. Dar ce o să spună baronul?... Ce o să spună cînd o să afle că ședința a ieșit tocmai pe dos de cum se aștepta?... Oare el n-o să ceară banii înapoi?... De unde să-i dau atunci... Socoti că tot e bine că i-a tras o bătaie soției. Cel puțin o să se învețe minte să nu se amestece unde nu-i fierbe oala...

— Ne culcăm... spuse de la o vreme.

Nevastă-sa sări de pe scaun, fugi în camera alăturată și se întoarse cu o cămașă lungă de noapte. O ținu deasupra sobei să se încălzească. În acest timp, Bărbuț își scoase hainele.

Își îmbrăcase tocmai cămașa de noapte, cînd se auziră bătăi în ușă. Bărbuț tresări. Ascunse repede plicul în sertarul mesei, se duse la ușă și trase perdeaua la o parte.

— Cine-i? și înainte ca să fi primit răspuns, tresări nervos. Îl recunoscu pe Suru. Mecanic crăpă ușa și scoase capul prin deschizătură.

— M-ai sculat din pat, tovarășe Suru.

— Nu face nimic, răspunse Suru și împinse ușa. E o chestiune foarte importantă.

„O fi aflat de bani, fu primul gînd al lui Bărbuț. Poate Wollman, o dată cu plicul lui, a expediat și un al doilea la județeană... Nu, nu, nu se poate, încercă el să se liniștească. De ce ar fi făcut Wollman asta?... Sau poate că Suru să fi auzit de ședința de astăzi?... I-o fi vorbit ăla de la București?..."

— Măi Bărbuț, începu Suru. A fost Dumitriu la mine.

Așa era Suru întotdeauna: brutal și fără ocolișuri. Vru să continue, dar dădu cu ochii de nevasta lui Bărbuț:

— Ce-i cu dumneata?... Ești toată vînătă. Ce-ai pățit?

— Am căzut, minți ea repede. (Bărbuț înecă un oftat.) E atît de întuneric în curtea asta că-ți bagi degetele în ochi. Am alunecat pe scări.

„Minte" — constată Suru. Pe partea dreaptă a feței se vedeau încă urmele unor degete.

Bărbuț făcu semn nevesti-si să dispară.

— Mă duc, tovarășe Suru, probabil aveți ceva important de discutat. Noapte bună!

Suru așteptă să se închidă ușa, apoi continuă:

— A fost Dumitriu la mine... spuse el, căutînd să surprindă privirile lui Bărbuț.

„Tîmpitul, s-o fi dus să se plîngă. Lasă că-ți arăt eu ție!" amenință în gînd Bărbuț.

— Și pentru asta ai venit acu noaptea? Am și eu o seară mai liniștită și atunci... Ce s-a întîmplat?

— A fost la mine și mi-a spus o istorioară groaznică. De aia am venit. E adevărat ce spune el?

— Nu știu ce ți-a îndrugat... E drept, într-un fel și eu sînt vinovat. Am spus asta și tovarășului de la București. Dacă e vorba de cazul lui Gherasim. Cred că am pus prea unilateral problema. Poate a fost prea mult și faptul că am hotărît să fie discutat în celulă. Știi doar, tu ai fost de acord cu asta...

Suru își mușcă buzele:

— Asta e altă problemă. Deși, și aici am impresia că am fost indus în eroare. Dacă tu ai fi fost cinstit, nu i-ai fi spus lui Dumitriu să dispară pe cinci zile...

— Cine să dispară? făcu Bărbuț pe miratul.

— Dumitriu. Nu i-ai spus tu să nu mai dea pe la județeană?

— Eu? Minte ca un porc!... Nu-ți permit, tovarășe Suru, să mă calomniezi! Cum să-i fi spus eu așa ceva?... Ce-i asta?... Sînt de azi de ieri în partid? Nu spun, greșesc și eu, dar am curajul răspunderii...

— Spune-i asta în față.

— Oricînd!

— Atunci e bine, Petre. Îi dau un telefon să vină aici.

— Acuma?...

— Da, acuma. Vreau să fiu liniștit. Ar fi îngrozitor ca... I-am spus să se ducă acasă... Îi știi numărul de telefon?

— Nu.

— Trebuie să fie în carte. Dă-mi cartea de telefon.

Bărbuț intră în odaie, mai mult ca să fie o clipă singur, decît să caute cartea de telefon. Voia să cîștige timp. În fond, o să nege totul. Nu se poate ca Suru să dea mai multă crezare lui Dumitriu decît unui vechi ilegalist. Mai cu seamă că și tovarășul de la București a fost de față cînd l-a criticat pe Dumitriu pentru stîngism. O să spună că Dumitriu vrea să se răzbune și de aceea îl calomniază.

— Unde-i cartea de telefon? o întrebă pe nevastă-sa.

— În sertarul de la masă.

Bărbuț ieși în bucătărie și încremeni în prag. Suru trăsese sertarul de la masă. „Acolo sînt banii lui Wollman". O clipă îi trecu prin gînd să fugă, dar își auzi fosnind cămașa de noapte. Nu, așa nu poate face nici douăzeci de pași. Îl arestează primul trecător. Descoperi pe scaun hainele. Suru stătea tot aplecat asupra sertarului. Desigur, a observat plicul cu bani. Și banii și notița lui Wollman. Avu senzația că Suru vrea să se întoarcă. Întinse mîna după haine și intră în closet. Un timp rămase nemișcat și simți cum i se prelinge sudoarea pe spinare. Tîmplele îi zvîcneau repezi și aduceau cu răpăitul unei tobe militărești.

— Dați-mi cabinetul tovarășului Albu, se auzi vocea lui Suru.

„Înseamnă că a găsit plicul. Acum nu mai e nici o ieșire". Își lipi fruntea de zidul răcoros și începu să tremure. Privind în gol, dădu cu ochii de un ziar aruncat pe podea. Aici avea obiceiul să citească... Acum n-o să mai citească niciodată. Ar fi vrut să fie lîngă Mircea, să-l mîngîie, să-i aranjeze o buclă care-i cădea mereu pe frunte și, fără nici o legătură, își aduse aminte de o seară de Crăciun, cînd l-a dojenit taică-su că a furat din bomboanele agățate de brad. A plîns în seara aceea și, înainte de a adormi, s-a rugat lui dumnezeu să-l ierte. A adormit împăcat. Și acum ar fi bine, dacă ar putea să adoarmă împăcat, să nu trebuiască să-l înfrunte pe Dumitriu, pe Suru, pe nimeni. Febril, vru să se îmbrace, dar își dădu seama că nu și-a luat decît pantalonii... Deci... lăsă să-i cadă brațele... Se simțea obosit și înfrînt... „Doamne, de ce n-am pistolul la mine!"...

— Petre, unde ești?

Nu-i răspunse nimeni. Suru bătu în ușa odăii:

— Petre, ești aici?

— E afară, se auzi vocea nevestei lui Bărbuț. Pe urmă, mirată, apăru în prag și-și roti privirile. Era aici. Vru să intre înapoi în odaie și mai spuse o dată: Era aici. Apoi se apropie de closet și deschise ușa. Scoase un țipăt ascuțit de parcă ar fi înjunghiat-o cineva și se prăbuși pe podea.

Suru sări s-o ridice, o prinse de umeri și atunci dădu cu ochii de picioarele lui Bărbuț: atîrnau deasupra closetului.

CAPITOLUL XVI

1

Marta sări din tramvai. „Să mă vadă mama Elena..." se gîndi. Apoi o luă cu paşi lungi spre colţul străzii. Bătea un vînt molcom, cu unde neaşteptat de răcoroase, aducînd de dincolo de Mureş mirosul trist al frunzelor moarte şi izul reavăn al pămîntului negru, gras. Marta îşi desfăcu cu degete repezi gulerul pardesiului. Începu să se grăbească. Nu era tîrziu, dar aşa avea obiceiul de la un timp. La început, se grăbea de gura lui Gheorghe, care o dăscălea fără cruţare. Acum, fără să şi-o mărturisească, îi plăcea să fie văzută gonind, mereu preocupată. Trebuia să-şi revadă maşina şi să predea articolul pentru gazeta de perete a tineretului. Trecu prin faţa porţii mari, deasupra căreia arcuia lozinca:

„Această fabrică este o cetate a democraţiei".

Dincolo de ea răsăreau cele şapte coşuri ale fabricii.

Mergea cu capul plecat, o şuviţă de păr îi fugise pe frunte. La uşa de intrare se izbi de cineva. Ridică ochii, speriată, tresărind. Apoi îl recunoscu pe inginerul Radu Damian, de care fetele din secţie vorbeau că ar fi un prostălău. Se speriase şi el, era puţin roşu la faţă. Martei îi veni să rîdă, dar se reţinu.

— Pardon, îngăimă el, eu sînt... vreau să spun... nu-şi dădea seama prea bine ce-a voit să spună.

— Nu face nimic! şi îl salută serioasă. Bună dimineaţa, tovarăşe Damian! şi fără să ştie de ce începu să fugă spre sediul U.T.M.-ului.

Damian privi lung în urma ei. Rămase gînditor şi-şi frecă mîinile, deşi nu era încă frig. Se prevestea o toamnă

lungă, pînă în decembrie, cu ploi bogate și cu brume argintii. Își dădu seama că a rămas pironit locului, ca un uituc. Portarul îl salută și-i spuse tainic, ca și cum ar fi fost ceva strict confidențial:

— Grozav ce se montează, tovarășe Damian. N-ați fost pe acolo?

— Nu, dar *o* să mă duc.

O căută din ochi pe Marta. De bună seamă, intrase pe poarta filaturii. De două săptămîni o vedea zilnic, aplecată deasupra mașinii. Și de obicei, pentru analiză, lua firele ei: poate pentru că era cea mai drăguță dintre toate și rîdea tare frumos, copilărește, cu gropițe în obraji. Trecînd pe lîngă secții îl învălui huruitul larg, cald, plin de încredere al mașinilor. Acum nu i se mai părea dușmănos și îmbufnat ca la început: era zgomotul pe care-l visase timp de patru ani, pe băncile universității, cînd scria pe furiș, să nu-l vadă ceilalți: *inginer filator, Radu Damian, inginer filator, Radu Damian.*

În primele zile nu știa unde să se așeze, parcă se temea că va face o mișcare nelalocul ei și va răsturna vreun aparat de sticlă. Acum, însă, orele treceau repede, grăbite, și abia cînd izbucnea vuietul sirenei își dădea seama că trebuie să-i fie foame. Și îi părea rău că a trecut *o* zi, la fel cu celelalte și, totuși, plină de noutăți, mai ales că după amiezile și le petrecea greu. Mergea pe malul Mureșului, deși știa că perechile de îndrăgostiți au să-l întristeze. Se uita lung după fiecare fată, urmărindu-i mersul grațios și nepăsător și simțea cum tîmplele îi zvîcnesc mai repede. Atunci se rezema de spătarul unei bănci și visa. Seara, cînd vîntul răcoros îl înfiora ușor, pornea agale pe bulevardul larg, cu țigara în colțul gurii. Uneori își lipea fruntea de fiecare vitrină închipuindu-și ce costum la două rînduri și-ar putea face din stofa aceea albastră de casa. Acasă mergea tîrziu. Pe drum, după ce-și lua masa la restaurant, se gîndea din nou, cu oarecare ciudă, la Marta Mesaroș, la viața ei familiară, caldă, de acasă, și se înfiora la gîndul că trebuie să dea ochi cu doamna Dochia la care locuia.

Ieri a primit o scrisoare de la mamă-sa, de la Constanța. Erau aceleași sfaturi pe care i le dădea de la șaisprezece ani încoace: să nu fumezi prea mult (nu face

bine plămînilor); să te îmbraci bine (toamna e înșelătoare!); să-ți alegi prietenii cu grijă; să nu te culci seara tîrziu; să nu citești în timpul mesei; să-ți faci datoria conștiincios; să fii serios, cumpătat cu banii, și încă altele.

Se gîndi la mamă-sa și, amintindu-și-o, se înduioșă. Mai avea un an pînă la pensie. Plănuia s-o aducă aici. Se vor simți mulțumiți împreună. S-au înțeles totdeauna foarte bine, afară de anul acela cînd i-a fost și profesoară în clasa a cincea. Îi dădea notele cele mai mici, deși era printre cei mai buni la latină, numai să nu creadă ceilalți că l-ar proteja cu ceva. În anul acela n-au mai discutat nimic din toate cîte se petreceau în clasă, cum aveau obiceiul.

Răspunse la salutul unui muncitor și intră în filatură.

Ningea. Încet și cuminte, ca într-o zi liniștită de iarnă.

Așa i s-a părut lui Radu Damian, prima oară cînd a intrat aici, și de atunci nu l-a mai părăsit niciodată impresia aceasta. Muncitoarele cu halate cadrilate și bonete roșii scotocesc cu mîini repezi printre miile de fire: leagă, întind și răsucesc fire lungi, nesfîrșite, dintr-un stuf uriaș care se întinde ca un covor pînă la scărmănătorie. Soarele pătrunde cu greu printre mașini și joacă în raze fărîmițate printre curele, înălbind și mai mult fulgii jucăuși din aer.

Cîteva fete îi zîmbiră. Asta îl făcu să se simtă mulțumit. Își bombă pieptul și le surîse și el.

Din dosul unei mașini apăru Gherasim. Radu se îndreptă spre el. Îi plăcea omul acesta, poate că îl credea foarte ciudat. Un simplu muncitor, dar se spune despre el că e foarte inteligent, că are o mulțime de cunoștințe dintre cele mai neașteptate și mai ales cunoaște foarte bine oamenii. Radu se gîndise la asta și ajunsese la concluzia că e normal, de îndată ce ești activist de partid și ai legături cu o mulțime de oameni. Ceea ce-l speria pe el, mai ales la ședințele U.T.M., erau lozincile și rutina de care dădeau dovadă cîțiva, ca și cum s-ar putea să-i bagi pe toți în aceeași oală și să-i judeci la fel, cu aceleași greutăți, fie că se potrivesc, fie că nu.

Pe Gherasim nu l-a auzit niciodată vorbind cu frînturi de ziar. Îi plăcea stilul lui: limpede, atît de limpede, încît uneori i se părea că spune lucruri simpliste. Dar pe urmă,

totul se întregea în mintea lui și își dădea seama că au o mulțime de urmări, pe care nu le-ar fi putut prevedea. Odată îl auzise vorbind despre lupta de clasă și simți un fior fugindu-i prin spate: era un fior neașteptat de bătăios. Pe urmă, aproape se rușină de asta. Nu era frumos din partea lui să-l dușmănească pe Wollman pentru că nu-l primise în ziua cînd a sosit la fabrică, sau pentru că, de cîte ori îl întîlnea, îi azvîrlea un „bonjour" absent, iar privirile îi treceau prin el, ca și cum Radu Damian ar fi fost de sticlă. Și într-o zi, trecînd pe lîngă Wollman, nu-l salută, se prefăcu că nu-l vede. A fost extrem de mulțumit de acest curaj. Dar gîndindu-se mai bine, își spuse că Gherasim ar fi rîs cu hohote de el, pentru copilăria asta.

Gherasim se sculă, se scutură pe haine și păși spre el:

— Nu vii să vedem cum se montează? Ai vreme?

— Am, spuse Radu și se uită la ceasul mare, de aur, moștenire de la taică-su.

Porniră spre țesătoria colorată. Gherasim mergea cu pași mari și Radu se văzu silit să tropăie în urma lui. Ringurile se montau într-o clădire a vechii fabrici: o hală mică, joasă, cu pereții scorojiți de ploi, de geruri și de părăsire. Acoperișul era spart în mai multe locuri; țiglele aveau o culoare neagră-verzuie din pricina mucegaiului. Trebuiseră să facă rost de giurgiuvele pentru ferestre, de geamuri, de cărămizi, de grinzi; noroc că muncitorii de la construcție porniseră o campanie de economii și rămîneau destule materiale, pe care le duceau pe ascuns la noua hală, ca nu cumva să afle direcția. Radu îl bănuia pe Gherasim amestecat în afacerea asta.

Dinăuntru se auzea ciocănitul metalic, voci. Se băteau cuie, se ferestruiau scînduri. Era un praf și o murdărie, că nu știai unde să calci.

— Nu e așa, îl întrebă Radu pe Gherasim, că hala asta ți se pare cea mai frumoasă din toată fabrica?

— Nu, cîtuși de puțin, îl privi Gherasim, mirat. E mică, și al dracului de departe.

Radu trebui să-și mărturisească că nu-l înțelegea.

În ușa halei, Simon și Balotă îl priveau pe Șimand de la tîmplărie, care era cățărat pe o scară și cioplea o grindă. De bună seamă, rîdeau de el că venise de cu noapte să lucreze, dar, cînd intră Gherasim, tăcură.

— Ei, cum merge treaba? îl întrebă acesta.

— Iaca, rîd de mine, spuse Şimand. Că-s lud şi am venit la muncă voluntară, de parcă aş fi şi eu utemist.

— Ei, dar de cînd nu mai înţelegi de glumă? rîse Simon. Aşadar, tot am învins în chestiunea asta, se întoarse spre Gherasim. Ai avut dreptate.

— Nu ţi-am spus eu? rîse Gherasim. Dar tu făceai pe catîrul. Se întoarse spre Balotă: Mai eşti supărat pe mine?

— Nu, făcu acesta morocănos.

— Nu cred, făcu Gherasim şi începu să rîdă cu hohote.

Cîţiva muncitori de la Astra înşurubau piese. Unul dintre ei ridică spre Gherasim obrazul neras:

— Dar multe piese vă lipsesc, tovarăşe. Dracu' ştie, cînd nu-i una, cînd nu-i alta. Ne-aţi dat de lucru.

— Vă bucură?

— Pe dracu', şi se aplecă spre scheletul unui ring, începînd să-l cureţe de rugină.

— Cîtă agitaţie pentru afacerea asta, care în fond era destul de mică, spuse Simon.

— Era mică pe dracu', îi răspunse Gherasim. Şi întorcîndu-se spre Radu Damian zise: Aici te vor aştepta lucruri mari.

2

Ningea liniştit şi bogat, cu fulgi mari, mătăsoşi: se aşterneau peste tot cu graţia unor fluturi morţi. În cămin ardea un foc prietenos. Flăcările jucau lungi, alunecînd în pale roşiatice peste obrajii celor trei oameni cufundaţi în fotolii. De la etaj veneau acordurile fluide ale unui menuet. Wollman îşi simţea sufletul plin de o tinerească nostalgie, amestecată cu osteneală şi cu linişte. Molnar privea flăcările, părul lui alb aurit de jocul lor vioi — părea un scriitor nordic, gînditor şi adînc. Numai Precup stătea deoparte, adîncit în întuneric, şi fuma încet.

— Ninge, şopti Molnar. Şi rîse încet, frînt.

În toamnă îi murise soţia şi ori de cîte ori trebuia să

se ducă acasă, să facă focul în sobele mari, reci, de teracotă, îl cuprindea o groază superstiţioasă: poate de aceea începuse să bea şi să-şi piardă nopţile pe la cafenele, unde tăcea greoi, în faţa unei sticle de vin negru. Îşi dădu demisia şi de la partid, şi de la prefectură, pe motiv că e bătrîn şi obosit. Adevărul era că nu mai credea în nimic. Se uită la capul frumos al lui Wollman — profilat pe fondul auriu al jarului, părea înconjurat de o aureolă misterioasă, stăpîn peste taine transcendentale. Molnar se simţea obosit de toate, de gîndurile lui din tinereţe, de elanurile care se dovediseră fără rost, o agitaţie sterilă. „Nu, toate astea sînt prostii, îşi spuse el. Încercări zadarnice, de înlocuire a marilor adevăruri printr-un jalnic adevăr uman, scornit de mintea de copil a oamenilor, îmbătaţi pînă la prostie de propria lor gîndire, un joc tot atît de inutil ca oraşele de nisip şi castelele de cărţi". Nu-l mai interesa nimic, îşi încuiase într-o ladă toate cărţile şi citea numai o biblie latinească, îmbătîndu-se de susurătoarea muzicalitate a cuvintelor. Şopti în gînd: „Circumdederunt me, doloris mortis, genitus inferni circumdederunt me..." Adesea o visa pe Margareta cum îi zîmbea. De ce a trebuit să moară? Cînd vor pătrunde oamenii cu mintea tainele de dincolo de mormînt? Vanitas vanitatum... Voia să-i ceară lui Wollman bani împrumut, să-i pună o piatră funerară, dar se temea să nu fie înţeles că ar cere mită. Absent, dădu cu ochii de statueta lui Budha.

Wollman îi urmări privirile:

— Cairo... rîse Wollman cu tristeţe. Eram tineri şi credeam că, învăţînd, ni se vor deschide toate uşile care duc spre marile taine... Ce cuvinte mari, caraghioase... Nu-i aşa?...

Precup, care nu era atent, tresări. Fu bucuros cînd Molnar răspunse în locul lui:

— Nu, nu-s caraghioase.

— Ba da, făcu categoric Wollman. Azi mi-e ruşine cînd mă gîndesc că, acolo, pe băncile şcolii, am discutat săptămîni în şir dacă urma de picior de pe muntele Adam Pik din Ceylon e într-adevăr urmă de picior sau e pur şi simplu un joc, o farsă a naturii.

— Ce fel de urmă de picior? întrebă Precup mai mult din politeţe să participe la discuţie, decît din curiozitate.

— E acolo o urmă, o scobitură în formă de talpă, de un metru și jumătate lungime. Mahomedanii spun că e urma primului om din lume, Adam, care a fost adus de un înger pe Adam Pik; hindușii spun că e urma piciorului lui Siva; creștinii că e a sfîntului Toma, care a cutreierat și acele părți ale lumii; iar budhiștii că e tiparul după piciorul lui Budha... Acolo, la Cairo, visam să fac o expediție...

— Totul e o mascaradă, un carnaval religios, făcu, plictisit, Precup. Toți susțin ceva și nimeni nu crede nimic.

— Totuși, oamenii trăiesc și cîștigă din asta, medită Wollman. Numai în Tibet sînt peste trei mii de mănăstiri și în multe sînt peste zece mii de călugări...

— E un popor mare, făcu cu admirație Molnar.

— Pînă acum parcă spuneai același lucru despre America Latină?...

— Susțin... N-am negat-o cu nici un cuvînt... Dar cultura chinezilor este cam de aceeași vechime ca și cultura incașilor... Poate sînt de aceeași origine... Am citit undeva despre volumul creierului. Știți că popoarele asiatice, și în special chinezii, au la o sută de oameni, treizeci și trei cu un creier de peste 1500 cm^2, iar europenii numai douăzeci și șapte?...

— Prea multă minte strică, așa a spus cineva, spuse Wollman cu ironie. Și în Bizanțul asediat, oamenii discutau genul îngerilor. Noi la fel... Asta înseamnă că se apropie sfîrșitul... Am îmbătrînit.

— Da' de unde, papa, făcu Clara care intrase. De unde. Ești mai tînăr decît oricine. Am venit să vă poftesc la masă. Nu-i frumos din partea voastră... azi, de ziua mea, să vă amintiți numai de lucruri triste. Hai, pieptul sus, și înainte marș.

Sufrageria era viu luminată și, dintr-o dată, toți se simțiră stingheriți. Fața de masă de damasc strălucea mat, lumina becurilor ascunse în tavan se răsfrîngea pe paharele de cristal, cîte trei înaintea fiecăruia.

Mîncară în tăcere. Molnar, gînditor, absent, pătă fața de masă cu sos. Wollman se miră de îmbătrînirea subită a doctorului, era ca și cum dintr-o dată i s-ar fi smuls ceva de sub picioare.

— Ce mai e nou pe la fabrică, domnule Precup?

— Mă jigniți, domnișoară, zîmbi, galant, inginerul-șef.

— Eu? De ce?

— Credeți că m-am ramolit într-atîta că nu cunosc nimic, afară de fire, de ringuri și de alte asemenea scamatorii industriale?

Wollman părea preocupat. Mînca repede și nu se atinse de pahar. În schimb, Molnar îl goli de trei ori pe al lui și începu să se înveselească.

— Mai lăsați fabrica. Azi nu mai aud nimic, numai fabrică, producție... și în ziare. Pe vremuri, ehe, ehe, teorii, libertate, socialism... Rîse zgomotos de unul singur pînă ce îl înecă tusea.

Wollman se întoarse spre Precup.

— N-o să mai vie bumbacul de la Amsterdam!

— Cum? Ce s-a întîmplat? se sperie inginerul.

— Nimic. Nu mai vreau eu să vie. Pierd, de acord, dar mai bine să pierd eu, decît că cîștige ei. E ceva înfiorător.

Wollman nu se mai putea stăpîni. Precup văzu cu îngrijorare că în fața lui nu se mai afla omul stăpîn, puternic, ci un patron zdrobit de evenimente. Wollman tăcu un timp, cu privirile în farfurie, apoi sorbi din paharul cu Tokay.

— E paradoxal, făcu el. Lucrăm și profiturile le trag aceia care într-o zi ne vor goni ca pe niște cîini bătrîni.

Clara se simți de prisos, își apropie scaunul de Molnar și bătrînul începu să-i facă o serie de complimente declamatorii și încîlcite.

— Asta e, zise Wollman. Îi părea rău că se înfierbîntase. Bumbacul n-o să mai vie. Au instalat ringurile. Acum ar avea de lucru încă nu știu cîte mașini. Bun, o să mai vedem ce o să lucreze.

— Asta înseamnă...? făcu Precup.

— Asta înseamnă că trebuie să lovim și noi. Scurt. Krieg ist Krieg. Ar trebui s-o înțeleagă mai clar și imbecilii din Apus. Conferințe, politețe occidentală... Cu cine? Cu niște mujici îmbătați de propria lor putere.

— Nu uitați: romanii au fost învinși de cei bătuți de ei, de greci, rîse sec Molnar. Și istoria se repetă.

— Înțeleg, făcu Precup și-l privi pe baron cu o admirație fără margini.

— Realitatea e că am fost bătuți pe chestia montării, spuse Wollman. Și-mi dau seama foarte bine. E drept că fructele amare or să se simtă la urmă. Rîse încet: Viața e plină de ciudățenii. Muncitorii lucrează pentru mine efectiv, și prin asta pentru țelurile comuniste care-mi sînt total opuse.

— Nu-i mare lucru, se întoarse Molnar. Se știe de la bătrînul Heraclit. Toate sînt și nu sînt în același timp.

— Să lăsăm iezuitismul, făcu Wollman un gest plictisit. Aceasta e linia pe care sînt hotărît să merg, domnule Precup.

— Atunci s-o completăm, rîse inginerul. Se poate aplica și la vopsitorie... Avem în magazii o provizie serioasă de Indanthren de la I. G. Farben-Industrie.

— Ah, excelent, se bucură baronul. Și așteptăm încă două vagoane din Germania. Rîse mulțumit. Nu e nimic. Voi telefona să se vîndă, undeva, în Cehoslovacia...

— Și cu cel din magazie?

— Va trebui să vorbim cu Zimmermann. O să-l depozităm la mine acasă. Aici n-o să-l caute nimeni, spuse Wollman calm.

Precup îl privi din nou, pe furiș. Era un om înalt. Așa, cu părul aspru, cenușiu, tuns scurt, părea un profesor universitar mecanizat de predarea aceluiași curs, și totuși în mîinile lui se țeseau fire puternice: acțiuni: Vickers, Deutsche Textil A. G. Liège, depozitate în bănci, lingouri cafenii de aur, dolari verzi, lire, clădiri... Zeci de mii de muncitori, cifre, coloane lungi de intrări și ieșiri, obiecte de artă indiană, vile cu acoperiș țuguiat în Elveția... Și rămăsese aici, într-un colț anonim al Europei, necunoscut, decît după nume, modest. Bunicul său venise în 1830 de la Viena, cu o diligență de clasa a treia și coborîse în tîrg cu cilindrul înalt, în frac verde, cu guler de catifea și cu o cravată albă, mototolită și prăfuită. Își făcuse moară, apoi vînduse cai armatei austriece și, încetîncet, toate au crescut cu o forță răbdătoare, s-au întins, nesocotind granițele.

— Da, aveți dreptate, domnule baron. Așa trebuie să facem.

Au trecut din nou în salonul mare, unde jucau umbrele fugare ale jarului, și au vorbit pînă noaptea tîrziu despre tinerețea lor, despre Paris, despre tablouri și muzică. Wollman îi duse pe fiecare cu mașina acasă. La întoarcere, o întrebă pe Clara:

— De ce n-a venit Albu?

— Mi-a trimis un cadou.

— Ce anume?

— Ceva ce i-am cerut. Uite! și scoase din poșetă un Browning mic, cu prăsele albe de sidef.

— Ce vulgar, Clara ... ca o domnișoară ... cît ești de copil ... Dar el de ce n-a venit?

— I-am spus că totul s-a amînat, că sînt bolnavă. Realitatea e că nu mai vreau să-l văd. Îmi face silă.

— Și mie, Clara, spuse foarte încet Wollman. Și mie. Dar va trebui să-l primești ca și pînă acum, poate mai des. Nu se știe cînd vom avea nevoie de el.

3

Se auzi o șuierătură ascuțită.

— Vine trenul! strigă un ziler tînăr cu părul vîlvoi, prins cu o bandă subțire de lînă albastră. Ceilalți se sculară repede de pe scîndurile unde fumau cîte o țigară. Luară roabele de fier, rezemate de zidul cenușiu al magaziei și începură să zdrăngăne de nu se mai auzea nimic. De după colț apăru vagonul: un ceferist făcea semne cu fanionul roșu.

Dinspre gară creștea un soare palid cu săgeți subțiri și străvezii, spintecînd fumul locomotivei, întins peste curtea înzăpezită a fabricii.

— Fii cu băgare de seamă, măi! strigă cineva.

Apoi trenul încetini, iar frînele scîrțîiră prelung. Din magazie ieși repede gestionarul cu o condică nouă în mînă. Pe față i se întipărise un zîmbet sărbătoresc, ca și cum tot ce urma să se întîmple era de foarte mare importanță.

— Aveţi grijă, îi povăţui pe muncitori. Apoi, deodată, se încruntă: Stinge ţigara, tovarăşe! Vrei să fii cauza unui incendiu?

Gestionarului îi plăceau grozav cuvintele mari. Pentru asta îl admira nespus de mult pe tovarăşul Simon. I-o spunea şi nevestei: „Mai rar astfel de om!"

Privi încă o dată în jur şi-şi spuse că totul era în cea mai perfectă ordine. Chiar în clipa aceea, trenul se opri. Numai locomotiva pufăia ostenită. (Gestionarului i se părea că are şi o mulţumire în acest pufăit! Aşa spusese odată tovarăşul Simon: „Şi maşinile trebuie să aibă un aer just".) Deşi nu mai era frig, gestionarul îşi legă şalul verzui în jurul gîtului şi tuşi de cîteva ori, ca să dea de înţeles că şi-a început activitatea.

Uşile vagoanelor fură deschise. Potrivite ca nişte cuburi de zahăr, apărură baloturile de bumbac pe care scria cu litere roşii: C.C.C.P.

Muncitorii traseră scîndurile, apoi năvăliră în vagoane. Gestionarul era foarte mulţumit de cum mergea treaba: roabele goneau cu un zgomot de fierărie nu prea bine strînsă. Din vagoane se auzeau strigăte:

— Heeei ruuuppp! . . . Heei, ruuupp! . . .

Dinspre filatură apărură nişte muncitori; se îndreptară spre gestionar:

— A venit transportul?

Nu mai aşteptară răspunsul şi se urcară în vagoane.

Gestionarul începu să alerge de la unul la altul, în magazie şi înapoi, notînd cu grijă în registrul cel nou fiecare balot. După un sfert de oră de alergătură, era ud leoarcă. Aşa îl găsise Gherasim, venit să vadă cum merge treaba. O muncitoare care venise cu grupul, îl văzu şi se sperie puţin. Se făcu roşie ca jarul la faţă, în timp ce căuta cu înfrigurare un motiv de ce se află aci. Rugase pe cineva să-i ţie locul la rînd, pînă dă o goană la vagoane, să vadă cum e bumbacul nou sosit. Coborî din vagon.

— Unde fugi, tovarăşă Hodiş? o întrebă Gherasim. Ea se miră puţin cum de-i ştie numele şi se opri. Ei, cum e bumbacul? o mai întrebă Gherasim.

— Alb, îi răspunse ea, zăpăcită.

Gherasim dădu din cap în semn de aprobare, apoi urcară amîndoi în vagon. Fata păşea în vîrful picioarelor,

cu sfială. Gherasim rupse un colț de balot și scoase afară un pumn de bumbac. Îl foșni printre degete.

— E curat...

Fata scoase și ea un puf, îl umezi în gură și-l răsuci.

— Da, e bun... Nu-i obosit ca ăla din Olanda...

În magazie, baloturile se adunau grămadă. Gestionarul avea grijă să fie aranjate așa cum se cuvine. Cînd ieși din magazie să se ducă iar la vagoane, se lovi piept în piept cu Dudău.

— Ăsta-i bumbac, moșule, îi spuse. Pici în fund, nu altceva!...

Dudău nu-l luă în seamă. Se apropie de un balot, îl desfăcu și scoase și el un pumn de bumbac. Îl trecu ușor printre degete, ca printr-o scărmănătură mărunță: firele erau tari și mătăsoase.

Pe chestia bumbacului s-a certat cu mulți din fabrică. El spunea că are miros. Un miros curat, cald, ca al unui cîmp toropit de soarele de vară. De aceea se supăra cînd cineva îi spunea că bumbacul n-are miros.

Serviciul începea abia la două, dar s-a grăbit să ajungă la descărcatul transportului. Încă dis-de-dimineață, cînd era pe jumătate adormit, știa ca prin vis că trebuie să facă ceva plăcut. Se simțea ușor și vesel. Nu putea să lipsească. „După ce intră în magazia călduță, cu aer stătut, stufuł de bumbac își pierde strălucirea, parcă s-ar ofili la gîndul că trebuie să devină pînză, rochii și izmene" — își spunea el.

Mulți l-au certat pentru asta, mai ales tovarășul Gherasim. Știa și el că Gherasim are dreptate sută la sută, dar lui așa îi plăcea bumbacul: alb și lucios. Cînd a fost bolnav, cumpăra vată de la farmacie și-o mirosea. Și să mai spună cineva că bumbacul n-are miros!

Dudău, văzîndu-se singur în magazie, îndesă stufuł în buzunar și ieși.

După căldura din depozit, aerul rece de afară îl pătrunse pînă în măduva oaselor. Își trase căciula peste urechi. Lîngă un vagon, îl văzu pe Gherasim și pe inginerul Damian, îmbrăcat într-un halat alb, vorbind ceva cu aprindere.

— Ce prunc mare, cugetă Dudău, nici n-ai zice că are o mulțime de școli mari.

Scoase stuful din buzuar. Gherasim îl văzu:

— Ei, bace Dudău, miroase bumbacul?

— Da, dădu el din cap, apropiindu-se. Bun bumbac... Îl arătă și lor, ținîndu-l în podul palmei mari și butucănoase, ca pe o tavă.

Prin ochii lui Gherasim trecu un val de căldură. Pe urmă, după ce Dudău se îndepărtă, se întoarse iar spre Damian:

— Mai gîndește-te la ceea ce ți-am spus. Ar fi frumos ca din partea tehnicienilor să se ridice cineva...

— Chiar eu?... Eu sînt cel mai tînăr...

— Tocmai de aceea... Nu numai tu ești tînăr, ci noi toți, fiecare. Și țara e tînără... Nu peste mult... Dar despre asta n-are nici un rost să-ți vorbesc... O să vezi tu cu ochii tăi... S-a făcut?

Damian se foi un timp, apoi clătină din cap în semn de aprobare.

— Dar eu nici nu l-am cunoscut pe Horvath...

— Nici eu nu l-am cunoscut pe Filimon Sîrbu și am vorbit de el. E vorba de cîteva cuvinte. O să vorbească și un muncitor, probabil Trifan, și un tovarăș de la județeană. De altfel, toată festivitatea n-o să dureze mult. Se dezvelește statuia lui Horvath din fața fabricii, luați voi cuvîntul și asta e tot...

— Bine, tovarășe Gherasim... Aș fi avut și eu ceva de întrebat, dar mi se pare necuviincios acum... Am să vin altă dată...

— Eu zic că e mai bine să trecem peste hopuri, dacă sînt. Despre ce e vorba?

— Dumneata desigur o cunoști pe Marta Mesaroș din filatură.

„M-o fi văzut împreună cu ea — se gîndi Gherasim. Poate ar fi fost mai bine să nu ne arătăm împreună în apropierea fabricii".

— Da, o cunosc, răspunse după un timp. Ce e cu ea?

— Asta am vrut să întreb și eu... Ce fel de fată e?...

— Cum ce fel de fată e?...

— Știți, e fată frumoasă și... să vă spun drept, mie îmi place de ea. Eu sînt nou pe aici. Nu am pe nimeni. Și aș fi vrut să aud și părerea altora. Dumneata te-ai arătat foarte binevoitor față de mine.

Gherasim nu știu ce să răspundă. O clipă crezu că Damian vrea să-și bată joc de el, pe urmă își dădu seama că inginerul era foarte sincer. Își frămîntă mîinile de parcă ar fi fost în fața unui profesor în timpul examenelor.

— E fată frumoasă, Marta, nu-i așa?

— Da, e frumoasă, aprobă Gherasim.

— Totuși, vă las acuma. Mi se pare că nu e frumos să vorbim despre aceste lucruri, cînd am vorbit despre memoria unui erou al clasei muncitoare.

— Da, poate că ai dreptate. Nu e momentul acum.

Damian se sculă și porni înspre filatură. Gherasim îl urmări un timp și se simți foarte stingher. „La naiba, de ce a venit ăsta tocmai la mine?!" E drept, în ultima vreme a fost foarte ocupat, nu s-a văzut nici cu Marta, așa că Damian nu avea de unde să știe că el și cu ea...

4

Cele șapte coșuri ale fabricii de textile, ca niște degete țintuite spre cer, varsă pe gurile lor un fum negru. Fumurile se încolăcesc în văzduh, se răsfiră și, de departe, par scame uriașe de bumbac negru. Umbrele lor, corăbii pîntecoase, plutesc peste acoperișurile de sticlă, peste curtea fabricii, peste fețele oamenilor care stau neclintiți în jurul unui postament înalt, învăluit în pînză albă. Gherasim stă alături de Suru și privește mulțimea adunată. Sînt mulți oameni pe care nu-i cunoaște după nume, dar fața fiecăruia îi e întipărită în minte. Ăla înalt de lîngă Dudău a înjurat acum cîteva zile partidul că a primit laptele înjumătățit cu apă. Acum cîntă din toate puterile „Internaționala". Damian e roșu la față; e încă emoționat de discurs: probabil i se pare că toată lumea se gîndește la cele spuse de el și se simte mîndru pentru asta. Ieri seara cînd a venit la Gherasim să-i arate textul discursului, era atît de încurcat, că n-a fost în stare să scoată o vorbă ca lumea. Bîlbîia:

— Ce credeți, tovarășe Gherasim, aș putea să mă adresez tovarășului Horvath așa: „Uite, tovarășe Horvath . . . "

Gherasim a rîs, deși era și el emoționat.

Marta stătea în grupul filatoarelor și cînta cu voce tremurată. Se vedea de la o poștă că nu cunoștea bine textul.

Pompierii, îmbrăcați în uniforma cea nouă, stăteau de pază în jurul postamentului. Printre ei Gherasim îl recunoscu și pe Ruja de la Ineu. Ținea o coroană de flori în brațe, pe care o panglică albă vestea donația: „Direcțiunea F.T.W.".

Wollman stătea alături de Precup: din cînd în cînd își arunca privirea spre ceasul de la mînă. „Se grăbește, bată-l dumnezeu să-l bată" — mormăi Gherasim în gînd. În mulțime zărește pe nevasta lui Horvath. Alături de ea, Sofica își răsucea cozile pe degete. „La ce s-o fi gîndind ea?" . . .

Făcîndu-și loc cu coatele se apropie de ele. Florica îl salută cu o ușoară înclinare a capului, pe urmă își țintui privirile spre postament.

Trifan trage de șnur: pînza, ca un val, se leagănă ușor în bătaia vîntului, alunecă și descoperă bustul de marmură al lui Horvath. Sculptorul îl făcuse puțin mai slab de cum era în realitate, dar îi prinsese ce avusese mai caracteristic în el: privirile și zîmbetul. Vocile se stinseră încet, nu se mai auzi decît glasul subțire al Soficăi:

— Tăticu . . .

Undeva flutură un steag. Sofica o întrebă pe maică-sa:

— Mamă, statuile nu rîd niciodată?

— Nu, Sofica. Statuile nu rîd niciodată.

Gherasim își strînse fălcile. Pentru o clipă i se păru că Horvath îl privește numai pe el. Îi zîmbi, apoi fără să vrea, ca și cum asta ar fi fost cel mai important lucru în clipa aceea, își ridică două degete la tîmplă și-l salută.

SFÎRȘIT

Redactor: V. IGNA
Tehnoredactor: C. RUSU

Apărut 1971. Comanda nr. 370.
Coli tipar 26.
Hîrtie tipar înalt A 63 g/m². Format 54×84/16.

Tiparul executat sub comanda nr. 80/1971, la Întreprinderea Poligrafică Cluj,
str. Brassai nr. 5—7.
Republica Socialistă România.

Lei 12,—